

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BREVE TIL OG FRA

HERLUF TROLLE OG BIRGITTE GJØE.

I.

BREVE

TIL OG FRA

HERLUF TROLLE OG BIRGITTE GJØE.

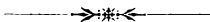
PAA HERLUFSHOLMS STIFTELSES FORANSTALTNING

UDGIVNE

VED

GUSTAV LUDVIG WAD.

FØRSTE DEL.

KJØBENHAVN.

HOS V. THANING & APPEL.

MDCCCXIII.

KJØBENHAVN. — BIANCO LUNOS KGL. HOF-BOGTRYKKERI (F. DREYER).

FORORD.

Naar Herlufsholms Stiftelse har besluttet at lade udgive en Samling af Breve til og fra Herluf Trolle og Birgitte Gjøe, har Hensigten hermed været at sætte Stifterne et Minde, som kunde bidrage til at udvide Kjendskabet til deres Livsførelse og Tænkemaade og lade dem fremtræde for os i deres Forhold til deres Samtid, i hvilken de begge, 'lige udmærkede ved Byrd og Karakter, spillede saa stor en Rolle. Værdien af saadanne fortrolige Meddelelser fra en længst forsvunden Tid, som indeholdes i private Breve, behøver ikke nærmere at paavises, og allerede for mange Aar siden har en af vor Tids ypperste Kjendere af det sextende Aarhundrede forudsagt, at den Tid vilde komme, da man omhyggelig vilde samle og udgive Herlufs og Birgittes Breve.¹ Den overvejende Del af de i denne Samling optagne Breve henhøre til denne Kategori, medens Resten ere mer eller mindre officielle Skrivelser eller Indberetninger fra og til Herluf Trolle, hvilke Skrivelser fortrinsvis give Bidrag til Krigshistorien, men dog ogsaa berøre andre af Statens indre og ydre Forhold.

---

¹ Dr. Holger Rørdam i Ny kirkehistoriske Samlinger III. 568.

Samlingen indeholder alle de forefundne Breve til og fra Herluf Trolle og Birgitte Gjøe, uden Hensyn til, om de tidligere ere trykte¹, ordnede i tre Hovedgrupper: I. Breve fra Herluf til Birgitte — fra Birgitte til Herluf findes intet Brev bevaret; II. Breve fra Herluf Trolle til andre og fra andre til ham — Kongebrevene ere som aldeles officielle Kancelliskrivelser ikke medtagne; III. Breve fra Birgitte Gjøe til andre og fra andre til hende. I anden Gruppe er medtaget nogle enkelte bevarede Optegnelser af Herluf Trolle og som Tillæg til hele Samlingen er føjet den for største Delen hidtil utrykte Regnskabsbog ført af en af Fru Birgittes Skrivere i 1567.

Det vil for den, der gjennemlæser denne Samling, være paafaldende, hvor forskjelligt Brevmassen fordeler sig paa de forskjellige Aar, fra hvilke Breve overhoved haves (1551 —1574); medens Brevene fra enkelte Aar forekomme i Dusinvis, kunne de for andre mellemliggende Aar aldeles mangle. Det er nemlig tildels tilfældigt, hvilke Breve der ere bevarede; tildels, thi de to Hovedsamlinger i Rigsarkivet, hvor de fleste Breve findes, «Adelsbrevene» og «Mogens Gyldenstjernes Arkiv» ere ikke tilfældige Samlinger, men Rester af de med Flid samlede gamle Adelsarkiver, der imidlertid, inden de havnede i Rigsarkivet, have lidt store Tab. I Adelsbrevene findes saaledes nu kun to af de her meddelte elleve Breve fra Kurfyrstinde Anna af Sachsen. Hvad der findes af Breve andensteds i Rigsarkivet eller i det store kongelige Bibliotek er ganske

---

¹ Foruden de ndfr. omtalte Breve, der nu kun haves i Aftryk i Danske Magazins ældste Række, ialt 22, ere 52 trykte andre Steder, for Størstedelen hos Bricka, Frederik II's Ungdomskjærlighed og hos Rørdam, Historiske Kildeskrifter.

tilfældigt, tildels vistnok oprindeligt hjemmehørende i Adelsarkiverne.¹

Hvad angaar Behandlingen af Brevene, da ere disse aftrykte bogstavret, idet dog store-Begyndelsesbogstaver kun ere anvendte ved egentlige Navne og efter Punktum; at skjelne mellem store og smaa Bogstaver i Originalerne vilde være ganske umuligt. Det, især i Begyndelsen af et Ord, forekommende I eller i, der ofte ser ud som et J eller j er gjengivet som I henholdsvis i, undtagen i Slutningen af Ord eller hvor Brevskriveren bruger ij. Det dobbelte s (eller sz) er overalt læst som ss. De almindeligste Forkortelser ere opløste. Interpunktionen er tilsat, dog kun Punktummer og Kommaer, for ikke ganske at berøve Aftrykkene Originalernes Ejendommelighed i denne Henseende; at følge Brevskriverne i dette Stykke gik ikke an; thi hvor de overhoved anvende Skilletegn, er Anvendelsen saa uoversensstemmende med vor Tids Brug, at Tegnsætningen er mere vildledende end vejledende. Ord eller Bogstaver, der ere glemte eller oversprungne af Brevskriveren, ere tilsatte i kantet Parenthes; hvor det ikke sikkert lod sig afgjøre, hvad der manglede, antydes dette ved et (!), hvilket Tegn ogsaa er brugt til at anmærke en eller anden Besynderlighed i Texten. Hvor Brevskriveren af Uagtsomhed har skrevet det samme Ord to Gange umiddelbart efter hinanden, er Ordet som Regel kun een Gang gjengivet i Aftrykket. Steder i Brevene, som enten ere ulæselige eller

---

¹ Af de 283 Breve, Samlingen indeholder, findes 136 i Adelsbrevene, 39 i Mogens Gyldenstjernes Arkiv, 41 paa forskjellige Steder i Rigsarkivet, 27 i det store kongl. Bibliothek, 5 paa Herlufsholm, 1 i Universitetsbibliotheket, 3 i nyere Afskrifter i Rigsarkivet og 9 i Konzept i Hauptstaatsarchiv i Dresden; de øvrige 22 ere de nu kun i Danske Magazins Aftryk foreliggende.

mangle paa Grund af Originalernes Beskadigelse, hvilken særlig er bemærket, hvor den ikke er aldeles ubetydelig, ere betegnede med Prikker; hvor Ord eller Bogstaver med Rimelighed kunde udfylde saadanne Mangler, ere de tilføjede med *Kursiv* i kantet Parenthes. Paa hvert Brev er efter Originalen læst to Korrekturer, af hvilke Cand. mag. F. JESSEN har besørget den ene; hans ualmindelige Dygtighed i at tyde de ofte vanskelige Haandskrifter har været mig en udmærket Støtte under Arbejdets Gang. Om Haandskrifternes Beskaffenhed ville de vedføjede Faksimiler give en paalidelig Forestilling.

For de fleste Breves Vedkommende have Originalerne været til Stede; kun enkelte ere trykte efter Afskrifter, hvis Originaler nu ikke have kunnet findes. En Række Breve fra Herluf Trolle til Kong Frederik II ere gjengivne efter Langebeks Aftryk i Danske Magazin, da Originalerne, som paa hans Tid endnu havdes i Kancelliarkivet, ikke have været til at finde og sandsynligvis nu ere tabte. At Brevenes Indledninger alle ere medtagne, uagtet de ofte kun ere Gjentakelser af de samme Talemaader, skyldes denne Udgaves Karakter som et Monument om Herlufsholms Stiftere; det samme gjælder Brevenes Udskrifter. Noget ejendommeligt vilde ogsaa let gaa tabt ved Beskæringen.¹

Ved hvert Brev er anført, om det er egenhændigt; Datidens udstrakte Anvendelse af Skrivere gjør det tidt vanskeligt at afgjøre, om det er Brevskriverens egen Haandskrift eller hans Skrivers, man har for sig; ved Sammenligning med Dokumenter med Vedkommendes notorisk egenhændige

¹ Jvfr. Professor Tr. Lunds Afhandling: Brevstilen i Danmark i det 16de Aarhundrede, trykt i Maanedsskriftet Det nittende Aarhundrede, Novbr.-Decbr. 1876 S. 90 ff.

Underskrift, hvor saadanne have kunnet findes, er det i mange Tilfælde lykkedes at bringe Sikkerhed tilveje i dette Spørgsmaal.

Til Brevenes Forstaaelse er vedføjet Anmærkninger, dels til Forklaring af Ord, der vilde være uforstaaelige for Nutids Læsere, og i Almindelighed er denne Forklaring kun anført ved Ordets første Forekomst, dels til Oplysning om de i Brevene omtalte Begivenheder, Forhold og Personer, i hvilken Henseende bemærkes, at den ved Udgivelsens Overdragelse til mig i sin Tid af Herlufsholms daværende Forstander, Gehejmekonferensraad HALL, opstillede Betingelse med Hensyn til Bogens Størrelse — som dog har maattet overskrides — nødvendiggjorde en stærk Begrænsning af de meddelte oplysende Bemærkninger Omfang. Kun ved Meddelelsen af de i Kurfyrstinde Annas Brevbøger i det kongelige sachsiske Hoved-Statsarkiv i Dresden indsamlede Oplysninger har jeg af Hensyn til denne Kildes ved Afstanden vanskeliggjorte Benyttelse ment at turde udtømme det indsamlede Materiale. Skulde ellers muligt nogen Uensartethed findes, f. Ex. ved Benyttelsen af enkelte Kilder i 2den Del, som ikke citeres i 1ste Del, maa det have i Minde, at Trykningen har staaet paa i to Aar. Til Ordforklaringerne er benyttet det udkomne af Kalkars Ordbog over det ældre danske Sprog, Videnskabernes Selskabs Ordbog, Molbechs forskjellige lexikalske Arbejder m. fl. Skrifter, uden at jeg har anset det fornødent at belægge de enkelte Forklaringer med Citater. Skulde jeg nævne de Arbejder, der ved de øvrige Anmærkninger have været mig til størst Nytte, ja uden hvilke meget maatte blive dunkelt, som nu er klart, da bliver det Brickas Frederik II's Ungdomskjærlighed, Heises Monografi om Familien Rosenkrantz (i Historisk Tidsskrift)

og Thisets Stamtavler over gamle Adelslægter (i Danmarks Adels Aarbøger). — De til Brevene Nr. 1—9, 11, 14—17 og 19 knyttede Anmærkninger skyldes i det væsentlige Arkivar i Rigsarkivet C. F. BRICKA, der i sin Tid havde paabegyndt Brevenes Bearbejdelse til Udgivelse.

Som Indledning til Brevene ere aftrykte de i Niels Hemmingsens Ligtaler over Herluf Trolle og Birgitte Gjøre indeholdte biografiske Optegnelser. Interpunktionen er noget ændret og enkelte uvæsentlige Trykfejl rettede; for øvrigt er Aftrykket bogstavret. Begge Skrifterne ere literære Sjeldenheder, ja findes ikke en Gang i Herlufsholms Bibliothek.

Sluttelig maa jeg med Taknemmelighed mindes Gehejmeraad HALL's levende Interesse for dette Arbejde, hvis Fuldstændelse det ikke blev ham forundt at opleve. Med ikke mindre Interesse er Sagen omfattet af Herlufsholms nuværende Forstander, Hs. Excell. Udenrigsminister, Baron REEDTZ-THOTT, der allerede paa saa mange Maader har fredet om Stiftelsens og Stifternes Minder; for den Imødekommen, jeg som Udgiver af Herluf Trolles og Birgitte Gjøres Breve har nydt af Hs. Excellence, bringer jeg herved min ærbødigste Tak.

Kjøbenhavn, 29. Juni 1893.

G. L. WAD.

INDLEDNING.

En
Predicken,
som bleff Predicket aff
Niels Hemmingsøn D. Vdi
salige Her Herluff Trolle Ridders
Begraffuelse, vdi Herluffs-
holm, den Femtin-
de dag Iu-
lij.
Anno Domini 1565.

Til Læseren.

Vdi denne Predicken finder du baade Ex-
empel oc Lærdom, huorlunde du
skalt leffue, om du vilt vel Dø, oc
gladelige Affskedis fra denne Ver-
den. Vale.

Prentet i Kiøbenhaffn, aff ·
Laurentz Benedicht.

*Cum gratia & Priuilegio Serenissimæ
Regiæ Maiestatis.*

[Paa Bagsiden af Titelbladet til denne Ligprædiken, der er i lille Oktav, findes Herluf Trolles Vaaben i Træsnit. Bogen indledes med en Tilskrift til Birgitte Gjøe, dat. Kjøbenhavn 20. August 1565; det hedder heri bl. a. (Bl. B ij): «Er det eder oc en stor husualelse, at den Almectigste Gud vilde, at salige her Herluff skulde komme til Lands oc affskedis fra denne Verden vdi eders, Her Byrre Trollis Ridders, salige Niels Trollis, salige her Herluffs kiere brødre, salige fru Anna Frijs, som vaar salige Niels Trollis hustru, Fru Birritthe Rosenkrantz oc mange andres neruærelse, oc siden ærlige henfødis til sin huilested oc der bleff Begraffuen vdi mange fromme Christnes aasyn, som fulde hans Lig her fra Kiøbnehaffn til Herluffsholm». Bl. B v verso anføres: «Her Herluff Trollis seduaanlige Spraack. Alting kommer aff Gud, liffuit, døden, armod oc rigdom. Fru Birritthe Gøes seduaanlige Spraack. Frycte Gud, gjør huad ræt er, oc forlad dig icke paa mennisken». Texten er Marcus XIII, 33—37: «Vocter eder, vaager oc beder, thi i icke vide, naar tiden er» osv. Bl. G ij verso hedder det: «Salige her Herluff sagde en tid oc kand vel skee tire: Ieg haffuer fangit offuerhaand offuer modgang, saa at hand skal intet skade mig met Guds hielp, Huercken siugdøm eller fattigdøm eller forfølgelse eller had skal mig offueruinde, ieg haffuer dennem vnder mig. Men medgang kand ieg icke saa vel faa mact met, Hand er en større kempe; naar det gaar mig lykkelig oc vel, vil kiød oc blod noget ophøffue sig der aff, Men ieg skal met Guds hielp oc faa bugt paa hannem, at hand icke skal trenge mig». Paa Bogens sidste Blad staar: «Prentet i Kiøbnehaffn aff Laurentz Benedicht. M.D.Lxxij. Oc findis til Kiøbs samme steds»].

Dette maa ieg, mine fromme Christne, met all sandhed be-
 kiende, at denne Mands her Herloff Trollis Christelig, ret-
 færdige, oprictige oc høffske leffnit oc endeligt er megit
 yppermere, end at ieg kand der om tale, som det sig met
 rette burde. Fordi saa, seer ieg til hans Huss, seer ieg til
 den Christne Menighed, seer ieg til Verdslig omgengelse,
 seer ieg til hans Embede oc bestilning, kortelig, seer ieg til
 alt hans Leffnit fra første oc til hand gaff sin Aand op, da
 haffuer ieg oc alle de, hannem haffuer omgangit met, at
 forundre, saa at mand faa saadanne Exempel met alle gode
 vilkaar finde kand. Endog ieg icke kand, som vel det sig
 burde, nock tale om denne salige Mands gode vilkaar, dog
 vil ieg alligeuel, effterdi det er mig saa til kommet, tale
 nogit om hans Leffnit oc afgang oc det vende oss til Ex-
 empel oc lærdom. Oc vil ieg først tilkiende giffue, huor-
 lunde hand sit Huss Christelig oc vel regeret haffuer. Der-
 nest huorlunde hand haffuer haftt sig i den Christelig Menig-
 hed, der fremmit Guds ære aff sin yderste mact oc formue.
 Det Tredie om hans kierlige omgengelse met Menige mand.
 Det Fierde om hans Embede oc bestilning, som hand haffuer
 været tilskicket aff sin Herre oc Konning. Det sidste om
 hans sidste skibsreise oc Christelige endeligt oc afgang aff
 denne wsle Verden.

Ieg wil icke tale om hans fromme oc ædle Forældre,
 som hand er kommen aff, om den salige her Iacob Trolle,
 salige her Herluff Trollis Fader, som intet viste aff den
 prang, hoffmod oc store wnyttelige bekostning, som nu er
 i genge, men leffuede Gudfryctig, optuctede sine Børn vdi
 tuct oc ære. Men ieg vil begynde paa hans Hussregimente,
 siden hand fick den fromme fru Birrithe Gøe til Hustru
 oc de holde Huss tilsammen.

Huad rod oc fundament salige her Herluff Trolle oc Fru Birritthe Gøe haffue opbygt deris omgengelse paa oc Hussregimente, kand mand vel forstaa aff den gode fruct, som der haffuer ladet sig see. Thi det er icke mueligt andet, end at det skal være en god rod, som god fruct affuoxer, oc it got fundament, som en varig bygning opbyggis paa. Saa kand mig intet tuil være, at deris største oc første forset haffuer io været at bliffue endrectelig hoss det Løffte oc pact, som de haffde met deris Aandelige Brudgomme vor HERre Iesu Christo indgaet, saa at de vilde hannem haffue for øyen, hannem prise oc loffue offuer alting, vdi huor det ellers gaa vilde met dennem. Huor dette fundament icke er vdi Ecteskab, kand der intet gaat aff komme, men Dieffuelen haffuer indgang met dennem oc fører dennem aff en last oc i en anden, indtil hand aldellis fordærfuuer dennem. Men tuert imod, huor Husbonden oc Hustruen haffue deris kierlighed begynt vdi Troen til Iesum Christum, det lader sig vel see vdi deris leffnit oc faar oc en god fremgang oc ende. Aff dette fundament, som er beggis samtycke at bliffue hoss den pact, de haffde giort met Iesu Christo, er megit got aff kommit vdi salige her Herluff Trollis oc Fru Birritthes Huss. Thi dette forsæt, at de vilde bliffue hoss deris HERre Iesum Christum, gaff dennem det raad, at huor de haffde Sædegaarde, da bygde de deris Bede kammer, huor de gaffue sig ind, besynderlige om Morgenene oc Aftenene, huer for sig at giøre deris Christelige Bøn til Gud. Oc vaar det salige her Herluff Trollis daglige viss. (vden naar det bleff hannem fortagit met stor bestilling paa Rigens oc Konningens vegne), at hand strax om Morgenene, effter hand haffde giort sin Bøn, Læste it Capittel eller tu vdi Bibelen oc lige saa om Aftenene før at hand gick til Sengs. Men ellers vaar hans besynderlige læssning vdi Sancti Pauli Epistel, i Sancti Iohannis Euangelio oc vdi Dauids Psalter, som hand altid haffde hoss sig, huad heller hand vaar til Land eller Vand.

Oc meente icke salige her Herluff oc fru Birritthe, at

det vaar nock, at de selfue fryctede Gud, men de oc der til hulde alle deris Husstienere. Iomfruer, piger, Hoffmend oc drenge, saa at de, som fands at leffue wskickelig oc vilde icke lade sig vnderuise, nøddis til at forsee sig en anden sted. Der faare lod hand offuer sit Bord daglige læse it Capittel aff Bibelen, straxs effter de haffde standit oc læst til Bords. Thi dette vaar hans viss, at hand altid vdi sit egit Huss, vden at fremmede fortog hannem det, stod met sit folck oc læste til Bords, bad vor Herre om sit daglige brød oc det siden brugede, som hand det haffde taget aff Guds haand. Om Aftenen, før mand gick til sengs, maatte alle Iomfruer, quindfolck oc drenge, som tilstede vaare, siunge en Psalme oc tacke den almectigste Gud, som den dag haffde spiset oc beskermet dennem aandelig oc legemlig. Glemde de icke heller den fattige Lazarum, det er fattige folck. som haffde deris hielp hehoff, men rundelige, baade inden Huss oc vden, mange fattige, arme oc bedrøffuede menniske husualede, anseendis dennem icke effter deris refne klæder eller legemlig wselhed, men effter det billede, de vaare skabte effter. Ia, som vor HERris Iesu Christi egne lemmer. Huor faare hand siger sig at giffuis, huad de arme giffuis vdi sit Naffn.

At salige her Herluff Trollis oc fru Birrithe Gøes Hussregiment haffuer saadan været oc meget bedre, end ieg fortaldt haffuer, vide de vel, som haffuer met dennem daglige omgaaet. Der faare vaare det vel raadeligt, at de besynderlig, som Gud haffuer giffuit nock aff denne Verden, at de saae til dette Exempel oc skickede sig der effter oc icke hulde sig effter den rige Fraadzeris exempel, som huercken passede paa Gud eller Menniken oc forsmade den fattige Lazarum. Huor faare hand fick sin rette løn vdi Helfuedis affgrund, som alle Wgudelige Hussholdere oc skulle faa.

Det Andet, som ieg fremsette om salige her Herluff Trollis leffnit, er om hans Christelig beuising imod den Christne Menighed, huorlunde hand haffuer Guds ære aluerligen forfremmit. Det vaar hannem icke nock at høre

met andre Guds ord oc at bruge vor Herris Iesu Christi Legeme oc Blod, Men hand ocsaa met hierte oc gierning altid lod sig finde at være den, som den Christne Kirckis gaffn oc ære vilde forfremme. Oc fordi hand saa vel, at den Christne Kircke kand icke lenge bliffue ved mact, vden der oplæris vdi Bogelige konster oc vdi den hellige Scrifft de, som skulle den Christne Menighed faarestaa met Guds salige Ords pure oc rene Lærdom, Der faare sparde hand ingen bekostning paa Scholer at fremme oc skickelige Personer at holde til Studium baade her vdi Riget oc anden steds. Der faare haffuer hand lagt til Helsingørs Schole aarlig rente til at holde Scholemester oc Hører met. Disligeste til Nestuede schole, Roschilde schole oc ander steds. Thi hand viste vel, at saa lenge som Scholer bliffue ved mact, bliffuer der vel ocsaa personer, som kand tiene den Christne Menighed. Oc fordi hand meente icke at være nock at oplæris vdi børne Scholer, haffuer hand vdi mange Aar holdet stundem to oc stundem flere til Studium inden Riget oc vden Riget, saa at wi haffe baade Professores vdi dette Kongelige Vniuersitet vdi Kiøbnehaffn, Bisper vdi disse Riger oc Sogneprester oc andre nyttelige tienere, som ere opdragne oc fremkomne aff den hielp, som salige her Herluff haffuer dennem hulpet met.

Oc effterdi hand kom vdi forfaring, at der vaar nogle fri Børne Scholer vdi Tysdland(!). vdi huilcke børn haffde besynderlig tilsuun oc der faare kunde dis snarere forbedris, den Christne Menighed til gode oc bistand, Haffuer hand oc met sin kiere Hustru fru Birrithe Gøe giffuit Herluffsholm til at være en Schole, vdi huilcken baade Adels børn oc andre kunde optuctis oc læris vdi, Kircken oc Riget til gaffn oc bæste. Mig haabis, at den almectigste Gud skal vel opuecke dennem, som samme Schole kand komme vdi en ret brug, saa at den bekostning bliffuer gantske vel sted. Endog denne velgierning vdi mod den Christne Kircke, Gud til ære oc det gantske Rige til beste, kand icke nock prisis aff de, som frycte Gud oc ville Guds æris fremgang oc Danmarcks rigis forbedring. Dog findis mange, som

mand offte hører, som mene, at det vaar icke vel giort aff Herluff, at hand saa meget skulde koste paa en Schole, oc føre her iblant huad wgudelig tale, som de kunde paafinde. Men huad kand mand suare met rette? Haffde salige her Herluff oc fru Birrithe saald samme Gods, omkommet det met praal, pancket, drick, daabel oc vdi andre wtibørlige maade, huad vilde mand sagt andet, end Huer mand maa giøre aff sit, huad hand vil, mand haffuer Recessen met sig, ingen kand forbiude, at mand maa io efter sin vilie bruge det, hannem tilhører. Men nu kunde de icke være tilfrids, men knurre her vdi mod, end de, som det intet ved kommer, oc mene, det vaar icke ret giort at faa Pæblinge saadant gods at løbe met. Huad, mine fromme Christne, er det andet at sige, end saa, haffde salige her Herluff oc fru Birrithe offrit deris Gods til Dieffuelen vdi Helffuede, da haffde det været velgiort, Men at de haffue Offrit det til Guds ære oc hans Christelige Kirckis opbygning oc Rigens beste, kand icke lides. Huor vdaff mand kand vel forstaa, at de icke vide, huor til Gud haffuer vnt en mere end en anden. Ach, huad det er Gud velbehageligt at hielpe oc fremme dennem, som skulle tiene i den Christne Kircke, Disligest ocsaa vdi Verdslig regimente oc bestilning. Men det vil ieg her hoss haffue sagt, at den Almectigste Gud skal icke holde dennem det til gode, som ville denne her Herluffs oc fru Birrithe Gøes schole omstøde oc ødelegge, men skal dennem vel hiemsøge paa sin tid, at deris onde forset skal komme dennem lidet til fromme.

Gud giffuet, at alle vilde see til dette her Herluffs oc fru Birritthes Exempel oc fremme huer efter sin æffne Guds rige oc ansee den Christne Kirckis gaffn oc Rigens bæste. Sandelig, om saa vaare, da stode der icke saa mange efter at forrycke fra den Christne Kircke det, som Gudfryctige menniske haffue vdi fordom tid der til giffuet. Men dette mit klagemaal hielper intet, den almectigste Gud hand vel paa sin tid finder de skyldige. Oc icke lader sig affstøde met nogen mact, trusel, Sophisteri oc kraaglow,

men dømmer oc straffer effter sin Retfærdighed, anseendis ingen person, stor eller liden.

Det tredie, ieg faaregaff om salige her Herluffs leffnet, vaar om hans kierlige omgengelse met alle Menniske, ædel oc wædel, fattig oc Rig, Borgere oc Bønder, Quinder oc Mend, vnge oc gamle. Hand lod sig at være ingen for god. De Stater¹, som Gud haffuer ordineret, gaff hand huer sin tilbørlige ære, anseendis huer at være en gaffnlig lem vdi vor HERris Iesu Christi Legeme. Hand icke saa holt aff den ene Stat, at hand forsmaade den anden, som mange gjøre, Men vaar dennem alle tilfellig² met all Retfærdighed, medlidighed oc beeffuenhed. Huor vdaff hand bekom denne fruct, at huer mand haffde hannem kier, Klercke, Borgere oc Bønder actede hannem icke anderledis end som en mild Fader vdi alle maade. Adelsmend oc Fruer gierne omgingis met hannem baade i medgang oc modgang. Vdi medgang vaar hand beeffuen, lystig, venlig, yndelig. Vdi modgang vaar hand baade met trøst, gode raad oc anden bestand behielpelig. Korttelig at sige, huer mand vilde gierne omgaas met hannem, vaare glade aff hans neruærelse oc nødigt vilde være hannem quit. Dette vaar vdi sandhed Guds gierning, som saa lønner dennem, som hannem frycte. Iesus Sirach siger: En huld oc Tro ven, hand er liffsens lægedom, oc de, som frycte HERREN, bekomme hannem. Saa vende Gud mangis hierte til denne salige Mand, at hand det vilde lade hannem vide, at de, som frycte sig, fange baade yndist oc venskab hoss Mennisken, som Gud dennem forskicker.

Det Fierde, som ieg faaregaff om salige her Herluffs leffnit, vaar om hans Embede oc bestilning, som hand haffde aff sin Herre oc Konning. Huor vdi hand sig beuiste som en tro Mand vdi alle maade, baade vdi Fredlig tid oc vdi feide, baade vdi Danmarkcs raad oc andre steder. Vdi Fredlig tid lod hand Louen være sin regel at handle oc

¹ ∴ Stænder.

² ∴ tilfældig, gunstig.

giøre effter, hand icke optenckte ny fund til at besuere fattige Vndersaatte met, hand icke forgreb sig imod Rættten met nogen mand. Men huor naade oc Barmhiertighed vaar til skade, der brugte hand straffen effter Louen, huor mand kunde spare nogen vden skade, beuiste hand all mildhed. Oc gjorde hannem væ, naar nogen saa forsaa sig, at hand nøddis til at lade hannem straffe paa liffruit eller Helbreden. In Summa, hand saa skickede sig vdi all sin bestilning, at hand fands baade Gud oc Kongen tro. Vdi Feide tid til Land oc Vand beuiste hand sig met rette at bære it Ridder suerd, huilcket oc fremmede folck kunde hannem bære vidnisbyrd om. Hand icke skyde for Rigens Fiender, men sig mandelig beuiste imod dennem. Thi hand viste vel, at den, som icke vaar sin Konning oc Fæderne rige huld, hand icke heller Vaar Gud tro, som vdkreffuer aff Vnder-saattene huldsckab oc troskab imod deris Verdslige øffrighed. Oc tit hørde ieg disse ord aff hannem, som Sanctus Petrus siger. Frycter Gud, ærer Konningen. Huilcke ord som giffue tilkiende, at disse tho ting følgis at, Guds fryct oc tro oc huldsckab imod sin Herre oc Konning, Saa at huor som det ene feil, feil oc det andet. Er nogen, som er vdi munden huld oc feil vdi gierningen, hand haffuer vidnisbyrd, at hand feil vdi Guds fryct, i huor hellig mand siunis vil. Thi den samme, som biuder, at wi skulle frycte Gud, hand oc biuder, at wi skulle være vor Øffrighed huld oc tro. Dette viste vel den frommen salige her Herluff Trolle, huor faare hand icke heller sparede for sin Herre oc Konning huercken lifff eller gods. Gud giffuet, at mange vilde sette sig denne salige Mand for øyen oc følge hans Exempel effter, baade vdi fredlig tid oc feide. Men om nogen det forseer¹ oc icke acter Guds vilie oc befallning, hand faar vel i sin tid den tilbørlig løn. Gud hand bier vel en tidlang, men hand dog icke glemmer dennem, som sin vilie foracter.

Det sidste staar igen, som ieg faaregaff om salige her

¹ o: forsømmer.

Herluff, som er om hans afsked fra denne Verden. Før end hand udfoer sidste gang oc vaar skicket aff Kongelig Maiestat til Ommeral offuer Kongens skibs flode, begaff det sig, at ieg talede met hannem den dag det ny Skib bleff vdskut i Vandet. Oc vdi blant anden tale, som wi haffde sammen, sagde ieg til hannem. Herre, i lae flucks til skibs, I haffue nu vdi thu Aar yderlig voffuit eders liff, baade til Land oc vand, Gud spare eder, sandelige, yderlig giffue i eder vdi liffs fare. Her til suarede hand mig saa: Mister ieg mit liff, ieg faar vel liff igen. Vide i, huor faare wi hede Herremend, hui wi bære Guld kæder oc haffue Iordegods oc ville være yppermere oc høyre actet end andre? Der faare haffue wi denne ære for andre, at naar vor Konning oc Herre, Land oc Rige haffuer det behoff, da skulle wi Rigens Fiender affuerie, beskytte oc beskerme met mact oc all formue vor Fæderne rige, at vore Vndersaatte maa bo oc være vdi fred oc rolighed: Ia, ville wi haffue det søde, saa maa wi oc haffue det sure met. Met dette suar skildis wi at. Der effter foer hand til skibs vdi vor HERRIS Iesu Christi naffn oc holt sit folck paa skibet til Gudfryctighed, saa at de om Morgenen, Middag oc afftenen siunge Loffsang, oc lod holde Predicken oc Litani oc vddele Sacramentet, lige som hand pleide giøre, der hand vaar hiemme til sit eget. Oc beuiste hand sig saa vdi mod alle, som vaar paa skib met hannem, at de haffde hannem kier, som hand haffde været deris kiødelige Fader. Der de nu komme nær deris Fiender, kom hand dennem alle til at falde paa knæ oc giøre deris Bøn til Gud oc formanede dennem, at de sig vilde mandelige beuise imod deris Fiender oc komme deris Eed ihu, de haffde soret deris Herre oc Konning. Oc der offuer sagde Presten dennem affløsning til, som alffuerlige fulde til Gud met en stadig tro. Her effter komme de til deris Fiende, huor hand oc fick sin banne oc dødelige saar, it i det ene been oc it vdi sin venstre arm, dog stod hand frimodig oc tilraadde folcket, at de mandelig stode deris Fiender imod. Men der de nu bleffue skild fra huer andre, da kom Barskeren oc vilde forbinde her Herluff før end

nogen aff de andre, som vaare saare: Da befalede her Herluff, at hand først skulde forbinde de andre, som vaare saare, oc siden komme til sig. Her maa mand see it oprictigt Hierte oc en ret kierlighed til sin næste. Hand stod met sine Saar, blodet forrant hannem, dog vilde hand, at de fattige Krigsmend oc Baadsmend skulde først forbindis. Det vaar vel en farlig fortøffuelse, men det vaar it oprictigt mods oc Christelig kierligheds visse tegen, som kunde icke være aff kiød oc blod (thi huer haffuer naturlige sig selff kierere end en anden), men vaar visselig aff Guds aand, huilcken der regerede hannem baade til Land oc Vand.

Der salige her Herluff nøddis til at giffue sig hiem for sin suagheds skyld, kom hand til Dragør, oc hans kiere Broder her Byrre Trolle foer vd til hannem oc lod hannem føre vd aff skibet. Der hand nu kom til Kiøbenhaffn, vilde hand icke lade sig enten bære eller age til sin gaard, men hand gick hoss sin Broder met sit Suerd paa sin Axel, lige som hand intet haffde skadt, oc fuldis de baade at ind til Fru Birritthe Gøe paa deris Gaard.

Som hand nu vaar hiem kommen, saa brugte hand middel oc raad, som Gud haffuer der til skicket, oc befalede sin Sag den almectigste Gud i haand, huad heller hand vilde haffue det til lifuit eller døden.

Nogle dage der effter kom ieg til hannem oc talede met hannem om hans Saligheds sag oc vilde trøste hannem, da fant ieg større trøst aff hannem, end ieg kunde giffue hannem, Men paa det, at Fru Birritthe skulde icke actet, at hand redde sig til at fare til sin kiere Frelsermand Iesum Christum, bad hand mig, at ieg skulde tale Latine. Da faare gaff hand selff de besynderligste stycker aff den hellige Scrift, met huilcke hand trøstede sig. Oc besynderlige disse Sententier brugte hand. Paulus siger: Det er en vis tale oc verd at holde aff, at Iesus Christus er kommen vdi Verden at salig giøre Syndere. Item, Naaden er større end Synden. Item, 1. Joh. 1. Iesu Christi blod renser oss aff alle Synder. Item, Om nogen synder, da haffue wi en Talsmand vdi Himmerige, som er Iesus Christus den Ret-

færdige. Item aff Dauids Psalmer. Salige ere alle de, som forlade sig paa hannem. Item, Guds Barmhiertighed gaar offuer alle hans gierninger. Men huad (sagde hand) ville wi søge mange Sententier aff Scrifften? Dette søde naffn IESVS er en fuldkommelig Euangelisk predicken. Guds Søn heder IESVS, det er Frelser. Fordi hand løser sit Folck aff deris Synder. Hans Folck ere alle de, som tro paa hannem. Denne predicken (sagde hand tit oc offte), som heder IESVS, vil ieg beholde vdi mit Hierte oc vil videre icke bemøde mig. Hand er mig nock, hoss hannem vil ieg bliffue, oc hannem vil ieg befale Liff oc Siel. Oc bad hand mig oc hemmelig, at naar det skulde være met hannem, at ieg bliffue skulde hoss den lille predicken IESVS oc icke vilde giffue hannem mere faare.

Vdi de dage, som hand saa laa, falt der atskillig tale ind, oc iblant andet taledede hand om dennem, som forholder at gjøre Penitentz til deris døds stund, Oc meente, att siugens bitterhed fanger en vel saa megit at tage vare, at hand icke megit kand tencke paa Penitentz. Oc meente der faare at være alle raadeligt, at de beridde sig vdi deris velmact, saa som de vilde giffue oc tage, som mand siger.

Sagde hand oc iblant andet, der er ingen ting, ieg vilde nu lenger leffue faare, end at ieg maatte komme vor ny Schole til gang, men ieg vil dog den befale den Almectigste Gud, hand finder vel raad effter sin hellige vilie.

Komme wi ocsaa i tale om hans folck, Iomfruer, piger, Hoffimend oc drenge, oc gaff hand dennem alle gode vidnisbyrd oc sagde til mig: Doctor Niels, Ieg haffuer gode tienere, ieg kand ingen aff dennem skylde, de haffue tient mig oc min kiere Hustru trolige oc vel. Ieg ved icke andet, end at de ere Gudfryctige, Gud være met dennem allesammen, Amen.

Om ottende dagen før end hand hensoff vdi Herren, effter Predicken oc effter hand vaar besuimmet, som Blodit haffde forløbet hannem, oc vaar oplagd paa sengen, da taledede hand til fru Birrithe Gøe, som stod for sengen, oc sagde: Birrithe hustru, Du haffuer været min Hustru vdi

alle maade all den stund wi haffue været til hobe, som en goder Christen dannequinde, den almectigste Gud hand skal vel rigeligen belønne dig. Der fru Birritthe disse ord hørde, sprang taarene aff hendis øyen ned paa hendis bryst oc paa Iorden. Oc sagde hun til hannem: Herluff, hui sige i saa? Haffue i nu intet haab til Liffuit? Her Herluff suarede: Min kiere Hustru, vær tilfrids, mig skader intet, det bliffuer vel snart gaat, giff dig ekun tilfrids, vor HERre forlader oss icke.

Anden dag der effter, som vaar om tisdagen¹, anammede her Herluff oc Fru Birritthe vor Herris Iesu Christi Legeme oc blods Sacramente. Der effter sagde hand oss, paa huad dag at hand skulde affskedis fra denne Verden, paa Mandag, sagde hand, da bliffuer der en stor foruandling paa min siuge, saa at ieg huercken skal plagis aff hæde eller kuld meer. Det sagde hand om Onsdagen, Fredagen oc Løffuerdagen før end hand døde om Mandagen, effter som hand haffde sagt.

Der Mandagen nu kom, som hand haffde sagt sig at skulde faa bedre, saa at hand icke videre skulde plagis enten aff hede eller kuld, Da skickte hand bud aarle om Morgenen, der try slo, til Erlig oc Velbyrdig mand Christopher Mognsøn², at hand skulde komme til sig. Der hand nu vaar kommen, da lod hand dennem løffte sig aff sengen oc sette sig paa en stoel, huor paa hand bleff sidendis, ind til hand gaff sin aand op.

Der klokken haffde slaget siu, lod hand Barskeren forbinde sig, endog hand sagde, det haffde intet paa sig. Der effter bleff hand i³ meer oc meer suag, dog hand aldrig suckede eller stønede vdi sin bitter kranckhed. Oc talede met mig, dog faa ord, oc neffnde sin Frelsermand tit oc sagde: Iesu vær mig naadig. Oc holt det saa vd indtil afftenen, at klokken vaar offuer ni. Der effter saad hand

¹ Den 19 Juni.

² Christoffer Mogensen Hardingmand.

³ ɔ: jo.

oc soff, lige som hand haffde været it sund Menniske. Men lit stund ved en fierings time, før hand gaff sin aand op, bruste hans øyen, oc der effter dro en lang suck, lige som it Menniske vdi en naturlig søffn. Siden bleff hand siddendis oc soff stille lige som it barn oc der met rolige hen soffuede vdi HERREN, saa at huercken mund eller andre lemmer noget rørde sig, som pleyer end at skee met mange, naar de hen soffue.¹ Saa see wi, at hans endeligt vaar lige som hans leffnet, Gud regerede hannem, der hand leffuede, hand oc vaar hoss hannem vdi hans døds stund. Saa kand det aldrig feile, at den dør io vel, som leffuer vel. For at effue vel vdi Guds fryct, gjør Mennisken frimodig, at mand døden intet acter meer end en søffn.

Dette haffuer ieg nu kortelige talet om denne salige Mands leffnet oc endeligt, paa det at wi skulle sette oss hans Exempel for øyen, paa det wi saa maatte leffue effter hans Exempel, at wi saa rolige kunde hensoffue vdi HERREN, som hand gjorde. Her met ville wi nu befale hannem den almectigste Gud oc forhaabe, at wi skulle met glæde see hannem paa den yderste dommedag oc siden met hannem oc alle Guds børn prise Gud til euig tid, Huilcket oss bereed haffuer vor kiere HERre Iesus Christus.

---

¹ Herluf Trolle døde Mandag den 25. Juni 1565, ifølge Mag. Morten Pedersens Optegnelse Kl. 11 om Aftenen (Ny kirkehist. Saml. III. 495).

En kaart

Beretning

om Erlige, velbyrdige,
Gudfryctige, oc salige Fru
Biritte Gøyes affkomst, opdra-
gelse, leffnet oc en-
deligt.

Disligeste

En Predicken, om it Christe-
ligt leffnet, faaregiffuet vdi sam-
me Fru Biritte Gøyes
Begraffuelse.

Oc nu

Er ladet vdsæt, salige Fru Biritte
Gøyes Arffuinge, Slect oc Venner til vilie,
Oc en amindelse om deris kiere Syster,
Slect oc Ven, oc andre gode
Christne til it gaat Exem-
pel oc Lærdom,

Aff

Niels Hemmingsøn.

[Texten til denne Ligprædiken, der er trykt i lille Oktav, er af Profeten Micha VI. 8: «O Menniske, ieg vil vise dig, huad gaat er oc huad Herren vdkreffuer aff dig, som er at giøre Dom oc elske Barmhertighed oc vandre ydmygelige faar din Gud». Paa Bogens sidste Side læses: «Prentet i Kiøbenhaffn aff Hans Støckelman og Andream Gutteruitz. Paa Baltzer Kausis Borgeris oc Bogeførers der sammesteds bekaastning. Oc findis hos hannem til Kiøbs. 1574»].

Om Erlige, velbyrdige oc Salige Fru Biritte Gøyes affkomst,
Opdragelse, Leffnet oc Endeligt.

FRU BIRITTIS AFFKOMST.

Erlige, velbyrdige oc salige Fru Biritte Gøyes Fader vaar erlige, velbyrdige oc salige Her Mogens Gøye til Krenckerup, Ridder, som vaar Danmarckis Rigis Hoffmester oc Guds salige Ords oc Guds Ords Tienneris Beskyttere oc Hant-heffuere imod dem, som paa den tid vilde forhindre den pure Euangeliske lærdom her vdi Danmarck.

Her Mogens Gøyes Fader hed Her Eskel Gøye til Krenckerup, Hans Moder vaar erlige, velbyrdige oc salige Fru Mette, Her Erick Ottessøns daatter.¹

Oc vaar salige Her Mogens Gøye tuende gange giff. Hans første Hustru hed Fru Mette, salige Her Engelbret Albritssøns daatter til Torbenfeld. Hans anden Hustru vaar velbyrdige oc salige Fru Margrette Sture, som vaar Claus Sturis til Gammelgaard paa Alsø daatter.

Met den første Hustru, Fru Mette, affledede Her Mogens disse Børn:

Sønner,	Døttre,
1. Axel Gøye.	1. Pernille Gøye.
2. Eskel Gøye.	2. Sophia Gøye.
3. Albret Gøye.	3. Mette Gøye.
	4. Elline Gøye.
	5. Birithe Gøye,
	Som her nu begraffuis

Her Mogens Gøyes oc Fru Mettis Børnebørn:
Axel Gøyes Hustru hed Fru Doritte Hans daatter² oc

¹ Rosenkrantz.

² Lindenov; hun ægtede siden Christoffer Munk. Axel Gjøe døde 1537 (Hofman, Danske Adelsm. I. 149, Tvl. Pontoppidan, Marmora Dan. II. 164). — Om dem af Mogens Gjøes Descendenter, der ere omtalte i Brevene, meddeles der intet i de følgende Noter.

vaar Hans Iohanssøns daatter til Fobbislæt oc haffde de ingen Børn sammen.

Eskel Gøyes Hustru hed Fru Sitzele. Karl Bruski daatter i Fyen til Dallun, oc haffde de ingen Børn sammen.

Albret Gøyes Hustru aff Krenckerup hed Fru Anne oc vaar Otte Holgersøns daatter¹ aff Boller, oc haffde de en Søn oc fire Døttre sammen:

Søn,	Døttre,
1. Otte Gøye.	1. Doritte Gøye. ²
	2. Margrete Gøye. ³
	3. Mette Gøye. ⁴
	4. Pernille Gøye.

Fru Pernille Gøye vaar tuende gange giff. Den første hendis Hosbonde hed Anders Ebbissøn⁵ til Rubierge gaard, oc haffde de tu Børn sammen:

1. Ebbe Anderssøn.⁶
2. Mette Anders daatter.⁷

Siden fick hun Her Byrge Trolle, som vaar Her Iacob Troidis søn aff Lillø, oc haffde de ingen Børn sammen.

Fru Sophia Gøyes Hosbonde hed Her Mogens Bilde til Suanholm, oc haffde de ingen Børn sammen.

Fru Mette Gøyes Hosbonde hed Her Iohan Oxe til Nielstrup, oc haffde de xij Børn sammen, som hede

Sønner,	Døttre,
1. Peder Oxe.	1. Inger Oxe.
2. Eskel Oxe.	2. Mette Oxe.
3. Torben Oxe. ⁸	3. Anne Oxe. ⁹

¹ Rosenkrantz.

² Om hende vides intet.

³ † 11. April 1594, gift med Peder Brahe Jensen til Krogholm, † 28. Juni 1610 (Danmarks Adels Aarvog 1888 S. 113).

⁴ † som Barn (Hofman, Danske Adelsm. I. 149, Tvl.).

⁵ Galt.

⁶ til Torbenfeld, † ugift før 1554 (Danmarks Adels Aarvog 1893 S. 174).

⁷ † ugift (Anf. Skr. S. 175).

⁸ † 9. Jan. 1547 (Ryge, Ped. Oxe S. 30).

⁹ til Gisselfeld, begr. 4. Maj 1581; gift med Frants Banner til Kokkedal og Oxholm, begr. 24. Juli 1575 (Danmarks Adels Aarvog 1885 S. 48).

4. Iohan Oxe. ¹	4. Pernille Oxe.
5. Albret Oxe.	5. Sicille Oxe.
	6. Eline Oxe. ²
	7. Iohanne Oxe. ³

Fru Eline Gøyes Hosbonde hed Her Mauritz Oluffsøn⁴ til Bollerup, oc haffde de try Børn sammen, to Sønner oc en Datter, som vaar

Oluff Mauritzsøn.
N. Mauritzsøn.⁵
Mette Mauritzdaatter.

Met den anden Hustru, Fru Margrette Sture, haffde salige Her Mogens Gøye disse Børn:

Sønner,	Døttre,
1. Christoffer Gøye.	1. Mette Gøye.
2. Falck Gøye.	2. Ide Gøye.
3. Erick Gøye.	3. Helleuig Gøye.
	4. Pollite Gøye.
	5. Anne Gøye.
	6. Margrete Gøye. ⁶

Christoffer Gøyes til Affuindsbierge Hustru heder Fru Biritte Bøller, Erick Bøllers daatter til Offuerby⁷, oc haffde de en Søn sammen, som hed Mogens Gøye.⁸

Falck Gøye aff Skiersø hans Hustru hed Fru Ide Wlstand oc vaar Her Truet Gregersøns daatter til Torup, oc haffde de to Sønner oc to Døttre sammen:

¹ til Torsø, † 1559 (Ryge, Ped. Oxe S. 29).

² Hun antages død som Barn (Anf. Skr. S. 39).

³ til Rygaard, † omtr. 1589 (Anf. St.).

⁴ Krognos.

⁵ Mogens Mouritsen Krognos, † ung (Danmarks Adels Aarvog 1893 S. 275).

⁶ Efter Hofman, Danske Adelsmænd I. 149, Tvl., døde de tre sidstnævnte ugifte; Pollite kaldes her Pernille.

⁷ ɔ: Orebygaard.

⁸ † 1550 som Barn (Hofman, anf. St.).

Sønner,	Døttre,
1. Mogens Gøye.	1. Margrete Gøye.
2. Falck Gøye.	2. Mette Gøye.

Fru Mette Gøyes Hosbonde heder Iost Høg aff Wang, oc haffde de tu Børn sammen:

Iacob Høg.	Margrette Høg.
------------	----------------

Fru Ide Gøyes Hosbonde hed Otte Rosenkrantz til Nesby, oc haffde de fem Børn sammen:

Sønner,	Døttre,
1. Mogens Rosenkrantz.	1. Sophia Rosenkrantz.
2. Otte Rosenkrantz.	2. Margrete Rosenkrantz.
	3. Biritte Rosenkrantz.

Fru Helleuig Gøyes Hosbonde hed Otte Gyldenstiern til Iffuersnes, oc haffde hun it ved hannem, som heder

Karine Gyldenstiern.

Aff salige Her Mogens Gøyes Børn leffue alene Erlige oc Velbyrdige Christoffer Gøye til Affuendsbierge oc Fru Helleuig, salige Fru Birittis Arffuinge, som lode deris kiere Systems, Fru Biritte Gøyes Lig erlige oc Christelige begraffue vdi Herluffsholms Kircke hos sin salige Hosbonde, Her Herluff Trolde, den 12. dag *Septembris Anno Domini* 1574. Vdi hues Begraffuelse vaare mange Adels Personer, Herremend, Iunckere, Fruer, Iomfruer. Item Klercke, Borgere, Borgersker oc Bønder, som alle sammen sørgede, at de haffde mist saa tro en hielpesom, goduillig oc vdi alle maade frommer Ven, som alle vilde gaffne oc ingen skade.

FRU BIRITTIS OPDRAGELSE.

Der salige Fru Biritte Gøyes Moder vaar død, forskickede salige Her Mogens Gøye sin Daatter til Ringklaaster, at hun skulde der optuctis vdi Guds fryct, Fromhed oc Høffuiskhed met andre gode Mends Børn, som den tid der vaar. Thi saadanne Iomfru Kloster vaare der til aff Begyndelsen ordinerede oc skickede. at de skulde vere Iomfru Scholer, vdi

huilcke vnge Iomfruer kunde opdragis vdi Gudfryctighed, Tuctighed oc Høffuiskhed.

Der effter kom Fru Biritte hiem til sin Fader igien, effter at hand haffde gifft sig igien oc faaet Erlige, velbyrdige oc salige Fru Margrete Sture til Husfrue, som siden vdi Moders sted optuctede salige Fru Biritte som sit eget Barn, oc vaar Fru Biritte hende lydige oc vnderdannig som sin kiere Moder. Der effter kom Fru Biritte til sin salige Syster Fru Sophia Gøye oc fulde hende vden Lands oc bleff hos hende, indtil hun døde hende fra.

Der Gud haffde nu kaldet salige Fru Sophia, kom Fru Biritte til sin Syster, salige Fru Eline Gøye, Her Mauritz Oluffsøns Husfrue, Erlige, velbyrdige oc salige Oluff Mauritzsøns Moder. Siden kom salige Fru Biritte til Høybaarne oc salige Førstinde Dronning Dorothe, huor hun vaar vdi stor act oc ære for sin Forstand, Høffuiskhed oc Skickelighed vdi alle maade. Kaart at sige: Fru Birittis opdragelse haffuer veret vdi hendis Iomfrudom saadan, at hendis Ord, Lader oc Gierninger fuldis at, saa at huer mand prisede hende for hendis Gudfryctighed, høffuiske Sæder, venlig Omgengelse, tuctig Tale, Dannished oc Fromhed vdi alle maade, saa at andre Iomfruer maatte vel tage it gaat Exempel aff hende.¹ Ia lige som hun vaar født aff gode, Gudfryctige oc fromme Forældre, saa tydde hun oc paa den art, hun vaar kommen aff.¹

FRUE BIRITTIS LEFFNET.

Der Frue Biritte vaar saa opdragen vdi Gudfryctighed oc Fromhed i alle maade, gaff hun sig effter sine Venners raad vdi Ecteskaffs stat met Erlige, velbyrdige oc salige Her Herluff Trolde, Ridder, til Herluffsholm, som vaar Erlige, velbyrdige oc salige Her Iacob Troldis til Lildø Søn, oc leffuede hun met hannem vdi it Aar oc Tiue, som vaar tredie parten aff hendis Alder, huilcken vaar trysindstue

¹ Om Birgitte Gjões Barndom og Trolovelse med Jesper Daa se Danske Magazin 3. R. I. 172—76.

Aar oc paa det fierde. Met denne sin Hosbonde leffuede hun Gudfryctige, erlige, kierlige oc venlige vdi alle maade.

Der de vaare først sammen komne, toge de sig for at tiene Gud endrectelige, oc gaffue der met andre, som dennem omgicks, it gaat Exempel. Thi de viste vel, at de, som komme offuer ens vdi Guds fryct, de haffue lagt en fast Grunduol til mange andre Dyder oc en Christelig omgengelse oc offuebærelse. Der faare siger icke Salomon til forgefuis: HERrens fryct er den ypperste Visdom. Denne Gudfryctighed beuiste salige Her Herluff Trolde oc Fru Biritte Gøye vdi mange maade oc besynderlige her vdi, at de vdi deris velmact aff beggis vilie oc samtycke stiftede den fri Skole Herluffsholm, vdi huilcken Vngdommen aff Adelen oc andre kunde optuctis til Guds ære oc deris Fæderneland til beste. Oc er allerede vdi disse forgangne otte Aar mange fine Personer opdragede oc endnu findis mange tilstede, som merkelige ere vdi deris Vngdoms lærdom forfremmede. Huor faare ieg forhaaber, at salige Her Herluff Troldis oc Frue Birittis Arffuinge, Slect oc Byrd skulle vel hantheffue, fremme oc forbedre samme fri Skole til det beste.

Der hos aff samme Fundament leffuede Her Herluff oc Fru Biritte saa met alle, at huer mand prisede oc ærede dem. Besynderlige beuiste de sig rundelige mod Guds ords Tienere oc fattige Folck, som de altid maatte lide oc gjorde til gode. Met deris Tienere skickede de sig saa, at ingen vilde gierne fra dem, men heller vere hos dem. Kaartelige: de leffuede saa sammen oc beuiste sig mod alle, som Guds Børn burde at giøre.

Der saligē Her Herluff Trolde vaar heden død fra salige Fru Biritte, da leffuede hun effter hans død vdi sit Encke sæde paa niende Aar, oc dissimellem skickede hun sig saa, at de beste baade Fruer oc Iomfruer vilde gierne omgaaes oc vere hos hende. Hun optuctede oc opdrog mange høffuiske Iomfruer oc gifte dem erlige oc vel fra sig. Haffuer hun oc vel forseet mange fattige Piger, som hende tiene.

Dissimellem haffuer hun oc haft sit Kaarss aff Guds gode oc vise raad, som met sit Faderlige Rijs holder sine

Børn vdi fryct. Oc hæffuer hun tit veret saa haardelige siug, at ingen hæffde meent, at hun skulde leffuet. Ia atskillig Siugdum hæffuer veret hende som en Tuctmestere, huilcken der lærde hende den rette Konst til at dø Christelige oc vel. Thi den, som er icke ofte tryct met Kaarsset oc hæffuer forsøgt Dødsens anløb, hand er wtaalmodig, naar Døden kommer for aluere, oc veed icke, huor hand skal tage imod Døden.

Ieg vil intet opregne, huad hun besynderlige hæffuer giffuet til Skoler oc Hospital baade i Roskilde, Helsingør, Nestued oc andre steder, huor aff der tagis aarlige Rente til fattige Skolebørns oc andre Fattigis ophold. Ia saa hæffuer salige Fru Biritte draget sin tid igennem vdi sit Encke sæde, som den hellige Scrifft lærer, vdi Bøn, vdi Guds ords høreelse, vdi Velgierningers beuisning mod Fattige, vdi Forstandighed i sit Regimente, vdi Kyskhed, vdi Fromhed mod alle.

Oc hæffde hun denne vijs altid, baade men hendis kiere Hosbonde leffuede oc siden, at huer dag, der hun gick til Bords, da stod hun oc hendis Iomfruier oc andre, som vaare tilstede, huer paa sin sted ved Bordet oc læste til Bords oc fra, oc strax de vaare sætte til Bords, begynte en vnger Dreng (som hæffde sin føde oc ophold der faare) at læse en part aff Bibelen. Disligiste oc der de hæffde læst fra Bords, Oc hæffde hun saaledis tit ladet Bibelen vdlæse for sig til Bordleyse. Tre dage før end hun fick sin Helsot, bleff Bibelen sidste gang vdlæst til Bords. Da sagde hun til sin Scriffuere: Mickel¹, nu hæffue wi atter ende paa vor Bibel, raade nu Gud, huo den skal begynde igien. Saa hæffde altid denne fromme Frue Døden vdi tancke, huilcken tancke som holder Mennisken hart vnder Guds fryct, at mand icke falder vdi atskillige Synder, effter som den vise Mand Syracides² siger: Huad du taler eller giør, kom ihu dine sidste dage, da skalt du icke synde.

¹ Formodentlig den II. 117 omtalte Mikkell Skaaning.

² Jesu Sirachs Visdom VII. 37.

OM SALIGE FRU BIRITTIS ENDELIGT.

Løffuerdagen næst effter Sanctæ Mariæ Magdalenæ dag¹ i dette Aar, mand scriffuer 1574, bleff salige Fru Biritte Gøye hastelige siug met stor ve oc sting offuer sit gantske Legeme oc forstod vel strax, at tiden vaar nu for haanden, at hun skulde skillis fra denne Verden. Der faare beredde hun sig til Døden Christelige oc frimodige, som hun tilforn giort haffde vdi sine store Siuger. Och vil ieg it aff hendis Frimodigheds Tegn, andre til Exempel, her opregne.

Hen ved sex Aar siden vaar hun saa siug vdi Kiøbenhaffn paa sin Gaard, at ingen trode hende til Liffuet, men meente, at hun icke kunde leffue offuer en dag. Da gick frem til hende en Erlig, from Quinde (nu salig met GVD), Lizabeth Marcus Hessis Borgemesters Hustru², oc sagde til hende: Kiere Fru Biritte, ieg kand icke dylle for eder, huad wi see for vore Øyen. Kiere Frue Biritte, verer taalmodige oc giffuer eder inderlige ind til Gud, Thi eders tid er kommen, at i skulle her fra. Da bleff Fru Biritte meget glad oc frimodig oc sagde til Lizabeth Marcus Hessis: Nu er ieg glad, at det er saa nær kommet met mig, at ieg skal fra denne suigefulde Verden, Gud vere loffuet euindelige. Oc gaff met mange ord sin frimodighed oc glæde tilkiende. Da sagde Lizabeth til hende: Ach kiere Fru Biritte, Huorlunde kunde i vere saa glad? effterdi alle Menniske grue for Døden, oc ingen vil gierne dø. Guds Søn selff, den stercke Kempe, gruede for Døden, at hand suetis blodig Sued, saa at Blods dropper fløde neder aff hans Ansict paa Iorden. Da suarede Fru Biritte frimodige oc sagde: At Guds Søn, min kiere Frelser Iesus Christus gruede for Døden oc suetis blodig Sued, er icke vnder. Fordi hand haffde en stor Byrde paa sig. Hand haffde alle vore Synder

¹ Løverdags den 24. Juli.

² Lisbeth Bertelsdatter, først gift med Borgmester i Kjøbenhavn Peder Jensen († 1557) og derefter med den II. 156 omtalte Borgmester Marcus Hess; hun døde 1572, begr. 9 Juni (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. III. 174, 185).

paa sig, som hand met sin Død skulde betale for oc formilde der met Guds grumme vrede oc forlige oss arme Syndere met sin Himmelske Fader. Saa maatte hand vel grue for Døden, som haffde saa stor en Byrde paa sig. Men ieg glæder mig, for min Byrde er tagen aff mig oc lagt paa min kiere Frelseres Iesum Christum. For hans skyld haffuer ieg mine Synders forladelse oc en Barmhiertig Fader vdi Himmelen oc en viss Foriættelse paa det euige Liff effter denne naturlige Død. Hand sagde til Røffueren paa Kaarsset: I dag skalt du vere met mig i Himmerige. Hand siger til mig vdi sit hellige Ord: Huo som troer paa mig, Hand skal haffue det euige Liff. Effter disse mine vilkaar hui skulde ieg grue oc frycte for Døden? Dette hørde mange, som stode hos Sengen.

Her aff kand ieg oc vel getse¹, huad hun paa det sidste haffuer veret frimodig imod Døden. Der salige Fru Biritte vaar nu bleffuen saa hart siug, lod hun kalde til sig sin Siælesørgere, Mester Hans Mickelssøn, oc hørde trøstelige Sententzer aff Scrifften aff hannem, Men naar hand neffnde en Sententz, da haffde hun en anden, Ia mange, huor met hun trøstede sig.

Om Søndagen der effter anammede hun Iesu Christi Legemis oc Blods Sacramente til en Beseysling paa Guds Naade oc Barmhiertighed oc paa det euige Liffs foriættelse. Strax der effter lod hun kalde til sig Erlige, velbyrdige oc Gudfryctige Frue Anne Hardenberg, salige Oluff Mauritzsons Effterleffuerske, oc Frue Anne Holck. Betenckte hun oc sine Iomfruer oc Tienere oc raadde dem til Guds fryct oc der met gaff hun aff tancke denne Verden oc redde sig til Døde.

Om Maandagen der effter kom Doctor Hans Philippus² til hende oc brugede hans gode raad, Men ingen raad duer imod Døden vden Guds Naade ved Iesum Christum, som hun sig fuldkommelige tilgaff. Om natten der effter, der

¹ o: gisse, gjætte, formode.

² Hans Philippus de Prato.

tiden vaar nær, at hun skulde fra denne Verden, lod hun kalde sine Iomfruer til sig, sagde dem gode nat oc raadde dennem til Guds fryct, oc der hos tit oc ofte befalede sin Siæl den Almectigste Gud vdi haand. Oc lidet der effter sactmodige gaff sin Aand op oc hensoff vdi HERREN den xxv. dag Iulij.¹ Saa haffue wi ingen tuil paa hendis Salighed, Thi hun leffde Gudfryctige oc døde vdi vor Herris Iesu Christi rette paakaldelse. Gud giffue oss alle sin Naade, at wi saa mue leffue, at wi kunde Christelige dø, Amen.

---

¹ Efter Niels Hemmingsens Fortælling her er Birgitte Gjøe altsaa død Mandag Aften silde; da denne Dag var den 26. Juli, er xxv en Trykfejl for xxvj. Dette er overensstemmende med Samtidens Angivelse. M. Hans Mikkelsen meddeler to Gange (1575 og 1577) Christoffer Gjøe, der ønskede Besked om sin Søsters og Svogers Dødsdage, at Fru Birgitte døde den 26. Juli (Ny kirkehist. Saml. VI. 175 f.), og Hamsfort noterer: *Anno 1574 m. Julij d. 26 moritur Birgitta Goia, Hermolai Trollæ uxor* (Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. II. 512). I alle tidligere Biografier af Birgitte Gjøe (f. Ex. Boesen, Herluf Trolles Levnet og Bedrifter S. 163; Melchior, Efterretn. om Herlufsholm S. 67; Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 30) er Trykfejlen overset; først i den nyeste Levnetsbeskrivelse (af C. F. Bricka i Dansk biogr. Lexikon VI. 61) er den rigtige Dag angiven.

I.

HERLUF TROLLE OG BIRGITTE GJØE.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Om Øxne, som skulle sendes til Anders Høg i Jylland. Herluf sender hende forskjellige Roer og en Gave til Mette Sehested og erklærer sig villig til at yde denne og hendes Søstre mere. Han spørger, om han skal forære Erik Rosenkrantz og Mogens Gyldenstjerne et Par Øxne hver. Den sidstnævntes Datter Sibylle vil Faderen, som det synes, ikke lade rejse til Kjøbenhavn til Bryllup. Hertuginde af Sachsen ventes samme Dag til Lund og kommer snart til Kjøbenhavn; hvis hun bliver der i nogen Tid, kan Herluf være tilstede ved Erik Rosenkrantz's Bryllup. Birgitte har handlet urigtig i at besøge sin Svoger. Der er Sygdom i Birgittes Hus.

Myn ganske kerlige helssen altiit for sentt mitt waar herre. Hierte kærre Byrgitthe, ieg haffuer nu faidt tyn screffuilse¹ mit tyn dréng oc forstaar all meeni[n]gen. Ieg haffuer oc lest the iudske breffue oc fynder ther ingen besked y Anders Høgs breff om øxen, eller huad kornit gelder, som ieg haffude screffuit ham tiill om, mens hand screff mig till y sesthens, att ieg icke kunde stalle flere øxen y iaar end j^c øxen, baade iudske oc sielandske, oc ieg pleyer vnder tiiden att stalle ther ij^c. Oc screff hand mig tiill y siisthens till(!), att ieg icke tørrffte sennde ham vden en xlvij øxen, mens ieg tror icke anit, endt hand staller ther flere, thij thett haffuer waritt en god host wtij iaar, oc the finge god rug till kloster². Thij will ieg sende ther offuer saa

¹ Fru Birgitte opholdt sig paa Roskildegaard.

² Ring Kloster ved Skanderborg havde Herluf Trolle i Pant siden 1544 (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596, S. 155).

mange øxen, som Morthen haffuer bestillit flere end the xx øxen, som skall staa paa Gresiit¹. Wille thw oc will giøre oc talle mit Morthen, atther kommer vist folck mit att dreffue thom, ther wille she tiill mit oxen, ther ligger stor mach paa.

Item ieg kand intit screffue til Iudland paa thenne tiid, ffor ieg wed, [hvor] mange oxen bleffuer, ther senndis offuer. Om thw sender thom ther offuer, for ieg komer hem, wille thv tha lade screffue mit thom, oc atthe faar god rycth.

Som thw screffuer om rouer, tha sender ieg theg nu mit Iens ij t^r perselle røder oc ij t^r skonske rouer. Rouerne are dyre.

Item som thw screffuer, att Metthe Sestedt² will nu drage offuer til Iudlandt, wiltw sye hende mange gode netther paa myne vegne oc bede hende, atth hun will oc sye synne søstere Doretthe oc Anne mange gode netther paa myne vegne. Ieg sender thig thenne ryngge gaffue, attw wilt faa hennde paa myne vegne, oc thw vilt fororitt³, atthett er saa ryngge, ieg will gerne forbedritt mitt alle gode. Wille thw oc betencke, hues thv tøkis att wij kunde betencke hende oc hendis søstre med aff thend dell, wij haffuer y Ryndkloster, till therris huss behoff, thaa flye Anders Høg thom thett.

Item om Erick Rosenkrands⁴ oc her Magnus⁵, thaa thaa (!) tyckis mig, att ieg skall sende huer ett paar øxen⁶. Thw

¹ Græsegaard (Græsiegaard) eller Græsedede ved Frederikssund havde Herluf Trolle faaet med sin Hustru efter hendes Faders Død.

² Henneke Sehedet til Krummendiek (om hvem se Dsk. Mag. 4. R. III. 43) havde i sit Ægteskab med Ide Gjõe Falksdatter, en Faster til Birgitte Gjõe, 4 Døtre, deriblandt Dorthe, Mette og Anne. De to sidste døde i Følge Hofman (Dsk. Adelsmænd III. 49, Tvl.) i Preetz; Dorthe derimod blev to Gange gift, først, siges der, med Oluf Grib, derpaa med Mogens Kaas til Brendur, der døde 1582 (Personalhist. Tidsskr. IV. 288).

³ Fororde, gjøre Undskyldning for.

⁴ Erik Rosenkrantz Ottesen til Valsø, † 1575.

⁵ Mogens Gyldenstjerne til Tommerup og Stjernholm, † 1569. Han var Statholder paa Kjøbenhavns Slot.

⁶ Næmlig i Anledning af de forestaaende Bryllupper. Mogens Gylden-

kand thett self beder betincke end ieg, huad thig tyckis her om. Her Magnus maa ieg vest sende.

Hertthe kærre Byrgitthe, lad thig icke mercke her mit. Meg tyckis, att her Magnus icke will haffue Sybille tiill Kiøbenhaffn nu tiill brøl[u]ps, for hun haffuer warit saa siug¹. Thiisligesthe atth hand will giøre brøllupit paa thend lylle saall paa slottitt², oc att hand haffuer kong. matt. forloff ther tiill. Thettthe haffuer hand icke sagt mig saa klartt vd, mens dog saa ner, att ieg forstor, atthett er grunden oc meningen(?), oc att hand will icke haffue Sibille tiidt paa thenne tiid, mens alligewil giøre brøllupit³. Ieg kand icke lade att screffue thett(!)thette till.

---

stjernes Datters (se den følgende Anm.) og Erik Rosenkrantz's med Helvig Hardenberg Jacobsdatter. Grunden til, at Erik Rosenkrantz selv maatte bekoste sit Bryllup, er paavist af Heise (Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 79) at være den, at hans Svigermoder — Svigerfaderen var død 1542 — Fru Sophie Lykke forinden havde afstaaet alle sine Godser til sine Svigersønner.

¹ Mogens Gyldenstjernes Datter Sibylle skulde giftes med Eskild Gjøe Henriksen til Skjørringe, et Sødskendebarn til Fru Birgitte.

² Kjøbenhavns Slot.

³ Naar det i Jens Mogensen Krummerups Ligprædiken over Sibylle Gyldenstjerne (Kbh. 1611), Bl. Cij, hedder, at hun blev trolovet med Eskild Gjøe, «hvis Bryllupsdag og Æreskost skete i Kjøbenhavn den 21. Sept. 1558», er denne Dato altsaa urigtig, som allerede bemærket af Brasch (Gamle Eiere af Bregentved S. 152), jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 80. — Til Forklaring af Textens Ord tjener følgende følgende Brudstykke af et Brev fra Joachim Beck til Mogens Gyldenstjerne, skrevet i Randers 17. Sept. 1558: «Formærker jeg, at det ikke var eder til Vilje, at jeg talte med min naadigste Fru Dronning om eders Datters Bryllup at giøre paa den lille Sal der paa Slottet. Da begav det sig saa, at den Tid I skrev mig til, at de Gøyer havde saa handlet med eder, at I maattet lovet dennem at giøre Eskild Gøyes Bryllup etc., da sagde jeg det iblandt anden Tale til min naadigste Frue, at kgl. Maj. det hørte, og for den Lejlighed, at det saa skrøbelig Tid var der i Byen med Sygdom, mente jeg, at det skulde været eder til gode og Gavn, at I gjorde samme Bryllup der paa Slottet, om det var kgl. Maj.s og min naadigste Frues Vilje og ikke imod. Da svarede de baade to ganske gunstelige, og kgl. Maj. sagde: ja, vom Hertze gerne, saa sandt hjælpe mig Gud, og sagde jeg ikke et Ord om eder, at I noget derom skrevet havde. Og samme gunstige og gode Vilje og Svar blev hos mig foreglet,

Item thenne hertwinde¹ komer hiid y dag och komer nu saa til Kiøbenhaffn y tiisse brølups dage. Mand kand icke anit end bede hendis naade, oc thett will icke skycke sig, att hendis naade tøffuer till thett ene, vden hendis naade tøffuer till thett anit mitt. Ther som hendis naade tøffuer,

---

at jeg det ikke skrev eder til udi 2 eller 3 mine næste Breve, jeg eder derefter tilskrev, og saa kom det mig i Hu, der Mester Anders Prædikant fik sin Afsked, og da skrev jeg eder med en Hast samme Mening, og paa den Tid ikke andet kom i Sinde, end I det tilforn af mig begjæret havde. Saa er her en ringe Forseelse paa Færde i min Skrivelse til eder, at jeg vrangeligen fortænkte mig, men her er plat ingen Ulempe sket hos Herrerne paa eders Vegne; I kan ikke tro, saa gjerne de havde set det, om det kunde været eder til gode, og var eders Navn ikke dertil benævnt, at I det enten skriftligen eller mundtligen begjæret havde, men jeg gjorde det eder til Ære og gode af mig selv, og Herrerne fandtes mere end villige, Gud være Lovet; og var det endnu ikke Uraad, at I det saa gjorde.» (Orig. i Rigsark.)

¹ Christian III's Svigermoder, Hertuginde Catharina af Sachsen-Lauenburg, kom fra Kalmar, hvor hun havde besøgt sin Dattersøn Erik (XIV). C. F. Bricka har i sit Skrift Frederik II's Ungdomskjærlighed S. 39 gjort opmærksom paa, at det er hende, der menes, ikke Kurfyrstinde Anna af Sachsen. Fejlen findes dog gjentagen i Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 80. 10. Sept. 1558 udgik der Kongebrev (fra Dronningborg) til Mogens Gyldenstjerne, at han, da Hertuginde den 7. Sept. vilde forlade Kalmar, skulde forskrive Herluf Trolle til sig, med ham drage over til Skaane, modtage hende der paa Kongens Vegne og sammen med Herluf følge hende til Kalundborg; men 13. Sept. forandredes det til, at han skulde ledsage hende til Korsør (Orig. i Rigsark.). Jvfr. Herluf Trolles Brev til Mogens Gyldenstjerne af 9. Oktbr. 1558. Et Brudstykke af en Koncept til et Brev fra Mogens Gyldenstjerne til Kongen af 2. Oktbr. [1558] begynder saaledes: «Og kom hendes Naade hid over i Dag, dog sildig og vaad, for det var et haardt Vejr oppaa Dagen med Regn og Blæst,» (smstds.) og samme Dag (Søndag efter S. Michaelis Dag) melder han Kongen (fra Kjøbenhavns Slot), at han sammen med Herluf Trolle kom til Lund 17. Septbr., og at de her 27. Septbr. modtog Hertuginde, som kom ledsaget af 6 Riddermændsmænd, en Hofmesterinde, 5 Jomfruer, 24 Heste, 4 Stalddrenge og 15 svenske Drabanter, «som gange hos Rosbaarer». 28. Sæptbr. kom kun til Malmø, og der forblev hun i tre Nætter. (Orig. smstd. En samtidig Kopi med Mogens Gyldenstjernes Paaskrift findes ogsaa her, men den synes at bære Datoen 1. Oktbr. Ved Kopien ligger en tysk Furørseddel over Hertuginde's Følge, ialt 51 Personer.)

thaa kand ieg tyene Erik, drager hendis naade aff, thaa tor ieg icke anit end følge¹.

Myn hiertthe kære Byrgitthe, gud almectesthe hand ware altiid mit thig oc beuare thig wil fraa alt ontt oc vnde thig liffuis sundhedt oc oss att fyndis mit glede y guds frycth, amen.

H. k. Byrgitthe, thw giorde mig intit till willj mit, athv drogest till Iunxhoffuit². Haffude ieg warit hieme, thett skulle icke haffue skedt. Ieg kender dog titt gode hiertthe oc meni[n]g oc tyn store ære, som thw haffuer beuist myn broder oc mig ther mit och mange flere. Som thw screffuer om iomfrv Benedicth³, gud almectesthe hand ware hendis hielp, som hand weseligen giør, oc vij wille bede ham ther om. Thett giør mig ontt hendis siugdøm.

Thett giør mig oc ontt tyn store møde oc wmage, som thw haffuer mit wore siuge y wortt huss. Gud hand ware alle therris hielp, oc hand beuare oc beskerme thig y thenne farlige oc skrøbelige tiidt. Ieg haffuer stor ffrycth for thig, mens gud, som .er allis wors beskermer, hand beskerme oc beuare thig vell fraa alt ontt oc vnde oss att fyndis helbrede. Gud vare altiid mit thig. Ex Lund tysdagen for Michelis 1558.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welbyrdig quyne, frv Byrgitthe Gøye, myn kare husfrv, ganske kerligen tillscreffuit.

Egenhand. Orig. med Spor af Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsamling. — Trykt hos Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 31 f.

¹ Jvfr. Herlufs Brev til Mogens Gyldenstjerne af 9. Oktbr. 1558.

² Hermed var Herlufs Broder Børge Trolle forlenet. Han havde været gift med Birgittes Søster Pernille Gjõe († 1552).

³ Benedicte Mortensdatter, som kort efter blev gift med Biskoppen i Throndhjem Hans Gaas. Jvfr. det mærkelige Brev fra hende til Birgitte Gjõe af 7. Juni 1559 i det følgende.

Nr. 2.

10. Novbr. 1558.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Han har ikke kunnet faa Tilladelse til at komme til Ring Kloster. Han sender hende forskjellige Ting. Noget Mjød skal sendes over til Sjælland. Om en forestaaende Fest, til hvilken han tvivler om at kunne faa Lov til at møde. Et Par Folk, som han ingen Brug har for, sender han hjem.

Myn ganske kærlige helssen altiit forsendt mitt waar herre. Hiertthe kære Byrgitthe, gud giiffue thig altiit att leffue y hans frycth oc giffue thig synn hellige andth. Hiertthe kære Byrgitthe, ieg begerde loff att kome tiill Ryngkloster¹, oc giør thett mig ontt, att ieg icke kunde faa forloff. Ther er breff ephther her Magnus oc ephther myn broder Byrge, atthe skulle komme hiid², atthe ærre her nu paa søndag xiiij dage. Doritthe Sesteds³ sag will ieg bestille, som thw screffuer om. Ieg will oc siige myn froues naade⁴ om thend skotthe piige⁵. Ieg sender theg en huid wlmer dug, ieg kunde icke faa beder kiøb end jx ʒ. Hand er god. Eskill Gøyes⁶ suend drog bortt och sagde mig icke tiill. Kledesecken er her end nu. Ieg haffuer bud y Ribe

¹ Sagens opholdt Fru Birgitte sig her.

² 10. Oktbr. var der udgaaet Befaling til Mogens Gyldenstjerne, Børge Trolle, Peder Skram, Erik Bøller, Hans Barnekov, Ejler Rønno, Lave Brahe, Herluf Trolle og Ejler Hardenberg, at de skulde møde hos Kongen paa Koldinghus senest Mortens Dag (11. Novbr.), da Kongen havde vigtige Sager at tale med dem om (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 213. Det orig. Kongebrev til Mogens Gyldenstjerne findes i Rigsark.). 6 Dage senere hed det, at Kongen paa Grund af andre «Bestillinger», der vare komne til, ikke kunde betil Mortens Dag, hvorfor det paalagdes Mogens Gyldenstjerne, Ejler Rønno, Herluf Trolle, Ejler Hardenberg, Lave Brahe og Erik Bøller at indfinde sig strax, hvorimod det overdroges Peder Skram i Mogens Gyldenstjernes Fraværelse at føre Tilsyn med Skaane og Børge Trolle med Sjælland og Smaalandene (Anf. Skr. S. 214).

³ Jvfr. ovfr. S. 4.

⁴ Dronning Dorothea.

⁵ Jvfr. nedfr. S. 12.

⁶ Birgittes Broder Eskild Gjøe Mogensen til Gunderslevholm, † 1560. Han var Lensmand paa Skanderborg.

om ij t^r Hamborger øll oc wil sende Eskill paa regnskab och will tha sennde secken mit. Breffuit sennde ieg Sett- zelle¹ oc screff Eskill tiill y gaar mit Byrge Trollis suend. Byrge sender thig thet smykke, ieg nu sender thig oc thet breff, hand screff mig tiill. Ieg sennder thig nogen kastaner, wiltu lade forware mig en xx eller xxx ther aff y kelleren y sand.

Item om thend miød, thaa er thett best, att mand sennder ham tiill Sielandt, dog tyckis mig, atthett er best, att mand lader alting optegne paa skreff oc fortøffuer ther mit till y faste oc senndit paa en gang tiill Gressit² paa en skude baade for spyling oc omkost skyll. Epther att wij haffue tagit ffolkene offuer mit oss, thaa kand wij icke nu will sennde nogen fraa oss, for then welkomme er offuer staaidt. Ieg baad frv Anne her Anderssis³ paa tynne wegne, mens ieg kunde ingen dag sye hende. Hun drager till Hall, thw kand screffue hende tiill. Meg tycktte, hun wille gerne oc komer dog icke. Ieg will oc bede her Otthe ther om, att hand wil geffue hende loff. Ieg sennders(!) Anders hiem till thig y gen, thw kand haffue nogit aff ham, ther ieg kand her intit haffue her(!) aff ham. Naar thw wilt screffue meg till, tha lad lackeyen løbe hiid mit breffen. Ieg tror icke, atth ieg for forloff att kome tiill wilkommen. Om Iacop, thaa er thett meg saa gaaad(!), som ieg sagde. Ieg haffuer intit gaffn aff ham, vden harm. Hand er aldrj wful, thij sender ieg ham nu hiem till thig⁴. Huad gaffn thu kand haffue aff ham, thett faar thw att shee. Her er intiitt nytt, ieg kand screffue thig tiill. Ieg will nu oc altiid haffue thig gud almectiste befalitt, hand wnde oss att fyndis y syn frycth oc kerlighed, amen. Ieg will giore mit beste om forloff, att ieg kand komme hem, mens thett sher ther icke vd tiill, dog thor thett thaa skæ

¹ Den nys nævnte Eskild Gjoes' Hustru Sidsel Bryske.

² Jvfr. ovfr. S. 4.

³ Anne Lykke, Hr. Anders Billes Enke. 1557 havde hun ægtet Hr. Otte Krumpen, Lensmand paa Hald.

⁴ Jvfr. det følgende Brev.

alsom snarest. Wiltu sye frv Sibille¹ oc Mitthe mange gode netther paa myne vegne. Her mit thig gud befal[en]dis. Ex Koling taarsdagen thend x nouembris mdlviii.

Herloff Trolle.

Hiertthe kære Byrgitthe, ther ieg skall bleffue her lenge, thaa maa ieg haffue nogen pendinge her wd, mens ieg will end nu she idt an en tid lang oc screffue hem, om thett giøres behoff.

Udskrift: Erliig oc welbyrdiig quyne frw Byrgitte Gøye, myn kære husfrv, ganske kerligen senndis thette breff.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsamling. — Trykt hos Becker, Herluf Trolle og Birgitte Goie S. 32 f.

Nr. 3.

14. Novbr. 1558.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Han skal gjøre sit bedste for at komme til Festen. Hun kan overlade sin Broder Eskild saa meget Flæsk hun vil. Han har bestilt Konfekt til Eskild. En drikfædig Svend hjemsendes.

Hiertthe kære Byrgitthe, siiden thett forste breff waar screffuit², fick ieg tyn oc Eskil Gjøyes screffuilsse oc will giøre mit besthe, att ieg kand kome tiill wel komen. Som thw screffuer mig till om thett flesk till Eskill Gøye, thaa beder ieg thig, attw wilt lade ham faa saa migit, som thig self gott tyckes. Eskill Gøye haffuer oc screffit mig tiill om confecth, oc ieg haffuer bestellit ham saa megit, som hand haffuer behoff³. Ieg sender Iacop nu hem, thw mott beholle ham hoss thig, saa lenge ieg komer hem. Thett wor gott, att hand bleffue wed myne kleder, men ieg kand

¹ Uden Tvivl Sibylle Gyldenstjerne (s. ovfr. S. 5).

² Næmlig det foregaaende i denne Samling.

³ Jvfr. det følgende Brev.

icke haffue ham for dryck skyll. Her er intet nytt, ieg kand screffue thig til. Gud almectesthe were altiid mett thig. Sig alle gode wener ma[n]ge gode netther paa myne weg[n]e. Ex Koling mandagen thend 14 noubr.

Herloff Trolle.

Udskrift: Tiill myn kare husfrv Byrgitthe Gøye ganske kærligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsamling. — Trykt hos Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøe S. 33.

Nr. 4.

15. Novbr. 1558.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Han sender Konfekt til Eskild Gjõe og haaber at møde til Festen Dronningen vil have en skotsk Pige og ønsker en Hest, som Eskild Gjõe har. Han spørger om, hvorledes han skal skaffe Antonius Bryske et Par smaa Svin, og beder om nogle Voxlys. Dronningen har udtalt Ønske om, at Elline Gjõe vil blive i Jylland Vinteren over.

Myn hiertthe kære Byrgitthe, Eskiill Gøye screff mig tiill, att ieg wille kiøbe ham nogit confecth, saa megit som ieg kunde thenke, atth hand haffude behoff. Saa haffuer ieg nu kiop (!) iiij pund anis confecth, kosther iiij ₴, ij pund coreander confecth, kosther xxiiij β, iiij pd. paa mandell, koster iiij ₴, ij pund paa ingefer, koster iij ₴, sumarum er xij ₴ danske, huilkit confecth ieg nu sender thig oc beder, atthw wilt sennde ham thett til slottit¹ mit ett west bud, atthett icke bleffuer wott. Ieg kunde icke sendit² mit hans egit bud, thij hand konnde icke foritt, for hand waar riiden-dis. Ieg hobis mit guds hielp att faa forloff, saa att ieg komer hem till welkomen, ellers skall thett giøre mig onth.

¹ Skanderborg.

² ∴ sende det. Saaledes ofte i det følgende, f. Ex. «foritt» (∴ føre det), «naaden» (∴ Naade den).

Om thend skotthe piige haffuer ieg taldt mit myn froues naade om. Hendis naade sagde, atth naar thend quynne komer, thaa skall hun thage thend mit sig. .Kære Byrgitthe, wille thw och screffue Eskiill tiill eller oc talle mit ham selff paa drottingens wegne om thend ganger, som ther er sagdt for drott[i]ngen att hand skall haffue, att hand will wnde hendis naaden oc sende henndis naaden mit thett førsthe, thij att henndis naade befull mig thett saa¹ flettheligen att wdretthe². Myn hiertthe kære Byrgitthe, gud wedt, att thett gjør meg onth, att ieg er saa lenge fraa theg, mig hobis dog mit guds hielp, att ieg snartt skall kome hiem. Ieg beder thig gernne, atthw wilt lade mig faa tiitt bud mit thett forsthe, huor thett er mit theg. Gud almectesthe hand beuare theg well fraa alt, ther thig kand skaade, oc wnnde oss att findis mit glede y guds frycth, anen(!). Ex Koling, tysdagen thend xv nouembris mdlviiij.

Herloff Trolle.

Wiltw well gjøre oc siige Sybille³ oc tynne iomffrver mange gode netther paa myne wegne.

Kære Byrgitthe, Anththonis Bryske⁴ haffuer bedit mig saa rett gernne, om ieg kunde flij ham ett paar aff the smaa suyn, drottingen haffuer y Roskilde, och ieg haffuer loffuit, att ieg will gjøre mit besthe. Beder theg ther forre gernne, atthw will helpe mig till och siige mig raad, huor ieg kand faa ett par tiill ham, oc thw wilt screffue mig tiill ther om. Ieg wed icke ritther. end ther er y sancthe Auens kloster⁵ aff thom.

¹ Orig. har faa.

² Dronning Dorothea var en ivrig Rytterske (Rørdam, Hist. Kildeskrifter I. 705. Jvfr. Friis, Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 176).

³ Sibylle Gyldenstjerne?

⁴ Antonius Bryske til Langesø, † 1566, Rigskansler. Han var en Broder til Fru Birgittes Svigerinde Sidsel.

⁵ St. Agnetes Kloster i Roskilde. Børge Trolle havde dette Kloster i Forlening.

Kære Byrgitthe, wille thw lade støbe eller sno meg nogen smaa vox liuss, thij att myne gaar fast adtt.

Myn hiertthe kære Byrgitthe, siiden breffuit waar tiill screffuit, fick ieg tyn screffuilse mit tyn søsters¹ dreng oc haffuer well forstaaid all meningene. Thw haffude fore screffuit mig tiill mit Eskill Gøyes suend, att tyn søster waar paa Reffstrup², oc ieg sagde myn frouis naade, attu haffude saa screffuit. Hendis naade sagde, att hun wille icke, att Eline skulle drage her aff landit y wintther³, thett kand thw siige Elene, naar thw taller mit henne. Ieg will oc sye Oluff Stiissen⁴ thett samme, att hand kand sye henitt, om thw icke warst hoss hende, naar thw faar thetthe breff. Wiltu sye henne mange gode netther paa myne wegne. Gud almectiste giiffue hende lycke och raad oc wnde henne altiit att giøre thett, gud er behageligt oc hende nøttheligt⁵. Gud ware altiit mit etther baade.

¹ Elline Gjõe til Clausholm, Enke efter Hr. Mourits Olsen Krognos til Bollerup (1550). I Septbr. 1558 var hendes Datter Mette Krognos, gift med Holger Rosenkrantz, død, og faa Dage efter Begravelsen finde vi hende paa Bygholm, Svigersønnens Len (Bricka, Frederik II's Ungdomskjærlighed S. 155—58).

² Herved maa utvivlsomt menes Store Restrup (mellem Aalborg og Nibe), der ejedes af Gyldenstjerner. En af Henrik Knudsens Sønner, Otte G. († 1551) havde været gift med Birgittes og Ellines Søster Helvig Gjõe, som senere ægtede Mogens Gjõe Andersen til Bremersvold.

³ Et Vidnesbyrd om Dronning Dorotheas venskabelige Sindelag overfor Elline Gjõe findes nedfr. i dennes Brev af 9. Febr. 1562 til Fru Birgitte. Jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 9.

⁴ Elline Gjøes Søn Oluf Mouritsen Krognos til Bollerup og Bregentved († 1573). Slægtnavnet Krognos brugtes ikke, derimod kaldtes Medlemmerne af Familien ofte Stigsen. Oluf var ansat ved Kongesønnen Hertug Frederiks Hof paa Malmøhus. Her modtog han Efterretning om Søsteren Mettes Død og er derpaa, rimeligvis som Følge af Moderens Opfordringer, rejst til Jylland. 25. Decbr. var han paa Bygholm hos Svogeren Holger Rosenkrantz (Bricka, Frederik II's Ungdomskjærl. S. 111 f. Brasch, Gamle Eiere af Bregentved S. 152 f.).

⁵ Formodentlig sigtes til hendes forestaaende Bryllup, thi 5. Febr. 1559 ægtede hun Vincens Juel (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VI. 315).

Udskrift: Erlig oc welbyrdiig quyne, frw Byrgitthe Gøye.
myn kære husfrv, ganske kærligen vtj egen handt.

Egenhænd. Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsamling
(Trolle).

Nr. 5.

6. Marts 1559.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Om Transporten af nogen Vin fra Kjøbenhavn til Roskilde.

Myn hiertthe kære Byrgitthe, gud beuare theg well fraa alt ontt oc vnde oss att fyndis mit glede y guds frycth. Hiertthe kære Byrgitthe, her ligger y waar egen keller¹ ett faed pøytho², ther rett god er, oc ett fad pryssing oc ett fad asoye³, oc thett ligger icke well her, oc 'kand en sterck bonde wogen well age huertt fadt. Om Morthen bestiller gode stercke wogene oc gode heste tiill skyffthe wed krugen⁴, thaa kand mand well lade hentthe thom paa onsdag, att mand bestillit wognen hiid y morgen. Item thett•store fad wyn y H[e]ndercks keller er en saare god wyn, dog fryc-ther ieg, att hand skall være theg for sterck. Fadit er saa stortt, att thett staar icke well tiill att age paa en wogen, dog haffuer ieg tallit mit Pouil Huitfeld⁵, att hand haffuer loffuit att lonne mig en wogen och hesthe ther tiill, som skall agitt tiill Roskilde. Mens ieg er ther y tuilff raadig, mig tyckis, att thett waare best, atth thett taptes aff y amer, oc att mand sende amer hiidt fraa Roskilde, saa mange der

¹ I Kjøbenhavn ejede Herluf og Birgitte en Gaard paa Hjørnet af Amagertorv og Niels Hemmingsens Gade. Birgitte havde arvet den efter sin Fader. Den havde en Tid tilhørt Sigbrit, som havde boet her tillige med Dyveke (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. I. 146).

² Poitou-Vin.

³ Vin fra Auxois i Bourgogne.

⁴ Rimeligvis Roskilde Kro midtvejs mellem Roskilde og Kjøbenhavn.

⁵ Lensmand paa Kjøbenhavns Slot.

duede, att tappe wyn paa, och the ij ha[l]ffue amer mit, ther er, thaa kunde mand faa wynen alsamens, om fadit holder mere end vj amer. Thett will kosthe att fore heltt y faditt for viij β huer ame [til] dragerne for theris redskab att for waritt oc lessitt, ther tiill medt slottes folck och vogensuenden dricke pendinge, ther til mit en iiij karlle att følgt tiill Roskylle, atthett will koste en iiij eller v ¼ y thett ryngesthe, ther kiøbe vij saa mange amer for, som oss fattis. Kære Byrgitthe, huilkit thig nu tyckis best, thett kand thw giøre. Thaa motthe Kasper følge mit, och thw kand sende iij vogne hiid att age vynen, huer ager ij amer. Best waar thett, att wij haffde vynn hemme, huad raad ther er tiill.

Item ieg sender thig thendt scriff[t] y gen. Ieg kand intit talle mit docter Peder¹ ther om, han er suag. Thw mott lade mesther Peder² she scriffthen. Myn h. kere Byrgitthe, ieg will altiitd haffue thig gud almecteste befalit. Ex Kiøbenhaffn mit hast mo[n]dagen thend 6 martij mdlx.

Herloff Trolle.

Ieg will mit guds help ware hieme y morgen. Gud wnde oss, att fyndis mit glede y syn frycth, amen.

Udskrift: Myn kære husfrv Byrgitthe Gøye ganske kerligen tiill screffuitt.

Egenhænd. Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml. (Trolle).

Nr. 6.

3. Febr. 1561.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Han er bekymret for hendes Helbred og giver hende Raad. Han omtaler, hvorledes hun kan faa Breve besørgede over til Skaane og til Ring Kloster i Jylland. Om hans Bestræbelser for at skaffe Øl.

¹ Sjællands Biskop Peder Palladius, der døde 3. Jan. 1560 efter længere Tids Svagelighed (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 I. 528 ff.).

² Peder Poulsen, Lektor og Sognepræst ved Domkirken i Roskilde, † 1572 (se om ham Rørdam, anf. Skr. I. 547 ff.).

Hiertthe kærre Byrgitthe, gud hand giffue theg glede, lycke oc salighed oc att leffue y gudz fryct, amen. Siiden thett anit breff, ieg nu sennder theg, thaa kom Iacop screffuer oc Eskyll, oc ta[ck]er ieg theg for tyn kerlige screffuilsse, som thw screffuer meg tiill. Ieg kand icke screffue, saa ille som ieg er tiill fredz for thig¹, ieg beder gud huer dag for theg, att hand will beuare theg oc vnnde oss att leffue samens. Som thw begerer att wiide, naar ieg kandt komme hiem, thaa kand ieg icke komme her fraa for en taarsdag, thij Iacop Becks² bleffuer icke hørtt førre. Wille thw komme hiidt, attw kand talle mit Rocus³ om thyn leylighed, taa tyckis mig, thett waar gott, oc ieg will oc bede thig ther om. Hand siiger, att baad⁴ ere [thig] sunde oc gode, attw altiit bruger thom. [*Ieg senn*]der theg nu, hues breffue ther ieg haffuer faaid aff Iudlandt oc Herloffsholm⁵. Iacop screffuer sennder ieg nu her fraa offuer morgen oc offuer tiill Skaanne. Ther som thw wilt, att hand skall bestille nogit y Skaanne for theg, thaa screff mig til, ieg vil icke forskycke ham, for end ieg faar tiitt budt. Wiltw well giøre oc sye thyn broder Chrestopher⁶ mange gode netther paa myne vegne oc Iorgen Rødt⁷ tesligeste. Om thett Hamborger øll, som thw screffuer, att ieg skulle kiøbe, thett er her icke tiill fangs, ieg wil talle mit gaasse bryggeren om gaas⁸. Per Hoffue komer y morgen tiill Roskille. Hand

¹ Hun led af Sten.

² Her mangler vel Ordet: Sag. Om hvad der havde kaldt Herluf til Kjøbenhavn se Mogens Gyldenstjernes Brev til ham af 29. Jan. 1561. Jacob (Joachim) Beck var Rentemester († 1572).

³ Navnet paa en lægekyndig Person. Jvfr. Mogens Gyldenstjernes nysnævnte Brev.

⁴ 5: Bade.

⁵ Som bekjendt havde Herluf Trolle 1. Juli 1560 bortbyttet Hillerødsholm og Græsiegaard samt en Del Strøgods til Kronen imod Skovkloster, som strax fik Navnet Herlufsholm.

⁶ Christoffer Gjøe til Gunderslevholm, Aunsbjerg osv., † 1584.

⁷ Jørgen Rud til Vedby, † 1571. Hans Moder Dorthe Bølle var en Faster til Christoffer Gjøes Hustru Birgitte Bølle.

⁸ Gos, en Slags stærkt Øl. I Kjøbenhavn var et Gosebryggeri ved

drager offuer [a]tt Kalengborg. Ther som thw wilt screffue nogit tiill Rynd klosther, thaa tager hand thett mit seg. Myn hiertthe kære Byrgitte, ieg wil nu oc altiid haffue thig gud almecteste befalit. Hand giiffue thig att leffue y gudz fryct, oc att fyndis mit glede. Ex Kiøbenhaffn mondagen thend 3 februarij mdlxj.

Herloff Trolle.

Kere Byrgitte, wille thw [la]de foruare Oluff Morthensen¹ will, o[c *fly hannem?*] ren halm, att hand icke frysser y thene kull.

Egenhænd. Orig. uden Omslag i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml. — Trykt hos Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 33 f.

Nr. 7.

11. Oktbr. 1561.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Om Breve, som han har modtaget, og om hans Rejse omkring i hans Len.

Myn hiertthe kere Byrgitte, ieg haffuer faaidt thyn scriffuelss[e] y dag mitt Thor Skanning oc Chrestophers² screffuelss[e] om Hans Ruddell³, som er kommen aff Suerrige oc

Vandkunsten, hvoraf Gaasegade har Navn (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. IV. 143).

¹ I Følge Becker (Herl. Trolle og Birg. Gøie) Navnet paa en Mand, der sad fangen i Roskilde.

² Birgittes Broder Christoffer Gjøe.

³ Hans Rudel eller Johan Rødel, Dr. juris, var Professor i Marburg 1532—39, da han blev Syndikus i Lybæk; som saadan døde han 1563 (Møller, Cimbria lit. II. 740 f. J. R. Becker, Umständl. Gesch. der Stadt Lübeck, II. (Lüb. 1784) S. 142). Nogle Breve fra ham ere trykte hos Schumacher, Gelehrter Männer Briefe an die Könige in Dännemark III. 9 ff. (Aarstallet 1522 paa det første Brev er en Fejl for 1552). Han brugtes jævnlig som Afsending. Saaledes havde han 1553 været i Danmark (Krag og Stephanius, Christian III's Hist. II. 223. Hübertz, Aktstykker t. Bornholms Hist. S. 201), og 29. Juni 1561 var han tilstede ved Erik XIV's Kroning i Upsala, ved hvilken

sagde siig att welle tiill kong. matt., mens thett breff, som Sthen¹ haffuer screffuit mig tiill oc thw skulle sennde mig, thett haffuer ieg icke faaidt. Som thw scriffuer meg tiill, huad tiidt ieg acther meg hiem, ther om screff ieg theg tiill y dag mitt Peder Eskelssøn, oc giør thett meg ontt, att ieg skall wære fraa theg saa lennge. Hiertthe kere Byrgitthe, thw haffuer intit screffuit meg tiill, huor thett er mitt theg, ieg beder theg ther forre gernne, attw screffuer meg tiill, huor theg liider mit thett førsthe budt. Ieg kom sille hiidt oc waad fraa tyngit y dag. Y morgen, om gud wil, faar ieg her aff giortt. Paa monday tiiligen drager ieg her fraa oc tiill tyngit y Holmboheritt² oc tiill Oluff Arilssøns om nathen. Ieg haffuer budt epther Frands screffuer³, att hand kommer hiidt tiill meg oc folgis mit meg tiill Holmboherritt. Gertrudt skall icke bleffue forglempt. Myn hiertthe kerre Byrgitthe, ieg will nu oc altiit haffue th[eg] gud befallendis. Ex Fredericksborig loffu[er]dagen thend 11 octobris mdlxj.

Herloff Trolle.

Egenhænd. Orig. uden Omslag i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml. — Trykt hos Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 34.

Lejlighed han hædredes med Ridderslaget. Baade ældre og yngre svenske Historikere (f. Ex. Tegel, K. Erics XIV Hist. S. 36. Æg. Girs, Gustaffs. I o. Erics XIV Chrönikor II. 11. Celsius, Erik XIV's Hist., 2 Uppl., S. 72. Dalin, Svea Rikes Hist. III. 1. 533) kalde ham Audelius, ja Udgiveren af Tegels Skrift siger endogsaa bestemt: «Audelius, som af somlige orätt kallas Rudelius». Ved en let forstaaelig Fejltagelse er R forvexlet med A.

- ¹ Sten Rosensparre til Skarholt, Lensmand paa Kalundborg, † 1565.
- ² Holbo Herred, hørte til Krogen Len.
- ³ Frants Lauritsen, tidligere Skrifer, nu Foged paa Krogen, senere Foged paa Dragsholm og Borgmester i Helsingør. (Hist. Tidsskr. V. 78—81, 84, 123, 457, 459, 479, 532. Aarsberetn. fra Geh. Arch. III og IV. Erslev, Len og Lensmænd 1513—1596, S. 19, 22 og mange andre Skrifter).

Nr. 8.

II. April 1565.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Om hendes lykkelig overstandne Rejse; om et forestaaende Besøg af ham hos hende; om Kjøb af Vin til hende. Skibene, som ere bestemte til Stralsund, ere løbne ud. Det hedder sig, at der er kommet svenske Afsendinge til Pommern for at forhandle om Fred. Axel Güntelberg er kommen til Kjøbenhavn paa Rejsen fra Stettin til Bergen.

Gud mit oss.

Myn hiertthe kerre Bijrgitthe, ieg gleder mig oc er glad, att thyn reyse haffuer warit god. Gud hand wære end nu alle tynne liffs dage tijn ledsager oc beskermere oc regere oss mit alle synne, att wij maa leffue ham behageligen y thenne farlige tijd, amen, thett wille vij bede oc ynske aff hierttit. Myn hiertthe kærre Bijrgitthe, ieg haffuer dog hafft stor frijcht for thenne tyn reysse, mens gud ware loffuit, som beskermer oc beuarer. Myn hiertthe kaere Bijrgitthe, som thv screffuer att kome hiid till mig eller att mode mig, thaa motthe (!) viide, att ieg mit guds hielp, om gud wiill, thaa wiill ieg kome thill thig hiem¹ nu mandag eller tijsdag, mens thett er vuist, om ieg kand kome paa mandag, mens tijsdag will ieg vest kome, om gud vill.

Her er wijn komen, mens ingen, thig tyener, thij som² er saa migit sterck oc som saa sød. The holder amen y xij daller aff thend stercke oc x daller thend anden, mens kand ieg faa thend, ther god er, til thig, thaa skall thett icke ladis for pendinge skyll.

Waare skeff till Strolsund ere aff løben, gud giffue thom lycke³. Ther er komen nogen thend Suenskis raad

¹ Sagens til Herlufsholm.

² c: somme.

³ Peder Huitfeldt sendtes med 4 Skibe for at hindre Forbindelsen mellem Tydskland og Sverige og især for at opsnappe nogle svenske Skibe i Stralsund. Expeditionen mislykkede ganske. Flygtende for den svenske Flaade under Clas Christerson Horn maatte Peder Huitfeldt i Slutningen af Maj med Halvdelen af sine danske og lybske Skibe ty til Jasmund paa Øen Rygen, hvor han stak Ild paa dem for ikke at lade dem falde i Fjendens Hænder, medens den anden

till lantthe Pomer att handle om fred, som thett siges, oc heder Claus Clason, ritther, Knud Knudzson, ritther, Lasse Knudsson, Jochyn Meyer, ritther, aff Hamborig¹. Axell Gynth[e]rssberig kom hiid y gaar fraa Støtyn, haffuer syn moder mit sig oc vill tiill Bergen². Myn h[i]ertthe kere Bijrgitte, gud ham befaler ieg theg oc meg y thyn bøn, gud hand vnde oss att fyndis helbrede oc glade mit kerlighed och guds frijcht, amen. Ex Kobenhaffn, onsdagen thend 11 apreles mdlxv.

Herloff Trolle tyn kere
hosbond kerligen.

Her Magnus oc Bijrge³ lader sye thig mange gode netther.

Udskrift: Myn hiertthe kerre husfrv, frv Bijrgitthe Gøye, ganske kerligen till screffuit.

Egênhænd. Orig. med Spor af Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsamling (Trolle).

Nr. 9.

6.-7. Juni 1565.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Om hans Kamp med den svenske Flaade, som han nu forfølger. Han selv og Henrik Gyldenstjerne ere blevne saarede. — I en Efterskrift

Halvdel søgte Tilflugt i Greifswaldes Havn (Resen, Frederik II's Krønike S. 141 f. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 69 f. Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe VI. 517 f. Rørdam, Hist. Kildeskrifter II. 330 f.).

¹ Paa Opfordring fra Pommern sendte Erik XIV i Jan. 1565 Hans Clason (Bjelkenstjerna) og Knut Knutson (Lilje) til Kalmar for med de derværende pommerske Afsendinge at enes om et Fredsmøde med de Danske og Lybækkerne i en tydsk By; men Underhandlingerne førte ikke til noget (Hist. Bibl. utg. af Silfverstolpe VI. 522 f.).

² Axel Güntelberg (eller Gyntersberg), Lensmand paa Stenvigsholm i det Throndhjemske, var fra Pommern. Hans Moder synes efter de forvirrede Efterretninger i Nicolaysens Norske Magazin I. 259 at have heddet Kirstine Lavesdatter (Ræf eller Foss). Hun døde 1569 paa hans Gaard Torget i Helgeland.

³ Mogens Gyldenstjerne og Børge Trolle.

gud mit off

Min hustru kend blygsomt sig glædet
 mig og er glad om den nye blygsomt
 som god gud hand vad end om alle
 tjene lyse dage ind led fage or beskermes
 or regis of mit alle. Sønn om hvi man
 lyse hand blygsomt i sønn fastige
 ind annid her villi sig bnd or fæst
 aff fæst; myn hustru kend blygsomt
 sig blygsomt dag fæst. fæst fæst fæst
 sønn ind regis minis gud vad
 blygsomt fæst beskermes or blygsomt
 Min hustru kend blygsomt fæst her
 blygsomt om dænn fæst vil mig om
 an vad mig her mæst blygsomt
 om sig mit gud fæst om gud vad
 her vad sig dænn fæst sig gud om
 mandag om sig dag minis sig er vad
 om sig hand dænn her vad om sig
 sig dag vad sig vad dænn om gud
 vad,

her er min dænn minis her sig
 sig sig fæst er fæst mig om blygsomt
 or fæst fæst sig sig fæst om sig
 fæst aff sig fæst or sig vad
 her vad om sig hand sig fæst
 her sig god er sig sig her fæst
 sig i her her fæst sig sig

melder han, at han er kommen til Dragør og den næste Dag vil drage til Kjøbenhavn, hvor han beder hende om at indfinde sig.

Myn hiertthe alder kæresthe Bijrgitthe, gud, waar herres Iesu Chrestj fader, ham wære loff oc tack tiill euig tijd for syn store beskermelsse, amen. Hiertthe kære Bijrgitthe, nu y mandag thaa waare vij tiill slags mit the suenske¹. Ieg kom mit ynd y theris flode oc giorde thom stor skaade och fick oc saa, saa att ther waar lijdett vund[it] paa nogen sijde. Ieg møsthe migit folck, bleff oc selff saa² y myn arm oc y mit laar. Meg bleffuer dog intit att skade, gud ware loffuit. Henderick Gyllensternn³ bleff skutt et stycke aff hans hell, saa hand legger slett vedt sengen. Ellers skader waare herremænd intit. Ieg forfølger nu the suenske, oc gud skall hielpe mig att ned legge thom, ther hobes mig till mitt guds hielp. Myn hiertthe kære Bijrgitthe, thett will icke lenge ware, for end ieg løber hiem att lade bode thend redskaff, mig ere sonder skutt.

Myn hiertthe kære Bijrgitthe, ieg befaler mig y guds beskermelsse oc tyn kerligheds bøn, gud hand ware oc tyn beskermer oc vnde oss att fyndis helbrede oc glade mit guds frycht oc kerlighed. Her mett viill ieg befalle theg y guds beskermelsse oc vortt ganske huss. Ex kong. mt. omerall skeff iegermesther⁴ onsdagen thend 6 iu[n]ij mdlxv.

Herloff Trolle, forstander
for aldelens (!) frj scolle Herloffsholm⁵,
tyn hiertthe kære hosbond⁶.

¹ Træfningen 4. Juni stod mellem Femern og Wismar.

² ɔ: saaret. Jvfr. nærmere Herlufs Brev til Kongen af samme Dag som dette.

³ Henrik Gyldenstjerne Knudsen til Aagaard, f. 1540 † 1592. Som Følge af sit Saar tilbragte han Resten af Sommeren i sit Hjem (Ny kirkehist. Saml. V. 356).

⁴ Det samtidige Brev til Kongen er skrevet under Hedensø, ɔ: Hiddensee, en Ø tæt ved Rygen.

⁵ Ved Fundats af 23. Maj 1565 havde Herluf og Birgitte stiftet Skolen. Et Udkast til Fundatsen af 16. Maj findes i Rigsark., Topogr. Saml., Herlufsholm Nr. 7.

⁶ Her under er skrevet et Navnetræk, der nærmest ser ud som ... oye. Det er skrevet med samme Blæk (og Haand?) som det øvrige.

Myn hieertthe kære Bijrgitthe, ieg er nu kommen for Dragør, oc drager ieg y morgen tiill Københaffn, om gud wiill. Ieg beder theg kerligen, att thv kant komme tiill meg, thij meg lenges epther theg. Ieg will gøre mitt beste, att ieg kannnd folge theg hiem. Gud vare mit theg. Screffuit torsdagen thend 7 majj¹.

Udskrift: Mijn hieertthe kere hostrv frv Bijrgitthe Gøye ganske kerligen tiill screffuit vtj egen handt.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Topogr. Saml., Herlufsholm Nr. 12. I Slutningen af Brevet, navnlig i Efterskriften, er Haandskriften mindre god end sædvanlig. — Trykt hos Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 34 f.

---

¹ Fejlskrift for: Junii.

II.

HERLUF TROLLE.

PEDER PALLADIUS TIL HERLUF TROLLE.

Han trøster Herluf Trolle under Birgitte Gjoes Sygdom og anbefaler hende Læsningen af forskjellige Skriftprog.

Dej gratiam et pacem per Iesum Christum. Kerre Herluff, sønderlige gode wenn, will ieg flithelig bode selff bede och lade bede aff alle predicke stolle for fru Beritthe Gøye¹. Wor herre Iesus bliffue hendis hielper och trosther, och henne bør att giifue seg ham vtj woll med en stadig tro och en god tolmødighed. Huad heller hand will lade henne end nu lenge bliffue vtj thetthe forgengelighe liiff, eller hand will kalle hende till seg till thett euige liiff, thaa bør henne och werre tiill freds och striide mandilige vtj mod alle fresthelsser och vnderlige tancker, som kand indfalle vtj hendis huff och synd, och betencke, att allis wor frelsseremand Christus Iesus er gangen den vey frem, att

¹ Efter denne Ytring af Brevskriveren kan han næppe være nogen anden end Sjællands Biskop, Dr. Peder Palladius, der stod i Venskabsforhold til Herluf Trolle; Palladius dedicerede saaledes 1553 sit Skrift «En nøttelig Bog om S. Peders Skib» til Herluf Trolle i Erindringen om en livsfarlig Rejse over Store Bælt, de i Forening havde foretaget (Danske Saml. I. 390). Da det Skrift af Huberinus, som Brevskriveren omtaler, at Herluf ejer, og i hvilket Brevet er indført, har Paaskriften 1554, maa Brevet antages ikke at være skrevet før dette Aar; og at det netop bør henføres til 1554, derfor taler den Ytring ndfr. om, at Herluf og Birgitte have gode Bøger «der paa Slottet», nemlig Slottet Krogen, hvor Herluf var Lensmand 1544—54 (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 19).

thett skulle werre hende och oss alle saa megiitt this letter att gaa effther ham. Ieg wedtt, y haffue gode bøger ther paa slottitt, och henndis søsther¹ tiisligisthe, bode Huberium de ira et misericordia dej och ander flerre, som y kunde trosthe hennde och etther selff med och setthe all thing vtj guds hender, efftherty att vy hørre ham tiill, huad heller vy leffue eller vy dø. Dog will ieg setthe nogne trostelige sprock her effther huer ander aff gamell och ny thestamente, som fru Berethe skall gernne høre och lesse och henge vidtt them med hendis thro, saa kunde vy hielpe hennde med wor thro och med wor bøn till gud, saa att gud fynder till vesse de besthe raadtt.

Aff thett gamle testamente:

1. Ieg er dyn salighed, syer gud. Psal. xxxv.
2. Ieg er dyn gud och herre, och er ingen frelsser vden ieg. Psal. xliij.
3. Ieg er den, som affsletther dyn ondskab for myn egen skyll, och vill icke kome tyne synder vtj hu. Esaie xlij.

Afskrift indført paa hvide Blade i et Herlufsholms Bibliothek tilhørende Exemplar af Casp. Huberinus, Vam torn vnde der güdicheit Gades. Magdeb. 1535. 8°. Dette Exemplar har tilhørt Birgitte Gjøe. Hendes og Herlufs Vaabner med Aarstallet 1554 ere tegnede foran. Paa de mange hvide Blade bag i Bogen findes en Del tilskrevet af religiøst Indhold, for største Delen paa Tydsk. Slutningen er dog paa Dansk, nemlig først det ovenfor aftrykte Brev, hvorefter der følger nogle ubeskrevne Blade, hvilket vel tyder paa, at Brevet har skullet være fortsat; derefter en dansk Psalme, begyndende med: Jesus paa Korset stod, og hannom forløb sit hellige Blod. Det er Dr. Henry Petersen, som har henledet Opmærksomheden paa dette Stykke.

Nr. II.

16. Marts 1556.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Om Forhandlinger mellem Peder Oxé og hans Sødskende paa den ene og Mogens Gjøes Arvinger paa den anden Side om Snapperup,

---

¹ Formodentlig Elline Gjøe, Enke efter Hr. Mourits Olsen Krognos.

der er i Mogens Gyldenstjernes Værge, men kræves tilbage af hine som hørende til Torsø Gods, uden at de ville tage mod Vederlag derfor.

Kærre her Mogens, besynnderlige gode wen, ieg tacker theg ganske gerrnne for alt ærre oc gott oc wil thett gernne fortyenne oc giøre, hwad som thu kand haffue tyeneste aff. Kærre her Magenüs, giffuer ieg teg wenligen til kennde, att wy ware forsamlede y dag mit Per Oxe oc hans sysken om wdleggelse for Snaperup, mens ther waar aldellis ingen handell paa ferde mit noget vederlag, wden atth the faar thett samme Snaperup¹. Siiden war for handell, atther som

¹ Hr. Oluf Oxe til Torsø, en Farbroder til Peder Oxe, pantsatte omtr. 1492 Torsø Gaard og By, liggende i Vemmenhøgs Herred i den sydlige Del af Skaane, til Hr. Eskild Gjõe, Mogens Gjøes Fader, og i de følgende Aar gjorde han yderligere Laan paa dette Pant (Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II. 39). Blandt det Gods, han 1494 satte i Pant, nævnes Gods i «Sautzløff» og «Kalsøø» (Plesners Afskr. af Elline Gjøes Jordebog i Danske Selskabs Eje S. 419); Saritslev og Kalsø ligge begge i Skurup Sogn i Vemmenhøgs Herred. Oluf Oxe døde uden at have indløst Godset, og Eskild Gjõe fulgte snart bag efter, men i sit Testamente fra 1505 havde han udtrykkelig bestemt Torsø Gaard og By samt «Santzløuff» og Kalsø for sin Hustru Sidsel Brahe som et brugeligt Pant for 4000 Mark danske. Hun skal — hvis ellers denne Efterretning er rigtig — have solgt sin Andel i Torsø til Oluf Oxes Broder Johan Oxe (Heise, anf. Skr. II. 40. Diplom. S. 15), medens Olufs Enke Tale Jernskjæg allerede 1504 tilskjødede Lunds Ærkebisp Torsø (De ældste danske Archivregistr. IV. 359), en Tilskjødning som kun kan have bestaaet i Overdragelsen af Indløsningsretten til Gaarden. Det kan vel være tvivlsomt, om Fru Tale egentlig var berettiget til at optræde saaledes, men det fik næppe heller nogen Betydning, da Ærkesædet ikke synes at have benyttet Indløsningsretten. Uagtet Johan Oxe, som anført, skal have indløst Torsø, og skjönt han ægtede en Datter af Mogens Gjõe og saaledes traadte i et meget nært Forhold til denne Søn af Eskild Gjõe, maa Mogens Gjõe dog paa en eller anden Maade have vidst at komme i Besiddelse af Torsø, som det synes ved en Overenskomst med sin Stifmoder (Ryge, Peder Oxe S. 53), hvilket unægtelig gjør det noget usandsynligt, at hun har overladt Johan Oxe Pantet, og hvad Mogens Gjõe saaledes havde faaet under Hænder, var han ikke til Sinds at opgave med det gode. Næppe var hans egen Dattersøn, den berømte Peder Oxe, voxen, førend han derfor optraadte mod Morfaderen og efter en skarp Strid tvang denne til et Forlig 1542, i

wy andere her Mogens Giøyes arffuinger wille alle sampt-
ligen thaalle theg til, thaa wille Iahan Oxe lade thett saa

Følge hvilket Peder Oxe og hans Sødskende strax skulde overtage Torsø mod at tilbagebetale Mogens Gjõe de oprindelige Pantessummer (Ryge, Peder Oxe S. 58 ff. Hist. Tidsskr. 5. R. V. 338 ff.). Dermed var dog Sagen ikke afgjort, da Mogens Gjõe og efter hans Død (1544) Arvingerne vægrede sig ved at afstaa Torsø. Til sidst forgik Taalmodigheden Oxerne, der jo i øvrigt selv hørte til Arvingerne efter Mogens Gjõe, og det kom til ny Proces. Rettertingsdommen faldt 8. Febr. 1556, og den gav Oxerne Medhold: Mogens Gjøes Arvinger, deriblandt Herluf Trolle, forpligtedes til at opfylde Forliget af 1542 og modtage Pengene mod at afstaa Torsø (Herredagsdomb.; den orig. Domsakt i Rigsark., Adelsbreve II. 28). I det ældre Forlig, som nu stadfæstedes, hed det, at hvad Eskild Gjøes Arvinger havde solgt eller pantet af det tilliggende Gods, skulde Mogens Gjõe indfri og overdrage Oxerne, og hvis det ikke lod sig gjøre, skulde han give dem Fyldest i andet Gods. — Ikke mange Dage efter Afsigelsen af denne Dom, hvori Mogens Gyldenstjerne havde deltaget, have altsaa, som Texten ovenfor viser, de stridende Parter forhandlet om dens Udførelse, og der er da opstaaet Uenighed med Hensyn til noget af det bortkomne Gods, Snapperup, som i Mellemtiden var gaaet over til Mogens Gyldenstjerne, men som Oxerne stode paa at ville have tilbage uden at ville indlade sig paa at tage mod Vederlag for det. I det ovfr. nævnte Saritslev, der tidligere maa have dannet et eget Sogn, laa Gaarden Snapperup. Om denne hedder det i et retsligt Dokument, der fremlagdes 1533 paa Kongens Retterting, at Elline Salmands vidnede, «at den Gaard Snapperup var først en «gædebodt» til Torsø, og Hr. Eskild Giøye siden derefter lod flytte den og sætte den for en Fjerding Td. Smør til aarlig Afgift». Man skulde tro, at denne Gaard har hørt med til det Gods, som Eskild Gjõe bestemte for sin efterlevende Hustru, og vist er det, at Fru Sidsel Brahe 1533 gjorde Fordring derpaa, men da hendes Kontrapart, den udvalgte Ærkebiskop Torbern Bille, kunde fremvise et Vidnesbyrd fra 1518 om, at (Eskild Gjøes Svigersøn) Henneke Sehested med sin Hustru Ide Gjøes Villie og Samtykke tilskjødede Ærkesædet Snapperup i «Sawitzloffs» Sogn, og et Landtingsvidne af 1529, at Jep Falk paa Ærkebispens Vegne havde gjort Lovhævd paa Snapperup og Snapperup Fang, gik Rettertingets Kjendelse (afsagt i Slagelse 8. Marts 1533) hende imod (Orig. med Vox uden Sigilaftryk Rigsark., Reg. 12, Skaane, Halland, Bleking Nr. 24 i; jvfr. De ældste Archivregistr. IV. 357). Sagen var dog hermed ikke afgjort, thi et Kongebrev af 21. Marts 1533 (Orig. paa anf. St. Nr. 24 k) gav Befaling til at undersøge, om den Hævd, Jep Falk havde gjort paa Kalsø og Snapperup, var lovlig gjort. Hvilket

lenge op staa, atth tett komme til ende theg oc oss y mel-
lum, thaa wille hand oc staa oc gaa mit oss y thend sag
for en søster paart; ther som att wy kunde naa Snapperup,
thaa skulle wy legge ham thett same vdt, mens ther som
wy icke kunde naa thett, thaa wille hand siiden tage fileste
aff oss y andit gods¹, huilkit wy icke wille indgaa att
thalle theg tîl, mens ther som hand wille haffue fyllesthe
y andit gods, thet som skelligt kunde ware eller gode mend
kunde tycke, thaa wille wy gernne gjøre strax fileste, fore
vy drage her aff by. Ther mit skyldes wy att y iaffthen,
oc the bleffue nogit fortornit ther offuer oc bødís oss pen-
dinge oc begerde Thorsø gods oc Snaperup y gen oc
mentthe, atthe wille forfølge theres sag mit oss mit thend

Udfald denne Undersøgelse fik, om ellers de indtrædende politiske Begivenheder ikke have forhindret den, vides ikke, og det kan ikke heller siges, hvorledes det er gaaet til, at Snapperup, da det næste Gang omtales, er i Mogens Gyldenstjernes Besiddelse, men rimeligvis maa han have erhvervet det fra Ærkesædet, siden det er Henneke Sehesteds Ejendomsret til det, der drages i Tvivl 1556. Grunden til, at Mogens Gyldenstjerne ønskede Jordegods i disse Egne, er indlysende nok, da hans Gaard Stjernholm ogsaa laa i Skurup Sogn. Derfor se vi ham ogsaa 1541 erhverve fra Jep Torsen Sparre Svenstrup Hovedgaard med tre mindre Gaarde i Svenstrup i «Sauidtzløff» Sogn i Vemmenhøgs Herred (Overdragelsesbrevet, dat. Lund, 3. April 1541, findes i en Vidisse fra 1546 i Rigsark., Reg. 53, Pakke 7 Nr. 5). Naar Mogens Gyldenstjerne 26. Novbr. 1540 gjør vitterligt (Afskr. i Klevenfeldts Dokument-saml.: Gyldenstjerne), at Mogens Gjõe har tilskjødet ham al den Del, som han har kjøbt i Torsø Gaard og Gods af Anders Gjõe til Kjelstrup og dennes Hustru Karine (Valkendorf, hvis Moder var en Faster til Peder Oxé), er det derimod muligt, at dette staar i Forbindelse med Mogens Gjøes Forsøg paa at undgaa Dattersønnens Bestræbelse efter at vinde Torsø tilbage, et Forsøg, som strandede paa Rettertingsdommen af 8. Aug. 1542 (Ryge, Ped. Oxé S. 52 ff.), der erklærede den Indførsel, som Mogens Gyldenstjerne havde gjort paa Mogens Gjøes Vegne i Torsø samt i 4 Gaarde i «Sassløff» og 2 Gaarde i Kalsø, for magtesløs. — Det hele Forhold, som her er søgt forklaret, trænger imidlertid endnu i høj Grad til Oplysninger, før det kan siges at være udredet.

¹ Johan Oxé til Torsø, † 1559, en yngre Broder til Peder (se Hist. Tidsskr. 5. R. V. 335).

høgeste rett. Saa kand tu nu selff mercke, att all handelen staar, att mand gjør siit beste, att mand kand skylle tig vid Snaperup, oc ieg frøcther, atther som therres anslag gyngte fore sig, atthett skall staa nøge, attu bleffue ey aff mit thett. Mand søger y alle maade, att thett kand beuisses, attett war Heneke Sestedt tiil skiiffitt for ett pant oc icke for eyendom. Seden vil mand til herritz oc lands tyng, rigens kanzeler, saa geller icke resessen att heffude paa pantt oc icke heller nogen heffd eller loes, som er giort paa pantt. Her kand tu nu selff betencke alting viider, en ieg kand screffue, mens tu skalt mit guds hielp altid fynde mig sand oc thro til att gjøre thett, tu kand haffue tyeneste aff.

Kære her Mogens, saa ere vy skyldte att y dag, oc formercker, atte acther nu att følge oss mit rigens delle. Y morgen, naar otthe slaar, om gud vil, møder wy andre her Mogens Gøyes arffuinger y helligestus¹ att handlle, huad wy ville nu gjøre enthen om vdlegge eller huor sagen kand gaa, mens huad ieg kand handlle thig til thett beste, skaltu ingen tuelff haffue paa. Kære her Mogens, wy motte icke faa att wiide, huilkit gods Per Oxe oc hans sysken haffue faid eller the selffue haffue aff Thorsøø pantt, icke heller ville the lade oss wiide, huilkit gods the end nu kreffuer. Ther som atther waare nogen raad til, att mand kunde forfaare, huad the haffue aff same gods, thaa ware thett m[e]git gott oc kunde end hielpe y sagen.

Item om Snapperup, thaa kand ieg icke andit fynde vden y en kopy, som ieg vdscreff icke lenge siiden en stedt, atther saa staar ij garde y Kallsøø oc en gard vedt Kalsø, oc staar intit naffn, huad thend gard skall hede. Ther som att ma[n]d kunde gaa thett quit, atthend gard skulle icke were Snaperup, thaa haffude sagen ingen nød. Velle tu screffue mig besked om Snaperup² ved Kalsøø eller oc ey.

¹ I Helliggesthus i Kjøbenhavn havde Adelen et Forsamlingssted, ligesom dens Brevkister her havde et Gjemmested (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. III. 39).

² Her mangler et Ord: ligger.

Manden, ther y bode, hed Salemand¹, som tu kand she y ttet regester, ieg sender theg, om tu kunde lade forfare om gossit y thette regesther, om the Oxer haffe thett eller ey.

Kare her Mogens, ther som att Iahan Oxe paa syne oc syne broders vegne esker fileste ther til tinge, attu kulle(!) tha fly mig thett at viide, att ieg kunde biude op oc giøre fylleste. Kere her Mogens, ieg handlede y dag paa tyn siide saa viitt, som gud gaff nade til. Om gud vil, y morgen vil ieg lige saa giøre, huad gud vil, oc giøre mit beste, att vy kunde staa hoss tig och tu hoss oss, epther thj atthe haffuer nu slagit oss all handel vd om fylleste oc vederlag. Kare her Mogens, scriff mig nu besked til saa megit som mugeligt er, oc brænd eller forwar thette breff, til vy fyndis. Chrestopher Ottessen² lader sye thig ma[n]ge gode netther oc syn villegthed. Hand war hoss y hellegestus och hørde wor samgang. Ian Fris³ war paa Per Oxes vegne offuer handelen. Kare her Mogens, giør wil oc siig tyn kare husfrv ma[n]ge gode netther paa myne vegne⁴.

¹ Af det ovfr. S. 28 i Anm. citerede Dokument ses, at denne Salemand boede paa Snapperup.

² Christoffer Huitfeldt til Berritsgaard, † 1559. Hans Hustru Øllegaard Trolle var en Søster til Herluf.

³ Der maa menes Kongens Kansler Johan Friis til Hesselager, der synes at have staaet paa Peder Oxes Side (Ryge, Ped. Oxe S. 86).

⁴ Mogens Gyldenstjerne til Tommerup og Stjernholm (begge i Skaane), en Søn af Henrik Knudsen Gyldenstjerne til Iversnæs (i Fyen) og Karine Bille, tjente ved Hove som «Dreng» hos Kong Hans og uddannedes siden videre hos «Margreven» og Hertugen af Württemberg. Hjemkommen til Danmark deltog han i Krigen i Sverige: bærende Hovedbanneret blev han saaret i Slaget ved Upsala 1520. Til Belønning gav Kongen ham Ridderslaget ved sin Kroning i Stockholm samme Aar. Han drog nu udenlands igjen, helt ned til Palæstina, hvor han blev Ridder af den hellige Grav og badede sig i Jordans Vande. Ved sin Hjemkomst sluttede han sig til Kong Frederik I og blev optagen i Rigsraadet; han deltog derefter i Grevens Fejde og forsvarede Akershus mod Christiern II. Senere blev han anvendt paa forskjellig Vis; baade som Admiral og som Diplomat gjorde han Tjeneste. I Tidens Løb havde han adskillige Forleninger og blev i Christian III's Tid Statholder i Kjøbenhavn, fra hvilken Stilling han 1567 paa Grund af Svagelighed traadte

Byrgitte lader sye thig ma[n]ge gode netther. Huor ieg kand tyene teg, giør ieg ganske gernne. Her mit tig gud befalendis. Ex Kobenhaffn mondagen ephther domi[ni]cam lætare¹ mdlvj.

Herloff Trolle.

Orig. uden Omslag i Kgl. Bibl. Bøllingske Brevsaml. (Trolle). Paa Foden af Brevet har Modtageren skrevet: Herluff Trolle tyl egen hande (?).

Nr. 12.

20. Novbr. 1556.

HERLUF TROLLE TIL HIERONYMUS BOLDICH.

Efter nu at have erfaret, at det er Hertug Hans' Bestemmelse at begynde paa sine Byggearbejder, vil han lade Mester Theus med sine Folk drage til Hertugen, og han vil desuden bestille Bjælker i Norge og lægge Pengene ud dertil.

Wenlig, kæ[r]lig helsen altid forsend mit vor herre. Kære Jeronemus², synderlige gode ven, ieg tacker etther gernne for megit gott oc vil thett gernne forskyllle. Saa geffuer ieg etther venligen til kende, att ieg y dag haffuer faidt myn herris hertug Hanssis breff oc screffuilse om mester Theus³. Saa haffuer ieg icke kundt omborit⁴ ham for nu, tiisligeste haffuer her oc wærrit for rycythe,

---

tilbage (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. III. 81); han synes dog at have beklædt denne Stilling med Afbrydelser, jvfr. Herluf Trolles Brev til ham af 5. Nov. 1563. I en Alder af over 84 Aar døde han 8. Oktb. 1569 i Kjøbenhavn (Morten Pedersen har i sine Antegnelser, trykte i Ny kirkehist. Saml. III. 501, 9. Oktb.). Med sin Hustru Anne Sparre havde han 22 Børn (Niels Hemmingsens Ligprædiken over Mogens Gyldenstjerne. Kbhvn. 1570).

¹ Der er rettet ved Ordet, det maa dog utvivlsomt læses saaledes.

² Hieronymus Boldich, Hertug Hans den Ældres Sekretær i en Aar-række; han nævnes som saadan 1549 og endnu 1567 (Kirkehist. Saml. 3. R. I. 80, 98).

³ Mester Theus maa antages at være en Bygmester.

⁴ o: undværet.

att hans naade icke wille y thetthe aar lade begynne att bygge¹. Saa haffuer ieg oc for thennd orsage skyll ingen sted ville lade Theus drage mit sitt folk, for ieg westhe myn herris hertug Hansses ville ther om, och ther forre screff ieg etther mit betenken oc raad till met myn suendt Anders screffuer, attj fremdellis ville geffue hans naade thett til kennde, oc hanns naade ville geffue Theus til kennde, om hans nade ville lade hans nadis bygne[n]g begyndis y iaar, och ther fore screff etther til mit betencken om tilforyng oc andit nu y vintther. Oc epther thij ieg nu ved hans naadis villge, skal mester Theus mit sit folck geffue sig paa vegen nu paa mandag mit guds hielp. Thiisligesthe som hans førstelige naade screffuer mig til om Albrycth Friiss, som skall bestille h. f. naade the belker y Norge, tha wil ieg retthe mig epther hans naadis screffuelse oc bestille same belker epther mesther Theus vndervesning, saa hans naade skal mitt guds hielp bliffue ther y wfor-somit. Ieg wil oc forlegge² penningen epther h. naadis befalling. Karre Ieronemus, attj wille geffue myn herre thenne mening til kennde, oc y wille sye hans forstelige naade myn willige tyenesthe mit al tack sygelsse for alltt gott. Kære Ieronem[us], hues etther kart oc til villj er, giør ieg oc altiit gernne. Hermit etther gud befallendis. Ex Hille-rydsholm thend 20 dag nouember mdlvj.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welfornunstig mandtth Hieronimo Boldick, hertiig Hanses secrethareo, myn besynderlige gode ven wenligen vtj egen handt.

Egenh. Orig. med Segl i Rigsark., Hansborgs Ark. XXXIX. 29a. 21.

¹ Hertug Hans lagde 1557 Grundstenen til det nye Slot i Haderslev, Hansborg, sædvanlig kaldet Haderslevhus, hvis Opførelse stod paa i adskillige Aar (Christiani, Geschichte der Herzogthümer Schleswig und Hollstein II. 281. Hist. Tidsskr. 4. R. VI. 382. Zeitschr. der Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgs Geschichte XVI. 231).

² ∴: udlægge.

Nr. 13.

22. Aug. 1557.

MORTEN KRABBE TIL HERLUF TROLLE.

Han er villig til at udlægge en anden Gaard til Herluf Trolle i Stedet for en ham i Mageskifte udlagt Gaard i Tystofte, med hvilken Herluf ikke er tilfreds. Om en Gaard i Øxenhede og den endelige Ordning af et Mageskifte vil han tale nærmere med Herluf, naar de mødes.

H. G.¹

Venligh helssen nu och alttiidt forssenth metth wor here. Kere Herluff Trolle ssynderligh gode wen, tacker iegh etther ganske gernne for alltt gode, y megh beuist haffuer, huylketth iegh gannske gerne metth etther forskylle wiill metth hwes gode y mynn macht er². Kere Herluff, ssom y skriffuer megh tiill om thett gottz, iegh haffuer etther wdlachtt, att jblantt er ien wtty Tiustoffte³, ssom y icke wille nøffuis metth, thy gaarden skall were forffallen och tissligest staar han igen metth megitt gammilt langille etc., kere Herluff, ssaa drages etther well tiill minde, att mynne ord war ssaa y Koffuinhaffn, att hwes etther icke nøffuedes metth ssamme gaardt, tha skulle iegh well fornøffue etther paa ietth anneth stedtt, huilkett iegh och gernne gøre wiill, nar gudtt wil iegh kommer etther sshellff tiill ordts, ssaa etther skall nøffuis och effter ssom billichtt er. Kere Herluff, then gaardt y Øxehede⁴, ssom staar for ij eller iij t^{ne} ssalltt, gaff aller wden ien t^{ne} ssalltt, ssyden att ssalltkelen bleff øde lachtt, och henger ther en stor trette paa ssame gaardt, ssom etthers

¹ ☞: Hjælp Gud.

² Morten Krabbe til Bøgested (Astrup Sogn i Vendsyssel), f. 1524. — Søn af Rigsmarsken Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Anne Rosenkrantz Nielsdatter, der var Sødskendebarn til Birgitte Gjões Fader Rigshofmester Mogens Gjõe, — døde i Syvaarskrigen 27. Juli 1566 af den i Hæren grasserende Sygdom; hans Enke, Fru Mette Viffert, dandsede sig ihjel 1597 (Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II. 239. Danske Saml. 2. R. II. 194. Resen, Frederik II's Krønike S. 157. Personalhist. Tidsskr. I. 132).

³ Tystofte, Tjæreby Sogn, V. Flakkebjerg Herred.

⁴ Øxenhede, Volstrup Sogn i Vendsyssel.

tienerer ydermere kand berette etther, och ingen aff the andre anthen ssaligh her Monsses¹ eller andre hermends tiennere, ssom tillforn gaff iij t^{ne} ssalltt, giffuer nu mer endtt j thyne, forty atth the gaff iijj skeper och en t^{ne} tiill leyie aff kellen, thett skall y beffine y ssanhed. Kere Herluff, hure y nu wille bettencke etther her wtty, tiill gudtt wiill, iegh komer etther tiill ordtts, och wy tha kandtt ligne och legett² oss emmellom, hues megh kommer tiill att wdlege etther, skall iegh gerne mett en gode willie gøre effter ssom belichtt er, annett wiidtt iegh, y er icke begerindes³. Wtty alle the maade, iegh kanndtt were etther tiill willie och tiienest, skall y alltiidtt fynne megh willigen, kende gudtt allmectigste, then iegh etther nu och euindeligh wiill haffue befallendes. Kere Herluff, wiill y well gøre och ssige min kere nestssøskine barn fru Birette mange gode netther paa mynne wegne. Datum Bøgestedtt ssondag nest for Bartolomei aar etc. 1557.

Mortten Krabbe.

m. e. h.

Udskrift: Erligh och welbyrdigh manndtt Herluff Trolle tiill Hillerødttsholm, mynn kere frende och ssynderligh god wen, wenligen tiill skreffuitth.

Egenhænd. Orig. med Segl i Herlufsholms Arkiv.

¹ Hr. Mogens Gjøe, efter hvem Fru Birgitte havde arvet Gaarden i Øxenhede (Topogr. Saml. i Rigsark., Herlufsholm Nr. 3).

² Legett ɔ: lægge det.

³ Det her omhandlede Mageskifte mellem Herluf Trolle og Morten Krabbe er først efter flere Aars Forløb bleven endelig ordnet, da Mageskiftet brevet udstedtes i Roskilde 2. Pintsedag (3. Juni) 1560 (Orig. i Herlufsholms Arkiv). Herluf overdrager Morten Krabbe en Gaard i Hjørring Sogn, kaldet Jonstrup, en Gaard i Øxenhede, en Gaard i Kragdrup, en Gaard i Nørre Vraå, alt liggende i Vendssyssel og hørende til Fru Birgittes Gods; til Gjengjæld faar Herluf følgende Gods i Sjælland: en Gaard i Gladsaxe, en Gaard i Hvedstrup og en Gaard i Tystofte. Brevet er medbeseglet af Hr. Børge Trolle til Lillø, Hr. Erik Krabbe til Bustrup, Mogens Krabbe til Vegholm og Christoffer Gjøe til Aunsbjerg.

Nr. 14.

10. Aug. 1558.

HERLUF TROLLE TIL KONG CHRISTIAN III.

Om Retsforfølgningen mod Peder Oxe.

Mynn ganndske ydmyge, wnderdann oc pliigtiige thie-
nist altiiddt forsent mett wor herre. Aller naad^{te} herre oc
konning, werdiis etthers kong^e matz^e att wiide, att som
ethers kong^e matt^e befull mig att dele Peder Oxe paa etthers
kong^e matz^e wegne¹, saa lodtt ieg lesse thenndtt sex wgers
paamindellsse nu y onsdags nest forgangenn² offuer hanum,
oc Eskiill Oxe oc Iørgen Brade³ motte paa hans wegne
mett fuldtmagtt. Huorledis tett forløb tiill landtzingit baade
tiiltall oc gennsuar, kandtt etthers naade forfare aff thenne
schriifft, som ieg sennder etthers naade. Oc Eskiill Oxe oc
Iørgenn Brade ware begierennde att wiide oc eskede att
høre the tiiltale, som etther kong^e matz^e haffuir tiill Peder
Oxe. Tha lodt ieg læsse thenne extract, som ieg haffuir
wdragiit aff the artiickler, etther kong^e maz^e sellff antwordet
mig. Ieg sennder etther kong^e matz^e oc enn wdscriifft aff
samme artiicler, om etther kong^e matz^e wiill lade thenom
offuerwege tiill sammens met articklerne. Ieg haffuer oc
budtt ephther lagedagis breffue hoss riigens candzeler oc wiill
forføllge delenn ephther riigenns rett⁴, som mig forfundiitt er,

¹ 21. Juni 1558 var det blevet overdraget Herluf paa Kongens Vegne at tiltale og forfølge Peder Oxe til Herredsting, til Landsting og for Rigens Kansler (Ryge, Peder Oxe S. 123). Om Sagen mod Peder Oxe se Hist. Tidsskr. 5. R. V. 350—55.

² 3. Aug.

³ Peder Oxes Broder Eskild Oxe til Løgismose og hans Svoger Jørgen Brahe Tygesen til Tostrup (gift med Inger Oxe). Efter Herredagsdommen af 17. Juni 1558 (i Nyborg), der gik den udeblevne Peder Oxe imod ved at erklære, at han havde tabt sin Sag, indtil han mødte og førte den for Rigens Ret (Ryge, anf. Skr. S. 124 f.), havde han forladt Danmark.

⁴ Efter Rigens Ret skulde Citanten hos Rigens Kansler erhverve sig først en 6 Ugers Paamindelse og dernæst Lovdagsbrevene, nemlig 15 Dages, 10 Dages og 5 Dages Breve og endelig Straxbrevet (Dsk. Mag. 3. R. I. 186. Det dsk. Vidensk. Selsk. Skrifter 5. R., hist. og philos. Afd. I. 129, 131, 133 f. Jvfr. Secher, Om vitterligheden i den ældre danske proces S. 209 ff.).

paa etthers kong^e matz^e wegne. Ieg haffuer oc nu talddt mett etthers kong^e matz^e statholler her Magnus Gyllenstern her om¹, oc hannom tyckiis gott, att etthers kong^e matz^e wuille nu lade forfare mett etther kong^e matz^e renthemester, huadt thienist Peder Ox^e war etther kong^e matz^e pliigtig aff the andre lenn oc biirck, som handt haffde aff etther kong^e matz^e, oc ieg kunde faa ther wiiss beskiedt om, indenn ieg skall gaa y rette for riigenns candtzeler paa etthers naadiss wegne, tha wiill thett giøriss behoff, thij att Eskiill Ox^e oc Iørgenn Brade ackter att føre windisbyrdt, att Peder Ox^e haffde sex karle y Suæriige wdij Niells Tackiis feigde², oc wuille thyæ³ thett ther hedenn, att thett war aff Raffnnsborg leenn⁴. Huor ther om er, kandt etthers kong^e matz^e lade forfare aff the ander(?) hanss forleningsbreffue, diisliigt aff mønster sedler, huor offte handtt haffuir ladet siig mønstre aff Raffensborg lenn. Thett giørss oc behoff, att etthers kong^e matz^e wuille lade schriiffue Clauss Huitfeldt⁵ tiill, att handt sender mig, huiss schriiffliige windisbyrdt ther handt haffuer⁶, diisliigt att handt oc sellff møder for riigenns candtzeler, naar wij schulle were y rette, mett huiss mundliige windisbyrdt oc leffuendis røst som handtt haffuer oc icke kandtt faa beschreffuit, epher att Peder Ox^e er icke y

¹ I et Brev til Kongen af 12. Aug. 1558 omtaler Mogens Gyldenstjerne Forhandlingerne paa Landstinget og henviser til Herlufs egen Beretning derom (Adelsbreve i Rigsarkivet XXV. 76).

² Dackefejden, det bekjendte Oprør i Smaaland mod Gustav Vasa, varede fra 1542 til 1543 og endte med dets Førers, den blekingske Bonde Niels Dackes Drab. Christian III sendte sin Svoger en Stryke til Undsætning.

³ 3: tyde.

⁴ Jvfr. ndfr. S. 40. Peder Ox^e havde faaet Befaling til at stille 6 Mand (Dsk. Mag. 3. R. VI. 357).

⁵ Claus Huitfeldt Ottesen til Krumstrup, Landsdommer paa Laaland og Falster, † 1590, havde i Febr. 1558 faaet Peder Oxes forskjellige laalandske og falsterske Forleninger.

⁶ Hos Ryge (Ped. Ox^e S. 146 ff.) findes meddelt «Gjensvar til de Artikke, som kgl. Maj. haver befalet ærl. og velb. Mand Claus Huitfeldt at give Præster og Kirkeværger [til Kjende] paa hans kgl. Maj. Vegne i Musse Herrer».

lanndit, wdenn etthers kong^e matz^e saa wiill, att mandtt skall steffne Eskill Oxe oc Iørgenn Brade tiill at høre paa, huiss windisbyrdtt mandt wiill tage offuer Peder Oxe, epther att the haffuer hans fulle magtt. Thett wiill oc giøriiss behoff, att etthers kong^e matz^e wiille sende mig enn wiidiisse aff Peder Oxiiss panthe oc forlennings breffue, att ieg haffuer thendt hoss mig, naar ieg schall gaa y retthe for riigens candtzeler, thij ieg formercher, atthe wiille tha¹ giennbreffue, epther atthe biuder thenom tiill rette tiill landztingit. Om saa er, tha giiffuer thett siig snart tiill kiennde, naar lage-dagis breffuen ere brutt². Huor thenndtt dele forløber oc breffuen bliiffuer brutt, wiill ieg altiiddt schriiffue etthers kong^e matz^e tiill. Aller naad^{te} herre oc konning, ieg wiill mett gudtz hiellp y alle maade findis som enn wnderdanig thro oc hørsom thiener, som ieg etthers kong^e matz^e pliig-tiig er. Oc wiill nu oc altiiddt haffue etthers kong^e matz^e høghett mett siell oc liiff thenndtt allsommect^e gudtt befaliitt. Ex Kiøbennhaffnn stj Laurentij dag aar etc. mdlviiij etc.

Ethers kong^e matz^e

wnderdannige pliigtige thiener

Herlouff Throlle.

Udskrift: Hogborne, stormecktiiste furste oc herre, her Christiann thendt thredie, Danmarckis, Norgiis, Wenn-dis oc Gottiis koning, herthug (!) Slesuig, Holstenn, Stormarnn oc Diitmerschenn, greffue wdij Olldennborg oc Dellmenhorst etc., mynn aller naadiigste herre oc konningh, ganndske wnderdannliigenn.

Orig. i Rigsark., Adelsbreve II. 63. De i Begyndelsen af Brevet omtalte Bilag ere vistnok de to herefter følgende Stykker, der findes i samme Fasc. af «Adelsbrevene», henholdsvis som Nr. 52 og 53.

¹ o: tage.

² Inden man kom til Straxbrevet, naar de tre Lovdagsbreve vare læste, skulde Gjenbrevet med Modpartens Exceptioner udgaa (Dsk. Vidsk. Selsk. Skrifter 5. R., hist. og philos. Afd. I. 134, 144).

[BILAG I.]

Huorledis thenn forfføling er gaait, som ieg haffuer giortt paa kng. matt. weignne mitt rigens delle offuir Per Oxe¹.

Ithem onsdagenn ephthir sancte Pedirss aduincwla dag² lodtt ieg lesse thenn sex vgirss paamindilsse offuir ham paa Sielandsfar landsting.

Tha møtte Eskill Oxe och Iørgenn Brade mett Pedirss fulde magtt, och ther ieg haffde laditt bryde thenn sex vgirss paamindilsse, tha suaritt thij paa Pedir Oxis weignne, och theris fulle magtt bleff lest, først attij bekienditt for Pedirss rette wernne tyng och wor ther offuir budne ssom till hanss rette wernne ting att gaa ther y rette paa Pedir Oxis weignne och eskede thenn dom att høre, som gick y Nyborg, hwilckenn ther och strax bleff lest. Och ephthir att dommeen lydiir, att Peder Oxe bør att haffue taptt thij sager, thill hanndt will møde och werre y rette, och thij nu paa hanss weignne biude thøm y retthe, tha mentte thij, att ingen rigens forfølingh burde att gaa offuer Peditir. Thiisligiste esketthe the, atthe motte faa the articklir att høre, ssom kong. matts. haffde Pedir Oxe fore thill att thalle, tha wille thij gaa y retthe paa Pedirss wegnne. Paa thisse theris giennsuar, tilbuddt och esking waar thij dom och tings vinde begierinde.

Ther till haffuer ieg suaritt paa kongelig matts. veigne, att ieg icke viste thom att verre nogacthiig att gaa y rette, vden thij wille bepligte thøm till att staa thij sager wdtt, huadtt hellir thij vonne eller taptte, som kng. matts. haffde Per Oxe till att talle, huilckitt thij icke wille vden³ att gaa y rette. Tisligiste ephthir att Danmarckis riigis raadtz dom lydir, att Pedir Oxe skall haffue taptt thij sager, thill handtt komir och will verre y rette, tha viste ieg icke att tage nogenn andenn fuldmegtig enn hanom selff, vden kong. [maitts.] saa wille, och ephthir att Danmarckis riigennss raadt haffuer dømppt kog. matt. sager in for rigens rett och sex vgirss paamindilsse vor brutt, tha wille ieg bliffue ther widtt, vden landtz domere wille finde migh ther fraa. Mennss paa thett atthe icke skulle haffue thøm att beklage, tha bødt ieg mig strax y rette mett thøm om alle sager, oc eptther attij eskidtt att høre thij articklir och begierde tingss wittne, atthij haffde begieritt thøm att høre, tha lodtt ieg artickilnne lesse [i]ndin ting och bodtt mig y retthe och eskitt paa kong. matts. weignne och vor offuerbøditt att aname, om thij wille vdt legge.

Tha ephthir bege parttis, Eskill Oxis och Iørgenn Bradis oc myness, fremssette och suar sagde lands domere oss saa forre, att ephther thij

¹ Hermed bør sammenholdes Modpartens Fremstilling hos Ryge (Peder Oxe S. 131 f.).

² 3. Aug.

Danmarkis rigennss raadtt haffuir dømptt thij ssager att forfylgis mitt rigens reett och sex wgirss paamindelsse vaar brutt, wisthe handtt ickē att finitt ther fraa, och thett ville handtt giffue beschreffuitt.

Mennss om theris tilbuddt att giffue beskreffuitt sagde hann saa, att naar som thij haffide forffultt thett thill fierde ting, som sidwonn er, tha ville han giffue thøm thett, han burde¹.

Item hauffde Elskill(!) Oxē och Iørgenn Brade thwenne karlle aff Lolanndt vidt naffnn Iørgenn Nilssen och Hermen eller Hendrick Holst, ssom thij begieriide att høre theris vittne, huilckitt thøm och bleff stedtt, menns Elskill och Iørgenn bleffue andirledis thill sinnde, ssaa att ssame karlle kom icke paa tingitt att vittne².

Thette formerckedt ieg, att ssame Iørgenn Nilssen och Hermen Ho[]st wille haffue wrntt att giøre reisse y Suerige for Per Oxē y Nilss Tackis feyde, oc att Per Oxē haffde vj karlle paa samme reysse.

Saa er thett gaait y ssandhedtt y gaar thill tinge. Skreffuitt y Roskille torssdagenn epter Petrj apostolj dag.

[BILAG 2.]

Epthē thij att Eskill Oxē oc Iørgenn Brade eskiidtt att høre the tiilltall, som kongē matte, min aller naadigste herre, haffuer tiill Peder Oxē, tha leste ieg thiisse articler paa lanndtz tingit y theriiss nerweriillsse onsdagenn epthē s. Peders dag ad vincula³.

¹ 14. Septbr. 1558, da det var Eskild Oxes og Jørgen Brahes fjerde Ting, henviste Landsdommeren Henrik Nielsen Arenfeldt Sagen til Paakjendelse af Rigens Kansler (Ryge, Ped. Oxē S. 134 ff.).

² Hertil har Herluf Trolle egenhændig gjort følgende Tilføjelse: «Tiisse karlle wille vittne, atthe giorde reysse y Suerige paa Per Oxis vegne self vj y Nils Tackis feyde, oc Eskil Oxē oc Iorgen Brade mener ther mit att beuisse, Peder att haffue giort tyeneste aff Raffnsborg len». — I «Adelsbrevene» (IL. 64) findes en Erklæring af Jørgen Nielsen om, at han i Dackefejden blev sendt selv tredie. af Peder Oxē til Sverige, hvilket han ogsaa har bevidnet den foregaaende Dag udenfor Landstinget paa Ringsted Kirkegaard for Herluf Trolle, Henrik Nielsen (Arenfeldt) til Gundetved, Ejler Krafse og Sten Rosensparre.

³ Jvfr. Klagepunkterne hos Ryge, Ped. Oxē S. 142—45. De ere et mindre godt Aftryk af Stykket i Adelsbreve IL. 45, der har følgende Paaskrift: «Kopi af de Artikle, som Herluf Trolle skulde forfølge Peder Oxē for, som vi have bekommet en Hob deraf, den Tid Herluf Trolle lod oplæse dennem til Landstinget udi en Il, som vi lode vor Skriver optegne til Landstinget, for vi maatte ikke faa

1. Epther thij att Peder Oxe haffuer icke thient kong^e matte oc riigiitt aff Raffnsborg leenn mett x geruste heste oc glaffuenn, som han-num haffde burtt epther hanss forlæning oc panthe breffs lydillsse¹, tha eskir kong^e matte rede oc regenskab mett klare regiister aar frann aar paa all indkomst baade aff wiisse oc wuisse renthe, thiisligeste all op-byrsiill, som handtt haffuer opboriitt y saa mange aar aff Raffnsboriig lenn, wndirtagiit huiss som drotning Sophie ther aff tuill kommir², thett haffuer sinn beskedtt.

2. Item esker kong^e matte huess faldtt, som Pedir Oxe er hanss kong. matt. falitt for groff villd, handtt haffuer laditt skiuide oc skutt paa kronenss skoffue y Lolann och Falsther y modtt hans forlengs breffues [ord] och lydilsse³.

3. Item eskir kongelig matt. aff Pedir Oxe hues falld, som handtt er aff rette hans kongelig matt. plectig for eg oc bøøg och andin skouff, som Pedir oc haffuer laditt huge y kronenss skoffue y modtt hans pantte och forlenings breffues lydilsse, siig sielf thill gauffnn och gode; thiisligeste att hann giør stubenn ssaa godtt, ssom handtt wor.

4. Item ladiir kong. matt. iske alld vlouffliig beskattning, ssom Pedir Oxe haffuer beskattitt hans naadis vndirssaatte y modtt log och reett, ssom och er y modtt hans forlengs buidts lydilsse.

5. Item ladiir kong. matt. eske huiss fald, som Pedir Oxe er hanss kong. matt. fallenn for kiøbmandttskab, handtt haffuer brugitt y modtt ressessenn och kong. matt. forbudtt, och haffuer Pediir Oxe laditt vdtfore oc vdfførtt kornn y modtt kong. matt. forbutt, enn dog Pediir thett self wiste och haffde breffu y beffallingh.

6. Item ladiir kongelig matt. och iske aff Pediir Oxe altt, huess som handtt haffuer opeboritt aff preste och degne och aff all anden geysseliig renntthe, som kong. matt. burde, tiisligiste rede och regenskab ther faar aar frann aar, epther thij thett findiis icke y thi rigenskab, ssom hannt kong. matt. giortt haffuer.

7. Item ladiir kongelig matt. eske alle the stall oxenn, som Pedir Oxe haffuer stallitt paa fremitt fodiir y mod ressessenn hoss presthiir,

---

dennem beskrevet af Herluf Trolle eller af nogen, som havde samme Tiltale».

¹ Jvfr. Dsk. Mag. 4. R. IV. 238 (hvor Aarstallet 1533 ikke kan være rigtigt).

² Til det Gods, som Frederik I 1525 tillagde sin Dronning, Sophie, som Livgeding, hørte Ravnsborg (Nye Dsk. Mag. V. 85). 1540 sluttedes den Aftale mellem Christian III og denne hans Stifmoder, at hun aarlig skulde oppebære 600 Mark danske af Ravnsborg Len (Ryge, Peder Oxe S. 142).

³ Jvfr. Kancelliets Brevbøger 1551—55 S. 111. Ryge, Ped. Oxe S. 90.

foidiir och andre, tisligisthe paa kong. matt. foder vdenn kong. matt. wellie och thilladilssse.

8. Item ladir kongelig matt. eske huiss toll och rettiighedtt, som kong. matt. burde aff thij øxenn, ssom Pedir Oxе haffuer laditt vdtт føre vdtт Rudby vffortollitt, ko[n]g. matt. w[u]iitherligtt.

9. Item ladiir kong. matt. eske huess told oc rettiighedtt, ssom Hans Knudssøn haffuer opboritt aff aldtт quig, ssom er wdttfførtт aff Smaa landenn och icke heldir findis att haffue giortт kongelig matt. regensskab ther for, oc Pedir Oxе haffuer laditt aname aff Hans Knudssøn.

10. Item ladiir kong. matt. eske Halstedс klosthir epher thett inuitarium(!), ssom abedenn lodtt Otte Rottløff och Pedir Oxе y lige maade aname aff Otte Rottloeff¹, ssom icke hellir er forklaritt y Pedirss regensskab.

11. Ithem ladiir kong. matt. ygienn eske thill ssin rette ssognekircke thenn by, som Pediir Oxе lagde thill Nilstrup kyrcke, kongelig matt. vuui[t]herligtt, och eskir kongelig matt., huess hansс naade er skett forkortт y ko[n]ge skatt oc landehielp.

12. Item ladiir kongelig matt. iske aff Pediir Oxе huess told, ssom kong. matt. till kom aff heste och quig, ssom ære vdtт førde for Geedisørre, xx β for hesten, ssom icke [er] giortт regensskab for.

13. Item ladir kongelig matt. eske aff Pedir Oxе huess sisse oc toldtt, ssom ko[n]g. matt. burde for øll oc vare, ssom burger y Marieboo, Nybiøbing(!) och bøndir haffuer indfførtт, och Pedir Oxе haffuer sseett y gie[n]num finger mitt och forlatt² kong. matt. sisse och toldtt, ssom kongelig matt. haffde burtt mett rethe.

14. Item ladir kongelig matt. iske aff Pedir Oxе huess told, ssom kong. matt. haffde burtt och kune thill kome aff øxenn, heste, suin, kornn, erther, wickir, smør, honig, torsk, sildt, ssom Pediir haffuer stedtt bøndir att vdtт føre for ssin fordell oc forlatt kongelig matt. ssisse oc rethiighetт.

15. Item ladir kongelig matt. ygien iske aff Pedir Oxе fyliste for huess tømir, ssom Pedir Oxе haffuir faaitт aff iordegne bøndir y modtt kong. matt. forbutt, kong. mat. vuitherligtt.

16. Ithem ladir kongelig matt. eske aff Pedir Oxе alle thij bøndir ssonner, ssom Pedir Oxе haffuir ssoltт aff kronensс, klosther och kirckenn[s] godz, ssig sself thill fordell, oc icke findis y hansс regensskab.

¹ 1538 forlenedes Halsted Kloster, som hidtil havde staaet under en Abbed (Jens Fugl), til Otto Ratlow til Lindaa (om hvem se Dsk. Mag. 4. R. III. 89); han afløstes 1549 af Peder Oxе (Dsk. Mag. 4. R. IV. 244. Erslev og Møllerup, Danske Kancelliregistr. 1535—50 S. 61 f., 416).

² Forlade, give Slip paa.

17. Item ladir kongelig matt. eske aff Pedir Oxe huess godtss, ssom Pediir haffuir bekomitt aff Mariebo klosther, Halstedt klosthir oc flere, ssom icke wor tiss megtiige vden ko[n]g. matt. beuiling, oc ther mett giortt ko[n]g. matt. oc kronenss enmerckiir vuffridtt.

18. Item ladir kong. matt. ygienn eske aff Pedir Oxe alle thij iordegne bøndir gaarde och iordir, ssom han haffuer soltt andre bønnidir och tagitt ther penndinge forre och icke findis y hanss regenskab, han haffuer giortt kong. matt.

19. Item ladir kongelig matt. eske skell oc fyliste for huess kircke kornn, som Pedir Oxe haffuir faaitt aff kircke[r]nne och icke giffuitt ther for, ssom thett galtt andirstedir ther y landitt, och forskickitt thett vdin landtss, sig sselff thill beste, oc icke giortt ther kongelig matt. rede forre.

20. Item ladir kong. matt. eske rett aff Pedir Oxe for pendinge, han haffuer tagitt for ectteskabs ssager y mod kresteliigt skiell, oc for mange, han haffuer komitt fra erre, lifff och gods formidilst falske oc lofflige(!) neffninger.

21. Item ladir kongelig matt. eske, huad rett er, oc fyliste for vtlibørlig husholing, ssom er hulitt paa Gedssøer och Siørupe¹ hanss kong. matt. till skade.

Nr. 15.

9. Oktbr. 1558.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Om Hertuginde af Sachsens Rejse; om Sagen med Peder Oxe, som gjør det nødvendigt, at Herluf rejser over til Kongen; han vil snart komme til Kjøbenhavn; han spørger til Mogens Gyldenstjernes Hustrus Befindende; m. m.

Wenlig, kerlig helssen altid forsendt mit waar herre. Kære her Magnus, besynderlige ganske gode wen, tacker ieg thig ganske gernne for allt ære oc gott, som thw stedze oc altid haffuer giortt oc beuest mig, tesligesthe gjorde oc beuiste meg, nu ieg waar wtj Skaane² mit theg, huilkit ieg

¹ Gjedsør havde Peder Oxe i Forlening, uden Tvivl siden Aaret 1552 (Kancelliets Brevbøger 1551—55 S. 150; jvfr. S. 238 og Ryge, Ped. Oxe S. 91, 96). Med Sørup var han forlenet 1547—49 (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 101), men han maa senere have faaet dette Len igjen og havde det lige til 1558 (jvfr. Ryge, Ped. Oxe S. 94, 117).

² Næmlig i Anledning af Hertuginde Catharina af Sachsens Komme (jvfr. ovfr. S. 6).

oc altiid ganske gernne y gen fortyene oc forskylle will mit alt, hues y myn machth er, ther thw kantt haffue tyeneste eller gott aff. Kærre her Magnus, giffuuer ieg theg wenlegen til kennde, att høgbornne furstinde hertuginnden aff Saxen kom will offuer¹ wtj gaar, gud ware loffuit. Henn-dis naade drog y gaar fraa Anderskouff oc strax aff wognen oc y skiibitt. Frands Brockenhuss motthe paa thenne siide², och Laue Wrnne³ fuld- is offuer mit hendis naade. Kære her Magnus, ieg haffuer formertt, atth Eskill Oxe haffuer tagit genbreff⁴, dog haffuer hand icke ladit lest thett end nu, thij ieg formercker, att hand will h- olit till thett seste, som er nu onsdag otthe dage⁵, thaa skall hand lade lessit. Ther fore haffuer ieg nu mit bud h- oss riigens cantzeler ephther steffning, oc ather ieg att lade steffne, strax hand lader lesse genbreff. Ieg haffuer oc screffuit Chorwitz⁶ till herom, att hand will giffue kong. matt. thette tiill kennde. Kærre her Mag[n]us, saa staar nu sagen ther paa, atthitt første thetthe landsting er gaaydt, thaa maa ieg drage offuer till kong. matt.⁷ oc forfare, huor hans kong. matt. will nu haffuit wiider mit samme forføling, oc will ieg selff talle mit theg yder mere her om mit thett første. Ephther thij

¹ Næmlig over Store Bælt.

² Frants Brockenhuus († 1569) var Lensmand paa Nyborg.

³ Lave Urne, Lensmand paa Landskrone, † 1559, havde i Følge Mogens Gyldenstjernes ovfr. S. 6 cit. Brev af 2. Oktbr. modtaget Hertugin- den i Hørby, 3 Mile fra Lund, og han har vel saa fulgt med hende over til Kongen.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 38.

⁵ 19. Oktbr. Denne Dag læstes Gjenbrevet ogsaa virkelig og mod- toges med en 6 Ugers Stævning for Rigskansleren, hvis Dom, af- sagt paa Koldinghus 1. Decbr. 1558, gik Peder Oxes Slægtninge imod (Ryge, Ped. Oxe S. 137 ff.). Den Fuldmagt, Peder Oxe havde givet dem til at møde i hans Sted for Retten, erklæredes næmlig ugyldig overfor Dommen af 17. Juni.

⁶ Corfits Ulfeldt Knudsen til Kogsbøl, øverste Sekretær i danske Kan- celli, † 1563.

⁷ 4. Novbr. træffes Herluf hos Kongen i Kolding (Kolderup-Rosenvinge, Gamle danske Domme II. 267), hvor han forblev i længere Tid (jvfr. ovfr. S. 8—14).

att brølupit er nu fast druckit¹ oc thw kandt nu intit gott haffue aff mig, thaa will ieg bestille, huad ieg haffuer att giøre oc saa komme mit thett første. Kære her Magnus, huor ieg kand tyenne theg i nogre maade, skalltw mit guds help altiid fynnde mig wed thend gode gamle tro och loffue, som ieg plectiig er, saa ther skall icke ware tuilff paa. Wiltw well giøre oc sye Anne² mange gode nitther paa myne wegne. Her mit thig gud befalendis. Ex Ryngstedt thend 9 dag octobris mdlviij.

Herloff Trolle.

Kære her Magnus, ieg forstaar, att Eskyll Oxe komer her tiill tyngit nu onsdag otthe dage att lade lesse genbreffuit. Hand haffuer och ladtt sig høre, att hand skulle end nu haffue nogen meglere hoss kong. matt. paa Peders vegne och wentthe suar nu y tiisse dage.

Kære her Magnus, wiltw well giøre och biude meg tiill, huor thett er mitt thyn Anne. Gud almectesthe wære hendis hielp oc trøst oc beuare hende well fraa alt thett, hende kand skade bode tiill siell oc liiff, oc hand wnde oc giffuit, att hun maa ware well komen tiill pass y gen, amen.

Kære her Magnus, ieg sennder thig en copy aff ett breff³, som ieg wil screffue Antho[niu]s rigens cantzeler tiill om straxbreff. Om thig tyckis, att thett skall anderledes corrigeris, attu thaa wille giørit oc sende mig thett y gen.

Kære her Magnus, thett breff, ttw screfftz Iahan Friiss tiill, thett send[e]r ieg ham mit egit bud, och thw faar suar mit thett første. Huor hertuginde kom offuer, kand thette bud sye thig.

Udskrift: Erliig oc welbyrdiig mand oc strenge ritther, her Magnus Gyldenstjerne til Stiernneholm, kong. matt. stattholder paa Kiøbenhaffn, myn ganske gode wen, venligen tiill screffuit.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml. (Trolle).

¹ Sibylle Gyldenstjernes, Mogens' Datters, Bryllup; jvfr. ovfr. S. 5.

² Mogens Gyldenstjernes Hustru Anne Sparre, † 1564.

³ Nemlig Nr. 16.

Nr. 16.

9. Oktbr. 1558.

HERLUF TROLLE TIL ANTHONIUS BRYSKE.

Han udbeder sig et Straxbrev i Sagen med Peder Oxe og spørger om, hvorledes han skal bære sig ad i denne Sag; han drager til Kongen for at indhente Forholdsregler.

Wenlig helssen altiit for sendt mett waar herre. Kære Anthonis, synderlige gode wen, tacker ieg thig ganske gernne for alt gott, huilkit ieg oc ganske gernne mit theg forskylle will mett hues gode y myn machth er, ther tu kantt haffue tieniste eller gott aff. Kærre Antthonis, ieg screff thig tiill y annen dag, atth ieg haffude formertt, att Eskil Oxe haffude tagit genbreff, attw ther forre wille giiffue mig steffning, oc ieg ffor glemde att screffue, attw wille geffue mig straxbreff, om genbreff eer icke tagitt¹. Kærre Antthonis, saa beder ieg thig gernne, attw wilt nu geffue mig straxbreff, om ieg haffuer icke faaid steffni[n]g, oc thw wille will giøre oc scriffue mig tiill ther hoss, huor ieg skall handle mig y thenne sag, att ieg icke skall forsøme nogit paa kong. matt. wegne, ther ieg kunde fortyene wgunst mitt. Ieg er tiill synnde att wille geffue mig offuer tiill kong. matt., strax epther thette x dages breff er lest, oc thaa wiider forfaare kong. matt. willj, huor ieg skall holle mig y thend sag. Kærre Anthonis, huor ieg kand tyenne thig y noget maade, giør ieg altiit gernne. Her mit thig gud befalendis. Ex Ryngstedt th[e]nd 9 dag octobris mdlviij.

Herloff Trolle.

Egenhænd. Udkast, vedlagt det foregaaende Brev.

Nr. 17.

21. Marts 1559.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Besked om en Række Punkter, som han har skullet forhøre sig om hos Kongen, Enkedronningen og Rentemesteren, for saa vidt han har kunnet faa Svar derpaa. Kongen drager til Kalø.

¹ Jvfr. ovfr. S. 44.

Item the hedsko oc hest[s]kosøm schall were liige saa mange, som breffuit wduiser¹.

Item hoffkledingenn schall were y aar sorthe koeler oc gule hoser².

Item thenndt iullmandt haffuer Iochim Beck loffuit att komme tiill Kiøbnehagenn igienn.

Item thenndt lantzknicht Klauss Mechelburg fiich ieg ingenn beskiedt om, hiller hanndt schall forløffuis eller icke. Ieg wiill doch fly thiig wiiss beskiedt mett thett første.

Item Torbenn Biille haffde sellff hafftt siitt budt her att retthe sinn sag wdt oc haffuer henntt synn besollning³.

Item om knichte att thage an oc om burgeleie tiill thenum siiger Iochim, atthw haffuer faait beskiedt om⁴.

¹ Modtageren har noteret i Randen: «Smyden har wert her selluf».

² 20. Marts udgik Indbydelserne til at overvære Kroningen i August; de indbudnes Svende skulde møde med sorte Kjorteler «med vor Farve udi Ærmet» og med «lysegule Hoser» (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 261. Det orig. Kongebrev herom til Mogens Gyldenstjerne med Tegning findes i Rigsark.). To Dage tidligere havde Tolderen Oluf Pedersen i Ribe faaet Ordre til at kjøbe sort i Stedet for som tidligere opgivet brunt Klæde (anf. Skr. S. 260). Om de skiftende Hoffarver se T. Lund, Danmarks og Norges Hist. i Slutn. af 16. Aarh. I. 4. 209 f.

³ Torben Bille, en Søn af den bekjendte Rigsraad Anders Bille til Søholm, tjente ved Hove som Kammerjunker, som det synes indtil 1561, da han forlenedes med Braade (Grundtvig, Meddel. fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 148. Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 86, 94). Naar det paa det først anførte Sted siges, at han deltog som Hovedsmand og Oberst i Syvaarskrigen (jvfr. Rørdam, Hist. Kildeskrifter 2. R. I. 783, Norske Rigsregist. I. 286), er han dog maaske forvexlet med Fætterten Torben Bille Hansen.

⁴ 20. Febr. 1559 havde Joachim Beck skrevet fra Odense til Mogens Gyldenstjerne, at han af Kongen havde faaet Befaling til at lade ham vide, at han skulde tage alle dygtige og velrustede Knægte, som kom fra Sverige, og desuden nogle, som bestemt angaves, i Tjeneste og lægge dem i Borgeleje; baade Kongen, Andreas Barby og Johan Friis havde erklæret, at det var ubehageligt, om nogle Knægte, der duede noget, løb ud af Riget. Samme Dag var der udgaaet et Kongebrev til Hr. Mogens om, at han skulde tage 16 Landsknægte, som i Odense havde tilbudt Kongen deres Tjeneste, i Ed og forskrive dem i Borgeleje, hvor ham syntes bedst. To

Item om the bøger att lade binde wiill mynn herre lade bestaa, tiill hanss naade kommer ther sellff.

Item om organistenn haffuer ieg endt nu ingenn beskiedt faait om¹.

Item om thett breff tiill stallerom y Kiøbnehagen siigis her, atthw haffuer faait².

Item om the iernn plathe tiill the dørren er Jochim Beck well om.

Item om blochussiitt thett wiill mynn herre lade besichte³.

Dage senere sendtes der ham 10 andre Landsknægte med samme Besked, og Befalingen til at antage delige, fra Sverige ankommende Knægte fornyedes (Orig. i Rigsark.).

¹ Et Kongebrev af 18. Febr. 1559 havde paalagt Mogens Gyldenstjerne, da der var «meget unyttigt Folk», som daglig bespistes paa Kjøbenhavns Slot, at afskaffe dette, og paa Listen over dem, hvem den frie Underholdning saaledes skulde fratages, opføres Evert Organist (Pontoppidan, *Origines Hafnienses* S. 263 f. Originalerne til Brevet og Listen findes i Rigsark. I Tegn. ov. alle Lande VI. 29 er kun Brevet indført, se Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 250). Imidlertid er det tvivlsomt, om den her omtalte Organist er den nævnte Evert eller maaske den fra Nederlandene udvandrede Arnold de Fine, der allerede 1556 som «Arnoldus Orgelist» nævnes som Medlem af Hofkapellet (Bricka, *Dansk biogr. Lex.* IV. 155). Rime­ligvis har man villet skaffe Organisten den mistede Kost tilbage, saaledes som det skete med andre.

² I Anledning af den til August berammede Kroning fik Kjøbenhavns Øvrighed 16. Marts 1559 Befaling til at bestille gode Herberger og Staldrum i Byen til de mange, der ventedes baade fra Udland og Indland (Nielsen, *Kjøbenhavns Diplom.* IV. 563).

³ Dette Blokhus laa paa Flækkerøen (udenfor Christianssand). Christian III havde ladet det opføre 1556, og en kort Tid benævntes det Flækkerhus (Norske Rigsregistr. I. 193, 195, 203, 258). Lensmanden paa Akershus, Christiern Munk, havde 1. Febr. 1559 skrevet en hel Del om det til Mogens Gyldenstjerne. Da denne havde paalagt ham at have en god Mand der til at passe paa, havde han indsat en af sine Tjenere der, Mogens Svale Vernersen, hvem han stoledes paa. Blokhuset lod sig dog ikke holde, naar det angrebes, da baade Bryggers og Bagers laa udenfor Portene, og da der manglede baade Vand og Ved. Blev Kongen af med sit Skyts der, var Lensmanden uden Skyld. Han havde faaet Kongens Brev om, at han ikke skulde bygge der, før Kongen havde ladet Stedet bese ved

Item om Krogenn bygning sagde mynn herre, atthett motthe oc bestaa, thiill hanss naade sellff kommer ther¹.

Item mynn fruis naade sagde, att h. n. saait gernne, att Hennriich Gyllensternn komme mett thett første tiill hindis naade².

Item mynn herre drager y dag her aff oc tiill Kallø oc thoffuir ther indtiill thiisse hellig dage³.

nogle af sit Raad, men alligevel havde han efter Modtagelsen af dette Brev ladet Skandsen opbygge og sat Kartover derpaa: Nu bad han om at faa at vide, om Skytset skulde blive der eller ikke, da der trængtes til Skyts paa Slottet (Akershus); desuden havde han ikke Proviand baade til Slot og Blokhuse (Orig. i Rigsark.). Mogens Gyldenstjerne var tilfreds med Valget af Mogens Svale, som «er en god ung Karl, jeg kjender hannem»; men for øvrigt skrev han til Hove om Sagen (udat. Koncept i Rigsark., Adelsbreve XLVII. 15). Gjennem Herluf Trolle har han nu paa ny mindet om den, og en Følge heraf var det maaske, at Christiern Munk 11. April fik Befaling til, da der udenfor Blokhuset stod noget Skyts, som ikke var vel forvaret og let kunde borttages, hvis der skete Oprør, at føre det til Akershus og derimod at anbringe i Blokhuset noget Skyts, «som tjener til at bruge inden udi» det (Norske Rigsreg. I. 263).

¹ Allerede 15. Jan., strax efter Thronskiftet, havde Kongen skrevet til Mogens Gyldenstjerne, at Byggearbejderne paa Kjøbenhavns Slot og Krogen foreløbig skulde stilles i Bero (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 242). I Slutningen af Aaret lod Kongen Krogen undersøge (Friis, Saml. til Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 167).

² Enkedronning Dorothea, som nylig var kommen til Aarhus, skrev derfra 19. Marts til Mogens Gyldenstjerne, at hun var villig til at tage hans Søn Henrik i sin Tjeneste og holde ham med to Heste (Orig. i Rigsark.). Henrik Gyldenstjerne havde studeret i Leipzig 1554 (Ny kirkehist. Saml. IV. 98). I Slutningen af Christian III's Tid fik han Ansættelse som Hofjunker (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 152), og 1560 fulgte han med Hertug Magnus til Lifland (Møllerup, Danmarks Forhold til Lifland 1346—1561 S. 117 f., 125. Ny kirkehist. Saml. IV. 93, 96). I sine unge Dage havde han et Kanonikat i Lund, hvilket 1558 overførtes paa Broderen Frants (Dsk. Mag. IV. 166 f.). Han ejede en Del af Fultofte i Skaane og skal være død 1572 (Ljunggren, Skånska Herregårdar VI: Tillägg Nr. 63, jvfr. Rettelser). Forholdet mellem ham og Faderen var i dennes sidste Leveaar ikke godt (Ny kirkehist. Saml. VI. 388).

³ Paaskedag indfaldt 1559 paa 26. Marts. Kongebrevene fra 22. og 24. Marts i Tegn. ov. alle Lande ere daterede Kalø. Den nærmeste

Gjør well oc siig Anne mange gode netther paa mynne wegne. Biirgiitthe lader siige etther baade mange gode netther. Gudt allmect. were mit thiig etc. Thenn 21¹ martij aar etc. mdlix.

Udskrift: Her Magnus Gyllennstierne ganntze kierliigen.

Orig. med Segl i Rigsark., Adelsbreve XXVI. 192.

Nr. 18.

9. Septbr. 1559.

MORTEN KRABBE TIL HERLUF TROLLE.

Han har forgjæves søgt Herluf Trolle i Roskilde i Anledning af et Mageskifte, hvorom de ikke have kunnet enes, og beder ham nu fastsætte en Dag, da de kunne mødes for at forhandle derom.

Mynn weluiligh helssen nu och alttiidtt forssett metth wor here. Kere Herloff Trolle, frende och ssynderlig gode wen. tacker iegh eder gansk gernne for alltt ere och gode, y megh alttiidtt wty mannge maade gortt och bewist haffuer, huylkett iegh altiid godwiligen och gerne mett etther forskylle wiill metth hues gode y y mynn macht er. Kere Her-

• Tid før og efter tilbragte Kongen i Aarhus (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 262 ff.).

¹ Tallet er utydeligt, men at det maa læses som 21, fremgaar af den foregaaende Anmærkning. 6. Marts var Herluf Trolle i Kjøbenhavn og mente da den følgende Dag at være hjemme i Roskilde hos sin Hustru (ovfr. S. 15). Kort efter Hjemkomsten maa han derfor være rejst over til Aarhus, og at hun er fulgt med ham, ses af den Hilsen, han bringer fra hende. Maaske har hendes Rejse til Dels været foranlediget af Ønsket om at træffe sammen med Enkedronningen. Allerede 18. Marts var Herluf i Aarhus, thi da fik han Skjøde paa to Gaarde i Try Herred (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 260). Hans Tilstedeværelse i Aarhus selve 21. Marts fremgaar af en Udbetaling til ham der, opført i Rentemesterens Regnskab (i Rigsark.). 3. April fik han samme Sted Kvittering for at have overleveret Kongen selv til Hænde det Indførselsbrev, som Ridemænd havde gjort paa Gisselfeld efter Rigens Ret og Forfølgning mod Peder Oxø, samt Christian III's Fuldmagt og Instrux for ham med Hensyn til denne Sag (anf. Skr. S. 265).

loff, ssom y nu skriffuer megh tiill om wortt mageskiffte¹, ssom wy naagen tiidtt ssiden mett hwer andre giorde paa iett behaff², och att y wtty ssamme skiiffte icke skulle were skedtt fyllest, och y ther fore wiille anamme etthers godtz igen och antworde megh mit, fortthy iegh icke war komen tiill etther och giortt anden ende ther paa, effter ssom tallett war nu y winther, kere Herloff, ssaa giffuer iegh etther wenligen att wiide, att iegh war y Raaskiille y gaar natth, och war iegh y gaar maares paa Raaskiill gaardt³ inden portthen och wiille haffue tallett mett etther om ssame for^{ne} handell, tha war y nylygen aff dragen, ssaa badt iegh Laffue Beck⁴, att hand wiille wndskylle megh for etther, iegh wiille en aff desse daffue effter ssøndagh kome tiill etther, nar iegh wiste, y wore hiemme, och tha tiill ien ende handle mett etther, effter ssom tallett war y Kaallingh⁵. Ssaa beder iegh etther gannske gernne, att y wille byde megh tiill metth thette mit budtt, nar y effter ssøndag wiille bliffue hiemme, ssaa wiill iegh komme tiill etther och tiill ende gøre for^{ne} woris ssagh, ssaa y inthett skulle haffue megh att beskylle, forhabindis megh och tror etther iw ssaa well, atth y iw anammer skell och fyllest aff megh, ssom megh och kunde ske skell, och wiille iegh nødicht haffue dragiitt aff landitt⁶, for iegh iw skulle haffue talledtt mett etther. Kere Herloff, gører nu, ssom mynn gode tro er tiill etther, ssom axaa laaffuit er, och wnder megh ssamme gottz for fylest, ssom skelichtt kan were. Gudtt wiidtt, att wore thett y mynn macht,

¹ Maaske det samme Mageskifte, som omhandles i Morten Krabbes tidligere Brev (se ovfr. S. 34 f.).

² ɔ: Behag, Tykke.

³ Herluf Trolle var 1557—61 Lensmand paa Roskilde Gaard.

⁴ Lave Beck til Førsløv, f. 1530, † 1607, 1571—1605 Landsdommer i Sjælland, nævnes 1563 som Kannik i Roskilde (Danmarks Adels Aarvog 1886 S. 53); maaske han da alt ved denne Tid havde Kano-nikatet og en Residens i Byen.

⁵ I Efteraaret 1558 var Herluf Trolle med flere Rigsraader af Kongen kaldet til Kolding (jvfr. ovfr. S. 8); formodentlig har han ved den Lejlighed truffen Morten Krabbe der.

⁶ Aff landitt, nemlig fra Sjælland.

att iegh wtty naagen maade kunde mage etther anthen wtty lige maade eller andre, ssom ieg wille thett ssaare gerne gøre, thett kende gudtt allmectigste, huilken iegh etther nu och euindeligh wiill haffue beffallindis mett alltt, hues etther kertt er. Wiille y well gøre och helse frw Beretthe mynn kere nestssøskinebarn mett mannge gode netther paa mynne wegne. Ex Aastrup¹ then 9 dag septembris Aar etc. 1559.

Mortten Krabbe
m. e. h.

Udskrift: Erligh och welbyrdigh manndt Herloff Trolle tiill Hillerødtzholm, mynn kere frende och ssynderlig gode wen, wenligen tiill skreffuit.

Egenhænd. Orig. med Segl i Herlufsholms Arkiv.

Nr. 19.

29. Decbr. 1559.

HERLUF TROLLE TIL CORFITS ULFELDT.

Beretning om den til Danmark ankomne Biskop af Osnabrücks Udtalelser om svenske Forhold, og Raad om at indlade sig noget nærmere med ham.

Wennligh, kierliigh hiilssenn forsenntt mett wor herre. Kiere Korffitz, gode wenn, huadt som thw kantt haffue thiennisthe oc gott aff, gjør iegh altiid gierne, oc giiffuer tiig venligen tiill kiende, atth iegh formercker, att thenne besp²

¹ Aastrup, Saaby Sogn, Voldborg Herred, ejedes af Morten Krabbes Broder, Hr. Erik Krabbe.

² Grev Johan af Hoya, Biskop af Osnabrück, en Søstersøn af Gustav I. Hans Fader, den i Nordens Historie bekjendte Grev Johan af Hoya, var 1524 traadte i svensk Tjeneste. 1525 ægtede han Kongens Søster Margrethe Vasa, og i flere Aar var han en højt betroet Mand i Sverige; men Forholdene ændrede sig, og 1534 forlod han sine Len i Finland og drog til Lybæk, hvor han sluttede sig til sin Svogers og Christian III's Fjender. Sit urolige Liv endte han 11. Juni 1535 paa Øxnebjergs Valplads (Svenskt biograf. Lexikon,

er ett meget practeker¹ hoffuitt y all behendiighedt oc lestiighedt. Oc ther for vor iegh y sinde att draghe tiill myn alder naadigste herre oc koningh oc vnder retthe hans kong. matt., huess som iegh haffuer hørtt aff bespenn, oc epher

Ny följd, V. 219 ff.). Sønnen Johan, der var født 1529 og allerede 1536 mistede ogsaa Moderen, skal være bleven opdragen i Danzig, men fuldendte senere sine Studier i Frankrig og Italien. 1553 blev han Biskop i Osnabrück og 1566 ligesaa i Münster, hvortil endelig kom, at han desuden fra 1568 var Administrator i Bispedømmet Paderborn. Han maatte stadig kæmpe med store finansielle Vanskeligheder, uden at han nogensinde fik Bugt med dem, og ogsaa paa andre Omraader formaade han trods en hel Del Energi ikke at føre sine Planer igjennem. I sine sidste Aar hørte han til Katholicismens kraftige Forkæmpere. Han døde 1573 eller 74. (Allgem. Deutsche Biographie XIV. 246 ff., 278). Det spændte Forhold til Gustav I, som han havde arvet efter Faderen, forbedredes ikke væsentlig. 1548 besøgte han sin kongelige Morbroder, rimeligvis dog kun for en kort Tid, og da Kong Gustav 1. Oktbr. 1559 fejrede sin Datter Catharines Bryllup med Grev Edzard af Ostfrisland, var Biskoppen af Osnabrück blandt Gæsterne paa Stockholms Slot. Han modtog ved denne Lejlighed en Gave af 2000 Rdl., men hermed var han paa ingen Maade tilfreds, da han havde ønsket at faa 30,000 Rdl. — rigtignok kun til Laans, men dette vilde, hvad Kongen godt indsaa, være det samme som en Gave, og saa meget var han ikke til Sinds at yde sin Slægtning. Saalænge Biskoppen var sammen med Kongen, lagde han dog Skjul paa sin Misfornøjelse, ja anstillede sig endogsaa yderst glad og fik den gamle Kong Gustav til at slaa ind paa Spøg; men næppe var den tydske Fyrste kommen vel over Grændsen, førend han ytrede sig til de ham ledsagende svenske Herrer paa en Maade, der viste hans sande Sindelag (Tegel, Gustaff I's Hjst. II. 276, 370 f.). Senere lagde han sit Fjendskab mod Sverige for Dagen ved under den nordiske Syvaarskrig 1563 at deltage i Belejringen og Indtagelsen af Elfsborg (Resen S. 91. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 262). Den Mistanke, som Herluf Trolles Brev røber til Johan af Hoya, at han hemmelig skulde være en Ven af den svenske Konge, er, som heraf ses, fejlagtig; men paa den anden Side maatte hans Optræden i Stockholm været saadan, at den naturlig maatte fremkalde Mistænksomhed mod ham. Kong Gustav bevarede ikke heller sin Slægtning i kjær Erindring, thi da Erik Kagge, som efter Befaling ledsagede Biskop Johan paa Rejsen tilbage 1559, sendte sin Herre en Beretning om de Udtalelser, der undervejs vare faldne fra Biskoppen, opfyldte denne Beretning den aldrende Konge med Forbitrelse mod hans troløse Søstersøn (De la Gardiska Archivet, utg. af Wieselgren, I. 56 ff.).

¹ c: snedig, underfundig.

att kong. matt. er nu dragen tiill lantthe Holsten, tor iegh icke nu draghe offuer, mens viill schriffue tiig thett tiill, att thw viiltt sighe hanns kong. matt. thett. Dogh viille iegh icke, att thett skulle kome for flere endt for kong. matt. oc raadiitt. Item førsthe affthen ther bespen kom tiill Kiøbenhaffnn, gick høgborne førsthe hertugh Magnus¹ tiill bespen y hans herberghe. Ther the vore nogett drucken oc vore opstanden fran boriitt, tha gick bespen tiill hertugh Magnus. Iegh holtt migh saa ner, att iegh hørde, huadt the talde. Bessenn sagde, att kong Gøstaff viille selffuer haffue altt thett, ther y landett vorre, oc att ingen motthe haffue ther nogett aff for k. G., oc sagde siigh att wiille, att k. G. haffde then 4 dages kaalde siughe, oc att then skulle stinghe hanum hiertiitt aff. H. Magnus sagde: ethers kierliighedt vedt vell, att ther komer saa manghe kalff skiindt tiill torffuit som oxer huder, myn broder kongenn oc iegh vnder k. Gø. gierne att leffue lenghe mett fredt. Thette hørde ingen vdenn the selffuer oc iegh. Item en bespens thienere, som staar hanum for bordtt, en frandssos, kalliis Pécardt, som handt stodt hoss Eriick Rossenkrands², oc ingen taledde tiill hanum, tha sagde hannndt tiill Eriick: kong Gøstaff haffuer suariitt³, att handt skall riiffue the iij kroner aff thett danske vabenn⁴. Eriick sporde, huor handt kom ther tiill, att handt viille sligt siye, oc handt suariitt huerckenn mer eller mindre. Then tiidt att hertugh Magnus badt bessenn gode natt, begeredt bessenn, att handt motthe kome hertugh Magnus tiill ordts om morgenen. Huess tha bleff taliitt, haffuer her Magnus vell schreffuitt kong. matt.

¹ Frederik II's Broder.

² Lensmand paa Varberg (jvfr. ovfr. S. 4). Han havde 31. Oktbr. faaet Befaling til at modtage de fra Brylluppet i Stockholm tilbagevendende tydske Fyrster (Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 86 f.), men han var altsaa ikke bleven paa Varberg.

³ Rimeligvis en Fejlskrift for: suoriitt.

⁴ Om Gustav I's Stemning med Hensyn til dette Punkt, som bekiendt en af de store Anstødsstene mellem det danske og svenske Kongehus, s. Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 424. Om Tidspunktet for Stridens Oprindelse se Danske Saml. V. 208.

tiill om, iegh vor ther icke hoss, thy iegh drogh aff by. Bespen vor y Roskielle y iull oc drogh ther icke aff før y onsdages¹, oc drack hartt y ij daghe², oc y adskiilligh tiider tha haffde handtt thene tale tiill migh. Anden iulle dagh att morgen haffde bespen budt epher migh oc begynthe att siighe, att kong. matt., myn alder naadigste herre, torffthe intiitt gott forssee siigh tiill kong Gøstaff, dogh torffthe kong. matt., myn aller naadigste herre, ingen frycktt haffue for k. Gø. ynogen maade, thy att handt begynder aldriigh intiitt modt Danmarck, oc thett allene aff then orsaghe, att handt er saa kariigh, att handt icke viill spiilde eller voge pendinge, mens huor handt ellers kunde giøre nogett, tha lader handt thett icke. Iegh sagde, att thett forssaa myn naadige herre, kong. matt., eller vij danske oss icke tiill, k. G. icke heller haffuer giiffuett ther orssaghe. Bespen sagde, att wy danske motthe tro thett, om wy wiille, oc sowrdt, att thett vor vesseligen santt, oc sagde, att ther som att kong. matt. viille kiende bespen for then, handt ville verre hans kong. matt., tha viille hans naade siige kong. matt. aldt then handell oc leyliighedtt mett megen anden handell oc prackthecker, som same besp vedt att haffue veriitt lenghe vthy handell vden landtts, oc huor aldt tingisth staar oc siider samens, oc sagde siigh att kunde thiene kong. matt. ydermere her y, endt nogen anden. Bespen lodt siigh oc høre, att handt vesthe the venner att forskaffe kong. matt., myn naadigste herre, y Suerriighe, ther hans kong. matt. skall haffue gaffnn aff, oc att handt ville thienne kong. matt., myn naadigste herre, y huor handt kunde. Iegh suarede oc sagde, att ther som hans naade beuisthe kong. matt., myn naadigste herre, nogen viilghe eller thienisthe, tha bleffue thett well tiill tacke, oc hans kong. matt. kandt oc vell skiønne paa velgerningher, mens att bespen skulle verre saa ondt kong Gøstaff, kunde iegh icke tro, epher

¹ 27. Decbr.

² Johan af Hoya synes at have delt sin Samtids Lyst til Drikkelagets Glæder; jvfr. Brevet fra 1572 i De la Gardiska Archivet, utg. af Wieselgren, V. 74.

att ko. G. er hans naades moder broder, oc her Peder Brade bespens broder¹ mett flere hans n. blodtts foruanther ther y Suerriighe, oc sagde, att iegh haffde hørtt, att kong Gøstaff gaff hannum lx^m daller. Ther tiill suarede bespen, att thett vor sanden, att handt vor lx^m daller tiill sagdt, for handt kom nu ther y landett, oc att ther wor borne ij tr. ther aff y hans herberghe, nu handt vor y Suerighe, oc kong Gøstaff lodt taghe thenum ther vdt igen, bespen vuittherliigtt. Siden gaff k. G. hanum ij^m daller for hans kaasth oc theringh, hans naade giorde ther indt y landett. Bespen sagde oc, att hanns n. haffuer nøtt k. Gø. mer ont att endtt gott, thy att bespenn haffuer intiitt faadt aff kong Gøstaff for siitt mødernne, oc huatt vrett ko. Gø. haffuer giortt hanns naade oc hans n. fader, greffuen van der Høw, thett ville hans n. befalle gudtt oc en gangh viisseliigen tencke ther paa, nar then tiidt komer. Bespen sagde, att ther som h. n. fader, greffue van der Høw, haffde tagett en andenn endt k. Gøstaffs søsther oc icke fornedriitt siig, tha haffde bespenn thenne dagh veriitt kiørførsthe oc bescop y Kolnne, ther viisthe hans naade godtt oc stor beskedt om. Ther h. n. haffde taldtt thette mett migh, badt hans n., att iegh wiille haaldett hoss migh selffuer oc motthe bliiffue ther vedtt, dogh badt hans naade, att iegh ville siighe kong. matt., mynn naadigste herre, hans naades viilliigh thienni-sthe, mett huess gott h. n. formotthe, nar iegh kom tiill kong. matt. Bespenn talede oc om y blantt anden talle, huor vbestamptt ett regementthe ther er y Suerriighe. Landett skall deliis y iijj førsthe dømer, hertugh Erick konghe tiitthell oc erff førsthe y Suerriighe oc hertugh y Oplanden, hertugh Iohann erff førsthe y Suerriighe hertugh y Aaboo oc Norlanden, then 3 erff førsthe y Suerriighe oc hertugh y Fyndland, then 4 førsthe oc hertugh y Smaalandenn².

¹ Førend Gustav I's Søster Margrethe Vasa ægtede den ældre Johan af Hoya, havde hun været gift med den i det stockholmske Blodbad henrettede Joachim Brahe. Deres Søn var den bekjendte Per Brahe, f. 1520, † 1590.

² Erik var siden 1557 forlenet med Kalmar, Kronoberg og Øland, Johan siden 1556 med Finland; efter Gustav I's Bestemmelse fik

Bespen tallede oc om anden vbestond, som iegh icke kandt skriiffue, oc lodt handt altiidt, som handt wedtt saae siigh for the suenske¹, som handt haffde mett siigh, mens huess aluorre vor eller icke, kandt iegh icke wiide. Nar the suenske hørdett, tha loffuett handt Sueriighe megett. Kiere Korffnitz, thetthe viilthw giffue kong. matt., myn alder naadigste herre, oc raadiitt tiill kiennde. Oc iegh wiille raadett, att kong. matt., myn aller naadigste herre, giffuer siigh selfuer y tall mett bespen, oc att hans kong. matt. beuisser hans naade nogenn veluillighedt². Dogh skall kong. matt., mynn alder naadigste herre, icke tro formegett, desligisth vare siigh for hanum, nar hans kong. matt. taler mett hans naade, thy hans naade er lestiigh oc giiffuer acktt paa ens anssectt, huor mandt mener, huess mandt taler mett hanum. Kiere Korffnitz, huor iegh kandt thienne tiigh, gjør ieg gandske gierne. Kiere Korffnitz, tale fliitteligen mett cantzeler³ om thene besp, thy handt kiender slighe behende practesserde folck fasth bedre, endt baade thw oc iegh eller nogenn anden. Oc iegh wiille, att kong^e matt., myn aller naadigste herre, lader cantzeler giiffue siigh y handell mett bespen, thett skall well giøriis behoff. Giør vell oc siigh cantzeleren oc alle gode venner manghe gode netther paa mine vegne. Ex Korssør fredagen then 29 decemb. mdlx.

Herloff Trolle
tiill Hyllerytzholm.

Samtidig Afskrift i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Ark., Breve 1559. Afskriften, der har været lagt sammen som et Brev, har Paaskriften: «Her Mangnus Gyldenstjerne, retther». Den er altsaa tilsendt ham til Efterretning. Han har noteret paa den: «Korffytz er tyl skryffuit om byspen aff Ossenbrüg.» — Trykt hos Rørdam, Histor. Kildeskrifter II. 500—4.

Magnus efter hans Død en Del af Østergötland, og Carl skulde have Södermanland, Nerike og Vermeland. Johan kaldtes Sveriges Arvefyrste og Magnus Sveriges Arvehertug (Geijer, Svenska folkets hist. II. 148, 170 f.).

¹ c: som om han tog sig i Agt for Svenskerne.

² Da Gustav I 20. Febr. 1560 paa Gripsholm sendte Svante Sture Erik Kaggens Indberetning (se ovfr. S. 53), tilføjede han, at han senere havde erfaret, at Biskoppen havde truffet sammen med den danske Konge i Kiel (De la Gardiska Archivet, utg. af Wieselgren, I. 56).

³ Johan Friis.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

4 Skibe, som skulle løbe op under Norge, ere afsejlede; de andre skulle blive lagte ud paa Strømmen saa hurtig som muligt. Han er efter Befaling i Færd med at lade anstille Undersøgelser om Adelsens og Kapitlets Jordegods i Try og Holbo Herreder, men tilraader Kongen selv at lade tilskrive de adelige Ejere, over hvilke han sender en Liste.

Mynn gandske ydmøge plictiighe tro thiennisthe etthers kong^e matt. nu oc altiidt forssenntt mett vor herre. Alder naadigste herre oc koningh, om the iij orloff skiib, etthers kong^e matt. befoell att løbe vnder Norghe, som Lasse Anderssen er hoffuitz manddtt offuer¹, the finghe all theriis beskedtt oc y gaar ginghe tiill skiibs att segle y Iesu naffnn, gudt giiffue thenum lycke. Item om thiisse andre skiib att giørre rede och vdlegge paa strømenn mett thett førsthe skall och skie epther etth[e]rs kong^e matt. befallingh, thett aller førsthe mugeliigtt er. Iegh viill bliiffue y Kiøbenhaffnn hoss her Magnus Gylstierne oc forordinere altingh oc høffuitzmendt paa skiiben oc wiill sennde etth[e]rs kong^e matt^e regiisther ther paa mett thett aller førsthe. Skiibenn

¹ Herluf Trolle, som 11. Novbr. 1559 var bleven udnævnt til Admiral (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 52), fik som saadan Opsynet med Orlogsskibene og deres Tilbehør og skulde lede deres Udrustning, hvormed Vinteren gik, indtil hen paa For-aaret Flaadeafdelingerne kunde stikke i Søen; nemlig fire Skibe til Norge under Befaling af Laurits Andersen Baden til Gundestrup (i Skaane) † omtr. 1564 (Danmarks Adels Aarvog 1884 S. 43), og en Afdeling, der skulde have Opsyn med fjendtlige Skibe, der antoges at ville passere gennem Øresund (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 379, 387); sidstnævnte Afdeling var endnu ikke sejlklar ved April Maanedes Udgang (anf. Skr. S. 395) og synes først ved August Maanedes Begyndelse at være løben ud (jvfr. det følgende Brev). Anledningen til denne Udrustning var især den, at man nærede Frygt for et under Peder Oxes hemmelige Ledelse iværksat Angreb af Lothringen, hvor Kong Christiern II's Datter Christine regerede som Formynderske for sin Søn, i Forbindelse med Sverige; saavel Krogens Slot som Bergenhus troede man truet af den formentlige Fjende (Resen, Frederik II's Krønike S. 42 f. (Norsk) Hist. Tidsskr. II. 97 f. Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 356 f.).

viill iegh legge vdt paa strømenn, epther som the bliiffue rede tiill. Aller naadigste herre oc koningh, om thett regysther, etth[e]rs kong^e matt. haffuer befalliitt migh att optegne paa huess godts; som adelenn oc cappiittell haffuer nordenn Være broo y Tryherrett¹ oc Holbo herrett, tha kanndt iegh ingenn viiss beskiedt fanghe om adelens thienner, thy att bønnderne suare, att the haffuer giiffuitt theris hosbonder beskiedt om, huess eygindom the brugher². Dogh haffuer mitt budt nu paa iij vuge redett om att beschriffuett oc er icke endt nu igenn komen. Huess register iegh kandt bekome, viill iegh sende etth[e]rs kong^e matt., menn ther som etth[e]rs kong^e matt. viille lade schriiffue thenum selfuer tiil, som godtziitt aa, tha vorre thett paa thett vessesthe oc rettesth. Iegh sennder etth[e]rs kong^e matt. naffnn paa alle, som iegh wedtt ther haffuer eygendoms godz y thenn egen. Huess godz som capittell haffuer, sender iegh etth[e]rs kong^e matt. regysther paa och beskiedt, wnder taget huess som Henrick Holck³ haffuer, ther kand iegh icke schriiffue beskiedt om, thij handt er nu icke tiill stede. Alder naadigste herre och koningh, iegh viill mitt gudtz hielp y al vnderdanige thyenisthe findis, som iegh etth[e]rs kong^e matt. pligtiigh er, oc viill nu her mett haffue etth[e]rs kong^e matt^e

¹ Try Herred indbefattede de nuværende Strø, Hjørlande og Lyngø Herreder (Knudsen, Danmark i Middelalderen S. 16 f.).

² Da Kongen af Hensyn til Jagten ønskede at tilmageskifte sig det Gods i det nordvestlige Sjælland, der ikke allerede var Krongods, befalede han 27. Marts 1560 Herluf Trolle at undersøge, hvad Gods Universitetet (jvfr. Rørdam, Københavns Universitets Hist. 1537—1621 IV. 171), Roskilde Domkapitel, Adelen eller andre havde i Egnen ved Krogen og København og sende ham en Fortegnelse derover, dog med Undtagelse af hans eget samt Gert Ulfstands og Fru Tale Ulfstands Gods, som Kongen allerede havde faaet (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 380). Mageskiftet mellem Kongen og Herluf Trolle, ved hvilke denne fik Skovkloster med Gods i Bytte for Hillerødsholm og Græsegaard med Gods, ere udstedte 1. Juli 1560 (anf. Skr. S. 419 f.).

³ Henrik Holck til Rønhave og Ballegaard var bl. a. forlenet med Helligtrekongers Kapel i Roskilde; det er altsaa det til dette Præbende hørende Gods der her er Tale om (Hist. Tidsskr. 5. R. IV. 630).

gudt almectesthe befalliitt. Ex Roskylle thaarsdagen thenn
25 Aprilis mdlx.

Etth[e]rs kong. matt.

vnder daneghe

thiennere

Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

Tiisse epther screffne gode mend haffue evendoms godz
y Holboheritt oc Tryherritt:

Lasse Iiffuersson¹.

Niels Trolle².

Gertt Vulstand³.

Hans Laurisson⁴.

Frv Talle⁵.

Frederick Leyll⁶.

Mogens Krabbe⁷.

Frv Elene Gøye⁸.

Mogens Goske⁹.

Frv Anne her Iahan Vrnis¹⁰.

Otthe Rudt¹¹.

Herloff Trolle.

Eyler Rønno¹².

¹ Laurits Iversen Serlin.

² Herluf Trolles Broder, Niels Trolle til Torupgaard.

³ Gert Jensen Ulfstand, med hvem Kongen alt var bleven enig; Mageskiftet er dat. 6. Juni 1560 (jvfr. ndf. Herluf Trolles Brev af 5. Maj 1562).

⁴ Hans Lauritsen Baden til Oddenstrup og Nørregaard.

⁵ Fru Tale Ulfstand, Poul Laxmands Enke, med hvem Kongen alt var bleven enig; Mageskiftet er dat. 17. Juni 1560 (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 414).

⁶ Frederik Leiel, Borger, senere Borgmester i Helsingør.

⁷ Mogens Krabbe til Vegholm.

⁸ Birgitte Gjøes Søster, Elline G., Enke efter Mourits Olsen Krognos.

⁹ Mogens Godske til Lidemark.

¹⁰ Anne Rønno, Enke efter Hr. Johan Urne til Borreby.

¹¹ Otte Rud til Møgelkjær.

¹² Ejler Rønno til Hvidkilde.

Morthen Krabbe¹.
 Erick Rosenkrantz Ottis søn².
 Erick Bolle³.
 Frv Metthe Hans Bernekos⁴.
 Pouil Skynckell⁵.

Udskrift: Hogborne fursthe, stormectighe herre, her Frederick thenn anden, Danmarckis, Norgis, Wenndis oc Gottis konningh, hertugh vtij Slesuiigh, Holsthenn, Stormarin oc Dyttmersken, greffue vtij Oldenborgh oc Delmenhorsth, mynn alder naadigste herre oc koningh gandske vnderdanligen.

Orig. med Segl i Rigsarkivet. Kun Seddelen synes skreven med Herluf Trolles Haand.

Nr. 21.

24. Aug. 1560.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han gjentager et tidligere Spørgsmaal, om Skibene skulle udfetallies paa ny eller lægges i Havn; han tror ikke, at der dette Aar kan ventes nogen svensk Flaade; hvis Skibene skulle ud til Foraaret igjen, maa 600 Baadsmænd lægges i Borgeleje, og der trænges til Bøsseskytter og Kabelgarn. I Sverige gaar det Rygte, af Erik XIV skal ægte Dronning Elisabeth af England, men i England kjendes det ikke.

Mynn ganndske ydmyghe oc vnderdanige thieniste etthers kong^e matt^e nu oc altiit forssenntt miitt vor herre. Aller naadigste herre oc koniingh, giiffuer iegh etthers kong^e matt^e vnderdannligen tiill kiende, att iegh haffuer tiill forn ladett giiffuitt etthers konng^e matt^e tiill kiende⁶, att

¹ Morten Krabbe til Bøgested.

² Erik Rosenkrantz Ottesen til Valsø, Arreskov m. m.

³ Erik Madsen Bølle til Tersløse og Orebygaard.

⁴ Mette Oxe, Enke efter Hans Barnekow til Tølløse og Birkholm.

⁵ Poul Skinkel til Østrupgaard.

⁶ Et saadant Brev fra Herluf Trolle findes nu ikke, men vel Kongens Svar derpaa, dat. Nyborg 26. Aug., hvori han paalægger Admiralen

skiibenn icke vorre fetalliitt vden paa en maanitz tiidt, oc att samme maanitz kaasth vor vde thenn siisthe dagh augustj, att etthers kong^e matt^e viille budett migh tiill, huor att etthers kong^e matt^e viille haffuitt mitt skiibenn, om the ydermere skulle fetallis vdt paa thenne tiidt eller oc leggis wtij haffnenn igenn, oc iegh inngenn beskiedt haffuer faaidt fra etthers kong^e matt^e ther om skiibenn. Aller naadigste herre oc konningh, nu er thett paa thenn ydersthe tiidtt, att skiibenn ennthenn skulle indlegis, nu strax onnsdagh er gaaenn y thett aller senisthe, eller oc fetallis paa thett ny nu taarsdagh eller fredagh. Iegh haffuer oc schreffuitt tiill forn, att ther motthe findis raad hoss rennthemester tiill fetallj, thij ther er icke raad paa Kiøbenhaffnn, vden att manndt wiill blotthe slottiitt. Att etthers kong^e matt^e ther forre wiill verdis tiill att lade schriiffue migh etthers konng^e matt^e viilghe ther om, tha vill iegh mitt gudtz hielp retthe migh ther epher. Iegh kandt icke tro, att ther komer nogenn skiibs flaade epher thenne dagh fra Stockholm, ephertij att omeralen er løbenn y gienum mett thw skiib. Ther som att the andre oc komer, tha komme the oc vedt ij eller iij, epher som the bliiffue rede tiill, liige som the giorde wtij fiordtt.

Item giiffuer iegh etthers konng^e matt^e gandske vnderdannligen tiill kiennde, att huor som att etthers konng^e matt^e wiill haffue gode baadtz menndt oc skiibs folck, oc etthers kong^e matt^e vill haffue skiibene vdt y føaraariitt, tha er thett storligen for nødenn, att ther findis raadt tiill borgeleye tiill enn sex hundredt baadtz mennd forudenn the daglighe baadtz mennd, som skulle vare paa Holmind hoss skiibene om wintherenn.

Item bøsse skiøtther er her icke ner nock tiill att besethe skiibenn mett, ther forre wiill ther oc antagis flere

---

ikke at gjøre svenske Skibe nogen Skade, med mindre de foretage sig noget fjendtligt; Kongen har beordret tilvejebragt 1 Maanedes Fetallie til Skibene, nemlig de Skibe, der vare lagte ud paa Strømmen, jvfr. ovfr. S. 58 (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 444 f.).

y thienisthe, oc kanndt mandt icke haffue ringere tiill skiibene endt ij^e bøsse skiøtther.

Item er thett oc storliigenn for nødenn, att thett bliiffuer bestiillitt hoss rennthe mestheren, att thet bliiffuer kiøbt y tiide en iij^e skiippundt kabell garnn forudenn hamp. Her Magnus Gyldenstiernne bestiillide utij gaardt oc kiøbthe aff en riiss¹ kiøbmandt saa megenn hamp, som handt haffde; oc kanndt mandt icke faa thett kiøb vtij fremtiidenn, ther handt kiøbthe thend fore.

Aller naadigste herre oc koningh, wiille etthers kong^e matt^e nu werdis tiill att lade schriiffue migh etthers kong^e matt^e viilghe tiill her om mett thett førsthe, huor epther iegh skall viide att retthe migh mitt skiibenn, huilckett iegh oc mitt gudtz hielp wiill giørre².

Ingenn thiender er her komenn aff Swerriighe, siidenn iegh schreff etthers konng^e matt^e tiill om thenn suenske omerall Iacop Bagghe, som løb her frem mitt ij skiib. Aller naadigste herre oc koningh, iegh viill nu oc altiidt haffue etthers kong^e matt^e thenn alssom mectesthe gud befalindis tiill all løcke oc wellfartt baade tiill siell och liiff. Schreffuitt paa Forthun løffuerdagen then 24 dagh augustj mdlx.

Etthers kong^e matt^e

wnderdanigh

thynner

Herloff Trolle.

[Paa et løst Blad:]

Thend 24. augustj, siiden thetthe breff waar screffuit, com en enge[ls]sk styrre mandt mett naffn Robertt Olijfer,

¹ ∴: rigaisk, fra Byen Riga.

² Den 8. Septbr. tilskrev Kongen Herluf Trolle som Svar paa dette Brev og paalagde ham at raadslaa med Mogens Gyldenstjerne og Peder Bille om at lade Orlogsskibene indlægge i Havnen, med mindre de fandt det nødvendigt, at de bleve liggende. Han maatte antage saa mange Baadsmænd, der behøvedes; til Kjøb af Kabelgarn vilde der blive truffen Foranstaltning ligesom ogsaa til Antagelse af Bøsseskytter (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 447).

oc hans skiipper sagde, atthi haffude hieme til Lunden¹; oc atthe kome theden² nu en iij vger seden. The sagde, atther hørde the aldellis intit talle om thet suenske giffther moell, mens skypperen sagde sig at haffue veritt y Løsse³ y thenne neste forganngen vge att kreffue en Skotte nogen pendinge, thaa hørde hand, atthe sagde ther, att koning Erick skulle haffue drottningen aff Engelandt, oc atther laa thij orlobs skiib for Løsse oc bydde ipther koning Erik. Dog sagde samme skepper, att hand kunde icke thro om drottningen, eptther atther vor intit tald ther om y Engelandt. Ieg sporde, huad styrre mend the sue[n]ske haffde. Hand sagde, atthe haffude iij engelske [s]tyre mend, som hertug Iahan tog mit sig aff Engelandt oc haffuer altind(!) veritt y Suerrige siiden. Anden tynder vesthe hand icke⁴.

Udskrift: Stormectigste herre, høgbornne førsthe, her Fredriick thenn anddenn, Dannmarckis, Norgis, Wenndis oc Gottis koningh, hertugh wtij Slesuiigh, Holdstenn, Stormarenn oc Dytterskenn, greffue vtij Oldennborgh oc Dellmenhorsth, mynn aller naadigste herre oc koningh gandske wnderdanligen.

Orig. med Segl i Rigsarkivet. Kun Efterskriften synes at være egenhændig.

Nr. 22.

1560.

Herluf Trolles Opgjørelse over Udgiften ved en Ligstens Forfærdigelse og Anbringelse samt over Omkostningerne ved Udfærdigelsen af en Dom.

¹ ɔ: London.

² ɔ: deden, derfra.

³ Løsse, Lødøse, en den Gang vigtig Handelsstad ved Gøtaelven.

⁴ Saavel Erik XIV som Frederik II vare optraadte som Bejlere til Dronning Elisabeth af England. (Geijer, Svenska folkets hist. II. 159 f., 178 f. Hist. Tidsskr. 4. R. II. 911—16. (Norsk) Hist. Tidsskr. II. 64 ff.).

Penndinge som ieg haffuer vdlagt paa allis
waaris vegne.

Item gaff ieg Lauris stenhugger for sthenen att vd-
hugge¹ xl daller.

Item gaff ieg en skiper, som førde stenhuggeren mit
syn redskaff fraa Kobenhaffn oc till Aarhus j daller.

Item vdgaff Michel Perssen y Lylle Ryng² for sthenen
att fore fraa Aarhus oc tiill Vollum xxxv³ daller ij ß.

Item eend geffuit Lauris stenhugger for sthenen att(!)
ind y kyrcken j daller, thij hand klagede, att hand ingen
help kunde faa paa Claxholm.

Item end gaff ieg y cantzelyet vtj Onsse for thend dom
y mellum Eskyll Oxe oc oss, som gick om Gundersloff,
xxx daller⁴.

Fyrbøder for vox pendinge ij daller⁵.

Sumarum j'ix daller.

¹ I Klevenfeldts Dokumentsaml.: Trolle findes Afskrift af en den 4. Maj 1560 afsluttet Akkord mellem Herluf Trolle og Laurits Stenhugger i Kjøbenhavn, hvorved denne forpligter sig til for en Betaling af 40 Daler paa egen Kost og Tæring at udhugge en Ligsten med 3 Billeder paa efter leveret Tægning og til at følge Stenen fra Kjøbenhavn, naar Herluf Trolle derom tilsiger ham. Den Sten, Talen er om, er den endnu bevarede Ligsten i Voldum Kirke ved Clausholm over Birgitte Gjões Fader Mogens Gjõe og hans tvende Hustruer Mette Bydelsbak og Margrethe Sture.

² Lillering i Framlev Sogn ved Aarhus.

³ Skal muligvis læses xxxv.

⁴ Peder Oxe havde 1554 formaaet sin barnløse Morbroder, Birgitte Gjões ældre Broder Eskild Gjõe til «for god Betaling» at tilskjøde ham Gunderslevholm, dog saaledes, at Eskild Gjõe havde det i Len og Leje paa Livstid. Denne Handel holdtes hemmelig, og da Eskild Gjõe i Januar 1560 døde, tog Herluf Trolle og Mogens Gjões øvrige Arvinger Gaarden i Besiddelse; Peder Oxe, som den Gang var i Landflygtighed, lod derefter sine Brødre, blandt hvilke Eskild Oxe, og Svogre indstævne Herluf Trolle og Gjørerne; Herluf og Christoffer Gjõe mødte i Odense for Kongens Retterting, der, da det var oplyst, at Eskild Gjõe aldrig havde faaet Betaling af Peder Oxe, den 9. Juli 1560 dømte, at Gjørerne burde beholde Gunderslevholm (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 343 ff.). Det er altsaa denne Dom, som Herluf Trolle her omtaler.

⁵ Betaling for Vox til Seglene under Dommen.

Ther paa haffuer ieg anamit paa Gundersløff tiill sthienen
att lade hugge:

aff Christopher Gøye v daller

aff Ficentz Iuell v daller.

aff Helleuig Gøye v daller.

aff Iude Gøye v daller¹.

Egenhænd. Orig. i Rigsark., Adelsbreve LVII. 91.

Nr. 23.

29. Jan. 1561.

MOGENS GYLDENSTJERNE TIL HERLUF TROLLE.

Birgitte Gjøe lider meget af Stensmerter, i hvilken Anledning han giver forskjellige Raad. Herluf Trolle anmodes om at komme til Kjøbenhavn for at bringe nogle Mageskifter i Orden.

Kere Herluff, ganske gode wen, nest mögen tacksy-
gelsse etc. gyffuer ieg teg wenligen tyl kende, at ieg har
lest tyn scryffelsse oc ter af forstandet, pa huad tydt tu
kompst tyl Roskiille, oc at Beriitte er bleuen möget suag²,
oc tet kand icke andet were eptter ten leglighed, som ieg
har set ten horde sten, ter er kommet fra hinder. Oc gør
mig hinded skrøbelighed ganske vnd, tet wyd gud. Mig
hobs met guds hielp, tet wendes snart tyl bederyng. Ieg
har tallet met Rockus her om oc bedet hanom bestylle
hender tyl gode, huad hand kand tenche hender niittig kand
were, som tu fanger at se af hans egen skryft for sten syger,
hand wyd gode rod, om hun wore icke for suag at bade,
ten siuge stander alt op i hendes hoedt, sa tael hun icke
at røre for möget wed. Sent hanom altydt af hendis
wand, ter af kand hand forfare, huor ter om er met siugen.
Gud skal gyffue dy beste rod for mendiisken[s] bøn. Kere

¹ Birgitte Gjøes Sødskende og Svoger: Christoffer Gjøe til Gunderslevholm; Vincens Juel, der 1559 havde ægtet Elline Gjøe (jvf. ovfr. S. 13); Helvig Gjøe, Otte Gyldenstjernes Efterleverske; Ida Gjøe, Otte Rosenkrantz's Efterleverske.

² Jvfr. ovfr. S. 16.

Herluff, tet første teg er mugliigt, kom hyt, at wy kwnne fange bestyllet k. n. befallyng met dysse gods at magelau. Iohym¹ tallet i gor om, at tet løber fast at tyden, hand wyl pa weige igen tyl k. mt., oc wy wylle inttet tallet met dysse borgger, som haffue taget seg dysse fyckery gods tyl. før tu erst hos. Om tu icke selluff sa snart wylt gyffue teg fra Beriitte, da sent os tet machtte breff, k. mt. os met Iohym sent har, da wylle wy talle met borigemesterne(?) ter om oc forfare ter suar oc scryffue teg tet saa tyl². Kere Herluff, ieg wyd nu inttet andet en wyl haffue teg ten alt mechttiigeste gud befallet oc sende Beritte oc teg trøst oc housuaelsse tyl lyff oc siel. Beder ieg teg, attu wylt syge hender sa mange gode nat, oc bed hender alt (!) were wyd god trøst, gud wyl icke forlade hender. Oc huad tu wylt haffue her bestyllet, tet biud meg tyl, skal wel gange for seg. Ex Københaun onsdag nest for liichtmis³ anno 61.

Magnus Giildenstern
ritther.

Udskrift: Myn gode wen Herluff Trolle tyl egen hande.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Adelsbreve XXV. 127.

Nr. 24.

Febr. 1561?

1. Forst att forfaare kong. matt. vilge, huor tiiligen hans kong. matt. will haffue skiiben til siøes⁴.

¹ Rentemesteren Joachim Beck.

² Nytaarsdag 1561 tilskrev Kongen Herluf Trolle og Rentemesteren, at, da han havde erfaret, at der endnu «udi vor frede Jagt», i Kjøbenhavns og Kronborgs Len fandtes privat Gods, som Kronen ikke havde tilmageskiftet sig, befuldmægtigede han dem til snarest at forhandle med Ejerne i Mogens Gyldenstjernes Overværelse om at overdrage Kongen deres Gods mod Vederlag i andet (Tegn. ov. alle Lande VI. 378).

³ ɔ: Lichtmess, Kyndelmisse.

⁴ Som Svar paa et Brev til Kongen, for hvilket nærværende Optegnelse maa have ligget til Grund, hvis ikke selve Optegnelsen har

2. Om krigs folck oc fetalij til skiiben.
3. Att ieg motthe faa skiib artickeler besigde (!) och vnnder screffne¹.
4. Att ther motthe kome breff tiill lensmenden om skiibs tømer att lade hugge².
5. Att ther motte fragtis ett skiib tiill the master fraa Dansken, thij kong. matt. haffuer ingen skib, ther tyenner tiill, oc masterne giøris behoff.
6. Ett siøbreff till Rasmus Krusse, skipper paa Hiorthen, skall tiill Yslandt for synnden.
7. Ett siøbreff [til] Huit roes³, skiipper paa Chrestopher, skall tiill Færøø.
8. Ett sø breff [til] Iens Skaubo, skepper paa Biørnen, skall tiill Wespenøø⁴. Thiisse søbreff skulle ware paa pergeme[n]tt⁵.

Udateret Optegnelse med Herluf Trolles Haand i Rigsark.

været tilsendt Kongen gennem Mogens Gyldenstjerne, modtog Herluf Trolle Kongebrev, dat. Ribe 22. Febr. 1561, hvori Kongen udtaler, at han med det første agter sig til Kjøbenhavn og imidlertid vil overtænke Indholdet af Herlufs Brev; han skal da faa nærmere Besked. Indtil videre skal han rette sig efter sine tidligere Ordre. Hvad angaar Afsendelsen af et Skib til Danzig (Punkt 5), da skal han herom blive enig med Mogens Gyldenstjerne og fragte et Skib, der kan føre Master fra Danzig til Kjøbenhavn (Tegn. ov. alle Lande VI. 411).

¹ 21. Febr. 1561 udgik aabent Brev om Skibsartikler for de Orlogsskibe, med hvilke Herluf Trolle som Admiral skal udløbe i Søen (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 94 ff.).

² Et Kongebrev af dette Indhold sees ikke at være udgaaet i den nærmeste Tid efter denne Optegnelses Affattelse.

³ Huit roes, Hvide Rose, Styremand, fik Nytaarsdag 1561 Brev paa Kronens Gaard Tiurnes (Nørske Rigsreg. I. 307).

⁴ Vespenø ved Island.

⁵ Disse Søpasser findes ikke i Kancelliregistranterne. Da nærværende Stykke ligger inden i et Brev fra Mogens Gyldenstjerne til Kongen, dat. Kjøbenhavn den [4.] Febr. 1561, hvori der er Tale om Skibe, der om Sommeren skulle sendes til Island efter Svovl, er det rimeligt, at de under 6 og 8 nævnte Skibe netop vare bestemte hertil. Kongen havde just ved denne Tid monopoliseret Svovlhandelen paa Island for Kronen (Nørske Rigsreg. I. 307).

Nr. 25.

28. Marts 1561.

HANS LOITZ TIL HERLUF TROLLE.

Efter Herluf Trolles gjentagne Anmodning har han henvendt sig til Hertug Barnim angaaende Overførelse af Fru Sophie Gjões Lig fra Stettin til Danmark.

Gestrenger, edler vnnd ernuhester herr heuptman, nechst erpiettung meyner allezeitt willigen vnnd gefiessenenen diensten kan e. g. ich dienstlicher meynung nicht vorhalten, das mir derselben abermal gethaenes schreibenn wegen e. g. geliebten schwegerin gottseeligenn begrebnus zuhanden kommen¹, vnnd nochmaln mitt sonderem fleis solches an m. g. f. vnd herrn hertzogk Barnym² gelangen lassen, auch so oft vnnd viell derentwegen angehalten, bis ich enttlich diesen hirbey vorwartten abschiedt aus s. f. g. cantzley erlangett vnnd bekommenn. Dar ich nun ein andern vnnd besseren bescheitt, als dieser ist, hett erlangen mögen, woltt ich vor meine person nichts liebers gesehen noch gewuntzschett haben, wolltt auch an mueglichem fleisse bey mir nichts erwinden haben lassen, denn da ich e. g. vnd derselben geliebten gemahel freuntliche vnnd angenehme dienste vnnd willen zuerzeygen wuest, erkenne ich mich iederer zeitt schuldigk vnnd willigk, vnnd thue dieselb hirnebenst in den gnadenreichenn schutz gottes beuhelenn. Datum Stettin den 28 martij anno etc. lxj.

E. g.

dienstwilliger

Hanns Loytz³.

¹ Birgitte Gjões Søster Sophie, gift med Hr. Mogens Bille til Svanholm, døde i Marts 1537 i Stettin, hvorhen hun, fulgt af sine Jomfruer, blandt hvilke ogsaa Birgitte Gjõe, var rejst for at søge Lægehjælp (Danske Mag. 3. R. I. 173).

² Hertug Barnim den Ældre af Pommern-Stettin.

³ Hans Loitz var en Borger i Stettin, der tillige med sin Broder Stephan Loitz og flere Slægtninge havde Handelsforbindelser med Danmark (Ketilson, Forordn. til Island II. 26 ff. Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 200).

Udskrift: Dem gestrengen, edlen vnd ernuhestenn Harliff Trollen, heuptman im stiefft Rodtschiltt vnd erbsessen auff Harliffsholm, meyném gonstigen herrn vnd freunde.

Orig. med svage Spor af Segl i Rigsark., Adelsbreve LVII. 106.

Nr. 26.

April 1561.

HENNING GYNTERSBERG TIL HERLUF TROLLE.

Om hans og Hans Loitz's frugtesløse Bestræbelser for at faa Til-ladelse til at opgrave Fru Sophie Gjões Lig. Om nogle Skiver (Borde), han efter Herluf Trolles Bestilling har kjøbt.

Edler, gestrenger vnnnd erntuhester, grossgunstiger herr ritter, nach erpietungh meiner stets boreitwilligenn vnnnd gefleissenenn dienstenn weiss ich e. g. nicht zuuorhaltenn, dass mir Lorentz Kruse, schipper von Kopenhagenn, e. g. breiffe den 14 Martij. behandelte vnnnd vberantwerdet, vnnnd lesende denn ihnhalt vorstandenn. Wass die aufgrabungh oder auffhebungh der reliquienn frauwen Sophienn sseliger belangen theut, habe ich dasselbige mit allem fleiss bey furstlichen gnad vnnnd derselbigenn rhete, auch andernn leutenn mher gefordert vnnnd [ahn]gehaltenn vnnnd woll vorhoffet, ess solthe . . . seinn gepleebenn vorabscheidet, ess hat [ahn] meinenn fleiss nicht gemangelt, habe auch nicht vill danck bey etzlichenn furstlichen rhetenn erlangt, lass dass ahn seinen ort pleebenn. Ich habe nebenn Hanss Loytz allenn muglichenn fleiss vorgewendet vnnnd ihm vngangen winter die breiffe von magistro Paulo suprintendenten¹ vnnnd Hanss Loytzenn gefordert, welche euch mein liebe mutter zugeschicket, dass ihr ein antwerdt muchten bekummenn, vnnnd ich auch die sache forderde vnnnd fort-

¹ Mag. Paulus a Rhoda, den første evangeliske Superintendent i Stettin, † 1563 (Dan. Crameri Pommerische Kirchen-Chronick, Stettin 1603, III. 105).

setzede, wie mir e. g. dieselbige ausszurichtende befolenn vnnd gebetenn. Sso hette ich gerne zu derselbigen zeit ahn e. g. geschreibenn, aber ich whar nicht ihn heimmess, bitte dienstlich, wollenn mir entschuldiget nhemenn, auch nicht vbell ausslegen. Alles, wass ich von e. g. zu der auffhebungh ausszurichtenn entfangenn, will ich meinem vorigem schreibenn nach e. g. selbest wider bringen, habe ess auch derwegen biss ahnher bey mir behaltenn, dass ich vorhoffet hette, ich wolthe mher ihn der sachenn geschaffet haben. Sso habe ich neben Hanss Loytz ein antwerdt bekummen, den ich ihn deiissenn seinem beygehaften breiff heimit [zu]sch[ick]te, vnnd will mit godtlicher hulffe e. . . . . sachen vmbstendicheit personlich einen bericht theunn, vnnd wass ich entfangenn e. g. widervmb vberantwerde oder rechenschofft theun, wass ich aussgegeben¹. Sso e. g. auch ahn mir der dissche halbenn schriuen, diesuluigen hebbe ick ihn beywesenn dess schippers vnnd mit seinem rade bestellet viij schlichte schiuen, dat stucke ij thaler iij schill. lubeschen, die ij ander schiuen mit einem drage bladt vp isslich ende will hie nicht ringer dat stucke als ix thaler gebenn, seindt woll dhür, wie euch die schipper berichtenn werdt. Die schipper hefft ij schiuen entfangenn, die andernn kunden ihn eyle nicht werdegh werdenn. Ich will vorschaffenn, dat e. g. die andernn mit den erstenn krigen mugen, vnnd alles mit fleiss aussrichtenn. Whor ich e. g. meins hohesten vormugens, leibes vnnd gutts weiss zu dienenn, will ich nicht weiniger willigh als schuldigh erfunden werdenn. Beuhele e. g. sampt ewrenn glibtenn gemhall vnnd allen den ihrenn dem almechtigen ihn langk-

¹ Det Svar, som fra Hertug Barnims Kancelli blev givet Hans Loitz, gik ud paa, at St. Otteſ Kirke, i hvilken Fru Sophie Gjøe var begravet, blev vel vedligeholdt med Bygning, Prædiken og Ceremonier; desuden havde Landets Fyrster og andre ærlige Adelsfolk deres Gravsteder der, saa Hertugen maatte anse Herluf Trolles Anmodning for unyttig og overflødig (Rigsark., Adelsbreve LVII. 107; jvfr. Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 9).

weriger gesundtheit . . . . . zufristenn. Datum alten Stettinn
den ... aprilis anno 1561.

Ewr gestrenheit

gantz williger diener

Henningk Guntersbergh¹.

Udskrift: Dem gestrengenn, edlenn vnnd ernuhesten
herrn ritter Harlaff Trollenn, heuptmhann dess stifts Rodt-
schildt, zu Hilleritzholm erbsessenn, meinem grossgunstigenn,
gepietenden herrnn vnnd forderer, zu handenn.

Orig. med svage Spor af Segl i Rigsark., Adelsbreve LVII. 105.
Brevet er noget beskadiget.

Nr. 27.

3. Juni 1561.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han har ladet en svensk Spion sætte i Blaataarn.

Myn ganske ydmyge vnderdanig tyenesthe altid for-
sendt mit waar herre. Alder naadigste herre oc koning,
giiffuer ieg etthers kong. matt. vnderdanlige tiill kennde om
thend sue[n]ske karll, som cantzeler talde etthers kong.
matt. tiill om, att hand skulle haffue begerritt att viide oc
sporde epther, huor mange orloffs skiib etther kong. matt.
haffude, oc huad the hede, thaa fick ieg cantzelers screff-
uilsse, att om thet waar beuisselig, thaa skulle ieg setthe
same karll y thet blo torn. Strax som ieg fick samme
screffuilsse, haffude ieg budt epter ham, oc for end mit
bud kom tiill ham, thaa kom hand selff op til mig oc
sporde, huad ieg ville, epter ieg haffde opholdit ham.
Ieg bad, hand ville fortøffue liidit, ieg ville strax geffue
ham beskeedt. Mit thet samme forgiorde hand seg, att
ieg icke veste, huor hand bleff, oc ieg icke kunde fynde

¹ Om ham er Intet bekjendt, maaske var han en Broder til den ovfr.
S. 20 nævnte Axel Güntelberg eller Gyntersberg.

ham, oc ther ieg fornam, att hand vaar reden aff by, sende ieg ij myne suenne ephther ham, som hentthe ham y gen hartt ved Runstij¹, oc ther hand vaar komet y gen, taa talde cantzeler² mit ham ther om, oc hand kand icke vndskylle sig ther fore anderledis end, att hand haffde giortt thet vtj syn druckenskab, oc ephtherhij att etthers kong. matt. haffuer befald thet alluarlig att setthe ham, haffuer ieg satt ham paa thet blo torn och karlen, mit ham vaar, y hudden³. Saa geffuer ieg etthers kong. matt. ydmygelige til kende, att same suenske karll haffuer konning Ericks pasbordt, lydendis om nogen verff her y Da[n]marck, dog icke huad thet er, tiisligesthe koning Er[i]cks breff til Iørgen Randzo, oc haffuer hand en koning Er[i]cks bosser som ett andit budt. Hand haff[ue]r liggitt her mere end viij dage vtj byen. Oc thend karll, mit hamm er. haffuer leggit vden for Mal[m]ø vtj Sigi mølle⁴ til nu y torsdags, hand kom hiid. Alder naadigste herre, att etthe[r]s kong. matt. ville verdis tiill att scriffue, huor etthers kong. matt. vill nu yder mere haffuit ther om, thaa vil ieg mit guds help retthe mig aldellis ther ephther⁵. Her mit vill ieg

¹ Rungsted.

² Johan Friis.

³ ∴ Vraa, Rum i et Fængsel.

⁴ Formentlig en Mølle ved Sege Aa, der løber ud Nord for Malmø.

⁵ I et Brev, dat. Esrom samme Dag, befaler Kongen Herluf at sætte de to Svenskere i god Forvaring i Blaataarn, indtil han selv kommer til Kjøbenhavn og da ydermere kan forfare Lejligheden. Nærmere Forhør blev nu optaget over de to Svenskere, Niels Nielsen og Niels Mortensen, og trods deres Udflugter og modstridende Forklaringer var det tydeligt nok, at deres Hensigt havde været at udspjæde Flaadens Tilstand og overtale Skibshovedsmænd til at gaa i svensk Tjeneste. Imidlertid lod Kongen dem slippe løs og rejse tilbage til Sverige, og samtidig sendte han Kong Erik XIV en Skrivelse, dat. Kjøbenhavn 24. Juni 1561, hvori han gjorde ham bekendt med det Passerede, med Tilføjende, at han forsaa sig til, at det ikke var den svenske Konges Villie, at Niels Nielsen eller andre skulde hemmeligen afhandle den danske Konge nogen af dennes Tjenere uden hans Villie og Vidskab, ikke heller i andre Maader noget praktisere, som kunde være Kongen af Danmark eller hans Riger imod (Tegn. ov. alle Lande VI. 443, 449 ff.).

haffue etthers kong. matt. mit siell oc liiff gud almecteste
befalit mit languarege, roligt oc gott regime[n]tthe, amen.
Ex Københaffn tisdagen thend 3 iunij mdlxj.

Etthe[r]s kong. matt.

wnderdane

tyenere

Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

Sameledis haffuer samme suenske karell tiill thallit ij
aff kong. matt. tyenere oc bødit huer there hundred daller,
om the ville giffue thom til Suerrig y gen y koning Ericks
tyenesthe.

Udskrift: Hogborne furste, stormegtteste herre her Fre-
derick den anden, Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gottis
koning, hertug vtj Slesuig, Holsthen, Stormaren oc Dyttmer-
sken, greffue vtj Oldenborg oc Delmenhorst, myn alder
naadigste herre oc koning, ganske wnderda[n]ligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet. Paategnet: Product.
Essrom thend 3 Iunij 1561 etc. etc.

Nr. 28.

29. Oktbr. 1561.

PEDER CHRISTENSEN DYRE TIL HERLUF TROLLE.

Han takker for Herluf Trolles Venlighed og anmoder ham om at
udføre hans sidste Villie, hvis han nu skulde dø; han beder om Herluf
Trolles Forbøn hos Kongen og forskjellige højtstaaende Adelsmænd.
Han omtaler sine Pengeforhold, sender en Fortegnelse over nye Klæder,
han ønsker, og beder om nogen Forbedring i den slette Kost.

Iesus.

Myn ydmyge helsenn och tyenneste nw och altid tiill
forn sent met wor herre. Kerre Herluff Trolle, sønder-
lige god[e] wenn, den almectigste gud belønne ether for
alle wellg[e]rninger och besønderlige for, athy wille talle

met mig arme elendigh karll, thet syste y wor her paa slotit, huilcket gud almectigste beløne ether bode her oc (!) y werden oc sydenn till euigh tidh, amen¹. Kerre Herluff, som

¹ Peder Christensen af en Slægt, der førte Dyre-Vaabenet, men ikke Navnet, var en Søn af Christen (eller Christiern) Nielsen til Hjelm-sø, en forlængst nedlagt Herregaard i Hjelm-sømagle (~~Sneslev-Søgn~~, Ringsted Herred); han tjente i flere Aar som Hofsinde hos Christian III og var som saadan i Dronningens og Hertug Frederiks Følge paa Rejsen til Wismar 1554; det følgende Aar forlenedes han med Tølløse uden Afgift, hvilken Forlening dog ophørte, da Tølløse 1558 bortmageskiftedes til Peder Oxen. Samme Aar blev skjæbnsvangert for P. Chr., idet han ved Kongens og Rigsraadets Dom af 11. Juni blev dømt som Meneder og Løgner, fordi han havde ført falske Vidner i Anledning af en Sag, under hvilken han sigtedes for at have ladet Jørgen Grubbes Tjenere overfalde; da han tillige ved en edelig Forpligtelse havde sat Liv, Ære og Gods i Pant paa, at hans Forklaring var sandfærdig, dømtes han i Kongens Naade og Unaade. At P. Chr. var en daarlig Person, fremgaar tydelig nok heraf; han havde desuden tidligere været indviklet i Retssager, der ikke give noget godt Indtryk af hans Karakter, ja havde endog siddet i Fængsel. Han sad efter Dommen først fangen paa Nyborg Slot, hvorfra Kongen 7. Juli s. A. gav Ordre til at lade ham føre til Kjøbenhavns Slot, hvor han blev sat i Blaataarn. Efter et frugtesløst Undvigelsesforsøg blev han flyttet til Krogen; her opførte han sig som rasende og gik tilsidst rent fra Forstanden. Hans Søster Magdalene Christensdatter var gift med Axel Uhelsen Rosenkrantz til Togerup i Skaane; denne Mand kom ved uheldige Formuesvilkaar og andre Omstændigheder i sin Svogers Vold, der ved hans Søn Claus Axelsen Rosenkrantz's Død 1565 ogsaa kom i Besiddelse af Tangegaard i Fyen; Claus Rosenkrantz havde vel kort forinden erklæret det for sin Villie, at Morbroderen paa Grund af sin slette Opførsel mod Axel Rosenkrantz og efter den ham overgaaede Dom ikke skulde arve ham; men ved Rettertings Dom af 4. Maj 1566 dømtes, at hans Arveret ikke kunde frakjendes ham, eftersom han ikke havde ført Avindskjold mod Riget. Siden, da P. Chr. paa Grund af Aandssvaghed ikke kunde angive, hvem der var hans næste Slægt og Arvinger, og da Kongen til Krigens Førelse trængte til Penge, solgte denne med Rigsraadets Samtykke 1568 baade Hjelm-sø, Togerup og Tangegaard til Peder Oxen og Otte Brahe, idet han dog forpligtede sig til at give P. Chr. og hans Arvinger Erstatning for Ejendommene. P. Chr. blev det ved Kongebrev af 17. Maj 1568 tilladt for Livstid at have sin Nærværelse og Underholdning med Klæder og Føde i Sorø Kloster, dog saaledes, at Peder Oxen og Otte Brahe derfor aarlig skulde give Abbeden

ether well fortæncker, ath ieg bad ether om, ath der som gud wil kalle migh aff these werden y saadan elendighedz nød, athy da wille bede her kanseler[r] Iehan Frijs och y, athy wille bode werre myn testamentari effter myn død, thy ieg icke har leuende ner slect eller wenner, saa beder ieg ether end nw met my[n] skryuelse om thet samme och beder ether gernne at, athy wille bede ham der oc saa om paa myne wegne for gudz skyll, at han will gørit, som ieg tror ham till. Kerre Herrluff, desligist beder ieg ether for gudz barmhyertighed skyll, athy wille talle kongelige maiestat till, myn naadig[ø] herre oc kong, om naade och myskundhed till megh, thy iegh bekender, iegh har ille forset meg des wer, gudh beyre meg det, oc wedh ynthet andet ath gøre, end iegh seter myn sag till hans kongelige maiestat oc ber om naade for Iesu Christi død oc pyne skyll, oc will werre effter hans konge. maiestatz will[z]e then stund ieg leuer, oc beder om naade for al then barmhyertighed, gud har giort oc ska[[ ] gøre met hans kongelige maiestat, oc der som det kand fyndis effter denne dag, ath ieg gøre noget hemelicht elle[r] obenbare ymod then myskundhed oc naade, som hans kongelig maiestat gør mod meg, da will ieg forplicte meg at strax haue forbrut mit lifff eller kastic y orme torn, then stund ieg leuer, oc aldri syden nogen bede for migh.

Kerre Herluff, hyelper meg oc forlader meg icke for Iesu Christi død oc pine skyll, oc beder her kanseler¹ oc hyelpen for gudz skyll, desligest her hoffmester², ath y wille bede ham for gudz skyll tencke paa gud oc synn syell, huad louet wor, oc nw hyelpen, thy sorgen oc nøden erre saare stor. Oc y wille bede her Mons gyue meg till for gudz skyll, om ieg nogenn tydh har fortørnnet ham eller hans høstru, oc bede ham hyelpen meg till gode for gudz

---

70 Daler (Bricka, Dansk biogr. Lex. IV. 378 f. Personalhist. Tidsskr. 2. R. VI. 54—75. Danmarks Adels Aarbog 1891 S. 148 f.).

¹ Johan Friis.

² Ejler Hardenberg.

skyl¹. Desligest skreff ieg ham iij gonge till y myn elendighedz nød om hyelp oc trøst, at han med hans wenner wille gøre deres beste hos kongelig maiestat om naade oc myskundhed, oc bød ham y myn skryuelse myn gor oc godz for ryngge penge, oc ieg fornãm der yn্থet till, at han noget wille gøre for myn skyll. Kerre Herluff, thy beder ieg ether gernne, athi wille syge ham, ath han will for gudz skyll hyelp meg till gode; har ieg noget y werden. som han er begerendis, da skall [*han*] der ouer raade oc byude. saa sant hyelp meg gud, ydermere end han tror meg till. Desligeste beder ieg ether oc gerne, athi wille bede Iackom Beck. at han oc will gyue meg till for gudz skyll, om ieg har fortørnit ham eller hans høstru², oc beder ham hyelp meg till gode for gudz skyll. Kerre Herluff, forlade icke y megh for all then myskundhed oc naade, gud skall gøre med ether, oc beder ether[s] kerre broder³ oc Korfetz⁴ oc andre flere ether gode wenner hyelp, oc tal y met her Othe Krompen⁵. Beder ham for gudz skyll hyelp. Kerre Herluff, tencker paa myn elendigh[ed]z nød, for Iesu død oc pine skyll hyelper, thy ieg tror ether nw saare well till all myn løcke oc welfart, saa sant hyelp mig gud haff thene nødt.

Kerre Herluff. desligest beder iegh ether gernne, athi wille well gør[e] for then store tro oc loue, ieg seter til ether, oc aname the penge, som her hoffmester har faaet Christofer Monssen⁶ oc Knud skryuer⁷, de[*sligest?*] v^c daller, som docter Knobert⁸ sagde god . . . . købman, som Chri-

¹ Peder Christensen havde i mange Aar staaet i fjendtligt Forhold til Mogens Gyldenstjerne, der var ligesaa begjærlig som han selv efter at faa Haand i Hanke med Rosenkrantzerne, efter hvem han paa sin Hustrus Vegne ansaa sig for arveberettiget (jvfr. Personallhist. Tidsskr. 2. R. VI. 54—75).

² Joachim Becks Hustru var Anne Jacobsdatter Ravensberg († 1573).

³ Børge Trolle.

⁴ Corfits Ulfeldt, øverste Sekretær i danske Kancelli.

⁵ Rigsmarsken Otte Krumpen.

⁶ Christoffer Mogensen Hardingmand, Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot.

⁷ Knud Pedersen, Skriver paa samme Slot.

⁸ Dr. Albret Knoppert. Prof. juris (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 I. 623 ff.).

stofer Monssen wed, desligest . . . . den dreng, som er hos her Mons¹ handskr[z]ff[t]er paa flux penge, som meg till staar, thy wille y for gudz skyll lade dem opkreue, at ieg kunde faa ath wide, huor mange de wore, at ieg kunde faa ind løst mit godz till gorden, y hu[or] gud syden will hauet. Desligest wor meg sagt y Køuenhaffn saa, at her Mons skulle wille lade aname myn gord for Axsell² opbyrsel, saa har ieg bode solt aff myt godz oc pant set for Axsell geld, saa at Axsell er meg store penge skyllig, om gud vil, at regenskab skal gaa, oc her Mons har sel foet meste parten aff pengene. Kerre Herluff, saa har ieg en gaar y Køuenhauen ved vollen³, som staar meg v^c daller, athy wille well gøre oc lade selle meg ham for iiiii^c, om y icke kan faa mere, till hyelp at yndløse mit godz med. Kerre Herluff, der som y icke for solt ham, at Frantz toller⁴ mote besyde ham saa lenge, han blyuer solt, oc er ieg Frantz toller nogle penge skyllig for det, han wdlagde, men ieg sad fangen der paa slotet, athy wille well gøre oc betalle ham dem aff de, Christofer oc Knud har. Kerre Herluff, wille ieg ge[r]ne, athi wille oc aname mit godz, dog det er ryng. Der som Axsell er paa Hyelmsø, da fryr han seg vell med gordz auel, om fogeden duer noget, thy ieg ved ynthet, huor der om er, vden y vil for gudz skyll lade meg det faa at wyde. Kerre Herluff, som y bade meg, at ieg skulle lade tegne, huad meg fatis til kler till wynter, saa sender ieg ether eth regyster paa, huad mig fatis nw till poske.

Kerre Herluff, beder ieg ether oc for gudz skyll, athy wille ramet then beste naade oc barmhyertighed her med megh, ther ether mugelicht ether(!), thy gud wedh, megh lyder hart, oc y wylle for gudz skyll bestyret med Frantz⁵,

¹ Mogens Gyldenstjerne.

² Hans Svoger Axel Clausen Rosenkrantz.

³ P. Chr. Dyre købte 1557 af Niels Fikkelsen til Sandbygaard en Gaard ved Volden (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomater. I. 429), som Kongen 1559 havde ønsket at købe til Indrettelse af et Farveri (anf. Skr. IV. 567).

⁴ Frants Villumsen, Tolder i Kjøbenhavn og Kannik i Lund (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 II. 71 ff.).

⁵ Frants Lauritsen, Foged paa Krogen.

saa at han gjorde meg thet beste. Oc er ther grønsalt mad noc her paa slotet, den gamle smager icke vell, huem der anden hade. Kerre Herluff, beder ieg ether oc gernne, athi ville senne Frantz vj dalle[r], ath han kan lade sy myne kler, oc huis ober løber, at han thet kan købe meg andet for, om meg trenger. Kerre Herluff, ber ieg ether for gudz skyll, om Frantz maa faa befaling paa at købe meg en pot melck om onsdagen oc en om fredagen oc it eller ij huedebrød at lade syde der y, thy y ved well myn elendigh[ed]z, nød oc tarff, oc det er naturlicht, at alle menisk holle lifff oc syel samen det lengste mugelicht er. Kérre Herluff, forlader meg nw for gudz skyll, at ieg saa dristelig raader oc byuder ouer ether wforskylt wforskylt(!) dys vere, gud beyre [thet?], men den euyge gud skall beløne ether b[ode] her oc saa till euig tid, der om skall ieg be[de] gud bode dag oc nat, oc der som noget y myn macht eller formue wore, da ved gud, ieg vor ether det plictig. Her med ether oc ethers kerre høstru oc all den dell, y vell vill, gud almectigste befallendis till euig tid, amen. Skreuet aff Krogen den onsdag for alle gudz helens dag mdlxi.

Peder Christensen
med egen handh.

Item i stöck grønt gøt..st¹ vj aln til en kiortel oc et andet til boxser oc ner hoser², j fløyels hue sort foret med mor³ vel dyb, saa at hun gor ned for ørnne, iij skyorter, viij aln lereth aln x β til ij pude vor och nogle tøre klede, j mantel⁴ lam skynd ath fore den grøne kiortel med, ij aln røt engelst till en vllen skiort och en bryst dug, ij par toffel, eth saa stort, at iegh kan faa ij par hoser der y, ij par Køge hanske, man for dem fal^y helig gestus boder.

¹ Mon Gøttings Klæde?

² Maaske Nederhoser.

³ ∴ Maar.

⁴ Mantel, Kappe. Meningen er vel den, at han ønsker saa mange Skind, som der gaar til en Kappe.

och vi aln gyøen ladh¹ aff de bredeste till ij hose bondh, j mantell wildkate foder til vllen skyorten oc bryst dugen at lade fore med. Kerre Herluff, lar fly megh dete for gudz skyll, oc flyr det saa med Frantz, at han lar gøre meg det andet ferdight. Kerre Herluff, raner mit beste for gudz skyll, iegh vill heller syde y det blotorn endh her.

Egenhånd. Orig. uden Omslag i Rigsark., Adelsbreve XII. 32. Brevet er meget beskadiget.

Nr. 29.

1561?

PEDER CHRISTENSEN DYRE TIL HERLUF TROLLE.

Han opsætter sin sidste Villie og anmoder Herluf Trolle om at fuldbyrde dens Bestemmelser. Sluttelig beder han Herluf om at gaa i Forbøn for ham hos Kongen.

Iesus gud faders enborne søn befal
iegh megh tyll euig tid, amen.

Effter dy ath yngen tyng y werden er wesere en døden, oc ynthet kan verre wransageligere och uvesere endh dødzens tyme, da har iegh arme bedrøuede elen(!) meniske Peder Christenssen til bedet erlig oc welbyr(!) man Herluff Trolle, ath han for gudz skyll will effter myn død wdrete thette mit testmentare.

Item først at ieg maa bekomme it erligh leyersted och kyrcken oc presten huer x daller oc capalan x daller, der nest de fatige hus vsell oc peulin[g] xx daller, item de fatige i ste. Iøren² xviii allene fløyell, som lyger y myn kiste, som staar paa myn gor y byen, oc xvij alene skeller[~~t~~]³ at selle til fatige y ste. Iøren vden for Køuenhaffin, item myn egen sogne prest her Laures⁴ x daller oc kircken x oc

¹ Meningen er maaske Gyldenlad, et vist Slags Guldtrækkerarbejde (jvfr. Udtrykket: at væve, at slaa Guld i Lad).

² St. Jørgens Hospital ved Kjøbenhavn.

³ Skildret, d. v. s. mønstret Tøj.

⁴ Hans Sognepræst maatte nærmest antages at være Sognepræsten til Førsløv og Snæslev, i hvilket sidste Segn Gaarden Hjelmsø laa, men her findes ingen Hr. Laurits at have været Præst paa den Tid.

deggen v, item desligist huor nogen fyndis, som er went skade paa for myn skyll, ad dem maate deris skade igen opretes aff mith.

Item it søster barn, som myn søster Kistine hagde med Matz Perssen¹, syn hun drog aff kloster, det barn gyuer iegh ij gorde, som lyge y Skone oc kalles Brudager, som til forn men(!) lyffs breff paa hagd[e], dem gyuer ieg det barn Per Matzen till euerlig eyendom, desligest myn gor y Køuenhafn² oc till euerlig eyendom, item Hinrick van Raad³ gyuer ieg iiij myn eyendomb til euerlyg eyendom, som lyger y Løue herret y Drøslere sogn, den første y Drøslere by⁴, som lens Tomissen paa bor oc skyller iiij pd. korn med andre beder⁵, de andre iij y Mullerop, som skyller viii pd. korn med andre beder, at han dem strax become maa y mit leuende lifff.

Item fru Hylbore Klaus Daas⁶ gyuer ieg alth thet gjorde⁷ sølff, som iegh yndsete y myn kiste, som er iiij kaner oc vi stobe, oc beder oc formaner bodē ham oc henne for gudz skyll, at de wille strax anname deris penge oc myn søster søn Claus Rosenkrantz verrie, alt myt godz vnder tagendis de iiij gorde, som ieg har gyuet Henrick fan Raade, dem skall han starx(!) aname oc indløses ham quit oc fry for nogle aff de penge, som hoffmester køffte Sandby for⁸. Item desligest at alle, som meg har tyent, maa blyue belønt efter

¹ Af hvilken Slægt denne Mads Pedersen var, vides ikke; Kirstine Christensdatter Dyre synes 1540 at have været i St. Peders Kloster i Lund (Danmarks Adels Aarvog 1891 S. 148).

² Jvfr. ovfr. S. 78.

³ Henrik van Rade til (Rønninge-) Søgaard, † 1577, en tydsk Adelsmand, der tjente som Ritmester i Syvaarskrigen (Rørdam, Histor. Kildeskrifter II. 156. 2. R. I. 316, 327. Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 112, 117).

⁴ Drøsselbjerg, Løve Herred, Sorø Amt.

⁵ 5: Afgifter.

⁶ Fru Hilleborg Tinhuus, gift med Claus Daa til Ravnstrup.

⁷ Gjort 5: forarbejdet.

⁸ Christoffer Fikkens solgte Sandbygaard (Sandby Sogn, Tybjerg Herred) til Peder Christensen før 1558 (Kolderup Rosenvinge, Gl. Danske Domme II. 199 ff.), der altsaa atter har afhændet den til Hofmesteren Ejler Hardenberg.

myn død, saa at myn arme syell icke der aff skall lyde nød. Item gyuer ieg fru Berete Gøye den beste panilt seng, som fyndis paa Hyelmsø, oc all behøring, der till er, som er brunt Danmarck sengklede med sølff knepletøy, desligest sperlagen oc ouerslet, som er oc med sølff knepletøy, desligest et armbon aff gull oc i sølff kanne, som fyndis y myn kiste paa Køuenhaffn slot. Item myn geld, som meg till staar, oc myne breue der paa, dem wed best beskening der paa myn skryuer dreng, som her Mons har tagit till seg, oc aldri myn fatig søsterbarn komer der med till rete, wden kongelig maiestat, myn aller naadigeste here, vill for gudz barmhyertighed skyll werre det arme elendige barns werie oc forsuar oc for gudz skyll der till nogle betro, som der till det beste hyelp vill anden en her Mons, thy faren lar seg well berete¹, som her Mons will deswer, gud beyret.

Kerre Herluff, beder ieg och formaner ether for gudz skyll, athy wille gøre bøn for migh till myn naadige kong om myskundhed och barmhyertigh[ed] till meg arme elendige meniske for den barmhyertige gudz skyll, oc y wille for gudz skyll wdrete meg thette, gud y hymellen skall ether ther fore beløne. Kerre Herluff, gør nu for Iesu død och pinne skyll oc bruger alle ethers wenner till myn naadige kong om naade oc myskundhed for gudz hellige, naadige oc barmhyertige naffn skyll, thy gud wed, at myn skyl oc brøde er stor, oc ieg ynthet wed at aarsage meg med andet end ath bede om naade for Iesu naffn skyl. Kan det nogen tid beffyndis, at ieg nogen tid lønlig eller obenbare will for-tørne kongelig maiestat eller noget gøre, da vil ieg strax ha forbrut mit lyff oc kastes y orme torn. Kere Herluff, gør nw for gudz skyll ether aller beste, gud befal[er] ieg ether til euig.

Udenpaa²: Thiill Herloff Trolle.

Egenhænd. Orig. i Rigsark., Adelsbreve XII. 35. Dette Brev er ikke dateret; men efter dets Sammenhæng med Brevet Nr. 28 har jeg ment at burde give det Plads umiddelbart efter dette.

¹ ɔ: oplyse, underrette.

² Med en anden Haand.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Indberetning om Byggearbejder paa Frederiksborg, om Slottets Have og Grave. Nogle af de sjeldne Dyr, der findes ved Slottet, ere døde.

Myn ganske vnderdanige tyenesthe och ydmyge helsen altiit forsendt mit waar herre. Alder naadigste herre oc koni[n]g, giffuer ieg etthers kong. matt. vnderdanligen thell kennede om thett nye huss, som etthers kong. matt. lader bygge paa Fredericks borig¹, att thett er nu vnnder thag, oc thett vndersthe lofft legger Hans Lyckoo² paa. Hans Lycko faar icke aff giortt thett, handt haffuer att gøre ther paa hussit, eend nu y xiiij dage. Mand arbeider ther paa mit stor fliitt. Grunden er lagt tiill sthegers skorsthenen oc murer paa skorsthenen. The offuersthe wegge ere murede, oc bereder veggene offuen ner, att thett skall bliffue ferdigt mit thett førsthe, oc thett bleffuer eth offuer maade skøntt huss oc kand icke staa skøner aff thræ for ett brygers och sthegers. Etthers kong. matt. vrtthe gaardz mandt haffuer oc arbedit ther fligtiigt oc haffuer satt fult thrær y abil haffuen. Graffuerne arbeider oc fast paa graffuen, saa thett skall gaa for seg thett mesthe mugeligt er mit gudz hielp. Etthers kong. matt. haffuer fangit nogen skaade paa etthers naadis queg, nu y fredag thaa døde quyen af wrkallen³, thett gjorde meg rett ontt, oc ieg wille haffue løst hendis liff mit megit, for etthers kong. matt. holt saa megit aff thom. Ther er oc død ij aff tranerne oc itt aff asenne, mens thend vrkalffs død gør meg ontt. Ieg waar

¹ Herluf Trolle var fra 1560—62 forlenet med Frederiksborg i Forening med Kjøbenhavn (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 17). Efterat Kongen 1560 af Herluf Trolle havde tilmageskiftet sig Hillerødsholm, begyndte han snart der at opføre Slottet Frederiksborg, hvad enten han nu helt nedrev de gamle Bygninger eller nøjedes med Tilbygninger og Udvidelser (Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 208 ff.).

² Tømmermanden Hans Lyckow (jvfr. smstedes).

³ c: Kvien af Urkalvene (jvfr. Flertalsformerne skiben, menden for: Skibene, Mændene).

ther y gaar, the tre wedere mit the mange horn komme tiid y gaar. Iens Vnger haffuer sagt, att hand will she well tiill metth the vngerske øg, etthers kong. matt. sende tiidt. Myn alder naadigste herre oc koning, ieg will mit gudz hielp y alle maade retthe mig epher etthers kong. matt. scriffuelsse oc befaling, som ieg plitiig er, oc will nu her mit haffue etthers kong. matt. mitt siell oc liiff tiill lycke oc welfartt thend alsomectesthe gud befalendis. Ex Kobenhaffuen onsdagen thend 19 nouembris mdlxj.

Etthers kong. matt.

ganske vnderdane

tyenere

Herloff Trolle.

Udskrift: Hogborne fursthe, stormectesthe herre, her Frederiick, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis koning, hertug vtj Slesuig, Holsthen, Stormarn oc Dyttmersken, greffue vtj Oldenborig oc Delmenhorst, mynn alder naadigste herre oc koning ganske vnder[danligen].

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet.

Nr. 31.

28. Novbr. 1561.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Indberetning om Arbejderne paa Frederiksborg, om Kongens Stod paa Faurholm samt om en Ungarer, som Kongen har afskediget af sin Tjeneste.

Myn ganske ydmyge oc vnderdanige helssen nu oc altiid forsendt mitt waar herre. Alder naadigste herre oc koneng, giffuer ieg etth[e]rs kong. matt. ydmygeligen tiill kennde om etthers kong. matt. bygneng her paa slottitt, att mandt arbejder her paa mit ganske fliidt, oc her ingen dell forsømis aff thend dell, mandt kand offuer komme, som etthers kong. matt. skall selff befynde, førsthe gud will, atth etth[e]rs kong. matt. kommer her, oc hobis meg

mit gudz hielp, att broen oc graffuen bliffue bode paa thett nesthe ferdige tiill iull. Thett er ett storre arbedh, end mand haffude troedt, oc mand kand icke kome thett offuer forre, oc haffuer her sthedze waritt graffuit oc arbedt paa graffuen, syden etth[e]rs kong. matt. drog her fraa, och meg hobis mit gudz hielp, atthett skall will behage etthers kong. matt., førsthe etthers kong. matt. faar sheett thett. Om etthers kong. matt. stod oc vngerske øg, som etthers kong. matt. haffuer paa Fauerholm¹, the ære will wedt oc skader intitt. Thend Vnger, som dreff thend kudtz wogen², hand fick strax en rød ny kledning oc fyre daller epther etthe[r]s kong. matt. befaling, oc ieg sagde ham, att hand motthe drage syn wey, nu er hand allige wil y Kobenhaffn oc kommer paa slottit. Ieg til sporde ham, huor epther hand bydde, hand siiger, att hand wil tøffue til iull, att dagen lengis. Nu ville ieg icke forviisse ham aff slottit, for endt ieg westhe etthe[r]s kong. matt. wilge ther paa. Ieg will mit gudz hie[l]p y alle maade retthe mig epther etthe[r]s kong. matt. vilge oc befaling, som ieg plictiig er, oc will nu oc altiidt haffue etth[e]rs kong. matt. mit siell oc liiff thend alsome[c]tsthe gud befale[n]dis tiill all lycke oc salighed. Ex Frederiks borig fredagen thend 28 no[u]embris mdlxj.

Etthers kong. matt.

ganske

vnderdanne

tyenere

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgborne fwrsthe, stormectesthe herre, her Frederiick thendt anden, Da[n]marckis, Norgis, Vendis oc Gottis koning, hertug utj Sles[u]jig, Holsthen, Stormaren

¹ Kronens Gaard Faurholm blev ved Frederiksborgs Oprettelse 1560 henlagt under dette (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 79), hvorefter alle Huse paa Gaarden bleve nedbrudte undtagen Ladegaarden (Knudsen, Danmark i Middelalderen S. 27).

² ∴: Kudskvogn, en Rejsevogn, lukket Vogn.

oc Dyttmersken, greffue vtj Oldenborg och Delmenhorst, myn alder naadigste herre oc koning ganske vnderdanligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet.

Nr. 32.

27. Febr. 1562.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han sender Kongen en Mængde Garn og udbeder sig Kongens Bestemmelse om, hvorvidt Bygmesterens Stenhuggere paa Frederiksborg skulle have deres Forplejning fra Slottet.

Stormectesthe, høgborne fwrsthe, alder naadigste herre oc konig, giiffuer ieg etthers konig. matt. ydmygeligen tiill kende, att ieg nu sender etthers kong. matt. the iiij^m fagne garen, saa spundit som thennd traad, etthers kong. matt. sennde mig. Wille etthers kong. matt. werdis tiill att lade screffue mig tiill om etthers kong. matt. bygge mesthe[r]s folck aff Fredericksborg, som hand haffuer her staendes atth hugge sthen tiill Freder[i]cksborig, om the skulle haffue therris vnderholding her aff slottit eller oc ey, epther thij att ethe[r]s kong. matt. haffuer fortyngit mit bygge mesteren. Ieg wiill mit gudzhielp y alle made retthe meg epther etthers kong. matt. wilge oc befalning, som ieg pligtiig er. Oc wiill her mit haffue etthers kong. matt. mit siell oc lieff thend almectesthe gud befalendis¹. Ex Kobenhaffn fr[e]dagen thend 27 februarij mdlxij.

Etthers kong. matt.

wnder dane

tyenere

Herloff Trolle.

¹ Med Hensyn til Fortsættelsen af Byggearbejderne paa Frederiksborg henvises til Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 209 ff., hvoraf det fremgaar, at Kongen i Foraaret 1562 bestilte 500 Læster Kalk til Brug ved Slottet; allerede Aaret forud havde Herluf Trolle faaet Ordre til at indrette Teglovne ved Esrom, Ebelholt og Kro-

Udskrift: Stormectesthe, høgborne fwrsthe och herre, her Frederick thend anden, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis koning, hertug vtj Slesuig, Holsthen, Stormarn oc Dyttmersken, greffue vtj Oldenborig oc Delmenhorst, myn alder naadigste herre och koning, ganske ydmigeligen.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Topogr. Saml., Frederiksborg Nr. 1.

Nr. 33.

9. Marts 1562.

HERLUF TROLLE TIL HERTUG HANS.

Han meddeler Hertug Hans, der har anmodet ham om at forskafe noget Kalk, at Kongen har forbudt ham at lade Nogensomhelst faa Kalk, da alt skal bruges til Byggearbejderne paa Frederiksborg i den kommende Sommer. Han tilraader derfor Hertugen at henvende sig direkte til Kongen om en Skibsladning Kalk.

Durchleuchtiger, hochgeborner furst, gnediger herr, ewer furstlich gnadenn seindt meine vnderthenig vnnd gutwillige dienst inn allwege zuuornn. Gnediger furst vnnd herr, eur furstlichen gnaden schreibenn vonn wegenn etzlichen kalcks¹, so dieselb zu ihrem vorhabendenn baw noch zuthunde vnnd vonnöthen habenn, deshalbenn gantz gnediglich an mich gesunnen vnnd begert, e. f. g. hieuon vnderthenigen bericht zuthun, ob etwas dauon vmbs gelt zu bekommen oder nicht, hab ich empfangenn vnd den inhalt desselbigenn gantz vndertheniglichen vermerckt. Worauff e. f. g. ich inn vnderthenigkeit nicht verhaltenn, das es itziger

---

gen, der skulde være saa betimelig færdige, at man i Foraaret 1562 kunde begynde at brænde Sten (Tegn. ov. alle Lande VI. 511 f.); samtidig befalede Kongen Herluf Trolle at lade gjøre fem gode, stærke Stenvogne, der skulde bruges til at føre store Kampesten til Frederiksborg (anf. St. 513 f.).

¹ Det er til Opførelsen af Slottet i Haderslev, han har anmodet Herluf Trolle om at overlade ham Kalk fra Kjøbenhavns Slot; jvfr. ovfr. S. 33.

zeit dermassenn gelegenn, das kon. maitt., mein gnedigster herr, geneigt vnnd bedacht Fridrichsburg, wie auch allbereit angefangenn, vff diesen itzt kunfftigenn sommer etwas sonderlichs vnnd stattlichs zubawenn, welcheshalben ihre maitt. mir gantz ernstlich verbottenn niemandes gar keinen kalck weder vmb gelt noch wes anderst zuuorlassenn, dann, was also ann kalcke itzundt verhandenn oder noch kunfftig gebrochenn wirt, soll all zumall nach Fridrichsburg gefuhret vnd gebracht werdenn, domit ich also ohne der kon. maitt. wissenn vnnd erlaubnis gar nichts verlassen muss. Do aber e. f. g. ann die kon. maitt., meinenn gnedigsten herrn, wollenn schreibenn vnd gelangen lassenn, ob dieselb e. f. g. noch mit eim schiff voll fugen vnnd helfen möchtenn, vnnd mir deshalben vom hochstgedachtem meinem gnedigstenn herrn eniger beuhell wurde, solten e. f. g. eigentlich spuren vnd befinden, das es an meiner furderung auch nicht mangeln. Welchs e. f. g. als meinem gnedigenn herrn ich hin wider zu vndertheniger antwort vnangezeigt nicht lassenn wollenn, dann derselbigen meines wenigen vermugens vnderthenig dinst vnnd willen zu erzeigen bin ich iederzeit geneigt vnnd willig. Datum Coppenhagen montags nach letare anno etc. im lxij ten.

E. f. g.

vndertheniger vnd gutwilliger

Herloff Trolle, ambtman
zu Coppenhagen.

Udskrift: Dem durchleuchtigen, hochgebornen fursten vnnd herrn, herrn Iohansen, erben zu Norwegen, hertzogenn zu Schlesswig, Holstein, Stormarn vnd der Ditmarschen, grauen zu Oldenburg vnnd Delmenhorst, meinem gnedigenn herrnn.

Orig. med Segl i Rigsark., Hansborgs Arkiv XXXIX. 28b.

Nr. 34.

15. Marts 1562.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han melder, at et Skib er sat i Vandet; flere andre Skibe ere under Udrustning. Om Bygningen af et Toldhus i Helsingør.

Stormectisthe, høgborne fwrsthe, alder naadigste herre, giiffuer ieg etthers kong. matt. vnderdanligen tiill kenne, thett etthers kong. matt. nye skiib Hynden¹ bleff skudtt y vandit vtj gaar epther meddag, oc kom thett rett well vdt. Thett bliffuer mit gudz hielp ett gott skiiff oc lygger thett well paa vandit. Sammeledis erre the ij orloffs skiib Wullen oc Enhornit løben hend att Beltt, som etthers kong. matt. haffuer befalt². The ander skiib skulle och bliffue rede mit thett førsthe epther etthers kong. matt. befaling. Alder naadigste herre, thett huss, som er huggitt tiill thett toll huss vtj Helsingør, om etthers kong. matt. wille selff besee thend plas, som etthers kong. matt. wiill haffue thett staendis, eller etthers kong. matt. wille forscriffue tolleren Iens Mogensøn³ oc hørre hans meeni[n]g ther om, att ther som thett skulle settis ther, att Frantz paa Krogen⁴ motthe faa befaling att lade reyssitt. Thett er ett skontt, gott tømmer⁵. Alder naadigste herre, ieg wiill y alle maade retthe meg epther etthers kong. matt. wiilge och befaling, som ieg plig-

¹ ɔ: Hinden.

² Med Skrivelse, dat. Frederiksborg 5. Marts, sendte Kongen Herluf Trolle Søbrevene paa disse to Skibe, Ulven og Enhornet (ɔ: Enhjørningen), som han havde befalet skulde «løbe udi Bælt» (Tegn. ov. alle Lande VII. 49 ff.). Søbrevene ere af samme Datum og findes smstds.; Ulven førtes af Jørgen Grøn, Enhornet af Jacob von Meydeborg.

³ Jens Mogensen (Rosenvinge), Raadmand i Helsingør, fra 1560 til sin Død 1563 eller 1564 Tolder smstds. (Hist. Tidsskr. V. 462).

⁴ Frants Lauritsen, jvfr. ovfr. S. 18.

⁵ Som Svar paa denne Forespørgsel om, hvor Kongen ønskede, at det under Arbejde værende nye Toldhus skulde staa i Helsingør, tilskrev Kongen den 15. s. M. Herluf Trolle, at han skulde strax forfare om den Plads, som Mogens Gyldenstjerne havde tilforn udset dertil, og siden give Kongen det til kjende, hvorefter han skulde faa videre Besked derom (Tegn. ov. alle Lande VII. 66).

tiig er, mit gudz hielp. Oc will nu her mit haffue etthers
k. m. mitt siell oc liiff gud almectesthe befalitt tiill all lycke
oc salighed. Ex Københaffn sondagen thend 15 martij
mdlxij.

Etthers kong. matt.

wnder dane

tyennere

Herloff Trolle.

Udskrift: Stormegtisthe, høgborne fwrsthe oc herre, her
Frederiick thendt anden, Da[n]marckis, Norgis, Wendis och
Gottis koni[n]g, hertug vtj Slesuig, Holsthen, Stormarn oc
Dyttmersken, greffue vtj Oldenborg och Delmenhorst, myn
alder nadigste herre oc koning ganske wnderda[n]ligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet.

Nr. 35.

27. Marts 1562.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Om Ansættelse af en ny Skriver paa Kjøbenhavns Slot.

Etthers kong. matt., myn ganske vnderdanige thyenesthe
altiit forsendt mett waar herre. Alder naadigste herre,
giffuer ieg etthers kong. matt. vnderdanligen tiill kennde,
att epther thij att Knud screffuer¹ kommer her fraa slottit
oc tiill thett tollerij paa Falsterboo, thaa haffuer ieg handlit

¹ Knud Pedersen, Kvæstor ved Universitetet, blev 1559 af Frederik II ansat som Skriver paa Kjøbenhavns Slot, hvilken Stilling han ifølge nærværende Brev skulde forlade 1562 for at overtage Bestyrelsen af Falsterbo Toldsted; han har dog haft begge Bestillinger samtidig (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 I. 654 ff. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. III. 186 f.). Fra 1567 til sin Død 1569 var han Borgmester i Kjøbenhavn; han var en myndig og anset Mand.

mit een ved naffn Niels screffuer¹, som lenge haffuer tyentt hoffmester her Eler Hardenberg, att hand will kome hiid till slottitt oc tage sig thetthe screffuerij offuer, oc tror ieg icke annitt, end hand skall wære etthers kong. matt. en nottig tyener, om thett saa behager etthers kong. matt., att etthers kong. matt. ville lade screffue mig till. Ieg haffuer talit mit hoffmestheren, att hand wil forløffue ham. Etthers kong. matt. her mit thend alsom megtesthe gud befalendis. Ex Københaffn fredagen thend 27 martij 1562.

Etthers kong. matt.

vnderdane

tyenere

Herloff Trolle.

Udskrift: Stormectesthe, høgborne fursthe oc herre, her Frederick then anden, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis koni[n]g, hertug y Slesuig, Holsthen, Stormarnn oc Dyttmersken, greffue vtj Oldenborg oc Delmenhorst, myn alder naadigste herre vnderda[n]ligen.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsarkivet.

Nr. 36.

12. April 1562.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Om Opsættelsen af et Svovlhus i Kjøbenhavn og Bygningen af den nye Tolldbod i Helsingør. Han takker Kongen, fordi denne har fritaget ham for Kjøbenhavns Len.

¹ Denne Niels Skriyer kunde formodes at være Niels Pedersen, der var Renteskriver 1550—73, Raadmand i Kjøbenhavn 1572—80 og Borgmester fra 1580 til sin Død 1583 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. III. 192), men det synes da forunderligt, at Herluf Trolle ikke omtaler ham som Renteskriver og kun nævner hans Stilling som Skriver hos Ejler Hardenberg. Allerede under 28. Marts fik Herluf Trolle Kongebrev om at maatte antage Niels Skriver til Skriver paa Kjøbenhavns Slot (Tegn. ov. alle Lande VII. 93).

Etthers kong^e matt^e, min gandske wnder danne thien-
niste altiiddt forsenndtt mett worherre. Aller naadigste
herre, giffuer ieg etthers kong^e matt^e wnder danligenn
tiill kiennde, att ieg haffuer tingitt mett enn graffuere, att
handt paa sinn egnne kost och tæringghe skall ferdiig giøre
och op kaaste aff stranddenn hoss dybett thenn plass tiill
thed nye suogellhuss¹, som etth[e]rs kong^e matt^e haffuer
befalitt att ssetthe, och skall hanndtt setthe thed paa huilchenn
siide thenn nye dam, th[e]r etthers kong^e matt^e wiill haffue
same hus, och skall hannd haffue th[e]r for xxx daller, ij tr.
øll, ij tr. brød, ij siider flesk, j fr. syldt paa etth[e]rs kong^e
matt^e wegnne.

Samledis giffuer ieg etth[e]rs kong^e matt^e och wnn-
derdanligenn tiillkiennde, att ieg iche kand bekomme nogenn
tømmermandt, som trøstther att wnderstaa ssig att op
reysse thed thollhus for Helsingøør², iche heller thete suogell
huss, naar thenn thiid kommer, om etth[e]rs kong^e matt^e
th[e]r for wille lade thalle mett Hanns Lyckoo³, om hannd
kannnd ombære⁴ thenn tømmer mannd wed naffn Mattias
Fasthennow⁵, som faltt och slog seg y Esserum. Tha ssiiger

¹ I et Brev, dat. Frederiksborg 18. Marts, havde Kongen paamindet Herluf Trolle om at opsætte det Hus, hvori Brødrene Loitz (jvfr. ovfr. S. 69) kunde lutre det Svovl, de udførte fra Island, saa betimeligt, at det kunde være færdigt, naar de indfandt sig, for at de ikke, imod deres Forpligtelse, skulde tage Anledning til at foretage Rensningen af Svovlet andensteds end i Kjøbenhavn (Tegn. ov. alle Lande VII. 71 f.). Ifølge Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. IV. 211, 213 f., 440, har der været to Svovlhuse i Kjøbenhavn, et i nuværende St. Kongensgade, og et ved Slottet paa den Plads ved Frederiksholms Kanal, hvor nu det af Christian IV opførte «Gamle Bryghus» staar; det maa være det sidstnævnte Svovlhus, der her er Tale om.

² Jvfr. ovfr. S. 89.

³ Tømmermand; jvfr. ovfr. S. 83.

⁴ c: undvære.

⁵ Formodentlig en Søn eller Slægtning af den bekjendte Klokkestøber Johannes Fastenove (de Fastenoive), fra hvis Værksted en Mængde Klokker til danske Kirker udgik i det 16de Aarhundredes første Fjerdedel (Kirkehist. Saml. 3. R. IV. 243 ff.). I Aarhundredets Slutning forekommer Navnet i Nyborg med Borgeren Frants von Fastenove (Personalhist. Tidsskr. V. 321. Burman Becker, Efterretn. om Familien Baden S. 1).

hannd, att hannd will tage seg thed offuer, om etth[e]rs kong^e matt^e will saa haffuitt. Alder naadigste herre, ieg bethacker och etth[e]rs kong^e matt^e paa thed aller ydmuigeligiste och wnnder dannisthe for, att etth[e]rs kong^e matt^e nu haffuer naadelligen forskonnitt meg mett thenne befaling. Saa er thed etth[e]rs kong^e matt^e gaffnn, att thenn som schall haffue slotthiidt ept[e]r meg, att handt kommer hiidt mett thed første¹. Her metth will ieg haffue etth[e]rs kong^e matt^e mett euig lycke och wellfartt bode till siell och liiff thenn alsomectigste gud befalindis. Ex Kiøbennhaffnn søndagenn then 12 aprilis 1562.

Etth[e]rs kong^e matt^e
 wnnder dane
 thiennere
 Herlouff Trolle.

Udskrift: Stormectigste, høgborne furste och herre, her Frederiick then anden, Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konninghe, hertug y Slesuig, Holstenn, Stormaren och Dytmerskenn, greffue wty Oldenborig och Delmenhorst, min aller naadigste herre och koning gandske wnderdanligenn.

Orig. med Segl i Rigsarkivet.

¹ Herluf Trolle var 1561 bleven forlenet med Kjøbenhavns Len (Følgebrev 5. Maj; Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 15); men allerede efter et Aars Forløb opgav han Lenet, som det ses af følgende Kongebrev, dat. Frederiksborg 10. April 1562: «Vider, at, som I talet med Os sidste Sinde, Vi var paa vort Slot Kjøbenhavn, og gav tilkjende, hvorledes at I fandt eder hart besværet samme Kjøbenhavns Slot og Len længer at forstaa og derfor underdanigst begjæret, at Vi eder derfran vilde forløve, paa hvilken eders Begjæring Vi da for anden Bestilling, Os den Tid forefaldt, ingen Svar gav eder, da for saadan Lejlighed og efter eders underdanigst Begjæring ville Vi eder med samme Besværing forskaanet have og nu sanctorum Philippi et Jacobi apostolorum Dag førstkommendes [p: 1. Maj] eder derfran forløve og da en Anden udi eders Sted forordinere, og ville Vi herefter som tilforn være eder en naadig og gunstig Herre og Konning, hvilket Vi eder ikke vil forholde» (Tegn. ov. alle Lande VII. 103). 22. Oktbr. s. A. fik Herluf Trolle Kvittans for sine Regnskaber Lenet vedkommende (Reg. ov. alle Lande VIII. 273 f.); hans Efterfølger i Lenet blev Frants Brockenhuus.

Nr. 37.

5. Maj 1562.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han udbeder sig Kongens Samtykke til at lade flytte en Kornlade fra Asserbo til Kongens Ladegaard paa Amager, da den der værende er meget forfalden.

Etth[er]s kong^e matt^e, minn ganndske wnderdane thieniste alltiidtt forsenndt mett wor herre. Aller naadigste herre, giffuer ieg etth[er]s kong^e matt^e wnnder danligenn tilkiennde, att etth[er]s kong^e matt^e fattis enn kornn lade paa etth[er]s kong^e matt^e ladegaard paa Amager¹, thy th[er] er iche wdenn enn, som er mөгitt forfaldenne, och haffde ieg ac-thidtt paa etth[er]s kong^e matt^e gode behaff att lade tage enn neder aff the lade hus, som stannder paa Asserboo², och laditt føre hiid tiill Amager, och laditt thenn opssette th[er]. Om etth[er]s kong^e matt^e thed saa behager, att etth[er]s kong^e matt^e th[er] for wiile werdis tiill att lade schriffue meg suar till wty gienn her om, thy thed wiill were mett thed første. Her mett wiill ieg haffue etth[er]s kong^e matt^e mett euige løche och wellfartt bode tiill siell och liff then allermect^e gud befalindis. Ex Kiøbennhaffn then 5 dag maj 1562.

Etth[er]s kong^e matt^e

wnderdane

tienere

Herloff Trolle.

Udskrift: Stormectigste, hogbornne furste och herre, her Frederick then anddenn, Danmarckis, Norgis, Wenndis

¹ Til Kjøbenhavns Slot hørte en Ladegaard paa Amager, hvis Jorder senere bleve bortfæstede (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomater. IV. 667 f.); i forrige Aarhundrede bortsolgte Ladegaarden, hvis Hovedparcel gjenfindes i Løjtegaard, Taarnby Sogn (Trap, Beskrivelse af Kongeriget Danmark, 2. Udg., III. 149).

² Ved Mageskifte med Gert Jensen Ulfstand og Hustru Gjörild Gyl-densjerne Abrahamsdatter havde Frederik II 6. Juni 1560 erhvervet Asserbo med 2 Vandmøller og en Vejrmølle og tilhørende betydeligt Jordegods (Annaler for nordisk Oldkyndighed 1851 S. 247. Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet Jordegods i Danmark I. 63 f.).

och Gottis koninghe, hertug wty Slesswig, Holsten, Stormarnn och Dyttersken, greffue wty Oldenborig oc Delmenhorst, minn aller naadigste herre oc koning gandske wnder dannligen tillschreffuitt.

Orig. med Segl i Rigsarkivet.

Nr. 38.

16. Juli 1562.

MORTEN KRABBE TIL HERLUF TROLLE.

Om Mageskite af noget ham tilhørende Gods i Sjælland mod noget af Herluf Trolles Gods i Vendsyssel.

H. G.

Myn weluiligh helssen nu och altiidth forsentt mett wor here. Kere her Herloff Trolle, frende, ssuoger och ssynderligh gode wen, tack[er] iegh etther ganske gerne for allt gode, som y megh altiiddt giortt och bewist haffuer, huilkett iegh altiiddt gansk kierligen och gerne mett etther forskylle wiill mett hwes gode y mynn macht kanndt were, som iegh etther plichtigh er. Kere her Herloff, som etther wellforttenker, atth y naagen tiiddt siiden forleden skreff megh tiill mett ien etthers tiennere, wty huilken etthers skr[i]ffuelse y wore aff megh begerindes, att ther som iegh anthen haffde eller megh kunde tilkome naagit godz nerwerindes wiiddt Køge y Sielindt, att iegh thett wille wnde etther for skell och fyllest, kere her Herloff, saa kende gudt, att ther ssom iegh anthen wty the maade eller naagen anden kunde tienne etther tiill wellie och gode, som y skulle fynne megh gansk weligen och wfforttreden ther tiill aff myn yderste ringe formue, som y alle maade well forskyllt er. Kere her Herloff, saa haffuer thenne breffwiser, mynn tienner, naagett (!) gaarde paa rigister wiiddt Køge legindes¹, ther som

¹ Ved Brevet ligger en Seddel, undertegnet Morten Krabbe, med Angivelse af, hvilket Gods han har i Sjælland at udlægge Herluf Trolle, nemlig en Gaard i Ølseagle, Ramsø Herred, en Gaard i

y wiille thett behalle for fyllest y Wensøssell, skulle y thett gerne behaalle for naagen anden, endaagh iegh haffuer aff andre naacksam werett tiilltaldtt aff myne wener om same godtz tiill maglaw, saa haffuer iegh dog paa etthers skr[i]ffuelse forhaalt thett. Tesligeste haffuer mynn ssøster Elsebe¹ i godtt tiidh tagett ien handtt tastningh aff meg, att iegh thett ingen anden skulle wnnedt endtt etther, om y wille thett behaalle. Kere her Herloff, ther ssom y wiille nw haffue then wmage och skr[i]ffue meg etthers gode wellie tiill her om och giffue megh etthers godz paa iett sedell, ssaa wil iegh thett besie och ssaa strax nest gudz hielp selff komme aaffuer tiill etther och gøre ende ther paa, om gudt wiill wnde megh helbreden. Kere her Herloff, saa wiidt iegh nu inthett andett ssynderliggt att skriffue etther tiill paa thene tiidtt, mens wty alle the maade, iegh kanndt were etther tiill wellie och tienneste, tha raader och byder altiidt aaffuer megh ssom aaffuer etthers egen. Saa wil iegh her mett haffue etther gudt almectigste ewindeligh beffalindes mett alt hwes etther kertt er, welle y well gøre och sie etthers kere hustrw, myn gode nestssøskindbarn mange m gode netther paa myne wegne. Datum Biørnholm² taarsdagh nesth efter Margretthe dag aar etc. 1562.

Mortthen Krabbe

m. e. h.

Udskrift: Erliigh och welbyrdiigh mandtt och strenge riider her Herloff Trolle tiill Herloffsholm, mynn kere frende och ssynderlig gode wen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Herlufsholms Arkiv.

Søllerup, Herfølge Sogn, Bjeverskov Herred samt en Gaard i Orup, Roholte Sogn, og en Gaard i Jyderup, Faxø Sogn, Faxø Herred.

¹ Elsebe Krabbe, Hr. Peder Skrams Hustru.

² Efter sin Morbroder Christoffer Rosenkrantz († 1561) til Bjørnholm (nu Høgholm, Tistrup Sogn, Sønder Herred) fik Morten Krabbe tilligemed sine Sødskende Arvepart i denne Gaard (Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II. 281).

Indberetning til Kong Frederik II fra de danske Gesandter i Lifland om Forhandlingerne angaaende Sonnenburgs Overlevering til Danmark.

Durchleuchtigster, grossmechtigster, hochgeborner furst, gnedigster konig vnd herr, negst vnderthenigster erpietunge vnsers gehorsamen pflichtt willigen dienstes. Ewer kon. mayt. mugen in vnderthenigkeit wir nicht vorhalten, das wir vff die vorgehende prepartion, sso durch Diderich Behren mit dem hern vogt zur Soneburgk geschehen¹ vnd

¹ Efterat Frederik II 1560 havde erhvervet Præsentations- og Ud-nævnelsesretten til Stiftet Øsel med den dertil hørende Del af Fastlandet, Wieck, og Biskoppen, Johan von Münchhausen, kort derefter havde afstaaet Øsel og Wieck til Kongens Broder, Hertug Magnus, indlod denne sig i Strid med de tyske Ordensriddere i Lifland, der fra den anden Kant stadig truedes af de fremtrængende Russere; det var hans Hensigt at udvide sit Herredømme til Reval Stift med det dertil hørende Abbedi Padis, Landskaberne Harrien og Wirland samt Slottene Leal og Pernau. Det lykkedes ogsaa Hertug Magnus at fratvinge Ordenen Reval Stift; men da Russerne snart efter under deres Fremtrængen ogsaa besatte Wieck, blev det ham paa Grund af Mangel paa Penge til at lønne Soldater for umuligt at holde sig længere i Lifland; Reval faldt fra ham, og træet af sin Stilling drog han tilbage til Danmark i Februar 1561, efter at have sluttet en Stilstand i Pernau med Ordensmesteren, Gotthard Kettler. Nogle Maaneder efter vendte han dog tilbage, da hans Broder Kongen paa Enkedronning Dorotheas Forbøn havde givet sit Samtykke dertil; men forinden havde han (4. Maj 1561) maattet underskrive et Forpligtelsesbrev, hvorved han blev fuldstændig bunden overfor Kongen; en Statholder fik Afgjørelsen af alle vigtige Beslutninger. Stilstanden med Kettler blev forlænget til 1564. Til Statholder udsaa Kongen Diderik Behr til Stelling, en brenisk Adelsmand (Svoger til Johan v. Münchhausen), der tidligere havde været i dansk Tjeneste og nu var Stiftsfoged paa Øsel og Befalingsmand paa Arensburg, Øens stærkeste Borg og Biskoppens sædvanlige Residens (Danske Mag. 4. R. III. 79). Behr fik Befaling til at vedligeholde Venskabet med Stormesteren og at søge at formaa denne til at udvekle Stiftet Kurland — en Trediedel af Landskabet af samme Navn — for Slottet Sonnenburg, Ordenens faste Borg paa Øsel, til hvilken en betydelig Del af Øen hørte; hans Hovedopgave blev dog at indlede et venskabeligt Forhold til Rusland og at formaa Czaren til at anerkjende Danmarks Fordringer

ewer kon. mgt. wir im iungstgethanen schreiben vnderthenigst vormeldet den 9 Augusti alhier zur Arensburgk mit gemelten hern vogt die vnss beuholene handlung vorgehommen vnd ime negst ewer kon. mayt. gnedigst zuentbieten vnd begrussunge ew. kon. mgt. gnedigste neigunge kegen ime vff das vleissichste angezeigt vnd vormeldet, vnd dieweile die handelunge mit seiner ehrwird. rhat, vorwissen vnd willen solte angestellet vnd auch seiner dar inne mit dem besten in alle wege gedacht werden, haben wir von derselbigen mittel vnd wege, daruff der handel bei dem gewe-

---

paa Harrien, Wirland og Reval. Imidlertid havde Forholdene i Reval medført Sveriges Indblanding i Liflands Forhold; Russernes Erobring af Narva havde foranlediget, at mange Handelsskibe gik dertil i Stedet for til Reval, som til Gjengjæld opbragte Skibene til stor Harme saavel for Sverige som for Danmark. Da nu Polens Overhaand tagende Indflydelse i Lifland ogsaa truede Reval, vendte Byen sig i sin Nød til Sverige, hvis unge Konge, Erik XIV, lovede Byen sin Beskyttelse, naar den vilde give sig under Sveriges Krone, og afsendte en af sine dygtigste Statsmænd, Clas Christersson Horn, som skulde indlede Underhandlinger med denne Underkastelse som Basis. Forholdene i Staden vare meget brogede; det befæstede Dombjerg holdtes besat af Ordenens tyske Lejetropper og Slottet, hvis Højstbefalende var den tapre Caspar von Oldenbuckom, havde hemmelig aabnet sin Port for en polsk Styrke. I Løbet af et Fjerdingaar havde imidlertid Horn (f. omtr. 1520, Øverstemarskal, død 1566 som Friherre og Admiral; se Biografiskt Lex. öfver namnkunnige svenska män V. 222 ff.) ved sine Underhandlinger bragt det saavidt, at Byens Raad opsagde Ordensmesteren Huldskab og Troskab og tilligemed Harrien og Wirland hyldede Kong Erik; snart efter overgav Oldenbuckom efter Belejring Slottet. Hermed var Hertug Magnus' Herredømme i Reval for bestandig tilintetgjort; Sverige beholdt trods Danmarks Protest sine nye Besiddelser og besatte yderligere Klostret Padis, som Ordensmesteren ved Forliget i Pernau havde indrømmet, men endnu ikke udleveret Hertug Magnus. Det blev nu af største Betydning for Danmark og Hertug Magnus at komme i Besiddelse af Sonnenburg, dels for at faa Eneherrødet paa Øsel, dels for at hindre Sverige i at sætte sig fast der. Frederik II befalede derfor Diderik Behr heller at indtage Slottet med Magt og nedrive det end tillade Sverige eller Polen at komme i Besiddelse af det. Den ovenfor omtalte Plan at udvexle Sonnenburg for Stiftet Kurland tiltalte hverken Stiftsstænderne eller Hertug Magnus; uagtet der herom førtes Underhandlinger 1561 med

senen hern meister¹ vorzunhemen vnd zurichten wer, vorzuschlagen anfenglich begeret, domit ehr, zuuor vnd ehr darinne schlislich etwas vorhandelt, allenthalben befridiget vnd seines gebietes halben rechtmessige vnd gepurliche erstattung erlangen muchte. Darauff er sich entlich also ercleret vnd diese vnuorgreiffliche vorschlege gethan: erstlich wan er ein stucke geldes, odder sso das schwerlich wie wol vormutlich aufzubringen wer, etzliche landtguter in Churlandt fur die abtrettunge seines gepietes erlangen muchte, oder zum letzten, sso er zum theill mit gelde zum theil aber mit landtgutern alsse nemblich mit einem hause Neuborgk genanth muchte abgelegt werden, wolte er in pilliche handlung sich einzulassen vnbeschwert sein. Vnd hatt sich der her vogt letztlich erpotten, da alle handlung vber zuuorsicht entsehen vnd vnfruchtbarlich abgehen wurde, wolte er doch das hauss Soneburgk in keines andern gewaldt, es wurde ime dan gewaltiglich abgedrongen, ohne ew. kon. mgt. vorwissen kommen lassen, in vnderthenigster hoffnung, ew. kon. mgt. ime in der noth nicht vorlassen, sonder gnedigst schutzen vnd hanthaben werden, des er sich

---

Kettler og 1562 med Polen, efterat Ordensstaten var bleven opløst og var kommen under Polen. For at føre disse Underhandlinger var det, at Frederik II 19. Juni 1562 befalede Herluf Trolle at ledsage Diderik Behr til Lifland (Tegn. ov. alle Lande VII. 164; Instruktion af 27. Juni 1562 trykt i Archiv für die Geschichte Liv-, Est- und Curlands. Neue Folge XI. 324 ff.); med dem fulgte Dr. jur. Albret Knoppert, Professor ved Kjøbenhavns Universitet, en Mand, der af og til blev brugt til diplomatiske Sendelser (død 1576; Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 I. 623 ff.). En vigtig Fordel var dog alt i Juni 1561 vunden derved, at Ordensfogden paa Sönnenburg, Henrik Wulff, kaldet Ludinghausen, havde lovet Diderik Behr, at Slottet ikke skulde komme i nogen Andens Hænder end Frederik II's, og i Januar 1562 havde Kettler i Forventning om, at Forhandlingerne om Udvexlingen skulde lykkes, gjort den Indrømmelse, at en dansk Besætning maatte lægges paa Borgen; hertil gav ogsaa Henrik Wulff sit Samtykke og lod sig udnævne til Kongen af Danmarks Statholder paa Sonnenburg. Først 1564 overgav han omsider Slottet til Danmark (Møllerup, Danmarks Forhold til Lifland S. 164—65).

¹ Gotthard Kettler.

vngezweiffelt in disen geschwinden vnd fherlichen leufften zu ew. kn. mgt. vnderthenigst vorsehen vnd vertrösten will. Er hatt sich auch vorwilliget in den nothfball, sso der suedisscher oberster¹ etwas feintlicher wise widder ime anfangen vnd ime mit gewaldt vberziehen wurde, ew. kon. mgt. regementh vnd wapen zu sich vff das hauss Sonneborgk zunehmen, sso sterck als es die notturfft erfordern wurde, dem er also gewislich nachzusetzen zusage gethan hatt. Was wir, gnedigster konigk vnd her, weiter in dieser sachen bei vnsern gnedigen fursten vnd hern, hertzogen Magno etc., vnd dem gewesenen hern meistern beschaffen werden, ewer kon. mgt. mit erster gelegenheit solches vnderthenigst zuuormelden wir in keinen wege vnderlassen werden. Was auch fur newer zeitunge vnss glaubwirlich (!) furkommen ist, haben ew. kon. mgt. in inligende vorzeichnung gnedigst zuersehen, vnd was desshalben vorzunehmen die hohe noth erfurdern will, ew. kon. mgt. gnedigst zubedencken wir vnderthenigst willen heimgestellet haben, dieselbige hiemit dem almechtigen in seinen gewaltigen schutz bei christlichen koniglichen regementh, langwirige leibsgesuntheit vnd alle gluckselige wolfhart lange zu fristen vnd zuerhalten gantz getrewlichen beuhelende. Datum vff der fherstedte Torckhoff² den elfften augusti anno etc. mdlxij.

Ewer kon. mayt.

vnderthenige gehorsame

Diderich Behr
zu Stoltige.

Herloff Trolle
zu Herloffsholm.

Albrecht Knopper.

[Paa et vedlagt Blad:]

Zeitunge.

Es hatt vnss heuth einer Hans Schnatbawm³, ew. kon.

¹ Clas Christersson Horn.

² Formodentlig et Færgested i Arensburgs Nærhed.

³ Hans Schnatboem eller Johan Snattboem, der kaldes «Amtmann auf Lode», synes at have været en paalidelig Tilhænger af den

mgt. diener, sso noch innerhalb achte tage binnen Reuel, darhin er allerley zuerfahren geschickt whar, gewesen, berichtet, das gewisse zeitunge von Stockholm gen Reuel kommen auch den burgern darselbst ire hantttirunge darnach zurichten offentlich vorkundet worden, das zwisschen den konig zu Schweden vnd dem Moscouiter ein friede vff 20 ihar behandelt vnd auffgerichtet sei der gestalt, das der Moscoviter Wirlandt, der Schwede aber Harrien behalten soll, vnd solten ssie sich beide kegen den konig zu Polen etc. vnd den orden vorpunden haben. Vnd ist auch derhalben eine richtige scheid von einen russisschen baiaren den statthalter zu Narue zwisschen Harrien vnd Wirlandt vffgerichtet, das alles, was vff iene seith der weissen Ahe, russisch, was aber vff dieser seith derselben Ahe gelegen, schwedisch sein vnd bleiben solle, das also die arme vnderdruckte Wirisschen vber gethane zusage vnnd beschehene vortröstunge erbarmlich vorlassen vnd sich nuhn den Russen zu vndergeben notwendiglich gedrongen werden¹.

Derselbe russissche baiar ist den 3 augusti zu Reuel einkommen vnd stattlich von dem statthalter darselbst empfangen worden, vnd hatt der Russe alle die schwedissche gefangene mit sich gebrocht vnd ohne alle entgeltnuss frei gelassen.

Item das der Schwede das lehen alten Kolcke einem edelmhan Rute genant vnd den newen Kolck einen andern schwedisschen edelmhan solle vorlhenet haben, wie sich dieselbigen habe vorlauten lassen². Zwo dorffer aber von

---

danske Konge, i hvis Interesse han ses at have indhentet Efterretninger (Bienemann, Briefe und Urkunden zur Gesch. Livlands IV. 167 ff., 254 ff.).

¹ Det samme Rygte om en Overenskomst mellem Sverige og Rusland paa de her angivne Betingelser omtales i et Brev af 4. Sept. 1562 (Archiv für die Geschichte Liv-, Est- u. Curlands. Neue Folge XI. 348). Det nævnte Grændseskjel die weisse Ahe er et Aaløb «Wittena».

² Gammel og Ny Kolck vare danske Lensgodser i Nærheden af Reval, nu indtagne af de svenske Tropper (jvfr. Mollerup, Danmarks Forhold til Lifland S. 42). Den svenske Adelsmand Rute er formo-

demselbigen gute vber die weisse Ahe gelegen solte sich der Russe zugeeigent haben. Es hatt auch ein rittmeister Valentin Kittel dem Schweden zustendig fur die wharheit berichtet, das der hertzog von Finland¹ mit seinen broder den konig auffstortzig worden vnd mit vnwillen von ime abgescheiden sein. Mhan sagt, das er bei der kunig. durchleuch. zu Polen vmb audientz angeworben habe, die ime solte abgeschlagen sein.

Der schwedisscher oberster Clawes Christierson ist fur achte dagen von Reuel mit alle sein krisvolck abgezogen vnd, wie mhan sagt, fur den Wittenstein gerucket, welches hauss ime auch schwerlich entstehen kan, dieweil das ahn profiant vnd andern dingen mangel fur handen vnd die zuflur vorlegt ist. Auch ist Iaspar von Oldenbuckem vor vierzehen tagen von dar gefordert vnd ahn die kon. d^r. zu Polen etc. bescheiden, dar er auch gewislich hingezogen.

Diss ist das gemeine geschrei binnen Reuel, vnd ist auch allenthalben landtruchtig, das aber Caspar von Oldenbuckom wie gemeldet von den Wittenstein von der kon. d^r. zu Polen etc., ehr der Schwede darfur gerucket, abgefördert ist, geberet vns allerlei nachdencken, insonderheit weil solchs auch zuuor mit Padiss vnd darnach mit der newen Pernaw, daruon der her von Dhon² gleicher gestaltd fur die eroberunge abgefördert wart, geschehen. Es lassen sich die hendel ansehen, als wen ein collusion darunder wer, den sonst der konig zu Polen etc. den dingen vnsers erach-

---

dentlig den Henrik Ruthe, der gjorde Tjeneste i Horns Tropper (Archiv für die Geschichte Liv-, Est- und Curlands, Neue Folge VIII. 329, 331).

¹ Johan, Hertug af Finland, som senere stødte sin Broder, Erik XIV, fra Thronen og blev Konge af Sverige under Navnet Johan III. I Efteraaret 1562 ægtede han Catharina Jagellonica, Søster til Kong Sigismund II August af Polen.

² Borggreve Heinrich von Dohna, Broder til de fra Danmarks Historie bekjendte Brødre Frederik og Christoffer von Dohna, var polsk Krigsøverste under Hertug Gotthard Kettler og faldt ved Pernau 1563 (Tegel, Erik XIV's historia S. 82. Grosses vollständ. Universal Lexicon VII. 1165).

tens leichtlich hette furkommen können. Vnd wil derhalben die hohe noth erfurdern ein sonderlich fleissig auffsehen vff diese lande zu haben, dan sich die dinge alhie wunderlich vnd seltzam ahnlassen, wie ew. kon. mgt. wir weitleufftigern bericht in kegenwertigkeit daruon zuthun in vnderthenigkeit nicht vnterlassen können, ew. kon. mgt. gantz vnderthenigst bittend, dieselbe diss vnsers trewhertzig, wolmeinend, emselligs, vnterthenigst bedencken nicht anders dan mit gnaden auffnhemen wolle etc. Datum vt in literis.

Wir haben einen gewissen botten ahn Thomjss Wrangel¹, vorwesern des stiftshauss Reuel, mit brieffe abgeferdigt. Wen der widderumb zu vnss in Churlandt kommen wirt, werden wir weitem bescheidt erfahren ew. kon. mgt. furderliche vnderthenigst zuormelden.

Orig. i Rigsark., Lifland A. Det kgl. Statholderskab vedrør. 1560—62. — Samme Haand har skrevet Alt, ogsaa den Brevet vedlagte «Zeitunge». Efterskriften er skrevet med andet Blæk.

Nr. 40.

23. Decbr. 1562.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han sender Kongen en Gjenpart af et Brev fra Hertug Magnus til Enkedronningen. Om Kongens Befalinger til Jørgen Barnekow.

Etthers kong^e matt^e, minn ganndtzske wnderdaniige och plictige tro thienniste nu och alletiidt forsennddt mett worherre. Aller naadigste herre och konninghe, giffuer ieg etthers kong^e matt^e ganndske wnderdaneligenn tilkiende, thed hogborne furste hertog Magnus haffuer tillskiche meg enn copie aff ett breff, som hanns fursteliige naade haffuer tiill schreffuiit etthers kong^e matt^e frue moder, minn aller naadigste . . . . . drottninge, huilcke[t] . . . . . wdenn tuiffuel . . . . . etthers konninglige . . . . . och hanns

¹ Thomas eller Tönnes Wrangel var Foged og Forstander for St. Brigittas Kloster ved Reval (Archiv für die Geschichte Liv-, Est- und Curlands, Neue Folge VIII. 10, 336 f.).

furstelig[e] . . . . . haffue schreffuitt . . . . . samme copie, och meg [er(?) i]che kommen tiill hannde wdenn copienn, huilchen copie ieg nu sennder etthers kong^e matt^e her inndelucht, att etthers kong^e matt^e kannd wiide, huiis hertog Magnus er wordenn tiill synde, sydenn ieg skyldis fraa hanns furstelige naade¹. Och etthers kong^e matt^e ther fore wiille haffue nogit for anderitt aff, huiss befallinghe etthers kong^e matt^e haffuer giffuitt Iørgenn Bernnechow, tha kanndt thed ind nu skee, føre innd att Iørgenn drager her aff lannditt². Och wiill ieg her mett haffue etthers kong^e matt^e mett siell och liiff tiill ett gott lanngwarinndis chresteligt regemenntth thenn allermectigste gud befallinndis. Ex Ring closter, onsdagenn then 23 dag decembris anno 1562.

[*Etthers kong^e*] matt^e
 wnderdanige
 tienner
 Herlouff Trolle.

Udskrift: [*Hog*]borne, stormegtigste furste [*och*] herre, her Frederick thenn andenn, mett gudts naade Danmarckis, Norgis, Wenndis och Gottis koninge, hertog wtty Slesswig, Holsten, Stormarnn och Dyttmersken, greffue wtty Oldennborig och Delmenhorst, min aller naadigste herre och koninge, ganndtzske wnder danligen.

Orig. med Segl i Rigsark. Brevet er meget beskadiget.

Nr. 41.

8. Aug. 1563.

PEDER BILLE OG HERLUF TRÖLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

De sende ham en Besked fra Kongen om Jens Truidsen Ulfstand. Om Krigsskibenes Udrustning. Knud Jude er kommen i Mistanke hos Kongen.

¹ I Oktober 1562 har Herluf Trolle været hjemme i Danmark fra sin Sendelse til Lifland; i et Brev af 26. Oktbr. meddeler Dronning Dorothea nemlig Kongen, at Herluf Trolle har været hos hende og berettet hende Aarsagen, hvorfor Byttet af Sonnenburg og Kurland ikke blev fuldbyrdet (Aarsberetn. fra Geheimearch. I. 135 ff.).

² Jørgen Barnekow til Kjellerup († 1567) var Lensmand paa det til

Waar wænlig oc kerlige helssen nu oc altiit forsendt mit waar herre. Kere her Magnus, tacker vij theg ganske gernne for alt gott, som thw oss altiit giortt och beuist haffuer, huilkiitt vij oc altiit gernne y gen mit thig for tijenne och forskijlle wille¹. Kerre her Magnus, vij talde kong. matt. tiill om Iens Truedsøn², thaa suarde kong. matt., att hand haffde muntligen befalt Iens selff att bleffue paa slottit hoss theg, oc mentthe ther fore icke att ware f[ø]r-nøden att screffue ther yder mere om. Dog paa thet seste befall hans kong. matt. att screffue ham tiill, oc sender vij thig same breff mit thenne breffuissar. Samelidis sagde vij hans kong. matt., attw haffuede screffuit, att skjiben waare ferdige oc knechten till skibs. Thett behaged hans kong. matt. well oc ynsked thom en god salig reysse oc all lycke oc welfartt oc bad gud beskerme oc beuare thom. Gud almec[t]iste hand giffue waare skjib lycke oc seger vyn-di[n]g offuer waare fynder oc vwenner. Wij haffue her end

---

Enkedronning Dorotheas Livgeding hørende Aakjær (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 42. Danske Mag. 4. R. III. 259. Madsen, Beskr. af Aarhus Domkirke S. 49).

¹ Efterat den længe ulmende Krig mellem Danmark og Sverige 1563 var kommen til Udbrud, brød Frederik II selv med en Hær op fra Helsingborg 4. Aug. over Engelholm, Laholm, Halmstad og Varberg mod Elfsborg Fæstning. I dette Tog deltog Herluf Trolle og Peder Bille til Svanholm; han var født 1514, ægtede 1548 Birgitte Rosenkrantz Olufsdatter, der arvede Øster Vallø, blev 1556 Rigsraad, 1561 Lensmand paa Roskildegård og Stiftslensmand over Sjællands Stift, deltog i Syvaarskrigen, i hvilken han fungerede som Kongens Kommissær, 1566 Lensmand paa Kalundborg, 1572 Hofmester hos Dronning Sophie, ofte brugt i diplomatiske Ærender, død 17. Marts 1580 (Hist. Tidsskr. 5. R. V.).

² Jens Truidsen Ulfstand til Vemmetofte; han havde deltaget i Ditmarskerkrigen, var i nogle Aar Hofmarskalk (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 145), Lensmand paa Saltø, senere i Kjøbenhavn, Rigsraad; 6. Juni 1563 havde han og Daniel Rantzau faaet Ordre til at undersøge Knægtenes Antal i Skaane og anwise dem Lejrplads (Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. I. 378 f.). Han kom senere til at deltage i Krigen og forliste 28. Juli 1566 paa Gullands Rhed som Næstkommanderende paa Viceadmiralskibet Hannibal (Brasch, Vemmetoftes Historie I. 90); 6. Dec. 1562 havde han ægtet Lisbeth Bille (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 300).

nu ingen synderlige tijender aff Suerrige. Naar som oss nogit synderligt fore komer och oss stedis budt, wille wij screffue theg tiill. Knud Iude¹ er nogit beförd for kong. matt., att hand er indlagt her y byen y synd gaardt. Wij wille talle kong. mattt. tiill paa hans vegne, oc forsser wij oss tiill, att thet bleffer will gott oc haffer intit paa sig. Kere her Magnus, huor wij kunde tyne thig, giøre wij altiit gerne. Giør will oc sig Anne², Byrge Trolle oc alle gode venner mange gode netther paa vaare vegne. Her mit thig gud befalendis. Ex Halmstaad sondagen thend 8 augustj mdlxiiij.

Peder Bylle
Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welbijrdig mand her Magnus Gyldestyrnn tiill Stiernholm, ritther, kong. matt. statt holder paa Københaffn, waar synderliige gode wen venligen.

Orig. med Herluf Trolles Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Ark. I. Peder Billes Segl mangler, men har vistnok siddet, hvor der nu er et Hul i Papiret. Brevet, der er en Del beskadiget, er skrevet med Herluf Trolles Haand.

Nr. 42.

12. Aug. 1563.

PEDER BILLE OG HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

De love at tale til Kongen angaaende de Sager, om hvilke Mogens Gyldenstjerne har skrevet. Tropperne ere nu samlede i Varberg og agte at drage mod Elfsborg. De bede om Forsyning med Proviant fra Kjøbenhavn. Om Mistanken mod Knud Jude.

Kere her Magnus, ganske gode wen, huad som thw kant haffue tyeneste oc gott aff, giøre wij altiit gernne.

¹ Knud Jude af Slægten Maaneskjold, Lensmand paa Arløse i Halland indtil 1567 (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 77) og Landsdommer i Sønder Halland (Kancelliets Brevbøger 1551—55 S. 341, 362; 1556—60 S. 238).

² Fru Anne Sparre, Mogens Gyldenstjernes Hustru.

Kerre her Magnus, om the ærynder, som thw screffuer oss tiill, atthv haffuer screffuit kong. matt. tiill, haffuer hans kong. matt. selff[uer] screffuit thig suar tiill, for ennd att vij k[om] y t[a]l mit kong. matt. Hues suar som k[ong. matt.?] oc haffuer screffuit, vede vij icke helder b[esked?] om, vden huad som vij kunde høre eller s[pøre?] aff andere, oc haffude thw icke screffuit [oss?] selff tiill, thaa haffude some aff oss intith [vist?] ther aff. Nu erre vij tiill synde, att vij ville talle ther om y dag, att hues breffue som ko[me], att wij maa viide ther nogit aff, ephther vij skulle wære hoss kong. matt., paa thett att vij maa være vndskyllit y thend dell, som vij viide intit aff. Wij wille oc screffue thig tiill saa offthe, som oss sthedis bud. Wij kome hiid tiill Vaarberg y tysdages¹. Y gaar kom Daniel Randzo, saa att alle regementther oc rytther nu ere her tiill hobe. Huor wort tog bleffer nu samens y ett tog², eller vij drager y ij hobe, thend enne fore och thend anden ephther, er end nu vuist. Y gaar løb kong. matt. skiff Nachtergall oc the andre, her waare, oc tiill Elsborig, gud geffue till løche, att indtage haffnen for E[l]sborig, oc vij følger ephther mit thett første. Vij haffuer ingen synderlige tyender om the suenske. Her will bleffue stor brøst for fetallij. Wille thv bestelle, att alle borgere y Københaffn, som nogen formøge haffude, strax sende hid, huer ephther syn effne, j t^e. brød, ij, iij eller iiij, huer ephther syn effne, for pendinge. Vden thett skier, thaa frijcter ieg, huor thett vill gaa, oc att mand skycker ephther alt thett brød, mand kand bekomme. Om Knud Iude³ haffer thett sig saa, att hand er beford for kong. matt., att hand skulle haff[t] nogen ordt om the suenskis duelighed och manddom, oc mand achter att være sagt nogen vaare til foractelsse, sameledis er mystencht, for hans søn tyner y Suerrige oc skall være en rittmester. Mens Knud biuder sig tiill at holle enn huer fod⁴, att ham er thett lögitt paa, mett yder mere vnd-

¹ Tirsdag den 10. August.

² Meningen er: hvorvidt vort Tog nu bliver sammen, forenede, i eet Tog.

³ Jvfr. det foregaaende Brev.

⁴ At holde enhver Fod, at give sig i Rette mod.

skylling. Dog kunde vij icke bekomme nogen anden besked aff kong. matt., end [ha]ns kong. matt. will bethenke sig. Thett skall icke bleffue latt, huad som vij kunde handle oc giøre Knud til thett beste for tyn skyll och i[eg?] tor friitt sye, att ham skeer w[re]tthe. Kere her Magnus, h[uaa] thig tiill tyeneste er, giøre vij altid gerne. Her mit thig gud befalendis. Ex leyritt for Vaarberg taarsdagen thend ¹ augustj mdlxiiij.

Peder Bille.

Herloff Trolle.

Kere her Magnus giør will och syg ffrvu Anne mange gode netther oc alle gode wener paa vaare vegne.

Udskrift: Erlig oc welbyrdig mand her Magnus Gyldenstern till Sternholm, ritther, kong. matt. stattholder paa Københaffn, vaar ga[n]ske gode wen k.

Orig. med 2 Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Haandskriften er Herluf Trolles. Brevet er en Del beskadiget.

Nr. 43.

18. eller 19. Aug. 1563.

PEDER BILLE OG HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

De love at være Gert Rytters Svend behjælpelig. Om Bestilling af Ammunition og Forsyning med Proviant, paa hvilken der er stor Mangel. De bede Mogens Gyldenstjerne skrive dem til. Kongen vil kun have Svarte Hans til Profos.

Waar wenlige kerlige helssen nu och altid forsendt mit waar herre. Kere her Magnus, ganske gode wen, tacker vij thig ganske giernne for alt gott, som thw oss altid giortt oc beuist haffuer, huilkiitt vij oc ganske gernne y gen mit theg fortijenne oc forskijlle welle. Kerre her Magnus, om

¹ Tallet er ulæseligt, idet der er rettet paa det. Det ligner nærmest 11; imidlertid maa det utvivlsomt læses som 12; den 12. Aug. var en Torsdag.

Gert Rytters¹ suend, som thw screffuer, att wij wille wære behelpelig, thaa fiinge vij icke tyn screffelsse, for end hand haffude besked oc suar aff kong. matt., oc sagde hand seg att haffue fanget the suar, hand wijlle oc begerde. Ther som hand haffude hafft oss behoff, thaa skulle vij gernne giortt saa mit, som oss haffude waritt mogeligt. Om thett krud oc lod, thw screffuer, som kong. matt. ville bestille mit Henderick Randzo² eller Gertt Rytther, thett wille [wi] oc giffue kong. matt. tiill kennde, oc meener Peder Bijlle, att hues thw selff bestiller eller gjør y the maade, thett bleffuer kong. matt. well tiill tacke, thij hand haffuer hørdt, att Pouil van Sara³ talde kong. matt. tiill om krud, atther waar intit y forraad, thaa sagde kong. matt., atthw haffude selff tald mit kong. matt. ther om, attw wille bestille nogit. Wij welle dog talle kong. matt. tiill oc scriffue theg suar y gen. Kerre her Magnus, vij ligge her y Hamer øø⁴ hoss Rodsbro, en fierdings veges fraa Kongsbacke. Her haffuer vij nu leggit y tre netther oc haffuer stor nød for øll oc brød oc haffuer. Her er mange, som icke haffuer hafft haffre eller brød nu y tre dage, og folkett drycker wand. Knecten løber vd paa bygden, slar op kijster oc skrijn, tager bortt, huad fattigt folck haffuer. Wij kunde icke kome aff thette leyer, for eend knecten fanger prouia[n]t. Øuersten⁵ gaar tiill kong.

¹ Gert Rytter, en Borger og Handelsmand i Lybæk, der ses at have besørget Pengeforretninger for Kongen i Udlandet (Kancelliets Brevbøger 1551—55 S. 83, 255; 1556—60 S. 262. Norske Rigsregistr. I. 135).

² Formodentlig Statholderen i Hertugdømmerne Henrik Rantzau til Breitenburg, f. 1526, † 1598; i Sept. 1563 omtales han rygtevis som værende i Nederlandene (Aarsberetn. fra Geheimearch. I. 151 ff.).

³ Poul von Sara, øverste Tøjmester eller Arkelimester 1562—64 (Grundtvig, Medd. fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 213).

⁴ Hammerø imellem Varberg og Elfsborg paa hallandsk Grund. Kongebreve ere 16.—19. Aug. daterede Hammerø (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 262).

⁵ ɔ: Øversterne (ligesom Knecten for: Knægtene). Den egentlige Feltøverste var Grev Gynther af Schwarzburg; ved de andre Øverster menes Befalingsmændene for de tyske Knægte Jørgen v. Holle, Helmer Münchhausen og Daniel Rantzau.

matt. och beklager (?), huor her icke fjndis snartt raad, the (!) befrycter the, att kneecten skulle bleffue uvillige. Tyne øll brygt y Helsingør gelder iij daller, 1^e brød viij ʒ. Kong. matt. sagde tiill øberstene, att ham waar ande[r]ledis loff-uit oc tiill sagt, ther Iørgen van Holl och greffuen S[chwartz]borig talde kong. matt. tiill, att Frands Brockenhuss motte bleffue hieme, att her skulle intit fattis fetallij, oc att cantzeler beklagit sig, att hand vden Frands intit kunde bestille¹. Och formercker vij, att kong. matt. haffuer screffuit etther alle samp[t]lligen hartt tiill om fetallij². Kere her Magnus, epther thenne leylighed om thw wilt nu screffue oss tiill, oc thw wilt screffue breffuitt, att vij maa lesse thett for kong. matt. om thend artickil, thw haffude optegnit hos Sthen Rosenspaare³, attw motthe intit vijde aff, hues handell som ther waar, att om nogett bleffue forsømet, ther thw icke vijste eller motthe viide, att kong. matt. ther wille haffue thig vndskylling. Thett same wille ieg oc raade Bijrge, thij her giffuis nu bedere leylighed tiill att giffuit tiill kennde

¹ Inden Kongen drog i Krigen, forordnede han 28. Juli 1563 en Regeringskommission, sit «hjemmeladne Raad», der skulde drage Om-sorg for Regeringens Førelse; dette Raad bestod af Rigsraaderne Mogens Gyldenstjerne, Johan Friis, Børge Trolle, Joachim Beck og Frants Brockenhuus (Ny Danske Mag. VI. 149).

² Under 26. Aug. udgik kgl. Befaling til alle Lensmænd om, da der var stor Brøst for Fetallie i Feltlejren, at paalægge Bønderne snarest at bage og brygge et vist Kvantum Korn samt at sørge for, at Brødet og Øllet blev ført til nærmeste Søkjøbstad for derfra at blive overført til Hæren. For det Korn, der hertil blev forbrugt, skulde Bønderne have Erstatning i Kirkernes Part af Korntienden, om hvis Anvendelse i dette Øjemed Stiftslensmændene s. D. fik Brev (Tegn. ov. alle Lande VII. 461 ff.). Det er altsaa om Udfærdigelsen af disse Breve, at Kongen har tilskrevet Regeringskommissionen i Kjøbenhavn.

³ Sten Rosensparre (jvf. ovfr. S. 18) var bleven tilbage paa sit Len Kalundborg Slot, hvor et svensk, til Tydskland bestemt, Gesandt-skab, som Kongen havde tilbageholdt paa Gjennemrejsen, var hensat tillige med en Del andre Fanger, man havde tilbageholdt i Kjøbenhavn (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 304 f.). Han sendte derfra af og til Skibe med Levnetmidler til Hæren (jvfr. Brev af 18. Oktbr. fra ham til Mogens Gyldenstjerne, trykt hos Friis, Fam. Rosensparre S. 40 f.).

end y ffesthis¹ giordit. Kere her Magnus, huor som att vij kunde tijene thig, gjøre vij altiit gernne. Giør will oc siig Anne mange gode netther paa vaare vegne. Her mit thig gud befalendis. Ex Hamer øø ved Rosbro taarsdagen thend 18 augustj mdlxiiij².

Peder Bijlle. Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

Wij talde kongelig matt. tiill om thend profoss, thaa sade kong. matt., att hans kong. matt. ville ingen anden haffue ther vden suortthe Hans³, oc sagde, attv skulle forvijsse thend anden. Vij begerde, att kong. matt. ville screffue thig thett till. H. k. mat. sagde, thett giordis icke behoff, ephther hand haffde selff befalt thett thett(!). Datum som y breffuit.

Peder Bille.

Herloff Trolle.

Udskrift⁴: Erlig och welbyrdig mand her Mogens Gyldenstiern till Stiernholm, ridder, kong. mat. stadsholder paa Kiøbenhaffuen, wor synderlig gode wen, wenligen tilschreffuit.

Orig. med 2 Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Haandskriften er maaske Herluf Trolles. Brevet har Paategning om at være modtaget den 26. Aug.

Nr. 44.

28. Oktbr. 1563.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Om Forsvaret af Laholm og Halmstad.

Alder naadigste herre oc koning, etthers kong. matt. myn vnderdanige tyenisthe altiit forsendt mit waar herre.

¹ Maaske skal der læses ssesthis (?: sidstens?); men Meningen er lige uklar.

² Her er en Fejl i Dateringen; den 18. Aug. 1563 var en Onsdag. Brevet kan altsaa være skrevet den 18. eller Torsdag den 19.

³ Profossen Svarte Hans, tidligere Landsknægt, nævnes i Kongebreve fra 1552—60 (Kancelliets Brevbøger 1551—55 S. 190; 1556—60 S. 295, 448); 1565 blev han kongelig Enspænder (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 176).

⁴ Med Skriverhaand.

Huorledis thennde leylighed begeffuer sig, skall thene berffers-
 ser¹ berethe eth[e]rs kong. matt.². Ieg will drage her ind
 paa slottitt oc forware thene bro³, atthe suenske icke skulle
 hugge thend vd, som the haffde actit. Ther som att gud
 wille gefuit, att etthers kong. matt. krigs folck nu kunde
 kome hijd nogit snartt, thaa skulle thende krig icke wære
 leng. Ther som gud wille och føge vijnden, att all thend
 prouia[n]tt, ther kome aff Sieland, motthe førriis hiid oc
 till Halmstad, thaa [e]r thett storligen behoff⁴. Kunde mand
 och forstercke thom y Halmsted tiill søes mit ij eller iij
 fencker knecthe, thaa kunde mand giøre fynden en stor
 affbreck. Ieg will fortøffue her tiill⁵ . . . . .
 matt. wellg . . . . .
 mtt. will haffue mig. Oc will her mitt haffue etthe[r]s
 kong. matt. mit siell oc lijff oc en herlig seger vynding
 offuer etthers kong. matt. fynder thend alsommectesthe gud
 befalendis. Ex Lageholm torsdagen thend 28 octobris
 mdlxij.

Etthers kong. mtt.

vnderdane

tyennere

Herloff Trolle.

¹ ɔ: Brevviser.

² Nogen Tid efter Elfsborgs Indtagelse, 4. Septbr., drog Kongen til Danmark og ankom til Kjøbenhavn 11. Oktbr. (Danske Saml. 2. R. II. 187).

³ Laholms Slot, der den Gang bestod af et højt Taarn, omgivet af mindre Stenhuse, laa ved Laga-Aaen, der omgav Befæstningen (Bexell, Hallands historia och beskrifning III. 113); det er altsaa Broen over denne Aa her menes.

⁴ Medens de danske Tropper efter Elfsborgs Indtagelse trak sig Syd paa for at gaa i Vinterkvarter, havde Kong Erik XIV i Jønkøping samlet en betydelig Styrke til Borgens Gjenerobring; men da den var slet udrustet, foretrak han at vende sig mod Halland og stod 23. Oktbr. for Halmstad, der var forsynet med en Besætning af 2 Fænniker Fodfolk og 500 Ryttere under Befaling af Poul Huitfeldt (Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 458).

⁵ Skriften er her opløst af Fugtighed.

Udskrift¹: Kong. matt. [*tiill*] Danmarck myn alder naa-
[*digste*] herre vnderdanligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet. Brevet er en Del be-
skadiget.

Nr. 45.

30. Oktbr. 1563.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

En Del af Hallands Bønder have givet Løfte om Tilførsel af Pro-
viant til Krigsfolket. Om Kong Eriks Krigsplaner. Han sender til
Kongen en Landsknægt, som angiver at have noget magtpaaliggende
at meddele. Der er Mangel paa Ammunition.

[*Etthers*] kong. matt., mijn ganske vnderdane thenesthe
altiid forsendt mit waar herre. Alder naadigste herre, ieg
haffuer nu tijngitt mit etthers kong. matt. almoge her paa
thenne sijde Hallands aass, oc the haffuer alle wellwilleligen
suarit, atthe wille gernne aff therres ydersthe macht oc for-
møge giøre tiillforing mit prouiantt, sameledis setthe op hoss
etthers kong. matt. lijff och gods oc mit therres lijff affuerge
etthe[r]s kong. matt. oc alles woress fijnder. Thett suarde alle,
som bor her synden for Lageholm oc loffuede mit thett
førsthe att føre hijd huer mand en t^e brød, j t^e oll oc en
tynde haffuere, somme mere, huer epther syn formøge. Oc
naar the horde, att krigs folkit komer, wille the tiillfore
alle ander vaare ther haffuer krigs folkit tijener, och selge
for pendinge. The andere bønder norden for Lageholms
aa sende tiill tingit iiij mend oc beklagede thom, atthe aff
ouer woll oc macht wore trengde fraa etthe[r]s kong. matt.,
saa the icke motthe kome tiill tyngge, oc kunde icke kome
tiill att giøre nogen hielp oc bijstandt epther thenne leylig
hed, oc bade for guds skyld, att mand wille haffue thom
vndskyllit, mens thett alder førsthe the sher eller fornømer
nogen hielp eller fortrøstning, tha wille the saa beuisse

¹ Udskriften er næsten forsvunden.

thom y mod etthers kong. matt., att etthe[r]s kong. matt. skall haffue thom intit at skylle¹.

Alder naadigste herre, geffer ieg etthers kong. matt. vnderda[n]ligen tiill kende, att y iafftis sijlle kom her ij aff etthers k. m. tjenere aff Kneryd² sogen och sagde, att koning Ereke haffuer ladett opbiude mand aff huss vtj Synder boo³, som allerede skulle forsamlle sig, oc will ther mit dræge nett att Hysoltthe len⁴ oc her bag om kryng ned y Hallandt, oc atthe skulle haffue nogen ryssig tygh⁵ hoss same bønder.

Y iafftis kom en aff myne spyer fraa thett suenske lyer. Hand syger, atthe suenske lijder stor skaade aff byen oc er bleffuen mange aff thom, oc atthe suenske vdgiorde bønder møstrøster. Dog lader thett anit krigs folck sig høre mit stolttthe ordt, oc atthe haffuer bulluerckit alle porther tiill, atthe aff byen skulle icke kome vd oc giøre thom skaade. Hand sijger oc, atthe taller om, att ther skall ware store skytt tilbage, som the suenske venntther thom oc pocke stortt paa.

Hand sijger, atthe suenske siiger, att koning Erick skall lade sig høre om etthe[r]s kong. matt., thett etthers kong. matt. wor for Elsborig och kraffude arff ephther ham, mens hand waar end nu icke død, mens wor nu komen oc wille selffuer fore arffen frem, mit mange stolttthe ordt.

Alder naadigste herre, y gaar kom thenne landsknecht tiill myn wacht en halff myll fraa slottit, huilken ieg nu sender etthers kong. matt. Hand berøppte sig for vach[t]en, att hand haffude att giffue etthe[r]s kong. matt. tiill kende, thett etthe[r]s kong. matt. laa stor macht paa. Ieg haffuer

¹ Den 25. Oktbr., to Dage efter at Kong Erik var ankommen for Halmstad, tilsvore paa Opfordring Bønderne i de to til Laholms Len hørende Herreder Aarstad og Halmstad den svenske Konge Huldskab og Troskab, idet de begjærede, at han vilde forskaane dem for Rov, Mord og Brand (Møller, Hallands historia I. 216 f.).

² Knærød i Sønder Halland.

³ Formodentlig Sønderum i Sønder Halland.

⁴ Isolte, et mindre hallandsk Len.

⁵ Reisisgyg, Rytteri.

sportt ham att oc fijnder ham icke wed ett mund hol¹, icke helder nogit synderligt, saa ieg haffuer ham mestencht, sender ham ther for tiill etthe[r]s kong. matt. paa vijdere besked. Alder naadigste herre oc koning, thett skall mit guds help icke haffue her nød y nogen maade, att vij io wille foruare thenne bro, tiill ieg fanger etthe[r]s kong. matt. wilge, mens ieg haffuer intit kørnne krud² tiill these hage skytther vden en x eller xij pund. Ther ieg kunde faa nogit, thaa skall thett icke spillis til forgeffues. Oc will ieg her mett haffue etthers kong. matt. gud almectiste befalit tiill lycke oc siger vynding offuer etthe[r]s kong. matt. fynder. Ex Lageholm thend 30 octobris mdlxiiij.

E. k. m.

wnderdane

tyner

Herloff Trolle.

Udskrift: Kong. matt. tiill Danmarck, myn alder naadigste herre och koning ganske wnderda[n]ligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet. Skriften er paa enkelte Steder noget medtagen af Fugtighed.

Nr. 46.

1. Novbr. 1563.

HERLUF TROLLE TIL HANS SKOVGAARD.

Han sender tre svenske Overløbere. Den største Aarvaagenhed vises overfor saadanne og overfor svenske Spejdere. En Afdeling svenske Tropper er dragen til Halmstad for at slutte sig til den der i Lejr liggende svenske Styrke.

Wenlig, kerlig helssen altid for sendt mit waar herre. Kere bole³, gode wen⁴, tijske iij personer ere komen hiid

¹ Han finder ham ikke ved eet Mundhold, hans Forklaringer ere ikke indbyrdes overensstemmende.

² Kjørnekrudt, fintkornet Krudt, Musketkrudt, i Modsætning til Slangekrudt (Blom, Kristian den fjerdes Artilleri S. 42 ff.).

³ Efter den Maade, hvorpaa dette Ord bruges her og især i Brevets Udskrift, maa det vistnok opfattes som Substantivet Bole, egentl. en Elsker, men her altsaa i Betydningen Hjertens Ven eller lignende.

⁴ Hans Skovgaard Jørgensen til Gundestrup i Skaane nævnes alt 1551 som kongl. Sekretær, blev c. 1563 øverste Sekretær i Danske Kan-

tiill slottit, the tho y gaar morgis oc thend anden y iafftis sijlle¹, aff thett suenske liger, oc epther thij att her tiill foren ere komen flere danske oc tijske, som beklager thom, atthe aff nod oc trang nødes tiill att løbe ther fraa, som the selffue nu berette kunde, oc thv wel haffuer hørt aff the andere, som ieg forre haffuer sendt kong. matt. fangen, som stemmer alle offuer ett, thaa haffuer ieg betrod thijsse paa therres eed vnder ett hengende² mit therres verge vden fengssell at drage tiill kong. matt. ther att thage vjdere besked, huor att kong. matt. vil haffuit mit thøm. Thett fornømer ieg, att vjsthe danske oc tijske y thett. suenske leger, att mand lod thom³, her kome y gen, oc att mand handler vell her mit thom, thaa skulle thett icke lenge waare, for end the komer alle samens, mens ieg holder thett saa hartt, som oc for nøden er, atthi kunde ingen kundskaff faa her fraa. Alle saadane, her komer, forwarer ieg y tornit oc lader føre thom offuer aassen oc haffer vacht vd mit aen, att ther ingen kand kome tiill bage y gen. Ieg steder icke helder nogen, som paa thene sijde er, att talle mit nogen paa hyn sijde aen, vden ieg selff. Ieg will wil hollit mit guds help hollit(!), att the ingen kundskaff skulle faa her fraa. Koning Erick gaff en bonde xl ʒ vrtther⁴, att hand skulle lade syn son speye oss her. En anden stod hoss aff wore oc gick strax hed oc warde mig ther att, oc thend anden sende syn søn hiid at speye, som ieg lod setthe her y tornit, ther hand kom. Y gaar epther meddag paa ij melle her ner drog thett folck fraa Keeritt⁵ oc tiill Halmsted tiill legrit, oc ther y bland er iij^c Skotter, oc en Suenske,

---

celli, fra hvilken Stilling han 1573 afgik som Rigsraad og Lensmand paa Helsingborg; død 18. Juli 1580. Hans Hustru var Anne Parsberg Vernersdatter. (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 II. 403—07). Paa den Tid, da dette Brev afgik, var Hans Skovgaard i Helsingborg (Nyt hist. Tidsskr. III. 544).

¹ Den Underretning, som disse Overløbere have givet Herluf Trolle, meddeler han i det som Bilag til dette Brev aftrykte Stykke.

² Under et Hængende, under Straf af at blive hængte.

³ ɔ: at man lod dem løbe.

⁴ ɔ: Ørtuger.

⁵ Keeritt, maaske Marekjær i Slättåkra Sogn, Halmstads Herred.

heder Krabbe Perssen, følger thom mit j^c hesthe, oc som bønderne siger for mig, thaa skall thett ware thett folck, som waar y Bleking. Mig hobis mit guds hielp, att thett skall snart gaa wel tiill, oc att vij wille faa slotts logen tiill [S]tockh[olm] for Halmsted¹, thett rymer sig fast ther epther mit alting. Gud hand hielp oss ther tiill. Ham wiill ieg altid haffue thig befallit. Ex Lageholm mondagen thend 1 nouembris mdlxij.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erlig oc welbijrdig mand Hans Skowgaardt, kong. matt. secreterer, myn kere frende och bole wenligen tillscreffuit.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet, Indkomne Breve til forskjellige højere Embedsmænd samt deres Koncepter. I Brevets Slutning er et Hul i Papiret.

[BILAG.]

Mogens Jonssons beretning, att hand tjener en skjttthe, som er en bonde, som bor y Aasherritt y Sørberg² oc haffer vd giortt³ iij hesthe, oc koning Erick giffer ham tiill vnderholding paa huer hest om monetthen ij $\frac{1}{2}$ orttur oc xx mark orttwr om arritt for ardis pendinge⁴, oc legger vnder Anders Olsson⁵ hans fane, er j^c oc xl starck, oc beretthe tjsse faner att ware for Helmstaa:

Anders Olsens faane	} tjsse iij faner waar the rijtther, som lode seg she for leyritt for Elsborg.
Her Gostaffs ⁶	
Oluff Stagi ⁷	

¹ Meningen er vel den, at den svenske Regering — Slotsloven i Stockholm — med Kongen efterhaanden vil blive samlet ved Halmstad.

² Sørberg i Aaseherred, Skarborgs Len.

³ 3: udrustet.

⁴ 3: Erritspenge (Arbejdspenge); saaledes kaldtes en Afgift, som Bonden betalte Husbonden for at være fritagen for Hoveri.

⁵ Anders Olofsson Oxhufvud.

⁶ Friherre Gustaf Olofsson Stenbock † 1571 som Rigsmarsk (Hofberg, Biograf. Handlexikon II. 318).

⁷ Olof Eriksson Stake til Hønsäter, 1561 Ritmester for Vestgøtha Ryttere, faldt 1563 for Halmstad (Handlinger rör. Skandinaviens Hist. XVI. 131).

Hand beritther, atthe skulle ware elluffue eller xij faner, dog ved hand icke naffn paa rittmesterne, mens siger, att k. E. er for Holmstad mit all syn macht oc koningen er ther selff y egen person, oc att koningen lader sig høre, att hand icke wil drage ther fraa, for end hand faar byen, oc att hand will tøffue ther the danskis komme.

Hand wed icke rett besked om skyttit, mens hand tror, atthe skulle være ved en xvij stycker, stortt och smott, vnder tagett en lxxx kerrer, som legger iij sma stycker paa huer kerre.

Hand beritther, atthe acther oc haffuer begyntt att skandsse hartt for porthen paa thend norder sijde, oc the haffue graffuit graffuen vd paa then norder sijde, att wanit er vdløbitt aff graffuen, oc y gaar waare the offuer paa thene sijde aen att beshe, huor the wille skandze oc opretthe skythtett tiill att skjude y byen paa thenne syndre sijde.

Koning Erick kom for Halmstad nu y søndags¹.

Anders Ingilss[on] tyener en skytthe, en bonde, bor hartt hoss Bogesund y Wedasloff², haffuer iij heste, legger vnder Anders Olsson. Hand sijger, att the are x faner rytther, viij fencker knectthe, the andere ere alle bønder. Skijcttit(!) ved hand ingen synderlige rede att giøre paa, mens hand siger, atthe haffuer vest actit att tromme(!) tiill byen mit thet første.

Jens Bijrgesson tyen[en]dis mit tho hesthe hoffuer paa huer hest om monitthen viij ⌘ .

Hans rittmesther hieder Anders Olsson offuer ij faner, huer fane er iij hundredt starck.

Hand sijger, att koning Erek er personligen y leyritt.

Hand beritther, att tijske faner skall ware for Halmstad:

Hertug Mogens faane³,

her gostaff Olssons fane,

tho oplandske faner, then enne ær her Iiffuer Ijuerssen⁴ och thend anden er Erick Knudsson riittmester offuer,

Oluff Stacks fane,

Anders Olssens faane,

hengste rijdernes fane,

koningens egen faane.

Koning Erick haffuer icke, thett hand ved, vden⁵ feneker tijske knectthe. Hand beritther, att the haffuer otthe groff stycker, mens ther er ij nogit saa store, thett storsthe stycke gaar xvj øxen for.

¹ Denne Linie synes at være tilskrevet efter det andet.

² Bogesund, nu Ulricehamn, 5 Mil fra Jønkøping.

³ Kongens Broder, Hertug Magnus af Østergøtland.

⁴ Ivar Ivarsson til Strømstad, senere myrdet paa Erik XIV's Befaling (De la Gardiska Archivet, utg. af Wieselgren, II. 54).

⁵ Tallet glemt.

Eend haffuer the iiij ander stycker, ther gaar iiij oxen for huertt.
Eend haffuer the iiij smaa stycker paa miker¹.

Hand beritther oc, atthe suenske formoder thom mere skytt att kome ephther.

Hand beretther oc, atthe lader thom høre, atthe welle byde².

Hand beritther oc, atthe haffuer graffuit en grøff[t] om therris leyer mellom byen oc thom, atthe y byen skulle iick[e] kunde offuer falle thom om natthe tijde.

Paa Bagsiden: The iij sue[n]ske fangers bekendelse.

Optegnelse med Herluf Trolles Haand. Indlæg i foregaende Brev.

Nr. 47.

3. Novbr. 1563.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Spejdere have skaffet Underretning om de Svenskes Bevægelser og Krigsbegivenhederne ved Halmstad. Han gjør alt for at hindre Svenskerne i at faa Underretning om de danske Tropper. Han haaber sikkert at kunne holde Laholm.

Etthers kong. matt.^s, myn ganske vnderdane tjenesthe nu oc altid forsendt mit waar herre. Alder naadigste herre, giffuer ieg etthers kong. matt. ganske vnderdanlegen tiill kennde, att ieg haffuer fangit nogen myne bud, som ieg haffude y thett suenske leger, oc the beritther for mig, att nu vtj mondags thaa haffude the suenske delt thom y tho hobe, oc thend enne hob lode the drage thenne veg, lijge som the haffude komit her fraa, oc droge hastigt mød broen tiill Halmsted oc mentthe, att the y Halmsted skulle entthen fallit vd eller ladit portthen op oc skulle icke anit haffue vist, end thett haffude warit etthe[r]s kong. matt. egit folck, oc the holt thom hartt mod broen, oc the anden(!) suenske lode, som the wille formeentt thom thett oc the skermissilt mit huer anden mit løst krudt, mens etthers

¹ Mike er et Slags Gaffel eller Tappeleje paa en Omdrejningsbolt, hvori de mindste Sorter Skyts plantedes (Blom, Kristian den fjerdes Artilleri S. 60).

² ∴: bie.

kong. matt. folck y byen lode thett saa ske oc waare style, vden allenne atthe skenctthe thom mit ett skud eller thv. Sameledis ther theris skermessil, som the suenske selfue gjorde. haffude ennde, thaa begyntthe the vd aff bijen mit nogen faa heste oc ryctte vd, oc thett lycttis thøm, saa atthe fijnnge fultt fannger y bijen aff the suenske oc thrij støcker skøtt, ett passeligt oc thv smaa. Sameledis beritther the mig och, att thett største stycke, som the suenske haffude, ther the skulle føere thett offuer thend ny broo, som the haffuer giortt, ther the kome paa broen, thaa hualde¹ broen, oc skjittthett falltt y aen, oc drucknit en vj eller otthe paar øxen. Thette skede alt y mandagis, och sijger same speyer, att the iij store skytt, som the suenske pucker oc truer saa stortt paa, atthe ere icke end nu komen. The sijger oc, atthe tror wijst, atthe neppeligen skulle wille bijde, naar the formercker, att etthers kong. matt. kriigs folck komer. The sijger oc for meg, atthe suenske beklager thøm, atthe kunde icke faa kundskaff om etthe[r]s kong. matt. kriigs folck. The siiger oc, atthe sue[n]ske haffuer bødit thom pendinge, atthe skulle flij thom kundskaff, mens ieg stheder ingen her offer aen, icke heller nogen att talle mit thom, vden ieg selff, saa att ingen fryntt eller fijend paa thenne eller hyn syde aen kand icke(!) kome tell huer anden, saa the mit guds hielp ingen kundskaff skulle faa. Wtj natt haffude the suenske her hartt mod brøen her ved slottett en lx hesthe, tho aff thom wore her hartt hoss broen, mens vij holler oss platt stille bode y byen och her paa slottit, atthe icke skulle mercke, huad helder her er folck eller ey. Ieg haffuer och ladit for waare brøen, saa atthe skulle will lade oss thend vforderffuit. Anitt haffuer ieg icke nu att scriffue, mens will nu oc altid haffue etthers kong. matt. mit siell oc lijff thend almecteste gud befalendis tiill siell oc liiff oc

---

¹ Hualde, Imperfektum af at hvælge eller hvælle, der betyder at dreje sig, vende om. Meningen er altsaa den, at Broen under den svære Byrde er styrtet sammen.

seger vynding offuer alle etthe[r]s kong. matt. fijender oc vuen-
ner. Ex Lageholm onsdagen thend 3 nouembris .mdlxiiij.

E. k. matt.

wnder

danne tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgborne fursthe, stormectiste herre, her Frederick thend annen, mit guds naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis koning, hertug vtj Slesuig, Holsthen, Stor[m]arn oc Dyttmersken, greffue vtj Oldenborig och Delmenhorst, myn alder naadigste herre oc koning ganske wnderdanligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsarkivet.

Nr. 48.

5. Novbr. 1563.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han beklager Mogens Gyldenstjernes Afgang som Statholder i Kjøbenhavn og lover vedblivende at sende ham Underretning om Krigsbegivenhederne; i Efterskriften meddeler han, hvad han har faaet at vide om Halmstads Belejring. De danske Krigsfolk begynde at komme. Om Spejdervæsenet.

Mijn ganske wenlige oc kerlige helssen altid forsendt mett waar herre. Kere her Magnus, ganske gode wen, tacker ieg theg ganske gerne for all ære oc gott, som thw meg altid giortt oc beuist haffuer, huilkiitt ieg alle mynne dage ganske gernne fortijenne oc forskijlle wiill mett guds hielp oc allt thett, y myn macht er, ther thw eller thijnne kand haffue tijenesthe eller gott aff. Kere her Magnus, ieg haffuer nu formertt leylighed aff thijn, myn broders oc Bijrgittis screffuelsse, atthv est forskaanit mett thend bestilling oc thijenesthe paa slottiitt¹. Ther som att thett waare

¹ Mogens Gyldenstjerne-maa altsaa have fratraadt sit Embede som Statholder i Kjøbenhavn, dog kun for en Tid (jvfr. ovfr. S. 32).

saa gott for kong. matt. och thetthe rijge, som thett er for theg selff, thaa vntthe ieg theg thett ganske gerne, attw nu y thijn skrøbelighed¹ motthe haffue roo och mag wden bestilling, mens thett wed ieg, att ther thv haffude bleffuit y samme bestiling, thaa haffude ther(!) woritt kong. mtt. oc rijgit tiill besthe oc tiill bijstand. Ther fore gjør thett meg ontt, att ieg hører, attw haffuer afftackitt, och att spillit nu regerer seg selff, som thett will. Ieg wille, at myn broder waare ther och fraa, thij hand er altt for from tiill thett selskaff. Gud han raade dog for alting, oc all sag gaar dog, som hand will, oc hans tiill gode. Kerre her Magnus, ieg formerker aff thijn screffuilsse, attw bleffuer y Københaffn paa nogen tiid. Hues tijennder eller nytt her vancker, will ieg altiit screffue theg tiill, saa ofttte som mig sthedis budt, oc ieg wiill alle myne dage altiit gjøre alt, huad som thv kand haffue tijenesthe oc gott aff, oc skall altiit mit guds hielp bleffue wed thett gamle. Wiltthv well gjøre oc sye Anne mange gode netther paa myne vegne. Her mett theg gud befalendis. Ex Lageholm fredagen thend 5 nouembris mdlxiiij.

Herloff Trolle till
Herloffsholm.

Kere her Magnus, nytt er her intit, vden atthe vtj Halmstad holle thom rettheligen well oc gjører the suenske stor skaade mit skermijssil oc skiuden. The haffuer fangit iij suenske stijcker ind y byen, thett fjerde falt y aæn for the suenske selff². Koning Erick haffuer ett suartt tall folck, dog meste paartthen bønder, oc lader sig she, som thom fattis raad oc forstand, gud ware loffuit³. Och tror ieg icke anit end, att vij wille mit guds alme[c]testes hielp

¹ Mogens Gyldenstjernes Svagelighed i Efteraaret 1563 omtales ogsaa i et Brev fra Sten Rosensparre, dat. Kalundborg 28. Oktbr., hvori denne beder Hr. Mogens skrive ham et Ord til, om det bedres noget med hans Sygdom (Orig. i Rigsark.).

² Jvfr. det foregaaende Brev.

³ Den Styrke, som Erik XIV havde samlet i Jønköping til Krigstoget, opgives til 3 Regimenter Ryttere, 4200 Mand, 3 Regimenter Fodfolk,

slaa och for iage thom vden stor skaade oc wmage¹. The haffer for vjssse tijender y therres leger, att kong. matt., vor n. h., er y lantthe Holsten hoss hertug Aluff om hieelp². Wortt folck begynder nu fast att kome an, oc will thett icke waare y otthe dage, for her komer en ende paa. Ieg holder thett her saa, att ingen huerken frijntt eller fyende komer her nogen stedz offer. Vij haffuer kundskaff fraa thom huer dag, oc the ingen fraa oss. Ieg lader kundskaberne oc bleffe paa hyn syde broen, atthe icke helder kome her offuer och taller mit ingen vden mit mig selff³.

Udskrift: Erlig oc welbijrdig mand her Magnus Gyldenstierne tiill Stjerneholm, ritther, myn besynderlige ganske gode wen, kerligen till screffuit.

Egenhænd. Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml.

Nr. 49.

Oktbr. eller Novbr. 1563?

Optegnelse af Herluf Trolle angaaende Forstærkning af Mandskab.

Ther som her wor en fane rijtther, thaa kunde vij end haffue nogen tijd [at] fordreffue och iage huer anden, att the skulle icke lenges. Ther her oc kunde kome nogen flere hageskytther, thaå gøres thett behoff, tij thett falder tjsse

---

18,000 Mand, samt 9—10,000 Bønder (Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 457).

¹ Just samme Dag, som dette Brev blev skreven, foretog Svenskerne en mislykket Storm paa Halmstad, hvilken gjentoges den følgende Dag med samme Udfald. Den 7. Novbr. drog Kong Erik bort fra Lejren. Ved denne Tid samledes de danske Tropper under Kong Frederik i Laholm, hvorfra de rykkede Halmstad til Undsætning; Svenskerne trak sig da tilbage og bleve slagne af de Danske ved Mared (Markerød), 1¹/₂ Mil fra Halmstad (Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 460 f. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 269 ff.).

² Kongens Farbroder, Hertug Adolf af Gottorp (f. 1526, † 1586). Dette Rygte om, at Kongen var hos Hertug Adolf, var falsk, da han netop ved denne Tid maa være indtruffen i Laholm.

³ Jvfr. det foregaaende Brev.

alt for hartt att woge dag oc natt¹. The waage saa gott som dag oc natt².

Egenhænd. Orig. i Rigsark., Krigen 1563—70, Diverse Dokumenter.

Nr. 50.

April 1564?

Optegnelse af Herluf Trolle om Flaadens Tilstand m. v.

Om skjiben haffuer thett thenne beskedt.

Først att alle skjiben ere ferdige saa ner som thett ny oc thend Suenske iomffrv, som skulle mit guds hielp bleffue aldeles rede inden xiiij dage³.

Thesse orloffs skeff oc pyncker⁴ ere opskyckit tiill Norge epther kong. matt. befaling oc scriffuelsse⁵.

1. Greb aff Kongsberg	} skeff.
2. Køge høg	
3. Engelske kedtze	} barcker.
4. Malmøs falck	
5. Normand	
6. Fronen — en roders iacth som en liden gallij.	
7. Gøgen	} roders iactther.
8. Vglen	
9. Lyllien — en pyncke.	
10. Opslogs pyncke.	
11. Elsborg pyncke.	
12. Vnge forten — en stor skeffs baad.	
- End er ther ij smaa frijbyttther.

¹ Ordene «oc natt» synes at være udslattede med samme Blæk.

² Denne Optegnelse, der maaske har været bestemt for Mogens Gyldenstjerne, synes at maatte henføres til Oktbr. eller Novbr. 1563, da Herluf Trolle holdt Laholm Slot.

³ Denne Optegnelse, der er udateret, maa vistnok henføres til April 1564.

⁴ Pinken er et fladbundet Lastskib med høj Bagstavn.

⁵ Disse Skibe vare sendte til Norge med Krigsfolk under Herluf Skaves Kommando i Anledning af det der skete svenske Indfald (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 307).

Tesse skyff ere vnder thend pomerske syde for Ny dyb¹:

1. Arken aff Dansken.
2. Iegeren.
3. Biørnen.
4. Flygendis gest.
5. Thend suenske barck.
6. Falck v. Bergen.
7. Nactter galen.
8. Enckhysser² pyncke.
9. Hertug Aluffs³ pyncke.
10. Suortthe pyncke.

Thend danske iomffrv er vdsendt att hentthe thett redskaff oc skøtt, som bleff reddit aff Kynnt gottes for Borengholm.

Thesse skeff ere hieme y haffnen:

1. Ieger mester.
2. Mercureus.
3. Suenske iomffrv.
4. Krabatt.
5. Acchelles.
6. Lijbske Chrestopher.
7. Danske Chrestopher.
8. Elephantthen.
9. Solen.
10. Ionas.
11. Poppegayen.
12. Sanctthe Iørgen.

Item x aff tesse skeff ere aldelis rede och skulle mit guds hielp legge vd y morgen aff haffnen oc paa strømen.

¹ Nydyb, Neue Tief, Vandet Syd for Rygen ved Stralsund.

² ∴ fra Enckhuyzen i Holland.

³ ∴ Hertug Adolfs.

Ther som att gud wiill, att mand kand bekomē fetallij oc skøtt, thaa skall thenne flode wære ferdig mit thett a[l]der første.

Ieg haffuer tald mit rentthe mester¹ om pendinge, som folkit skall haffue, for the løber vd att købe thom, hues the behøffuer. Rentte mester syger, att hand ved ther ingen raad tiill. Ther folket icke faar pendinge, thaa komer icke skjiben vdt.

Item om thend lijbske artickell mit thett bijtthe forandriing, thaa wed ieg intit andit forslag att giøre ther paa, vden som artickelen formelder.

Mens epther thij att the lijbske haffuer forklaritt thom, att thett er icke anderledis mentt en paa skibes och krigs folkit, oc forbuntthe formelder, att the, som thett meste arbed giøre, skall haffue en fordell for the andere epther gott folks kendelsse², ther som att kong. mtt. naadigste will vnde sitt krigs folck thend same fordell, ther the lijbske wille vnde therres, thaa geffue kong. mtt. mig ful macht att beslutthe mit her Friderick Kneffuell ther om.

Egenhænd. Orig. i Rigsark., Krigen 1563—70, Diverse Dokumenter.

Nr. 51.

11. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han har besluttet at gaa under Sejl og sender Kongen Sejlordenen; ønsker al Proviant sendt til Gulland og tilraader Kongen i Sundet kun at anholde de Skibe, som sikkert giøre Fjenden Tilførsel; herom beder han Underretning givet Tolderen i Helsingør og udbeder sig selv Forholdsordre.

¹ Joachim Beck.

² I Forbundet af 13. Juni 1563 mellem Danmark og Lybæk (Rigsark., Reg. 13. 92 a) var det bestemt, at Deling af Byttet skulde skee efter Folkenes Antal, «doch das denenn schiffenn, so die eroberung gethann vnnd zum begreiffenn die fürnehme arbeydt geleistet, ein vorthell nach fürnehmer leuth erkändtnuss vonn beydenn theilenn verwandten schiffslenthenn geleistet werde.»

Etthers kongl. maytt. myn vnderdanige tyeneste altiid forsendt met wor herre, ynskendis etthers kongl. majst. lycke oc salighed bode till siell oc liiff. Aldernaadigste herre, etthers naadis skiibs flode kom her for Dragøør vti afftis, tha x slog¹. Y dag haffuer alle høffuitzmend met mig besluttet at gaa till segels oc bruge søen, ingenstedz sette², then stund winden følger, før gud will, wii finnder wore fyender. Wii thuiler slett intet, att gud skall io wære met oss oc imod wore fyender oc giffue oss seyger oc offuerhand offuer thøm alle. Vii haffuer oc giort ordning, huor huer skall segle, epthersom thenne sedell vduiser. Ieg will oc altiid skriffue etthers k. m. till, saa offte mig stedis bud, huor wii ere, oc huor till gaar. Wille e. k. m. forordene, att al prouiant oc fetalle matthe forsendis till Gullandt, ther will ieg lade besked hoss Iens Bylle³, huor wy ere att fyndes, oc ieg ther kand annammen eller lade henten. Om thee skiib att anholde y Sundet, etthers kongl. majst. skriffuer om, talte ieg met then lybske amiral⁴, oc tyckes oss paa etthers kongl. majsts. gode behag, att mand ingen anholder vden thøm, mand wisseligen weed, som gjør fyenden tilføring, mens att mand lader alle skippere met alt hans

¹ Efterat den danske Flaade, der 1563 havde staaet under Admiral Peder Skrams Kommando, i Begyndelsen af November var gaaet i Vinterleje ved Kjøbenhavn (Danske Saml. 2. R. II. 188), anvendtes Vinteren til ny Udrustning af Flaaden og Indkaldelse af Skibsmandskab (Nyt hist. Tidsskr. I. 165 f. Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 238 ff.). Til Admiral for Flaaden udnævntes Herluf Trolle, og 1. Maj 1564 udstedte Kongen de for Flaaden gjældende Skibsartikler (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 510—19. Secher, anf. Skr. I. 657—63); 14. Marts var der udgaaet Ordre til Adelen og andre, som skulde lade sig bruge paa Orlogsskibene, om at give Møde paa Flaaden, som skulde stikke i Søen Christi Himmelfartsdag, 11. Maj (Tegn. ov. alle Lande VII. 649 f.); Dagen før løb Flaaden ud fra Kjøbenhavn (jvfr. det følgende Brev; den i Danske Saml. anf. St. angivne Datum 8. Maj er altsaa ukorrekt; ogsaa Resen, Frederik II's Krønike, har 8. Maj).

² ɔ: kaste Anker.

³ Jens Bille Clausen, f. 1531, † 1575, til Gl. Kjøgegaard m. m., 1560—71 Lensmand paa Gulland (Bricka, Dansk biogr. Lex. II. 232).

⁴ Frederik Knebel.

skiibs folk suerge oc certificere for tollereren, atthe icke skulle løbe paa ander haffner, end som hand thøm forholder, och etthers kongl. majst. wille scriffue tollereren till, huor widt e. k. m. will stede thøm att segle østert¹. Wille e. k. m. oc lade schriffue mig till same beskeed, tha will ieg oc haffue ther ett indseende mett, om nogen fyndes paa annit fare wand². Ieg wed nu intet ydermere att scriffue, mens beder, att gud will beuare etthers kongl. majst. mett all lycke, seyger oc welfart baade till siell oc liiff, oc att gud will giffue meg oc thisse gode mend met all skiibs floden att tyene e. k. m., att thett kand were e. k. m. oc Danmarckis riige till gaffn oc gode, huilcket vii alle hobes till att skie skall, amen. Ex etthers kongl. majsts. orloffs flode thend 11 maji mdlxiii.

Etthers kongl. majsts.
vnderdane tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn, stormechtigste første oc herre, her Frederich den anden, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis konnig, hertug vdy Slesswiig, Holstenn, Stormarnn oc Ditmerskenn, greffue vdy Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre, gandske ydmyggeligen oc vnderdanig tilsendt.

¹ ∘: øster paa.

² Nærværende Brev kom Kongen i Hænde samme Dag, og strax svarede han Herluf Trolle, at han havde tilskrevet Tolderen (i Helsingør), at han af de Skibe, som kom i Sundet, skulde tage Ed og Beplytelse om kun at løbe til Danzig, Königsberg, Rostock, Stralsund og under den pommerske Side og ikke andensteds; Kongen paalagde derfor Herluf Trolle ogsaa at have Opseende med, at Skibene paa deres Rejse ikke gjorde Kongen nogen Bedrag. Forøvrigt var han tilfreds med Herluf Trolles Foranstaltninger (Tegn. ov. alle Lande VIII. 13).

Ordning, hvorledes den under Herlov Trolles befaling
staaende flode skulde segle.

I Guds naffn.

Fortuna¹.

Danske Lybske
Christopher. Christopher.

Mercurius.

Arcken. Elephanten.

Løffuen.

Dauid. Solenn.

Kindt gaades.

Falck van Aalborgk. Pappegoye.

Iegerenn.

Englesk Ketzē. Ionas.

Morian.

Høgenn. Griffuen.

Biørnenn.

Nordmand. Geesthenn.

Santhe Iørgens boyert².

Hertug Oluffs pincke.

Iompffru pincke.

Gøgenn.

Thisse ere forordineret att løbe for heden³ paa kund-
skaff oc komme till floden, naar the fornemer fienderne etc.

Første gud will, at ieg kommer till die lybske, tha
achter ieg att sette thennom y thend siette rege bland
Iegeren oc Morianen, saa at wy haffuer nogen aff wore
skiib bag thennom⁴.

Aftryk efter Danske Magazin III. 212 ff.

¹ Admiralskibet, paa hvilket Herluf Trolle var ombord.

² Bøjert, et lille Skib med een Mast.

³ At løbe for heden, at løbe forud herfra.

⁴ Den Flaade, som Danmarks Forbundsfløe, Lybæk, stillede, stødte til den danske ved Bornholm under Admiral Knebel; den bestod af 6 Skibe og 3 Jagter (Garde, Den dansk-norske Sømagts Historie 1536—1700 S. 62). I den Sejlorden for de forenede Flaader, som er meddelt i Danske Saml. 2. R. II. 189, ere de lybske Skibe indrangerede mellem de danske paa den Maade, som Herluf Trolle omtaler i Brevet.

Nr. 52.

16. eller 17. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Om Flaadens Sejlad; han har holdt Raad med sine Officerer om Planerne for denne. Den lybske Admiral har ytret Frygt for, at Flaaden ikke var tilstrækkelig stor, men Herluf Trolle venter endnu 2 Skibe. Han sender Flaadens Slagorden samt et Brev fra den lybske Admiral, endvidere en Fortegnelse paa, hvad der endnu mangler Flaaden saavel af Mandskab og Haandværkere som af Udrustningsgjenstande, hvilket han gjentagende beder sig tilsendt. Skibet Achilles er bleven rustet; en Fribytter, der er i Farvandet forud for Flaaden, ønsker han at knytte til denne. De syge Folk sender han i Land og beder friske sendte i deres Sted. Skyts trænger han ogsaa til. Lybækkerne maa allerede proviantere paa Bornholm.

Wenlig, kierlig helsenn nu och altiid forsendt met wor herre. Kierre her Monus, gandske gode wen, ieg tacker deg gandske gierne for nøgid gaat, som du meg altiid giort och bewiist haffuer, huilckid ieg altiidt gierne met theg igien fortiene och forskylle will. Kierre her Monus, giffuer ieg theg wenligen till kiende, at siiden y onssdags¹, wy løbe fraa Kiøbenhaffnn, tha haffue wy stedtze werid vnder segell och hollid søenn aff en bo² och till then anden, thy wijnden waar oss emodt, mend mellum sondag och loffuerdagen om natten tha haffde wy saa stor en storm imod oss, saa at wy maathe løbe hiid och sette weed Falsterbo reffuell, huor wy ligger end nu, thj werid er oss emodt. Thet første gud will giffue oss nogen windt, tha skulle wy icke ligge her lenger. Kierre her Monus, y gaar haffde ieg mine hoffuidtmend och styremend till samens och forspurde meg met thennum, om thet waar radeligt, første gud giffuer oss winden, att wy tha holler søenn och løber for gullandtzske sandt øhr³, som ligger paa thj vgge sex⁴ neer thend suendske skeer, eller at wy skulle løbe till den suendske sand øhr, som ligger nogid ostenn for Stockholms skeer, eller

¹ 10. Maj.

² 3: Bov, Side.

³ Gullandske Sandøer Nord for Gulland.

⁴ 3: Uge Søs, Sømil.

och at mand will løbe ind y skieren. Thette forskreffne er tagid y id beraad, till saa lenge at wy kommer vnder Gulland, thy att alle styremend siiger, at thett kand icke andit werre, end at wy io skulle sette vnder Gullandt etc. Thend lybske amyral gaff och till kiende, at vdy fiør haffde kong. maytt., min aller naadigste herre, vdrystett siuff och tiuffue gode orloffs skiib, och at kong. maytt., min aller naadigste herre, haffde loffuid och till sagt thennom nu vdy thenne sommer at vdgiøre en stadligere¹ hielp end y fiord. Nw fande the icke vdenn xix orloffs skiff y thenne flode for vdenn iacter, sagde ther hoss. at dij icke torde griffue finden an y fiør, och meenthe, huad mand nu skulle giøre, effther wy waare icke saa mange skiib, som wy waare y fiør. Huor paa ieg haffuer giffuid hannum och dy lybske for suar, at om wy icke erre saa mange, som wy waare y fiord, tha wille wy met gudtz hielp werre willie, och thett skall met gudtz hielp gaa well till, och sagde thennum ther hoss, at kong. maytt. war fororsagt att sende viij skiff till Norge, som skulle haffue werid vdy thenne flode etc.² Sammeledis at ther er end nu tho weldige skiiff forhandenn, som ieg formoder huer time at skulle komme till oss met thett første, huilckid dj begierede, at ieg wilde skriffue effther them, som er Krabbathen och thend Suenske iumffrw. at the wille komme till oss mett thett første³. Kierre her Monus, ieg sender theg och en vdskriff vdaff thend ordning, som wy haffue giørt, oc wy acter mett gudtz hielp at holde, naar som at wy seyler eller och saa søger wore fyender, om thu wille giffue kong. maytt. thenne leylicheedt till kiende. Ieg sender theg och et breff, som Frederich Kneffuell skreff meg till igaar, siiden hand war dragen fraa borde⁴. Kierre her Monus, ieg sender theg och et register paa nogen deell, som oss fattis, och beder ieg theg gierne,

¹ Stadlig, stadelig, fast, stadig.

² Jvfr. ovfr. S. 124.

³ Skibene Krabaten og Svenske Jomfru, der vare erobrede ved Elfsborg, kom tilligemed et tredie Skib senere til Flaaden (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 62).

⁴ Disse Bilag findes nu ikke ved Brevet.

athu wille well giøre och skicke oss thett effther mett thet første etc. Kierre her Monus, huor som ieg y nogen maade kand tiene deg, tha giør ieg thet gandske gerne etc. Giør well och siige din kierre husfrw mange gode necter paa mine wegne etc. Her met theg gud befalendis etc. Ex Fortun vnder Falsterbo onssdags thend 16 may anno dominij 64¹.

Herloff Trolle.

[Paa et løst Blad:]

Kierre her Magnus, efftherdij saa at tijdens forløffuer, disligiste at ieg formercker vdaff nogenn styremendt, at thet intid haffuer paa seg met then tillsending, som dij lybske haffuer talid om, tha haffuer ieg seet for gaat an at vdryste Achilles² till arloff och will ther for tage et stycke aff huert skiib her y flodenn, disligiste nogid folck och bemanne hannum ther mett. Kierre her Magnus, wille thu och giffue kong. maytt. till kiende, at thend frij bytther, som Claus Rantzow³ haffuer vdgjort⁴, at ieg formercker. at hand er løben for oss vd och will till Nerwen⁵, thet kom en aff wore pincker och talede met hannum vnder Borringholm. Ther som at ieg kand komme till hannum y søenn, tha will ieg beholde hannum hos flodenn. Kierre her Magnus, ieg sender thette her siuge folck y landit och beder gerne, at mand wille sende meg fersk folck igien. Sammeledis at mand wille sende meg et hundritt eller halfandit hundrit hage skytther, at ieg kunde besette Achilles mett. Och haffuer ieg tegnid paa thenne indlucte sedill paa (!), hues ieg wilde haffue och meg fattis, beder ieg theg ther forre gerne, athw wille well giøre och fly meg thett met thett første etc.

Kierre her Magnus, meg fattedis møgid vdi Kiobenhaffnn,

¹ Her er en Fejl i Dateringen; den 16. Maj var 1564 en Tirsdag.

² Achilles, et Koffardiskib, som blev rustet til Krigsbrug (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 62).

³ Enten Claus Rantzau Benedictsens, † 1584, eller Claus Rantzau Henningsen (Dsk. Mag. 4. R. III. 65 f.).

⁴ Udgjort, udrustet.

⁵ ∴ Narva.

effther som ieg drog aff, och beder ieg theg gierne, athu wille giøre well och fly meg thett met thett første.

Forst fitallij.

Halff andit hundrit hage skytther.

Sex tømmermendt.

Fire pibere.

Tiuffue bysse skytthere.

Sex tønner liuss.

Halff andit hundrit nøgele segell garnn.

Segell lerid xvij ryller.

Kraffueell¹ speger j tysendt.

Suenske speger en j tønne.

Offuerlobs² speger ij tønner.

Tho eghe plancker.

Tho badskier.

Tiuffue par hencksler och kramper till portene.

Kierre her Magnus, ther som der war raad till, at mand haffue kund bekomme en hundrit gode bodtzmend, tha giørde[s] the oss saare well behoff.

Kierre her Magnus, om thett er saa, at thj Skotter kommer ther vdy Sundit, som Fredrich Kneffuell skriffuer om, wille mand da sende them effther meg, tha wille ieg stercke wore flode met thennom och tage aff deris folck oc sette paa wore skiib oc aff wort folck setthe paa deris skiib igienn³.

[Paa en løs Seddel:]

Kierre her Magnus, om ther waar nogen skyd y Kiøbennhaffnn aff at ladę, tha haffde ieg well behoff, at mand

¹ Kraveler kaldes nogle korte Træer mellem Dæksbjælkerne.

² Overløbet er det øverste Dæk paa et Skib.

³ Talen er her om nogle skotske Handelsskibe, som ventedes at ville passere Sundet; Hans Skovgaard skriver 19. Maj til Mogens Gyldenstjerne: Om de Skotter haver kgl. Maj. skrevet til Tolderen i Helsingør, at de skulle anholdes, naar de did kommer, paa videre Besked (Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I). Ifølge kongl. Ordre af 19. April skulde Tolderen i Helsingør anholde skotske og hamburgske Skibe, der vilde passere Sundet (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 245).

kunde faa en vj helle iern slanger¹ oc vj quartyr slanger oc iij halff slanger oc nogen anden skott, som skulle were paa Achilles, at om ther staar nogen raad till, at ieg kunde faa them etc.

Disligist, kierre her Magnus, siger och beclager seg dy lybske, at the erre nød till at sette vnder Borrigholm for fitallie skyldt.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand, her Magnus Gyldenstjerne till Stiernholm etc., ridder och kong. maytt. stadt-holder paa Kiøbenhaffnn etc., min besynderlige gode wenn, gandske wenligenn till schreffuitt.

Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 18. Maj.

Nr. 53.

21. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han indberetter, at Flaaden har lagt sig ind under Bornholm, forat Lybækkerne kunne proviantere. Han agter derefter at søge Fjenden mellem Øland og Gulland. Han udtaler sin Tilfredshed saavel med Officererne som med Mandskabet.

Etthers kongl. majst. myn gandske vnderdanige tyeneste mett all lycke, welfart oc salighed altid forsendt met wor herre. Aldernaadigste herre, werdis etthers kongl. mayst. att wiide, thett wii er komen hid vnder Boringholm mett e. k. ms. orloffs flode nu i torsdags aften², ther x slog. Orsagen, huorfor wii her lode ancker falle, er, atthe lybske sagde, seg ingenstedz lenger att kunde kome, førend the finge taget mere fætalli ind³. Nu y fredags toge the fætalli ind, dog icke all samens. Y gaar war thet sadan en storm oc wedder, att mand intet kunde handle seg. Nu thett er bleffuen stille, will wy met al fiid fordere, att thet

¹ Slanger, et Slags lange Feltstykker.

² 18. Maj.

³ Jvfr. det foregaaende Brev.

skall strax skee, oc wii mett thenne wind wille holle oss y the suenskes farewand mellom Øland oc Gulland. Wii haffuer end nu ingen wisse tyender, huor the suenske skiib ære. Wii hauer alle wore pincker for vdt om kundskaff oc wisse tyender. Thet første wii bekommer wiss kundskaff, tha wille wii haffue wore fyender vspard, oc oss haabes met thend alsommecteste gudz hielp att fange en erlig seyer offuer e. k. ms. oc riigens fyender, thett e. k. m. oc wii alle wil bede gud om oc tro hans guddomelig almectighed ther till, att met thet første wisseligen skee skall. Etthers kongl. maytts. gode mend, tisligeste alt e. k. ms. kriigs folk holder oc skicker sig oc emod mig y e. k. ms. tyeneste met all wil- lighed oc lydighed y alting som horsame, erlige, tro mend oc icke anderledis end som mine egne brødre oc børn. oc oss alle hobes, at thett skall gaa well till, gud till loff oc ære oc e. k. m. till ett gott naffn oc gaffn. Hermett will ieg oc thenne ganske flode haffue e. k. m. till siell oc liiff oc en erlig seyerwinding offuer e. k. ms. fyender then euige gud befallit. Aff etthers kongl. majsts. orloffs flode pyense dag aar mdlxiiii vnder Boringholm.

Etthers kongl. maytts.
vnderdane tyener
Herloff Trolle.

P. S. Allernaadigste herre oc konnig, hues som meg fattis, thet haffuer ieg skreffuid her Magnus Gyldenstjerne till ¹.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, her Frederich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis konnig, hertug vdi Slesswiig, Holsteen, Stormarnn och Dittmerskenn, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst etc., mynn allernaadigste herre och koning, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 215 f.

¹ Jvfr. det foregaaende Brev.

Nr. 54.

23. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han beder indtrængende om Tilførsel af Proviand, da der begynder at blive Mangel derpaa. Han agter nu at sætte Kursen mellem Øland og Gulland. Til Skibet Achilles behøves en Præst og til Flaaden i det Hele nogle Badskærer. Han sender en Tømmermand hjem.

Wenlig, kierlig helsenn nu och altid forsendt met wor herre. Kierre her Magnus, gandske gode wen, tacker ieg theg gierne for alt gaat, som du meg altid giortt och bewiist haffuer, huilckid ieg gierne igien fortiene och forskylle will. Kierre her Magnus, giffuer ieg theg wenligen till kiende, at ther begynder all rede att bliffue brøst paa fitalij her paa skjibene, och mestenn for øøll, saa at wy maa tage aff det ene skiib och dele iblandt the andre. Och haffue wy end nu en skjib merre vdrystid till aarloff, som er Achilles¹, och haffuer ieg sett weed halff anden hundrit mand ther paa, som wy fick her paa Borringholm, och fattis hannum och saa fitallij ther till. Beder theg ther forre gierne, athu wille giore well och hielpe till, at wy kunde faa fitalij effther oss met thett allerførste mueligt kunde werre. Samledis, kierre her Magnus, giffuer ieg theg wenligenn till kiende, at wy ret nu y then time (y gudtz naffnn) acter at løbe her fraa Borringholm oc lobe imellom Ølandt och Gullandt rett paa the suenskis farewand, gud almech[tig]ste giffue till lycke och saligheedt etc. Kierre her Magnus, beder ieg theg, athu wille giore thit beste, at wy maathe faa fitalij met thet første etc. Hues ieg kand werre theg till willie oc tieniste vdy nogen maade, gior ieg gandske gierne etc. Wilthu giore well oc siige din kierre høstru mange gode necter paa mine wegne. Her met theg gud befalendis. Ex Fortun vnder Borringholm tiisdags thend 23 maj anno dominj 64.

Herloff Trolle.

---

¹ Jvfr. ovfr. S. 132.

[Paa en løs Seddel:]

Kierre her Magnus, giffuer ieg theg och saa wenligen till kiende, at oss fattis well en trj eller fire badskier och en predicant till Achilles. Beder ther forre gierne, athu wille gjøre thit beste oc lade forhore, om ther waar nogen raad till at become them, fordj her er en tho eller iij bleffue[n] siug ther aff, saa mand intid kand bruge them. Vale.

[Paa en løs Seddel:]

Kierre her Magnus, ieg sender theg nu thenne skiibs tømmermand hiem vdigien, athu kand haffue ham at bruge ther, oc er hand en god tommermand oc kand well arbeyde, mend hand er saa barsk, at hand ther forre icke tiener her till skiibs.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mandt, her Magnus Gyldenstiern till Stiernholm, ridder, kong. maytt. stadtholder paa Kiobenhaffn, min besynderlige gode wen, gandske wenligen tillskreffuit.

Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 55.

25. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han indberetter, at Flaaden er ankret op under Karlsø ved Gulland uden endnu at have truffet Fjenden. Der er megen Sygdom og Dødelighed paa Flaaden, ligesom der er Mangel paa Øl. Han ønsker snarest at møde Fjenden. «Achilles» er bleven udrustet.

Etthers kongl. majst. myn ganske vnderdane tyeneste altid met wor herre. Aldernaadigste herre, giiffuer ieg etthers kongl. majst. ydmygeligen tillkiende, att wii komme hiid vnder Gutlandt oc lode ancker falle vnder Kaars øø¹

¹ Karlsø, Store og Lille, hedde to Øer vesten for Gullands Sydende, fordum bekjendte for deres Stenbrud.

y iafftes, ther klokken war x. Wy haffuer wore pincker vde om kundskaff. En aff them er komen hiid till oss oc førde en bonde med sig, som the toge paa Ølandt. Same bonde siger, atthe suenske skulle ligge for Elsnabben¹, oc atther skall ligge nogen galleyer for Kalmar. Ellers haffuer wii endnu ingen tyender fangit, icke heller fornomet nogen synderlig fyende. The andre tho wore pincker løbe frem beder att forskaffe oss kundskaff. Saa haffuer alle høffuetz-mend met mig oc taldis wed, hues nu ydermere er att foretage, oc met gudz hielp mett gudz raad er besluttet aff oss alle at wille gaa till segels oc søge fyenderne. Enten wii søger thøm for Elsnabben eller andersted, staar y gudz allwældigs haand. Gud almecteste hand giffue oss lycke oc en erlig seyer offuer wore fyender. Att saa wisseligen skee skall, bør oss alle at bede gud om oc tacke gud therfor, amen. Ieg giffuer etthers k. m. oc vnderdanligen tillkende, att her er meget siugt folck paa skiibene, oc mange dør bort, gud were alles vores hielper oc giffue en sålig stund, y naar thet skal være. Saa er her oc allerede stor brøst y floden for øll, som ieg ydermere haffuer screffuit etthers kongl. majsts. statholder her Magnus ther om². For slige oc andre aarsager mere er thet wort beste att søge wore fyender met thet første, gud hand være met oss. Ieg haffuer vdrøst Acchylles³ till ett orloffs skiib oc satt ther ett hundred mand paa, som ieg oc nu prouanterer aff then fetalli, ieg haffuer, saa langt som the lengst kand strecke sig. Thett første gud will, att wii kunde kome the suenske saa ner, att wii komer y tale mett thøm, tha skall ieg skriffue etthers kongl. majst. gode tyender till met gudz hielp. Gud almecteste hand giffue e. k. m. lycke oc salighed, seyer oc offuerwinding offer alle e. k. ms. fyender oc uwen-

¹ Elfsnabben, forhen Sveriges fornemste Orlogshavn, ligger i Stockholms Skjærgaard og er tilgjængelig for de største Skibe; den er i Stand til at rumme en hel Flaade, som i den ligger sikker for alle Vinde.

² I det følgende Brev.

³ Jvfr. det foregaaende Brev.

ner, att etthers kongl. majst. met alle e. k. ms. tro vnder-satthe maa aff hiertet loffue, tacke oc benedide thend euige gode gud, amen. Aff etthers kongl. majsts. orloffs flode torsdagen thend 25 maji mdlxiii.

Etthers kongl. majsts.

wnderdane tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høybarenn første, stormechtigste herre, her Friderich den anden, met gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug wdy Slessuiig, Holsteenn, Stormarnn oc Ditmarskenn, greffue vdy Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och koning, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 214 f.

Nr. 56.

25. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGÈNS GYLDENSTJERNE.

Flaaden er ankret op under Karlsø. Der er Mangel paa Øl og snart paa Proviant; mange af Folkene ere syge og en Del ere døde. Han ønsker snarest at søge Fjenden. Han foreslaar, at der sendes Malt til Gulland til Brygning. Han beder om Underretning om, hvilke Tidender der haves i Kjøbenhavn. Han beder sig nogle Badskjærer tilsendte.

Wenlig, kierlig helsenn nu och altid forsent met wor herre. Kierre her Magnus, gandske besynderlige gode wenn, tacker ieg theg gierne for møgid gaat, som dw meg altid giort och bewiüst haffuer, huilkid ieg gierne igienn forskylle och fortiene will etc. Kierre her Magnus, giffuer ieg theg wenligen till kiende, att ieg y afftes kom her vnder Gullandt met kong. mayt. orloffs flode, och lod wy vnder Karsso wore ancker falde, ther klockenn waar x etc.¹ Her

¹ Jvfr. Indholdet af dette Brev med det foregaaende Brev.

begynder att bliffue stor brøst for øll paa mange aff skjibene, saa at ieg alrede maa tage aff thett ene skiib och dele eblandt the andere. Och ieg haffuer och vdrøsted Achilles till et orloffs skiiff och tagid et hundrit mand aff Borringholm och satt ther paa och spijser them aff den fjtalij, ieg haffuer, saa langt som then kan naa. Ther forre wille thet werre fornøden, at her kommer fitallij och øll met thett første. Her er och bleffuenn en heell hob aff thette folck siüg, och somme erre dod aff dem, saa at thett er icke gaat at ligge lenge still met thennom. Met thet første met gudtz hielp, mens folckid er før och løstigt, for end fitalienn gaar mett, acter wy at søge worre fyender, gud alsommech[te]ste hand giffue oss lycke ther till och forlene oss en god seyerwinding offuer worre fyender etc. Och haffuer ieg ther forre haffd alle hoffuidtmendene till samens y dag, och haffue de alsamenn raadt saa, at wy met thet første gud will, att winden giffuer seg saa, at wy met gudtz hielp acter at søge wore fyender for Elsnaben, eller och huor wy finder them. Kierre her Magnus, nogen aff wore skiib sette nogen tomme tynder y landt paa Borringholm, om du der wilt lade hente dem. Ieg haffuer och ladit sett nogre her y land paa Gulland. Ther som mand wilde sende malt hiid till Gulland oc homble, tha kand Iens Bilde lade bruge oss nog her etc. Kierre her Magnus, beder ieg theg och saa gierne, athu wilt giøre well, naar her stedis bud emellum, athu wilde skriffue meg till, hues tidinger ther y haffue der, och naar meg stedis bud till deg igien, skall thu altid nest gudtz hielp faa min skriffuelse, hues tydinge wy haffue her etc. Kierre her Magnus, hues ieg vdj nogen made kand werre deg till willie och tieniste, skall thu altiid finde meg godwillig, ther till etc. Wilthu giøre well och sige din kierre hostrw mange gode netter, disligist Iens Vlstandt och Niels Vlstandt¹ mange gode netter paa myne w[egn]e etc.

¹ Jens og Niels Ulfstand, Sønnen af Hr. Truid Gregersen Ulfstand til Thorup og Vemmetofte og Fru Yde Brok. Om Jens U. se ovfr. S. 105. Niels U. til Barsebæk og Vemmetofte havde gjort Hofstjeneste som Skjænk, var Tøjmaster paa Krigstoget til Lands 1564, var for-

Her mett thet(!) thend almechtigste gud befalendis. Ex Fortunn vnder Karssø torssdagenn thend 25 dag may anno dominj 1564.

Herloff Trolle.

[Paa et løst Blad:]

Kierre her Magnus, kand thw aldri tro, saa ilde ieg er weedkommen for badskier¹, och haffde ieg tho, den tiid ieg drog aff, oc nu er thend ene død, och thend anden duer intid. Och meente ieg, at ieg skulle haffue faat nogen raad her paa Gulland, saa er her ingen, oc fattis Erich Lycke² och saa en badskier, och saa tho eller try aff de andere skiib, som ingenn haffuer. Beder ieg theg ther forre gandske gierne, athu wille giore well, om ther waar nogerlunde raad till at bekomme them, och sende meg nogen met de første fitallij skiib, her kommer.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand, her Magnus Gyldenstiernn till Styernholm, ridder etc., kong. maytt. stadtholder paa Kiobenhaffnn etc., myn besynderlige gode wen, gandske wenligenn till skreffuitt.

Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Uden paa har Mogens Gyldenstjerne skrevet: Om fytallij oc badskere.

lenet med Møen, senere med Vordingborg, øverste Falkemester 1571, † 5. Oktbr. 1574; gift med Margrethe Skave, hvis Fader, Herluf S. var Herluf Trolles Sødskendebarn (Brasch, Vemmetoftes Hist. I. 71, 91 f.).

¹ Saa ilde jeg er vedkommen for Badskjærer, saa slet jeg er forsynet med Badskjærer.

² Erik Eriksen Lykke til Skovsgaard (Nørager Skov, Sønderhald Herred) førte Skibet Jægeren (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 61); han var ved denne Tid Lensmand paa Økloster og havde senere efterhaanden de store Len Riberhus, Aarhusgaard og Odensegaard (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596), begr. 4. Jan. 1595 (Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VI. 399); gift 1. med Kirstine Nielsdatter Rotfeld, 2. med Margrethe Gjøe Falksdatter (Klevenfeldts Saml. i Rigsark. Saml. til Jydsk Hist. og Topogr. 2. R. I. 252, Stamtv.).

Nr. 57.

27. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han agter næste Dag at gaa under Sejl med Flaaden; der er Mangel paa Øl og Lys. Han er bekymret over kun at kunne faa svenske Lodser paa Sejladsen i Skjærgaarden. Han ønsker at faa tilsendt Badskjærer. Han beder forklaret for Kongen Grunden til, at han endnu ligger stille.

Kere her Magnus, gode wen, ieg screff theg tiill ann-dags gaard¹, huorledis att wij waare komen hiid vnnder Karsøø, oc huad wortt raadslag waar, som wij oc aldelest haffuer rett oss ephther, och ther som att wynden haffude saa stanndit, som hand waar, tha haffude vij løbed her aff y gaard. Nu er veritt gaaid tiill nord oc norduest, huor fore wij ere bleffuen stille liggendis y gaar oc y dag. Thett første gud wiill føge oss goder wynd, thaa welle wij fulkømme waar reysse, som ieg tiill foren haffuer skreff[uit], me[n]s y hueden att veritt blesser, thaa wille [wij] mit guds hielp gaa tiill segils y morgen mod affthen oc bruge søen oc loff-uere² aff oc tiill y søen, tiill gud will giffue oss føge oss(!) wynd, ther wij begere, synden, sud ost, osten oc synden fang wede³. Kere her Magnus, wij haffuer stor brøst for øll, attw ther fore wilt well giøre oc thencke paa oss mit thett førsthe. Gud skall vjdit, att ieg mit al fljdt sher ther paa oc strecker thett thett lengsthe, ieg kandt, som will skall befyndis, naar gud wiill, thend tijd komer, att vij komer hiem y gen. Ieg haffuer vdspeffit aff thett øll, ieg haffde inde y gaar, iij t^r, oc Per Huitfeld⁴ haffuer och vdspeffit paa the andere skjib iij t^r. Her er thett skjib, som icke fick vden viij t^r øll, ther vij løbe vd, som hoffuitz-

¹ ɔ: andendagsgaar, iforgaars.

² ɔ: lovere, lavere.

³ ɔ: Fangvej, Medbør.

⁴ Admiral Peder Huitfeldt Ottesen til Engestofte m. m. førte Skibet Mercurius; † 1584 (Danmarks Adels Aarvog 1887 S. 220. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 61).

manden sijger. Oluff Kull¹ gjorde icke well, att ieg icke fick thett regesther, huad huer fick ind, som mig bleff loffuit. Hoffuitzmeden klager oc, atthe kunde icke heller faa lijus, ther fore nødes ieg tiill att haffue bud tiill Vesby oc købe lijus oc maa tøffue her, tiill ieg faar lijus. Dog wille ieg icke tøffue ther ephther, waare vijnden god. Thett er icke myn s[æ]jyll, att ieg talde io nock ther om tiill Knud screffuer², for ieg løb vdt, oc Knud loffuede, atthe skulle haffue faaidt. Kere her Magnus, 'wij ere full ille forsørgit mit styre mend paa thend suenske sker, the besthe, ther wij haffuer, ere suenske. Ieg haffuer her iij inde. Thett er full vnderligt att fortro oc setthe waar welfartt paa saadantt folck, mens ther waar ingen anden raad y Københaffn. Nu talde ieg mit Iens Bille om styre mend, thaa fick ieg icke vden en, her paa landit er oc fød y Suerrige. Kere her Magnus, kunde vij och haffue fangit en iij badskere, som aff the, wij haffude, ere bortt døde. Nu er some skyb, haffuer ingen badsker. Thend beste, ieg haffude her paa skjibit, bleff oc død, thend, ieg nu haffuer, er en badsker suendt oc duger intit. Kere her Magn[us], ieg tuiller intit, attv io thencker paa oss, huad thv kantt, wij wille oc lijde oss³, thett beste vij kunde. Ieg kand ingen faa h[er] paa Gulla[n]dt. Kere her Mag[n]us, end groer gangendis fod, oc end suelther sydende krage⁴, ther fore wille wij bruge søen, huilken bog vynden blesser. Folkit lader sig oc bedere nøge, naar vij segle, end naar vij legger for ankere. Kere her Magnus, wiltw giøre myn vndskylling for kong. mtt., att ieg icke y gaar eller dag gick tiill segel, som ieg haffuer screffuit, tij ieg kand intit mod veritt. Gud almectesthe

¹ Oluf Kuld, kongl. Proviantskriver; 21. Maj 1567 fik han Brev paa et Kannikedømme i Oslo, hvilket igjen bortgaves 12. Juli 1573, ved hvilken Tid han altsaa maa antages død (Norske Rigsregistrarer I. 554. II. 59. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomater I. 510. II. 379).

² Knud Pedersen, Skriver paa Kjøbenhavns Slot.

³ c: vi ville hjælpe os.

⁴ Ordsproget «end groer gangende Fod og end svelter siddende Krage» findes i Peder Laales Samling (Nyerup, Peder Lolles Samling af Ordsprog S. 279).

hand ware altid mit thig, och hand ware waar ledsager. Gjør well oc siig thyn kere husfrv mange gode netther paa myne vegne. Aff kong. mtt. orloff flode løffuerdagen thendt 27 majj mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Egenhænd. Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 58.

28. Maj 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Flaaden vil nu lette uden Hensyn til Vinden. Der trænges til Proviant; han beklager, at han ikke selv har faaet Fortegnelserne over Skibenes Proviant med.

Kere her Magnus, gud han geffue thig lijcke oc saleg-
hed, amen. Kere her Magn[us], wij haffuer nu liggit her
sijden onsdag natt, x slog. Tijden haffuer warit her lang,
mens vij kunde intit mod guds veder. Naar guds gode
wiillij er saa, bleffuer hand oss mit, oc wij wille bruge alt
thett weder, ther blesser, oc icke ligge for acker¹, tij ydig²
mand er lycke att wentthe, huem vij icke kunde hynde³,
thend kand mandt møde. Ther fore gaa wij till segils
thenne tymme, gud ware mit oss. Wij wille hollit saa aff
oc tiill, tiill saa lenge att gud geffuer oss goder wynd. Ieg
beder thig gerne, attv wilt geffue kong. mtt. thetthe tiill
kennde, att hans kong. mtt. maa vijdit, att thett icke er
waar skyll. Wille thv och thenke paa oss mit fetallij, som
macht paa ligger. Ieg haffuer altid screffuit om fetallij oc
will nu icke screffue yderme[re], thij ieg will wed, atthv
nock som thencker paa oss ther med. Her skall thett mit
guds hielp gaa ordentlige och rett tiill mit all vdspijssning,
mens mand kand dog icke strecke thett lenger, end mandt

¹ ɔ: Akker, Anker.

² ɔ: idig, stadig, standhaftig i sin Id.

³ ɔ: hemme, hindre; «hindrer jeg Dig ikke, jeg møder Dig vel-
hedder et Ordsprog (Mau, Ordsprogs-Skat II. 52).

kand. Tall mit Biorn Andersson¹ her om, oc she self regestherne, oc tall mit Oluff Kull², att hand sender mig thett register, hand loffuede mig. Ther ieg icke haffude forlatt mig paa Lage Brockenhuss³ och ham, thaa skulle ieg will haffue hafft regesther mit mig. Ieg haffuer nu ett skijb mere att spijse, end ieg haffde, ieg løb vd, Achylles, som ieg haffuer bessatt mit ij^c mandt. Kere her Magnus, huor ieg kand tijene theg, gør ieg altiid gerne. Ex kong. mtt. orloff flode thend 28 majj mdlxiiij, ther klocken vaar, 8 om affthen.

Herloff Trolle.

Udskrift: Mijñ besijnderlige ganske gode wen, her Magnus Gyldensterne, ritther, kong. mtt. stattholder paa Københaffn.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 59.

(Maj?) 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han sender Prøver af den Sten, der brydes paa Karlsø.

Kere her Magnus, ieg sender theg nogen sthen, som fyndis for dagen paa Kalsø. Ther som atthett wore god ertz, thaa er ther nock att bekome och belegit nock bode tiill skoff oc wandstrøme paa Gullandt. Dog skulle mand hugge erttzen paa Kalsø och fore thend offuer till Gulland. Wille thv lade proberen. Gud ware mit thig.

Herloff Trolle.

Udskrift⁴: Erliig och welbiirdiig mandt, herr Magnus Giyldennstiernn tiill Styernnholm, riidder, kong. maygt. stadtz-

¹ Bjørn Andersen Bjørn til Stenalt og Bjørnsholm, f. 1532, † 1583; som Rigsraad og Lensmand paa Aalborghus, var en Tid lang Landsdommer i Sjælland og gjorde 1563—66 Tjeneste som Proviandmester (Bricka, Dansk biogr. Lex. II. 358 f.).

² Jvfr. det foregaaende Brev.

³ Lave Brockenhuus til Folderup, kongl. Sekretær, Ærkedegn til Roskilde Domkirke (Jørgensen, De danske Rigsarkiver S. 23, 216 f. Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. II. 40, 47. Hist. Tidsskr. 4. R. IV. 477 ff.).

⁴ Ikke egenhændig.

holder paa Kiøbennhaffnn sloth, min besønderliigen goede ven, ganske wenliigenn tiillschreffuit.

Egenhænd. Orig., skreven paa et Ark Papir, hvis 2. og 3. Side ere blanke, i Rigsark., Adelsbreve XXVII. 159. Herpaa har Mogens Gyldenstjerne skrevet: Om malm pa Karsøn¹.

Nr. 60.

1.-4. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Rapport om en heldig Kamp med den svenske Flaade mellem Øland og Gulland, hvorom Peder Munk vil give nærmere Underretning. Han beder om Ordre angaaende, hvorledes han herefter skal forholde sig. Han melder Afsendelsen af nogle af de Byttepenge, den svenske Admiral og hans Selskab sendte ham.

Etthers kongl. maytt. min gandske vnderdanig tieniste nu och alletiid forsendt mett wor herre, giiffuendis etthers kongl. maytt. ydmøgeligen tillkiende, at wy kom y handell mett dy suenskes skiib y tiisdags nu forgangen, och stod etthers kongl. maytts. skiib et stort effuentyr, mens gud, som bør all ene ære och tack, hialp dog naadeligen, saa dett gick well till, och eders kongl. maytts. gode mend met allt krigs folck haffuer stelled och handled seg som erlige mend².

¹ Dette Stykke, der kun er Efterskriften til og Udskriften paa et Brev, har jeg forgjæves søgt at henhøre til et af de bevarede Breve til Mogens Gyldenstjerne, der mangle Udskrift; men Papirets Format og især Folderne af dets Sammenlægning passe ikke til noget af de nævnte Breve. Efter dets Indhold har jeg ment med Rimelighed at kunne henhøre det til Maj 1564.

² Som omtalt i det foregaaende Brev lettede Flaaden Trinitatis Søndag den 28. Maj og styrede mod de svenske Skjær; Tirsdag Morgen 30. Maj fik man den svenske Flaade i Sigte, som om Mandagen var løbet ud fra Elfsnabben og bestod af mindst 37 Skibe eller et Skib mere end den forenede danske og lybske. Efter Middag mødtes Flaaderne; Herluf Trolle angreb og søgte forgjæves at entre det kolossale Admiralskib Mars eller Makaløs, ogsaa kaldet Jutehataren; først Natten skilte de kæmpende ad, efterat Fortuna var bleven slemt medtaget af Kampen. Natten anvendtes til Skibenes Reparation, og da Dagen gryede, fornyedes Slaget. Med stor Kraft søgte den svenske Admiral Jacob Bagge at trænge Lybækkerne ind paa Ølands Nordpynt for derved at skille Flaaderne, en Plan, der for-

Huorledis at denne handell er till gangen, kand erlig och welbyrdig mand Peder Munck¹ mundtligen berette etthers kongl. maytt. all leyligheden, at etthers kongl. maytt. wille tacke och lade tacke gud alsommechtigste for thenne seyer. Wille etthers kongl. maytt. och lade skriffue meg till, huorledis etthers k. m. will, at ieg her effther skall handle meg, och Peder Munck motte komme igien mett thett første med beskied paa alle erinder etc. Her med will ieg haffue etthers k. m. thend ewige, barmhiertige gud befaendis till siell och liiff, et lyksaligt regementhe och en erlig seyerwinding offuer alle etthers k. ms. fiender og vwenner, thett gud alsommechtigste giiffue. Schreffuid aff etthers k. ms. orloffs flode vnder Karsø torsdagen then 1 iunii anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts. vnderdane tyener

Herloff Trolle.

P. S. The skoller, etthers kongl. matt. drack meg till, haffuer ieg wnderdanligen mett alt thetthe gode selskaff nu vti

hindredes ved, at Vinden vendte sig. Otte Rud, der førte Skibet Byens Løve, lykkedes det endelig i Forening med to lybske Skibe at entre Mars, som efter en fortvivlet Modstand overgav sig, men snart efter sprang i Luften, ramt af en Granat; næsten hele Besætningen og tre hundrede Danske og Lybækkere, der befandt sig ombord paa Skibet, fandt derved Døden. Admiral Jacob Bagge, Vice-admiral Arved Trolle, Christoffer Andersson (Gyllengrip), Peder Pois og Borgmester i Stockholm Mats Persson toges tilligemed 100 Mand til Fange. Efter Kampens Slutning sejlede de forenede Flaader til Karlsøen, medens den svenske under Claes Fleming gik til Dalarø, nogle Mil Syd for Stockholm. (Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 479 f. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1600 S. 63 ff. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 281—84; saavel i den der aftrykte Krønike som hos Resen henføres Slaget til Pintsen, altsaa en Uge tidligere; Histor. Tidsskr. 5. R. II. 628). Tabet af Makaløs gav Anledning til følgende Vers:

*Sic magellosa perit flammis et mergitur undis
Svecia, mirandæ motis et artis opus.*

(Ahlquist, Ølands historia och beskrifning II. 275).

¹ Peder Ludvigsen Munk til Sæbygaard, Demstrup og Sødtringholm, f. 1534, tjente i ti Aar hos Hertug Philip af Wolgast i Pommern, blev 1559 Hofjunker, deltog i Ditmarskerkrigen, var 1564—66 Skibshovedsmand og deltog i flere Kampe, 1567 Rigsadmiral, 1571 Rigs-

fredags giort etthers kongl. maitt. rett mett mit all ydmyg tacksygelse for thend naade oc hulhed, etthers kongl. maytt. haffuer tiill etthers naadis arme tyener, oc ynsker wii alle samptligen etthers kongl. maytt. all lycke oc salighed aff gud, oc wii wille altiid fynndes etthers kongl. maytts. vnderdane tro tyenere met gudz hielp. Iacob Bagge¹ met the andre suenske drucke same skoller mett, enddog ieg tror, att the gjorde thet icke gernne. Ieg sender etthers kongl. maytt. nogen aff the bytthe pendinge, Iacob Bagge och hans selskaff sende meg. Gud hand giffue etthers kon. maist. seyer oc offuerhand offuer alle etthers k. maytt. fyender oc vwenner, amen. Screffuit søndagen thend 4 iunii.

Udskrift: Høgbaren første, stormechtigste herre, her Frederich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug vdi Sleswig, Holsteen, Stormarn och Dittmerskenn, greffue vdi Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och koning, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 188 ff. Brevet har Paaskriften: Product. Kiøpnehaffn then 14 iunii 1564. Then 30 maji tilforn bleff Matz lutehatere forbrendt etc.

Nr. 61.

(Juni?) 1564.

Optegnelse om Krudt og Skyts, der fandtes ombord paa det svenske Admiralskib Mars.

raad; 1596 Rigsmarsk, Regeringsraad under Christian IV.s Mindreaarighed, † 1623. Gift 1. med Karen Skeel Albertsdatter, 2. med Sophie Brahe Pedersdatter (Jens Gødissøn, Ligprædiken over Peder Munk, Kbh. 1623. Skeel, Optegn. om Fam. Skeel S. 112 f. og Suppl. S. 32 f. Grundtvig, Medd. fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 153). 1565 var han Høvedsmand paa Skibet Achilles (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 72. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 333), hvilket formodentlig ogsaa i Kampen ved Gulland har staaet under hans Kommando.

¹ Den svenske Admiral Jacob Bagge var født 1499 som Kongen af Danmarks Undersaat enten i Norge eller Halland, men gik som ung i svensk Tjeneste, hvor han viste stor Krigerdygtighed og fik Adelsbrev 1555. Om hans fleraarige Fangenskab i Danmark se Hist. Tidsskr. 5.R. II; han døde i Sverige 1577 (Svenskt biograf. Lexikon II. 8 ff. Hofberg, Svenskt biogr. Handlex. I. 62 f.).

Skiøtt, som waar paa thend suenske amyrell
 mett naffn Marss, och huor møgid krudt
 hand haffde etc.

Slange krudt . . . . . 150 skippundt.
 Kiørne krudt . . . . . viii Stockholms tynder.
 Kiørne krudt til høffuidzmend . . . . . vi øll fierdinger.

Skøtt¹.

Hele kartouffuer . . . . . ii.
 Try quortyr kartouffuer . . . . . iii.
 Halve kartouffuer . . . . . viii.
 Nodt slanger . . . . . iii.
 Feldt slanger . . . . . xvi.
 Try quorther slanger . . . . . xiiii.
 Halff slanger . . . . . xx.
 Dobbelt falckenether . . . . . xviii.
 Encke falckenether . . . . . xxiiii.
 Fallkuner . . . . . lx.
 Skierbrecker aff iern² . . . . . iii.

Aff alt thette hersomme³ bleff intidt reddett theraff, thy
 dy lybske sette ther ild paa.

Aftryk efter Danske Magazin III. 217. Stykket er udateret, men da
 det staar i nøje Forbindelse med det foregaaende Brev, bør det vistnok
 rettest have Plads her.

Nr. 62.

7. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Proviantskibet er ankommet; naar Provianten er indladet, vil han
 søge Fjenden, hvis Styrke han omtaler som overmaade stor. Om Repa-
 ration af Skytset. Han ser nødig, at de svenske Fanger sendes til

¹ De herunder nævnte Navne angive forskjellige Arter af Kanoner, jvfr. Blom, Kristian den fjerdes Artilleri, Afsnit IV og V.

² Skierbrecker, Skjærbrækker, ogsaa en Slags Skyts (Blom, anf. Skr. S. 119 f.).

³ 3: dette hersens.

Lybæk. Glæder sig over, at han ikke var ombord paa Mars, da det sprang i Luften. Beder om Forsyning med Ammunition.

Kere her Magnus, rett nu kom Lamit¹, oc ieg formerker, atthw nu haffuer bestellit oc sendt mig en god hob aff thett, ieg sest screff om. Thett kom paa en thortig stedt² oc er en god hielp. Haffude vij nu icke fangit thett, thaa haffude thett standit hartt for oss. Thett første ieg kand faa nogit hulpet skjiben och tagit fetallen ind, will ieg y guds naffn holle mig y the suenskes faare³. Gud hand geffue oss seger oc offerhandt offuer waare fyender. Ther wij sloges mit fyenderne, thaa waare the xxxviiij orloffs skjib⁴, store oc smaa, oc haffuer the nogen besynderlige hoffuit skyff, wen⁵(!) en xvj, som ære saare well stafferitt⁶ mit skøtt oc gode skjib, ther the setther all therres sag aapaa, mens wiill gud, att wij samelles oc wij kunde faa vynden fraa thom, thaa hobes mig mit guds hielp, att thett maa bleffue gott, oc wij wille faa offuer hand. Me{n}s thv kand icke troo, huilke en stor macht hand haffer tiill søes, me{n}s gud skall styrthe thom oc geffue oss seger.

Thett skøtt, som er saa sønder, att vij her icke kunde bødit, thett wiill ieg sennde hiem, mens ieg lader her giøre ny lader⁷ tiill allt thett skøtt, ther staar tiill att hielpe.

Ieg wed nu intit anit att scriffue, en forre er screffuitt. Thenne breffuissar Lars Ysted⁸ skall sye thig all leyligheden om alting. Lamit er en nu ij vgesøs her fraa floden.

¹ Lammet, et Skib, der altsaa er indgaaet fra Kjøbenhavn med Proviant til Flaaden; som det fremgaar af Ytringen senere i Brevet, havde Skibet dog endnu ikke naaet selve Flaaden.

² Paa en thortig stedt ∴ paa et tørtigt, nødlidende Sted.

³ ∴ Fare, Farvand.

⁴ Antallet opgives forskjelligt i Kilderne; Herluf Trolles Tal er vistnok paa det nærmeste rigtigt (jvfr. ovfr. S. 146).

⁵ Formodentlig Fejlskrift for well, vel.

⁶ ∴ stafferede, udrustede.

⁷ Lader, Flertal af et Lad, der her betyder Affutagen for en Kanon (Blom, Kristian den fjerdes Artilleri S. 120; jvfr. Kancelliets Brevbøger 1551—55 S. 195).

⁸ Lars Ysted var en Karl, der havde tjent 16 Aar som Soldat. Kongen sendte ham tilbage til Herluf Trolle med et Brev af 24. Juli,

Ieg beder thig gerne, attv wilt screffue kong. mtt. till thijtt betencke om the suenske fanger, Jacop Bagge(!). Thett er icke gott, atthe skulle sendis till Lybke. Otthe Rud¹ waar saa well om bordt mit thend su[en]ske admyrall som the ly[b]ske. Ieg waar icke helder ther langt fraa, dog icke om bord, tiill waar lycke, ellers haffu[d]je ieg oc skybit bleffuit brend mit thett andit. Gud waar myn besker[m]er, att ieg icke kom om bord, som myn wilge waar.

Kere her M[agn]us, kunde ieg faa nogit aff thend skybis redskaff, ieg haffuer screffuit om, oc krud oc lodt². Wij haffuer som saa gott som ingen lodt. Gud hand ware altiit mit thig. Wiltu well giøre oc sye Anne oc tyne dötther³ ma[n]ge gode netther paa myne vegne. Her mitt thig gud befalendis. Ex kong. mtt. orloffs flode onsdagen thend 7 iunii mdlxiii.

Herloff Trolle.

Udskrift: Kong. mtt. stattholder paa Kobenhaffn, her Mag[n]us Gyldenstiern, ritther, ganske wenligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

hvori han kalder ham «En ved Navn Lass Ydstedt» (Tegn. ov. alle Lande VIII. 82).

¹ Som omtalt ovfr. S. 147 var det Otte Rud, der i Forening med et Par lybske Skibe entrede Mars. Otte Knudsen Rud til Møgelkjær var født 1520, tjente i sin Ungdom fremmede Fyrster og deltog i adskillige Krige, gjorde 1563 Tjeneste i Krigen til Lands, 1564 og det følgende Aar til Søs, efter Herluf Trolles Død 1565 som Admiral, 7. Juli s. A. tilfangetaget af Svenskerne i en Søkamp og ført til Sverige, hvor han døde af Pest 11. Oktbr. s. A. Gift med Pernille Oxen Johansdatter (Vedel Simonsen, De danske Ruder II. 86—111).

² ∴: Lod, Kugle.

³ Mogens Gyldenstjerne havde mindst 7 Døtre, af hvilke Sibylle ovfr. er nævnt (S. 5). De andre vare: Karen, gift med Niels Ejlersen Lykke til Tanderup (Kolderup Rosenvinge, Gl. danske Domme IV. 5. Pontoppidan, Danske Atlas V. 462); Else, omtr. 1569 gift med Hans Pedersen Basse til Toss og Semb, Norges Kansler (Danmarks Adels Aarbog 1886 S. 46. (Norsk) Hist. Tidsskr. I. 505 f.); Dorthé, † 1583, gift med Christiern Hansen Munk til Tobberup, der

Nr. 63.

12. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han agter nu at bryde op fra Karlsø og krydse mellem Sverige og Tydskland. Peder Munk har bragt eller vil bringe Kongen Melding fra Flaaden, til hvilken han beder om Forstærkning baade af Baadsmænd og af Krigsfolk

Etthers kongl. maytt. min gandske vnderdanige och plictige tro tyeniste nu oc altid forsend mett wor herre. Och giffuer ieg etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigligen tillkiende, at wy nu mett eders kongl. maytts. orloffis flode y gudz naffn achter at løbe her fra och paa thet rette farewand imellom Suerrige och Tyskland. Thii att de lybsker beclager seg, at de icke kunde lenger fortøffue her, ther fore wille wy holle søen vdi de suenskis farewand, till saa lenge at wy kunde bekomme, hues oss fattis och haffue skreffuid om, och will ieg altid lade beskied paa Borringholm, huor wy erre att finde. Hues tidinger och leylighed, som nu begiffuer, haffuer etthers kongl. maytts. thienen, erlig och welbyrdig mand Peder Munck, met seg, och forseer meg, at hues hand nu icke er hoss etthers kongl. maytt., at hand da kommer till etthers kongl. maytt. met thett første etc.¹. Her haffuer werid stor siugdøm och skrøbelig-

---

under Syvaarskrigen var Lensmand paa Akershus, fra 1572 til sin Død 1579 Lensmand paa Aakjær (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1315—1596 S. 42. Geneal.-Biogr. Archiv I. 32, Stamtv. Pontoppidan, Marmora Danica II. 96. Madsen, Aarhus Domkirke S. 53); jvfr. ndfr. Birgitte Gjøes Brev af 4. Novbr. 1568 til Mogens Gyldenstjerne; Hilleborg, 1590 gift med Knud Jørgensen Rud til Vedbygaard (Vedel Simonsen, De danske Ruder II. 142—48); Ermegaard, f. omtr. 1551, blev 1563 Jomfru i Maribo Kloster, † 1590 (Marmora Danica I. 264); Sophie, blev 1564 Jomfru i samme Kloster, 1582 Abbedisse, afsat 1596 (Kall Rasmussen, Musse Herred I. 165 ff., 185 ff., 200).

¹ Med Hensyn til Peder Munks Sendelse til Kongen se ovf. S. 147. Den 16. Juni svarede Kongen paa Herluf Trolles Brev af 1. s. M., som den 14. blev ham overbragt af Peder Munk. Kongen takker Gud for Sejren og fordi han har styrtet den hovmodige Makaløs udi Grunden, og meddeler, at han Aftenen forud har modtaget

heed eblandt folckid, saa at wy haffuer brøst bode for bodtz-
 mend och kriegsfolck, att etthers kongl. maytt. wille skriffue
 her Magnus Gyldenstjerne till, om hand wiiste nogen raad
 ther till etc. Och will ieg nu och altid haffue etthers
 kongl. maytt. till siell och liiff thend alsommechtigste gud
 befalendis, hand giffue etthers kongl. maytt. lycke och en erlig
 seyer offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner,
 amen. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Karlsøø
 mandags thend 21 iunii anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.
 vnderdanige tro tiener
 Herloff Trolle.

Underretning om, at Stenvigsholm i Norge, som i Marts havde
 overgivet sig til den i Norge indfaldne svenske Styrke, nu (22. Maj)
 var gjenerebret af de Danske, ved hvilken Lejlighed den svenske
 Anfører Claude Collart med 500 Mand tilfangetoges (jvfr. Hist.
 Tidsskr. 5. R. VI. 104, 108 ff.); «forse Os, de Tidinge skulle ikke
 behage eder ilde» tilføjer Kongen. Med Hensyn til de svenske
 Fanger har Kongen alt tilskrevet Borgmestre og Raad i Lybæk om
 at lade ham beholde Fangerne, dog Lybæks Ret til Løsepenge
 uforkrænket. Han beder Herluf Trolle passe paa, at de ikke und-
 komme; helst saa han, at Fangerne strax bleve sendte til Danmark.
 Hvis Lybæk ikke antager hans Forslag, vil han dog for ingen Pris
 tillade, at de blive bortførte, da de danske Skibe vare med til
 Admiralskibets Entring; «hvad Jacob Bagges Anslag haver været,
 have Vi af eders Skrivelse forstanden; Gud ske Lov, hans Agt gik
 tilbage.» Hvad angaar Herluf Trolles Ønske om Forstærkning af
 Skyts, meddeler Kongen, at han har nogle Kobberstykker staaende,
 der dog vist ere for lange til Skibsbrug; imidlertid kan han opgive,
 hvor lange han kan bruge dem, og skal da faa dem, hvis de kunne
 anvendes. De pommerske Stæder have endnu ikke erklæret sig;
 Skibe fra Stralsund og Greifswalde kan han gjøre til Prise, «thi Vi
 ere kommen i visse Forfaring, at de ere gode Svenske og onde
 Danske og at en sundiske er to eller tre Gange indløbet nyligen i
 Kalmar Sund med Salt og andre Vare». Herluf Trolles Ønske om
 at faa 400 Hageskytter kan Kongen ikke love at opfylde, da han
 selv agter at drage imod Fjenden og saa ikke kan blotte sig for
 Knægte; dog skal han have det i Erindring. Hvad Herluf Trolle
 har tilskrevet Mogens Gyldenstjerne om, skal med al Flid blive
 efterkommet. Kongen slutter Brevet med at udtale, at han er
 overbevist om, at Herluf Trolle vil gjøre, hvad der kan være Kon-
 gen og Riget det gavnligste og Kongens Uvenner mest til Afbræk.
 (Tegn. ov. alle Lande VIII. 43 ff.).

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, her Frederick den anden, met gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnigk, hertug vdi Slesswiig, Holsteen Stormarn och Dittmersken, greffue vdy Oldenburgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och koning, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 217 f.

Nr. 64.

17. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE OG BØRGE TROLLE.

Peder Munk er hjemsendt med Breve. Om Planerne for Flaadens Foretagender og Lybækkernes Optræden. Der er Mangel paa Ammunition m. m. Lybækkerne have gjerne villet beholde de svenske Fanger og sende dem hjem, hvilket han dog indtil videre har hindret. Øland har han ikke villet give sig i Lag med, da han ikke har Mandskab nok til at tvinge det; kunde han ved en ny Udskrivning faa flere Folk, vilde han besætte Landet. Han ønsker Forstærkning af de Skibe, der ere sendte til Norge. Om Peder Munks Ærende til Kongen.

Mynn wenlige och kierlige helsenn nu och altiidt forsendt mett wor herre. Kierre wener, nest min willie tyeniste och tacksielse for alt gaatt, tha giffuer ieg etther wenligenn till kiende, att ieg for nogen tijdt sijdenn afferde¹ erlig och welbyrdig mandt Peder Munck, att hand mundtligen skulle berette kong. maytt., wor aller naadigste herre, dissligiste etther, huorledis att handelenn seg haffuer begijffuid mett wore fyender. Sammeledis haffuer ieg antwordit hannum en fortegnelse om alle ærinder, och haabis ieg meg till, att hand nu well wed thette pass haffuer werid hoss etther². Giffuer ieg och etther gandske wenligen till kiende, att tijdenn haffuer werid meg lang att ligge her, sijden wy erre kommen fra wor fyender, saa haffuer ieg nogen gange beraadslaged meg mett alle mine hoffuidtz-

¹ o: affærdigede.

² Jvfr. det foregaaende Brev.

mendt och forre gijsffuid, om mand wille gijsffue seg till skeerenn y mod wor fyender, eller mand wille løbe vnder Ølant, om mand ther nogid gaat kunde skaffe, eller och mand wilde holde søen aff och till, till saa lenge att wy kunde bekomme fra etther, hues wij behøffue att staffere oss mett. Tha haffuer ieg fanged endeligenn thette suar aff dij lybske, att de icke erre saa stafferede, att de kunde giøre nogid hoss fyender, och ther som att ieg forde them for fyenden, tha torde ieg ingen synderlig hielp eller bijsstand forwente meg aff thennom, thett wille de vndskyllid werre ther vdij, thi de haffde sagt meg thett till fornn. Her findis och saa stor brøst vdij kong. maytt. flode for klodder¹ och lodtt och allehonde skjibs redskaff. Ieg troer och, att de suenske fanger, som de lybske haffuer inde, hielper ther fast till, att wy kunde komme vnder Borringholm, och the kunde faa them der paa slottid. Mendtz y huen(!) same fanger till kommer mett rette, tha ware thett got, att de komme vdij kong. maytt. forwaring, thij att Iacop Bagge wed all den suenskis raad, anslag och leyligheedt. Ieg haffuer nocksom till buditt meg imod den lybske amyral mett forplictelse oc forskriffuelsse for samme fanger, mens alle mine tilbudtt haffuer intid gullid². De wille haffue sendt thennom strax till Lybke, haffde ieg icke werid ther for. Mett rett aluor, som forlangt er, att skriffue, saa haffuer denn lybske amyral wed handfaat³ loffuid och till sagtt, att samme fanger skall bliffue till stæde och icke forskickis, for end ieg fanger skriffuelse fraa kong. maytt., och thett skeer mett min wijden och willie. Y wille nu well giørre och sielff betencke thenne leyligheedt wijdere, end ieg kand skriffue etther.

Ieg haffuer intid wille rørt wed Ølandt vd aff thenne aarsage, att ther som ieg end haffde kommid them till at suerrie och loffue kong. maytt., och ieg icke haffde folck att legge ther paa landt, som thennom kunde for-

¹ ∴ Kugler.

² ∴ gjældet.

³ ∴ Haandfat, Haandslag.

suare, tha haffde deris eedtt werid intid och werid mere till skade en till gaffnn, huor for ieg haffuer laditt bliffue till sa[a] lenge, at mand kunde nogid skaffe, som bestandt kand haffue. Och erre wij nu megid suage paa folck, saa att wy icke haffuer folck nock paa skjibene. Om eder ther forre tœcte raadeligt och gaat att werre, att mand opbød huer tyende mand aff Sielandt mett thett allerførste, att thett kunde komme ind, sømme(!) paa orloffsskjibene och somme paa barlaster¹ skjib och skuder, tha forseer ieg meg, att huor som Ølandt gaar oss till hande, eller wij faar thett ind, tha wille ieg thett saa thett(!) besette, at wy wille thet behollet, och thett skulle werre Suerrige och Kalmar en stur affbreck. Thette er icke vden en forslag och mening paa etthers gode behag och samtycke. Hues etther nw tyckis ther vdij, will ieg gierne rette meg ther epffther. Ther som saa skulle werre, tha ware thett gaat, at Iacop Wijns bleffue theris hoffuidtmand².

Ther som att dij skjib kommer hiem, som waar sendt hen till Norge³, tha ware thett gaat, at de oc skictis hijd till floden, och at mand kunde nogid vdrette nu, mens sommeren er, att mand icke skulle hale thett vd till winteren, som till fornn skeed er. Ki[er]re wener, ieg beder gierne, att y wille holle meg min skriffuelse till gode. Ieg haffuer ingen menniske, ther ieg meg forlader saa till som till etther, y wille och well giøre och raad føre meg y min handell och wesenn, ieg will thett altiid gandske gierne fortiene y alle maade, y huor ieg kandt. Och will

¹ ∅: ballastede.

² Jacob Windtz nævnes alt 1543 som Høvedsmand for Landsknægte; 1564—66 var han med det til Norge afsendte Mandskab; 1569 tjente han som Lieutenant hos Frants Brockenhuus. Han var en Tid lang forlenet med Lellinge (Danske Mag. 4. R. I. 9, 227. Erslev og Mollerup, Danske Kancellireg. 1535—50 S. 333, 428. Kancelliets Brevbøger 1551—55 og 1556—60. Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. I. 679 o. fl. St. Norske Rigsreg. I. 436 o. fl. St. Grundtvig, Medd. fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 208. Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 94 f.).

³ Jvfr. ovfr. S. 124.

ieg nu her mett haffue etther gud alsommechste befalidt. Aff kong. maytt. orloffs flode vnder Karssø løffuerdags thend 17 iunij anno dominij 1564 etc.

Herloff Trolle.

Kierre wenner, ieg haffuer trang for pappier, ther forre maatte ieg skierre thett halle arck her fra.

[Paa en løs Seddel:]

Kere her Magnus, ieg haffuer nu intit screffuit kong. mtt. tiill, tij ieg saa nyligen afferde Peder Munck oc wenther suar y gen mit thett førsthe¹. Icke wed ieg helder, om kong. mtt. er y Københaffn, naar thetthe budt komer. Peder Mu[n]ck haffuer fast the[*nd*] same beretning, dog setther ieg thett y etthers betencke, om etther synes, att y skreffue kong. mtt. ther nogit vjdere om. Mens om Øland oc thett udbuden folck haffuer ieg intit screffuit, icke helder om the skjib att komme hiid, som nu y Norge ære. Datum som y breffuit.

Udskrift: Erlige och welbyrdige mendtt, her Magnus Gyldenstjerne till Stiernholm, ridder, kong. maytt. stadholder paa Kiobenhaffnn, och Byrge Trolle till Lilleø, min kierre broder, samtligenn gandske wenligen till schreffuitt.

Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Kun Efterskriften egenhænd. Brevet er en Del medtaget af Fugtighed.

Nr. 65.

18. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han sender Fortegnelse over, hvad der fattes Flaaden. Der er intet Krigsbytte at dele, men han sender Foræringer. Jørgen Brahe har for Sygdom maattet hjemsendes. Han takker Mogens Gyldenstjerne inderlig for hans Breve.

¹ Jvfr. ovfr. S. 152.

Kere her Magnus, ieg sender thig itt regesther paa, hues som huer skjibis hoffuitzmand beklager sig, att ham fattis, ther staar oc vtj, hues arkellerijen¹ behoffuer, attv wilt will giøre och lade lesse thett for Niels Trudzon². Ieg haffuer screffuit ham ther tiill, vij haffuer stor brøst for lod. Ieg beder oc gerne, att hues møgeligt er att become aff thett, oss fattis, attv wilt hielpe oss ther mit. Ieg wed will selff leyligheden. Kand vij icke faa thett alt, kunde vij faa nogen. Breder eller tømmer tor³ mand intit sende os.

Ther ther waare raad, att vij kunde faa thette epther screffne tiill all floden:

2000 wraglynger⁴.

2000 blij speger⁴.

j lyspond segel garn.

Hysinger⁵ j lyspond.

Merliger⁶ j lyspund.

xx buntt wefflenger⁷.

iiij trosser, huer paa xxiiij garn.

iiij trosser, huer paa xviiij garn.

iiij trosser, huer paa xv garn.

iiij trosser paa xij garn.

j t^e suenske spiger.

iiij ryller⁸ bly.

ii lester krudtt.

Lod till floden aff alle hande slags, epther som the haffuer selffue rigisther paa skøttit y arkellerj, noget hunder aff huer slag.

Herloff Trolle
egen handt.

¹ ∴: Arkeliet, Skyts med Tilbehør og Ammunition.

² Niels Truidsen Ulfstand, se ovfr. S. 140 f.

³ ∴: behøver.

⁴ ∴: et Slags Søm.

⁵ ∴: Hyssing, Sejlgarn.

⁶ ∴: Merlinger, et Slags tynde Liner, der bruges til at belægge Enden af Tovværk.

⁷ Buntt wefflenger ∴: Bundter Vevlinger; en Vevling er et Reb til at sno om Noget.

⁸ ∴: Ruller.

Kere her Mag[n]us, her haffuer intit bytthe wærit, ther mand kand delle wener. Will gud giffue oss nogit, thaa skall thv mit flere gode wener bleffue vforglemp.

Ieg sender thig een huid røtthe¹, om frv Anne thror, att hun skall ware fromer end andere røtther. Ieg sender theg och en fynnde mit naffin ² een fester(?), hand haffuer loffuit att ware from.

Kere her Mag[n]us, Iorgen Brade³ er hart siug, gud vare hans hielp. Ieg forløffuer ham att drage hiem for syn siugdom skyl.

Kere her Mag[n]us, sijden tesse breffue waare screffne, kom mig tiill hande v aff tyne breffue. Ieg tacker thig kerligen, attw thencker saa fljtheligen paa meg. Giør thig icke selff saa [s]tor vmage mit screffuen. mens lad tyn dreng eller screffuer screffue, oc y huor thv giør thett, thaa lad mig io faa tyn screffuelsse, thij ieg haffuer ther bode trøst och hielp aff. Thw skalt altid mit guds hielp fyndit, som sagt er, oc ieg will tyenne theg oc tyne y alle made, ieg kandt. Giør vill oc sig Anne myn tyenesthe och ma[n]ge gode netther, villtv oc sye tynne born ma[n]ge gode netther paa myne vegne oc synderlige myn egen io[m]ffrv Helleborg⁴. Haffude ieg bethenck mig rett, thaa skulle ieg haffue sendt hende røtthen. Gud vere mit etther alle. Screffuit sondagen thend 18 iunij, ther viij slog.

Udskrift⁵: Erlig och welbyrdig mand, her Magnus Gyl-denstiernn till Stiernholm, ridder, kong. maytt. stadholder

¹ En hvid Rotte forekommer os at være en besynderlig Foræring til en Dame, men maa vel have passet til Tidens Forkjærlighed for det aparte.

² Aaben Plads i Orig.

³ Jørgen Brahe Tygesen til Tostrup, f. 1515, Farbroder til Astronomen Tyge Brahe, Høvedsmand paa Skibet Arken, med hvilket han hæderlig havde deltaget i Slaget under Øland. Uagtet han ifølge dette Brev hjemsendtes paa Grund af Sygdom, deltog han atter 1565 i Søkampen; † 21. Juni s. A., fire Dage før Herluf Trolle (Bricka, Dansk biografisk Lexikon II. 589 f.).

⁴ Jvfr. ovfr. S. 152.

⁵ Ikke egenhænd.

paa Kiøbennhaffnn, min besynderlige gode wen, gandske wenligen till skreffuit.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 66.

18. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han sender et haardt medtaget Skib hjem; mange af Skibene mangle Skyts, med hvilket saavel som med Ammunition han beder sig forsynet. Sygdom hænger Mandskabet svært. Der føres Klage over Krudtets Beskaffenhed. Han er ilde tilfreds med det fremmede Mandskab, men roser de danske Folk. Mogens Gyldenstjernes Bud har han strax affærdiget. Han holder stedse Skibe ude at spejde; gaar nu med hele Flaaden til Bornholm. Han ønsker at faa Skibsmandskabet forstærket fra Blekinge og beklager, at han maa ligge uvirksom.

Mijn ganske wenlige helssen mit alt, hues ieg gott for maar. Kerre her Magnus, ther wij waare y handell mit the suenske, thaa fick thetthe skyb Løffuen¹ stor skaade, saa wij kunde icke bruge hennde, for skaden bleffuer bedrit. Ther fore haffuer ieg nu afferdigtt samme skiiff att lobe tiill Københaffn, oc beder gernne, atthw wilt lade thett ferde och flij² mit thett førsthe oc sennde thett epher mig. Ieg haffuer faaid³ Otthe Rud Ackylles oc satt skøttit ther paa, tiill saa lennge att Løffuen kommer vtj gen. Ackylles er migit lack⁴. Kerre her Magnus, her er mange aff tijske skjiff, som fattis skøtt. Ther som att ther waare raad y Københaffn, thaa haffuer wij thett saare welbehoff, thij her er somme skiiff, som haffuer saa gott som intit skøtt. Kerre her Magnus, wiille thw oc sennde oss nogen lod aff alle honnde slaw, som ieg tiill foren haffuer skreffuit om. Wij kunde intit giøre hoss fyenden, for end att wij faar att giøre mit. Kere her Magnus, ieg kand icke screffue, thend suare

¹ Byens Løve, som Otte Rud førte i Slaget under Øland.

² ∷: færde og fly, istandsætte.

³ ∷: faaet, givet.

⁴ ∷: læk.

siugdøm her er y blantt thetthe armme folck, thett mand sher stor ynck paa thom. Gud forbarme sig offuer oss oc forlad oss waare synder, hand wende syn wrede oc straff fraa oss och wære oss naadig, amen. Her er bleffuen døde oc y hiel skutt, som thetthe regesther, ieg nu sennder thig, sijden vij løbe fraa Københaffn.

Kere her Magnus, nogen er her, som klager paa mester Hermen¹, att hand haffuer fangit thom ontt krudt, oc sender ieg Niels Trudzon² ³ tyner ther aff, att hand kand lade she ther om.

Kere her Magnus, waare ther raad tiill, thaa haffude ieg heller danst folck ennd fremede. Mand haffuer beder hør⁴ offuer thom, oc the lader thom oc bruge tiill alt arbed, y huor mand will haffue thom, oc tiill skjibs gøre for fyenden, huad gott folck bør att gjøre. The lader thom oc nøge mit, hues mand haffuer att geffue thom. Ieg wil heller haffue aff thett vdgiorde folck aff landit att bruge tiill skybes end fremede, oc kong. mtt. skall kende sig ther gaffin vtj. Ieg kand icke saa screffuit alt, som thett haffuer sig ther mit.

Kere her Magnus, ieg tacker thig oc for tynne gode screffuelsser, oc for ieg er vforglempt hoss thig bode mit prouiantth oc andit. Ther ieg thett kand fortyenne hoss thig eller tynne, thaa skaß thett mit guds hielp icke bleffue forglempt, mens ieg wiill fynndes ther ganske god willig tiill. Thetthe gode selskaff lader sye thig mange gode netther. Wiltw well gjøre oc sye Anne mange gode netther och myn tyenesthe paa myne vegne. Her mit theg gud befalendis. Ex kong. mtt. orloffsflode sondagen thend 18 iunnij mdlxiiij.

Herloff Trolle.

¹ Mester Herman var Arkelmester i det mindste 1559—65, en Stilling der svarer til, hvad man nu kalder Artilleri- eller Laboratorieofficer (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 213).

² Niels Truidsen Ulfstand, Tøjmasteren; jvfr. ovfr. S. 140.

³ Aaben Plads i Orig.

⁴ ∴ Myndighed.

Kerre her Magnus, thenne breffuesser paa Iorgen Buskes¹ pyncke sijger mig, atthv haffuer befalit ham strax att kome till thig. Ther fore afferde ieg ham strax. Hand kom hyd y iafttes, y dag tijligen fick hand syn besked.

Ieg kand icke anit fornøme, enn the suenske skjib ere ind løben y skæren. Ieg holder thett saa, att ieg haffuer iij passelige skjib best beseglde², the iij ære Iens Belles³, thett fierde er Claus Sk[ælls⁴] mit thend Engelske Ketzze oc en sker [bod]. The gaar altiit aff oc tiill mellem skæren oc thette, naar the enne løber fraa skeren, thaa løber the andere tiill. Vij løber nu mit ganske floden tiill Boringholm aff thend orsage, thett andit breff⁵ formelder. The iij skjiff oc thend sker bod bleffuer her y gen oc waare paa kundskaff. Thett waare gott, att alle skjiff oc iacter, som icke giøres behoff y Vestersøen, atthe kome hid mitt, thaa kunde mand bruge thom till gaffns.

[Paa en løs Seddel; Begyndelsen ikke egenhændig:]

Kierre her Magnuss, heer er stortt brøst for bodzmenndt for thenn siugdum och skrøbeliighed her er, ath ther er mange dødt wdaff thennom. Ther fore haffuer ieg schreffuenn her Werner⁶ tiill, ath hand vil thage oss j^c mandt wdaff Blæging, thii der findis vel godt søøfarenn folck. Ieg haffuer och saa schreffuit hannom tiill, ath ther hannom

¹ Jørgen Busk fik 31. Marts 1564 Kaperbrev, kaldes 1567 Skibshøvedsmand (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 508 ff.; 2. R. I. 272, 668). Han synes at være død omtr. 1576 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. II. 370).

² c: bedst sejlede.

³ Jens Bille, Lensmand paa Gulland (jvfr. ovfr. S. 127).

⁴ Et Hul i Papiret har borttaget de sidste Bogstaver af Navnet. Claus Skeel Nielsen til Endrupholm, † 1590, førte Skibet Engelske Ketzze; 1565 blev han tilfangetagen i Slaget ved Bornholm (Skeel, Familien Skeel S. 23 ff.; Suppl. S. 8 f.).

⁵ Nemlig det foregaaende af samme Datum.

⁶ Hr. Verner Parsberg Tønnesen til Harrestedgaard (Hyllinge Sogn i Sjælland), 1541—64 Lensmand paa Sølvitsborg, † 1567 (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 12. Pontoppidan, Danske Atlas III. 10, 38. Hofman, Saml. af Foundationer VIII. 66).

tattedis folck y stedenn, kann mand sende hannom j^e aff dy wdbudzmenndt igienn y thenn sted. Om du och saa ville schriffue her Werner tiill ther om etc. ¹ Thv kand icke tro, huor ontt thett gjør meg, att wij her legger oc intit vd retther. Ther ieg haffude folck ephther myn vilge, alt skulle ieg eede oc dricke mett en anden, y huor ieg toge landt.

Udskrift²: Erlig och welbyrdig mand, herr Magnus Gyldestjerne till Stiernholm, ridder, kong. maytt. stadtholder paa Kiøbenhaffnn, min besynderlige gode wen, gandske wenligen till skreffuitt.

Egenhænd. Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Seglet afrevet.

Nr. 67.

24.-28. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han har modtaget Brev fra Kongen, hvem han giver Underretning om de Foranstaltninger, han har truffet. Det er nu hans Hensigt, mest for Lybækkernes Skyld, at sejle til Bornholm; der er stor Sygelighed paa Flaaden, hvorfor han højlig ønsker friske Folk. Øland mener han det ikke rigtigt at besætte. Om Jacob Bagges Beretninger angaaende Kong Eriks Magt og Krigsplaner. Tilraader at lade Indfald ske i Sverige fra Norge. Fredsbetragtninger. Om Sylvester Francke. Jørgen Brahe er paa Grund af Sygdom hjemsendt. Han ønsker at blive af med Jacob Bagge.

Ettherss kong. maygtt. min ganske vnderdanige willie och plichtiige tieniste nu och altiid forsennndt med vor herre. Aller naadigste herre, ieg beder och begierer, thett gud almechtigste vil giffue etherss kong. maygtt. raad, liicke och eenn erliig seyerwinding offuer all[e] etherss kong. maygtt. fiender och wuenner, sitt helliige naffnn tiill loff och ære och thiisse land tiill fredt och rohliighed, ath thiisse try konge riiger motthe were och bliffue eth riige wnder etherss

¹ Her begynder Herluf Trolles egen Haand.

² Ikke egenhændig.

kong. maygtt. regimente, och ath gud vil regere etherss kong. maygtt. mett sin aand och naade, oss alle, y thiisse try riiger boor, tiill gaffnn och goede, huilckit gud och wisseliigenn giøre wiill, och meg aldelis inted tuiffler ther paa. Allernaadigste herre och konning, ieg haffuer faait etherss kong. maygtt. 'schriffuelsse och copie aff thenn leyde, som etherss kong. maygt. haffuer giffuit Per greffue, saa wil ieg mett gudz hielp wdj alle maade rette meg ther effter¹. Och ieg haffuer forordinerett erliig och welbiirdiig Clauss Skiæll, høffuitzmandt paa thenn Engelsk Ketz, ath hand mett try andre Ienss Byldis iagter skal ware her paa paa thette fare wandt. Ieg lader och Ieffuer Iuell² och Otthe Gallskyth³ løbe

¹ Et resultatløst Fredsmøde var alt 1563 bleven afholdt i Rostock; paa Indbydelse af Kejser Ferdinand I var et nyt Møde fastsat til Afholdelse i Rostock 22. Maj 1564. Flere tyske Fyrster opfordredes til at indfinde sig, ligesom ogsaa Danmark, Sverige og Lybæk ved Sendebud bleve indbudne; desuden opfordredes Polen til at lade sig repræsentere. Fra disse Magter saavelsom fra Nederlandene og Frankrig indfandt Befuldmægtigede sig, hvorimod Sverige tøvede med at besvare Kejserens Opfordring, indtil endelig Grev Per Brahe, Clas Åkesson Thott og Olof Larsson bleve beordrede til at rejse til Mødet. De begjærede da Lejdebrev af Frederik II, hvilket ogsaa tilstodes dem 11. Juni. En Gjenpart sendte Kongen tilligemed et 13. Juni dateret Brev til Herluf Trolle; Kongen paa-lægger ham deri at have Tilsyn med, at de uhindret kunne sejle til Rostock, dog at de ikke medføre flere Ledsagere, end Lejdebrevet tillader; i saa Tilfælde skal han fratage Gesandterne de overtallige (Tegn. ov. alle Lande VIII. 41). Imidlertid betænkte Erik XIV sig og afsendte ikke Gesandterne, saa denne Fredskongres blev til lige saa ringe Gavn som den foregaaende (Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 502 ff.).

² Iver Juel deltog 1565 i Søkrigen paa Peder Skrams Flaade; 1564 kommanderede han Skibet Bjørnen (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 58, 61); det ligger nærmest at antage, at han er den Iver Juel Eriksen (med Lillie i Vaabenet) til Hedegaard, der døde under Krigen (Personalthist. Tidsskr. I. 125).

³ Otte Thomesen Galskyt til Plovstrup tjente inden Krigen som Hofjunker (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 154), gjorde 1563 Tjeneste paa Peder Skrams Flaade og 1564 under Herluf Trolle som Chef paa Skibet Gjæsten (Garde, anf. Skr. 2. 88, 61); 1567 kommanderede han Skibet Svanen (Danske Saml. S. R. II. 195); omtales 1592 som død (Nielsen, Malt Herred S. 166).

wnder thenn pommerske siide, ath dy och skulle y liige maade ware ther paa. Ieg mett thenn heele flode løber her fraa och tiill Borringholm, thii dy liibske becklager thennom, ath thett er them icke muelliigt ath søge fiendenn, før end dy kommer tiill Borringholm, och ath de bliffuer anderledis stafferitt ther, saa wil ieg mett flodenn holle meg altiid y de swenskis fare wandt, saa de icke skulle komme nogennstedz thenn wey frem wdenn rettferdigett och beskied tiill tilbørlige wiisse¹, och thett gjør meg ondt, ath wy haffuer liigitt her saa lenge, och inted haffue kunde wdrette. Mett gudz hielp tha skal wy icke lenge spare wore fiender, thette første muelliigt er, wille wy søge them, och gud skal hielpe oss, som hand altiid haffuer giortt. Haffde icke dy liibske becklagitt theris brøst saa hartt, tha skulle wy allt haffue nogitt forsøgtt etc. Ieg kann icke schriffue etherss kong. maygtt. thenn store siugdum, her er iblant thenn mennige mandt, mest blant bodzmend och bøsse skytter, gud hand wende sin straff fraa oss. Och gjøris thett wel behoff, ath wy finge fersk folck y the siugis och affdødis stedt, som ath ieg haffuer schreffuitt her Magnuss Gyldennstierne tiill etc. Ther som ath her Werner² icke haffde ath bruge the wdbudz karle, y Rotthnebye³ liigger, tha kunde ieg thage them ind wnder Haffnnø⁴. Ther ieg siidenn finge nogenn flere the wdbudz mendt enthenn aff Siællandt eller Iudlandt, tha kunde ieg sette them y landt eenn stedz y skierne, huor som ath leiliigh[ed]enn best begiffuer, och gjøre fiendenn eenn stoer forskreck och skade, maa wel skee mere, end mand kann tro, effther thenn leiliighed och liicke, ther gud vil giffue. Ieg haffuer icke wille røre nogitt wed Ølandt, før end ieg kunde gjøre ther nogitt, som bestandigt kann were. Well staar thett tiill ath thage ther brandskatt eller komme bønderne tiill ath swerrie, menss thett er wbestandigt, wdenn ieg haffuer nogitt folck ath lade

¹ Retfærdiget og beskedet (beskikket) paa tilbørlig Vis, d. v. s. behandlet paa tilbørlig Maade.

² Hr. Verner Parsberg, jvfr. det foregaaende Brev.

³ Rottneby, Ronneby i Blekinge.

⁴ Haffnø, Hanø, en lille Ø i Østersøen ikke langt fra Solvitsborg.

hoess them, tha hobis meg med gudz hielp ath behollitt, och the swenske skulle icke kunde faa thett igienn. Ieg wil med thett første haffue mitt bud tiill Ølandt och schriffue them tiill etc.¹ Sammeledis sieger och Iacob Bagge, ath all kong Ericks handell staar ther paa ath samle allt sith folck wdj Wadsthenn² emellom Tiideweyenn och Hoelweyenn³, och wil paa eenn gang møde med all sin macht paa Hoelweyenn eller Tiideweyenn, effter som ath hand hører, ath etherss kong. maygtt. thager sitt thog, och sieger hand, samme weye ath were saa foruaritt med skantzter, boluerck och broer⁴, thett hand meener, athy skulle were wuindelige. Och Iacob Baggy thaler stortt bode om kong Ericks macht, hans wogennborg, stateliige skøtth och stoer fordeell. och sieger. ath dy skal ingenn modstand skie for end aff dy tho weye, Hollueyenn och Tiideweyenn. Her aff maa mand tro, huess mandt wiill. mens allt ere thett tiid ath haffue sin sag y acht och see sig forre etc. Etherss kong. maygtt. haffuer och førre thalitt om, ath Chrestenn Muncke mett flere norske skulle och drage ind y Swerige. Ther etherss kong. maygtt. thett nu saa wille haffue, tha er thett nw thendt retthe tiidt, och dy norske skulle och findis ther willige tiill effter thenn skade, som dy haffuer liidt aff dy swenske, och thett skulle med gudz hielp gaa liickeliigenn och wel tiill paa etherss kong. maygtt. wegne⁵. Aller naadigste herrè, Iacob Baggy haffuer latt seg høre, atth hand haffde alle beskied med seg schriffiligen thenn fredz handell belangitt tiill Rostock, och ath hand vel veed, huor

¹ Jvfr. det følgende Brev.

² Det forholdt sig ganske rigtigt, at Erik XIV agtede at samle sin Styrke i Vadstena (Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 478, 481, 493).

³ De store, uvejsomme Skovstrækninger Tiveden mellem Venern og Vettern og Holaveden mellem Vettern og Sommen regnedes for Sveriges Formur.

⁴ Broder, Braader, Forhugninger af fældede Træer.

⁵ Christiern Munk, en af Mogens Gyldenstjernes Svigersønner (se ovfr. S. 151), Lensmand paa Akershus. Et paatænkt Indfald fra Norge i Sverige blev der Intet af, da tvertimod Svenskerne 1564 gjentagne Gange faldt ind i Norge (Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 499).

all handel y Swerig tiill staar y alle raadslag, och sieger, ath Swerige haffuer møst hoffuidett, nw the haffuer møst hannom. Ther fore maa etherss kong. maygtt. altt haffue hannom y etherss kong. maygtt. foruaring. Menss om thenn fredz handell, tha er ingenn tiing bedre eenn fredt. Om thett nogerledis kandt skee wdenn spott och skade, tha er fredt best, menss fredtstandt paa nogenn tiidt tiener aldelis intedt, entenn enn goed euig fredt eller och, som thett er, tiill gud will giøre thett bedre, och meg twiffueler intedt, ath gud io wil giøre her eenn goed ende paa, sitt hellige naffinn tiill ehre och sine christenne tiill fredt och roo etc. Om Sylvester Franck¹, som etherss kong. maygtt. haffuer schreffuit meg tiill om, tha skall hand med gudz hielp icke heller komme forbij, menss ieg befrocter meg, ath effterdj hand haffuer sligt wdj sinde, ath hand tha skal holle seg langt wdaff veyenn och thenn kaass henn ath Femmernn, mendt først gud vil, ath de skyb kommer fraa Norge, som etherss kong. maygtt. haffuer schreffuitt om, siidenn vil ieg medt gudz hielp wel ware thett, ath thett skal icke skee, ath nogenn skal seygle y Østersøenn wdenn etherss kong. maygtt. forloff. Gud almectigste, som haffuer giffuitt etherss kong. maygtt. liicke och seyer wdj Norge och wdj Swerige bode tiill landt och wandt, hand giffue etherss kong. maygtt.

---

¹ Sylvester Francke, der førte et af Morits Rantzau, Amtmand paa Gottorp, udrustet Skib «Dragen», havde af Frederik II faaet Kaperbrev 18. Jan. 1564 og kort efter Tilladelse til toldfrit at passere Øresund med Rantzaus Skib og Gods. Han blev dog anholdt af Tolderen i Helsingør, der mente, at han var en Hamborger og havde hamborgsk Gods inde, men paa Rantzaus Andragende igjen løsladt med Tilladelse til at sejle hjem. Rantzau befalede ham imidlertid at sejle til Narva og afsætte sin Ladning; men da Kongen havde faaet Underretning herom (jvfr. ovfr. S. 132), lod han Herluf Trolle anholde ham (jvfr. ndfr. Herluf Trolles Brev af 19. Juli til Frederik II. Danske Mag. III. 243 ff.). Det følgende Aar blev han Skibschef i Herluf Trolles Flaade og kommanderede senere som Viceadmiral mindre Eskadrer og fik Lejlighed til at vise sig som en modig og dristig Officer; han levede endnu 1589 (Bricka, Dansk biografisk Lexikon V. 274).

eenn weldig offuerhant och gudz mact offuer alle ethersss kong. maygtt. fiender och wuenner, thett insker och beder wy alle wdaff hierttid, och insker thette gode selskaff alle sammenss ethersss kong. maygtt. tro tienere y alle wnderdanighed ethersss kong. maygtt. fiender och wuenner(!) och wille ther tiill hielp aff alth theris mact oc formue, som de plictige erre. Her med vil ieg haffue ethersss kong. maygtt. mett siæll och liiff thenn ewige barmhiertiige gud befalendis tiill languarendis och roliigt regementhe etc. Aff ethersss kong. maygtt. orloffs flode vnder Karssøø sante Hanss baptiste dag anno dominj 1564.

Ethersss kong. maygtt.

wnderdanige

tro tiener

Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

Aller naadigste here, giffuer ieg ethersss kong. maygtt. gandske wnderdannig tiill kiende, ath erliig och welbiirdig mandt Iørgenn Brade¹ haffuer weritt siug en tiid lang, och end nu er. saa hand icke kann lenger were tiill søess, for gud vil, thett bliffuer bedre mett hannom, gud were hans hielp, huorføre ieg paa etthers kongl. maygtt. wegne will forløffue hannom, ath hand maa drage hiem etc. Och vil ieg sette eenn andenn hoffuitzmandt paa skybett y hans sted igienn, naar hand drager fra skybett. Hand holt seg emodt ethersss kong. maygtt. fiender saa wel som alle the andre gode mendt som eenn erliig manndt, och erre dy meg y alle maade liidige och følgactige, ath ieg thacker gud och thennom. Wy ginge tiill segels wed Karlsø nu y løffuerdags tolff slog, och haffuer altid werid vnder segell vdi di suenskis fare wand baade wed then syndre och norre ende paa Ølandt. Meg haabis att komme i morgen met gudtz hielp tiill Borringholm mett e. k. ms. orloffs flode. Ieg saae thett gierne, att e. k. m. finge Iacop Bagge mett thet første, hand gjør her intid gaffn etc. Skreffuid onsdag aff e. k. ms. orloffs flode den 28 iunii 1564.

¹ Jørgen Brahe Tygusen.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, her Frederich den andenn, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug vdii Slesswig, Holsteen, Stormarnn och Dittmersken, greffue vdi Oldenburgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och koning, vnderdanigen.

Samtidig Afskr. i Rigsark., Adelsbreve LVII. 92. Bagpaa har Herluf Trolle med egen Haand skrevet: Copij aff breff till kong. mtt. — Efter Aftrykket i Danske Magazin III. 190 ff. er tilføjet Slutningen af Efter-skriften: «Wy ginge ... 1564», som ej findes paa den løse Seddel, samt Brevets Udskrift.

Nr. 68.

25. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL INDBYGERNE PAA ØLAND.

Han forestiller dem, hvorledes den svenske Konge har nødt den danske Konge til Krig, hvorfor denne med stor Magt kriger mod Sverige; men da det ikke er hans Hensigt at fortrædige Befolkningen, men beskjerme den og opretholde dens gamle Love, opfordres Indbyggerne paa Øland til frivillig at underkaste sig Danmark. Han lover dem derfor frit Lejde for en Deputation, som han beder dem sende ud til Flaaden for at forhandle om Overgivelse.

Helssenn med gud. Wyde maa y, menninge bønder och almwe, som biigge och boo paa Ølandt, ath effterdj kong. maygt^t. tiill Dannemarck, konning Frederich thenn andenn, min aller naadigste herre och konning, er nw saa høgeliigenn for aarsagitt aff konning Erick, thett høgbemelthe kong. maygt^t. tiill Dannemarck nødiss tiill ath indlade seg med krieg imod konning Erick, huilcket konng. maygt^t. tiill Dannemarck wgierne gjorde, ther hanss kong. maygt^t. icke ware ther høgliigenn fororsagitt tiill. For thenne sag skyldtt haffuer nw kong. maygt^t. tiill Dannemarck forsamlett eeth merckeliigt anthall kriegs folck, riitther och knechtte, disliigest eeth merckeliig skybss flode tiill søøss. Och er nw kong. maygt^{ts}. tiill Dannemarck y gudz naffnn paa thogitt baade tiill landt och wandt konning Erick findlichenn medt thett første hiem ath søge, mangenn swenske

mandt, ther inted maa y wolle¹. tiill stoer skade och forderffue baade paa liiff och godz. Saa forlade konning Erick thett gud och alle. som thett beginth haffuer eller giffuit ther orsage tiill. Och haabiss oss medt gudz almectigste hielp, som alle hiertter kiender, ath offueruinde konning Erick och alle hans med følgere. Menss paa thett ath y maa vyde. thett høgbelthe kong. mayg^{tt}. tiill Dannemarck. min aller naadigste herre. thett hans kong. mayg^{tt}. wgierne wille Swerigs riigis eller nogenn thes indbiiggere skade eller forderffue, menss megitt heller, ath Swerigs riige bliffuer holdenn veed gamle konning Ericks². low veec³. reth och skiæll, som gammeltt och forne haffuer weritt, och alle nye paa lagder³. som y xl aar imod konning Erickss och Swerigs lagd⁴ paa lagd er, etther och thenn mennige mandt tiill gaffnn och beste maa aff skaffis, tha sender ieg ether hanss kong. mayg^{tt}. egitt breff⁵, huor wdaff y kunde wyde

¹ ∴ som ingen Skyld har deri, som ikke formaar noget deri.

² Med gamle Kong Erik menes vistnok Erik den Hellige.

³ ∴ Paalæg.

⁴ ∴ Lov.

⁵ Kongen lod til forskjellige Tider udgaa trykte Breve til svenske Undersaatter (Rørdam, Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge siden Reformationen I. 108), og det Brev, Herluf Trolle her sender Ølænderne, er uden Tvivl et saadant, af hvilket Exemplarer findes i Rigsark., Krigen 1563—70, Diverse Dok. Det er trykt i Patentformat, forsynet med Kongens Segl og lyder saledes: «Wi Frederich thend anden, met Guds naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug wdi Sleswig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Greffue wdi Oldenborg oc Delmenhorst, Helse ether Bønder oc menige Almue, som Bygge oc boe offuer alle Smaalandene vdi Swerrige, Met Gud oc Wor Naade. Wi wille ether Naadigst icke forholde, At Wi tilforn haffue ladet Wore obne Breffue til ether vdgaa, huor vdi Wi gaffue tilkiende, huorledis wi emod wor wilge aff Konig Erich aff Suerige til thenne neruerindis Feygde haffue werit foraarsagit, oc ther hoss ladet ether forstaa Wor wilge oc Naadigst meninge emod ether, Oc at thenne Feygde icke aff oss er ment ether til onde. Som samme wore Breffue (om the ellers ere ether tilhende kommet) wiidere formelder, Oc efter forne wore Breffuis liudelse haffue wi paa wort antog til Elffsborg Naadigst forskonit mangan Swensk Mands Huss oc gaardt, som wi thend tid oc end siden wel haffue kunde forderffuit oc ødelagt,

och forstaa høgbelttthe kong. mayg. tiill Dannemarck gunst och naade mod ether och alle Swenske, saa mange som konng. mayg. tiill Dannemarck wille weluilliigenn tiill hande gaae. Ther fore wille ieg icke besøge ether med nogenn fiendlich handell, før end ieg hagde forfaritt etherss hiertte och menning, om y wille weluilligen gaae konng. mayg. tiill Dannemarck tiill haandenn, eller och ey. Y kunde nw sielf bethenck etherss egitt gaffnn och beste. huilckit y giøre wille. Gud veed thett, ath min herre och konning will heller etherss gaffnn och beste enndt etherss skade och forderffue. Ther som y nw saadantt kong. mayg. tiill Dannemarck naadigst tiill bud forachtter, ath wy tha skulle handle med ether effter tiidssenss leyliighed, och ether ther offuer nogenn wliicke skeer, tha vil ieg mett alle dy.

Oc er end nu wor mening, At wi megit heller wille Suerigis Indbyggers gaffn oc beste end theris skade oc forderffue, Oc paa thet i thess yderliger mue wide oc forstaa wor Naadigst forsett Oc huor wi alting met ether menige Swerigis Indbygger meene, Haffue wi for got anseet ether met thette wort Breff at wille besøge, ther met ether for ethers skade oc forderffue at atware, Ther som i wille oss weluilligen tilhande gange Oc giøre Oss oc wort Kriigsfolck Gierdt oc tilføring met andæn vnderdanigst befördring, Tha wille wi som en Naadigst Herre oc Konning Ether antage vdi wor Konninglige Heigen, wern oc beskiermelse Oc holde ether wed gamble Konning Erichs rette Swerigis Loug Oc wed gamelt oc formt, lige som Swerigis Indbyggere ware holdene vdi gamle Her Steen Sturis tid, Wi wille oc formiddelst Guds Almechtistis hielp vdfrii ether fran thend nu Regerendis Konning Erichis oc alle andris wold oc Thyrranni Oc forsørge oc forsiune ether alle, saa mange som oss tilhande ganger, met Korn, Salt, Klede oc alle andre ware, som i behøffue oc icke kunde møste, saa i thet mue hente oc bekomme vdi wore Kiøbsteder oc met wore vndersotte handle oc wandle, lige som met ether self indenbyrdis, Wi wille oc i alle maade beuisse oss emod ether, saa i icke skulle haffue ether at beklage. Her kand huer ether wide sig effter at rette oc betencke, huad i wille giøre, Oc vden all forsømelse strax ether emod oss forklare, saa wi enckit mue wide, huad wi oss til ether skulle haffue at forlade, Thi wi achte met thet aller første at hiemsøge Koning Erich oc alle hans, som Oss modstand wille giøre, Oc thenne handel met Guds hielp at føre til ende. Giffuit paa Wort Slot Helsingborg thend iij. dag Iunii Aar etc. Mdlxiiij. Vnder Wort Signete. Friderich.»

medt meg ere, were wndskyldett ther wdj for gud och alle menniske, menss ther som ath y welliilliigenn (!) wille hand gaae kong. mayg. tiill Dannemarck, tha wil ieg ether paa høgmeltthe konng. mayg. tiill Dannemarcks wegne naadigst annamme och medt gudz almectigste hielp forsuare ether for allt offueruoldt och wreth och holle ether veed Swerigs gamle konning Ericks low och reth. Y ville nw sielff bethenck etherss egitt gaffnn och beste, huess y giøre wille, och med thett allerførste och snariste giffue meg eeth beskedeliigt suar, huor y meg først finde kunde, saa fremt som y icke ville staae etherss egenn effuennthier. Her wyde y nw ath retthe ether effter. Och vil ieg her med haffue giffuitt xij bossiidendis dannemenndt aff Ølandt, som y tiill meg sender med etherss fulde mact ath handle, eenn frij cristeliig leyde tiill och fraa etc. Thett war etherss herre och konning och vel ath raade, thett hanss kong. mayg. besindede seg y tiide och handle om fred eller och wndergaff seg kong. mayg. tiill Dannemarck, før end saa mangenn swenske mandt wskyldig med menninge Swerigis riige wndergaar och forderffuis, thii kong Erick kann dog icke staae thenne vor mact y mod med gudz hielp, effterdj konng. mayg. tiill Dannemarck haffuer icke giffuitt aarsage tiill thenne krieg, och gud wil visseliigenn straffe allt wreth. Befalendis ether gud. Aff kong. mayg. tiill Dannemark aarloffs flode søndag næst effter sante Hanss baptiste dag wnder Ølandt anno dominij 1564 etc.

Herloff Trolle.

Udskrift: Mennige bønder och almue, som bygge och boo, alle och huer besønderliigenn, paa Øølandt. wenliigenn tiil schreffuit.

[Herluf Trolles egenhændige Paaskrift paa Arkets tredie, ellers blanke Side:]

Kere her Magnus, huad suar her wiill gefhuis paa tjsse breffue, staar y guds hand. Gud hand gefhue thet beste oc thett, som ham oc hans hellige naffn er tiill loff oc ære

oc tiill fred oc rolighed. Ieg wed vest, atthi komer for koning Eereck.

Samtidig Kopi, foldet sammen som Brev med Udskrift, i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 69.

29. Juni 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Taksigelse for et Brev. Om Poul v. Saras Anvendelse til Lands; «Makaløs»s Skyts lader sig næppe optage; Modvind holder Flaaden ved Øland, hvis Indbyggere han har tilskrevet. Han takker Mogens Gyldenstjerne for hans Omhu for Flaadens Forsyning og sender ham Kopi af sit Brev til Ølænderne. Han beklager, at der hidtil kun er udrettet saa lidt.

Kere her Magnus, ieg fick y gaard thend 25 (!) iunij tyn screffuelse mit Iomffrven oc Erick Rud¹ vnder Øland hoss thend norre odde, oc ieg tacker thig saa kerligen for thyn troo oc hulle screffuelse oc meeni[n]g. Thw och tyne skulle mitt guds hielp fynnde thett samme och aff mig, thend stund ieg leffuer, ther skaltu mit guds hielp icke haffue tuilff paa.

Kerre her Magnus, om Pouill von Sara, thaa sagdis thett her saa vist, att kong. mtt. wiille haffue ham tiill seg y gen, oc att hand skulle følge kong. mtt. arkelij tiill lands y Suerrige. Ther fore satthe ieg y Peder Mu[n]jcks seddell, att hand skulle forfarit.

Ther som kong. mtt. haffuer att bruge Pouel vonn Zara tiill lands, thaa kunde mand faa Otthe Rud Krabatthen. Anderledis haffuer ieg iecke warit til synde, icke heller for-drit ther om anderledis. Mig tuiller icke heller paa ham².

¹ Som ovfr. S. 131 omtalt kom Skibet Svenske Jomfru ikke strax til Flaaden; det førtes af Erik Rud til Fuglsang og Sandholt, f. 1519, † 1577, ældre Broder til Otte Rud (Vedel Simonsen, De danske Ruder II. 59 ff.).

² Poul v. Sara, jvfr. ovfr. S. 109, førte Skibet Krabaten.

Om Mageløsse skøtt¹ att optage, thaa meener styrre menden, att ther skall ware offuer xl fawne dybt, ther skjibit sanck, icke kunde the heller vijde stheden paa j vge søes eller j vge søes ner.

Ieg haffuer nu syden y løfferdags waritt vnder segell oc ga[n]git ett slag tiill landit oc ett anit fraa fraa Ølands norre odde oc tiill thenne synder odde, thij wæritt haffuer stedze waritt y modt. oc ieg haffuer screffuit thom paa Øland tiill, som thijsse copijer inde holder, ieg nu sennder theg². Ieg sennder thig och en vdscrefft aff thett breff, som ieg haffuer screffuit kong. mtt. tiill³.

Gud almectisthe hand giffue oc giøre en goder ennde paa thenne krig, oc hand gefue oss alle syn and oc naade, att alting maa handlis oc giøris hans hellige naffn tiill loff och ære oc hans vdwolde oc chrestnne kyrcke tiill fred oc rolighed, att wij alle sampligen moge loffue oc prijsse hans hellege naffn.

Kere her Magnus, ieg tacker thig kierligen, atthv saa flittheligen thencker paa oss mit alting, bode mit leder spande oc alt anit. Ieg wiill she tiill mit, atthett skall rett vddelles, och ieg haffuer satt en skreffuer. som ther skall giøre rede fore.

Kere her Mag[n]us, om thv wilt sennde kong. mtt. the kopijer aff Øland, setther ieg y titt egit betencke. Gott worre thett, att vij nogit vdretthe, me[n]s someren er, och alt thett, wij tiill søes skulle giøre, thett maa alt ske. inden ij maanether gaar vdt, sijden haffuer mand høst netther. Kong. mtt. haffuer ingen fordel hafft, thett hans kong. mtt. skiiff laa saa lenge vde y fiordt, som en nu paa kender. Kere her Mag[n]us, mig hobes att kome tiill Boringholm y dag. Vij haffuer waritt y søen siden løffuerdag xij slog. Ther thett icke haffude warit for the lijbske skyll, haffude thett warit kong. mtt. oc oss selffue nøttheliger, vij haffude

¹ Stykkerne fra det ødelagte svenske Admiralskib Makalos.

² Aftrykt foran som Nr. 68.

³ Aftrykt ovfr. som Nr. 67.

holt thiett vnder Iomffruen ved Ølandt¹. Nu klager the thom saa iamerlig, dog tror ieg, attherres brøst er icke saa stor. Ieg faar dog att leffue, som paa lande er tijdt. Kere her Mag[n]us, ther ieg kand tyene thig, skaltw mit guds hielp icke haffue tuilff paa, oc ieg ynsker thig oc tyn kere husfrv och born lycke oc salighed mit all velfartt och guds beskermelse. Ex kong. mtt. orloffs flode vnder segel mellem Ølandt oc Boringholm torsdagen thend 29 iunij mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Udskrift: Myn ganske gode wen, her Mag[n]us Gyldensterne, kerligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 70.

2. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han har tilskrevet Byen Rostock angaaende et der liggende svensk Skib og afsendt to Skibe derhen for at faa det udleveret. Ludvig Munk har han sendt med Besked til Kongen, ligesom han ogsaa har skikket Lave Brockenhuus til Kjøbenhavn i Anledning af Provianteringen.

Etthers kongl. maytt. min gandske vnderdanige, willie, tro tieniste altiit forsendt met wor herre. Giffuer ieg etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigen tillkiende, att ieg y gaar fick etthers kongl. maytts. skriffuelse² om thett suenske

¹ Øen Jomfruen imellem Ølands Nordende og Fastlandet.

² Kongens Brev til Herluf Trolle af 22. Juni 1564 (Tegn. ov. alle Lande VIII. 53 f.). Kongen skriver deri, at han har erfaret, at et svensk Skib, som afvigte Vinter har ligget for Warnow — Floden, der løber i Havet ved Rostock — endnu findes der; dette Skib ønsker han at bemægtige sig og beder derfor Herluf Trolle, hvis han igjen faar Overhaand over Fjenden, indløbe til Warnow og der gjøre sit bedste for at faa Skibet. Kongen tilraader ham derhos, naar det kommer saavidt, at opfordre Byen Rostock til godvillig at udlevere Skibet og tilkjendegive Byen, at Kongen, hvis den ikke følger ham, kan lade den undgjælde derfor med Hensyn til de den indrømmede Friheder i Danmark og Norge. Herom har Kongen tilskrevet sine Gesandter i Rostock, af hvilken Skrivelse han

skib, som ligger till Rodstock, saa haffuer ieg skreffuit dii herrer aff Rodstock till, liigesom den indelucte copie¹ vdi wiiser och indholder, och haffuer ieg afferdigett erlig och welbyrdig mand Enuoldt Kruse met Morianen² och Gurgenn Grøn met boyertenn³, at dii nu strax løber ther hen oc esker thett suenske skiib aff dii Rodstocker, och hobis meg till met gudtz hielp, att dii wisseligenn faar same skiib enten met wilie eller vwillie etc. Ieg haffuer och skreffuit etthers kongl. maytts. gesandter vdi Rodstock till, att de och wiide, hues ieg haffuer skreffuit⁴. Ieg giffuer och etthers kongl. maytt. ydmøgeligenn tillkiende, thett ieg haffuer afferdiget erlig och welbyrdig mand Lodwig Munck⁵ till etthers kongl. maytt., att hand skall mundtligen berette etthers kongl. maytt., hues leylicheedt som alsamens icke kand saa tydeligen skriffues. Ieg haffuer och afferdiget erlig och welbyrdig mand Laue Brockenhuss⁶, at hand oc y lige maade kand giøre beskiend, hues mangell som findes

---

sender Herluf Trolle en Kopi. Sluttelig henstiller Kongen Sagens belejlige Gjennemførelse til Herluf Trolle og beder ham raadslaa desangaende med den lybske Admiral og de øvrige Officerer.

¹ Trykt ndfr. som Nr. 72.

² Skibet Morianen førtes af Enevold Kruse til Vingegaard, † 1612 eller 1613; som Landsdommer i Nørre Jylland (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 61. Secher, Kongens Rettertings Domme 1605—14 S. 390. Pontoppidan, Danske Atlas IV. 403, 462, 695).

³ St. Jørgens Bojert førtes af Jørgen Grøn, der i mange Aar havde tjent Kongen som Skibshøvedsmand (jvfr. Kancelliregistranterne, i hvilke han ofte forekommer; jvfr. ovfr. S. 89).

⁴ De danske Afsendinge ved Fredsmødet i Rostock vare Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, Rigsmarsken Otte Krumpen, Henrik Rantzau til Rantzauholm og Dr. Joachim Hincke (Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 503).

⁵ Ludvig Munk gjorde Tjeneste paa Krabaten (Tegn. ov. alle Lande VII. 649); enten er det Ludvig Munk Olufsen til Kvistrup, † 1595, eller snarere dennes Fætter Ludvig Munk Ludvigsen til Nørlund, † 1602 (Geneal.-biogr. Archiv I. 32, Stamtbl. Mumme, St. Knuds Kirke i Odense, S. 307).

⁶ Lave Brockenhuus gjorde Tjeneste paa Skibet Mercurius (Tegn. ov. alle Lande VII. 649); han kan ikke være den ovfr. S. 145 omtalte kongl. Sekretær af samme Navn, men maa snarest være den Lave Br., der døde 1564 i Kjøbenhavn (Hist. Tidsskr. 4. R. IV. 479).

paa fitallien. Etthers kongl. maytt. wil nu lade skriffue mig till, huor etthers kongl. maytt. will haffued, ieg wil met gudz hielp haffue tillsiun met altingist, saa att thett skal gaa well till, saa megid som meg mueligt er. Oc will ieg haffue her mett etthers kongl. maytt. mett siell och liiff till langworid lyckeligt regemente och till en erlig seyer och offuerhandt offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner gud almechtigste befalid etc. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Borringholm søndagen thend 2 iulii anno domini 1564.

Etthers kongl. majsts.

vnderdane, tro tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, her Frederich den anden, met gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konning, hertug vdi Slesswiig. Holstenn, Stormarn och Dittmerskenn, greffue vdi Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herr och koning, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 239 f.

Nr. 71.

2. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Om det svenske Skib i Rostock og de Foranstaltninger, han har truffen for at faa det udleveret. Han haaber et godt Svar paa sin Henvendelse til Ølands Indbyggere. Han har Besvær med at holde Fred mellem Skibscheferne, ligesom ogsaa Kjældersvendenes og Kokkenes Uorden volder ham meget Bryderi. Beklager sin lange Uvirksomhed men haaber snart at komme i Kast med Fjenden, hvis Planer omtales. Udtaler Ønsket om at have nogle Smaaskibe til Rekognosceringsfartøjer, ligesom Lybækkerne have. Skibet Gjøgen sendes hjem som tjenstdygtigt. Af Ludvig Munk og Lave Brockenhuus, der begge ere skikkede til Kjøbenhavn, vil han faa nærmere Besked.

Kere her Magnus, ganske gode wen, gud hand giffue theg lijcke oc salighed oc att leffue gud behageligen. Kerre her Magnus, ieg fick y gaar k. mtt., myn alder naadigste herris screffuelse om thett suenske skjiff, tiill Rodstock ligger. Saa haffuer ieg nu afferdige Enwoll Krusse oc Iørgen Grøn att hentthe same skjiff mit wijllie eller wuelle, och hobes mig mit guds [hielp] vest att faa same skjiff. Ieg haffuer screffuit the herrer aff Rodstock nogit skarpt tiill, som ieg sender thig her innde lucht en kopij aff¹. Mig hobes, atthett skall intit skaade. Ther kand offthe suenden sye syn hosbonds tarff beder en hosbonden, oc hosbonden kand haffue ther gaffn aff oc kand mit lempe forbede² syn tyeners vbeskedenhed sig tiill lempe oc fordel. Ieg haffuer screffuit kong. mtt. gesanthter y Rodstock tiill, tijsligeste send thom en kopij aff mit breff tiill Rodstock oc befalit Enwoll Krusse att retthe sig epther therres befaling, om the haffuer ther anit betencke vtj. Ieg haffuer oc screffuit kong. mtt. tiill oc send hans kong. mtt. en kopj aff mit breff tiill Rostock. Ieg haffuer ingen kopij send hans kong. mtt. aff the breffue, ieg sende tiill Ølandt³, om thig tyckis, att thv wilt lade hans kong. mtt. lesse thom. Ieg haffuer end nu ingen suar fangit, mig hobes mit guds hielp att fange beder suar, end mand tror. Ther ieg icke faar suar forre, thaa faar ieg vest suar, naar the sher oss kome y gen mit floden. Alt er thett meg saa loffuit, att ieg skall faa vijde, huor tiill staar y Kalmar⁴. Ieg screffuer myn broder icke saa tydeligen tiill om alting som theg, wiltu delle mit ham.

Kere her Magnus, thett er nogit vulijge⁵ paa ferde, oc mand haffuer knur oc surtt sheende ther fore, att Erick

¹ Jvfr. det foregaende Brev.

² c: afbede.

³ Trykt ovfr. som Nr. 68.

⁴ Feltøverstén, Greven af Schwarzburg, tænkte ved denne Tid paa at drage op imod Kalmar (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 279).

⁵ c: Uvillie.

Rud oc Pouell v. Saara ere bedere vd røsthe¹, end andre folck ære. Ieg haffuer willit giort thett nogit lijgere oc hafft nogit skøtt oc folck fraa Erick Rudt, och hand will intit møsthe² vden stortt buller. Oc her kunde snartt kome myttherij y blantt oss, waare icke, att gud gijffuer mig thend naade, at ieg kand om gaas mit thom mit lempe, mens the beraabe thom fast paa herren selff.

Kere her Magnus, ieg haffuer stor plas³ mit tjsse kellersuene for tjsse t^r, saa gerne wille the forkomme thom. Nu haffuer ieg paa thett ska[r]ppeste hollit alle hoffuittz menden fore, atthe skulle haffue ind sseende, att keller suenden skall giøre rede for tynnderne, oc the skulle ingen packe y huer anden, som her tiill giortt oc sked er.

Ieg haffuer oc plas mit kocken for køkenfitt. Nu haffuer ieg giortt thenne besked offuer all floden, att huer kock skall holle sitt køken fitt tiill sthede oc giøre regen-scaff for, hues ther bruges tiill skjffs behoff. Y huilken som fijndes fljjetgst, thend skall haffue størst løn oc best tack, oc thom skall geffues for huer t^e gott køkenfitt en skenck, ther kong. mtt. oc thom er lijdeligt, naar vij komer tiill sthede. Oc er thett forbodit att selge eller sennde nogit køkenfitt her aff floden vnder lijffs straff. Thett waare kong. mtt. ett gaffn, att her waare en screffan(!) an paa huertt skjff⁴. Ieg wiill mit guds hielp she tiill, thett besthe, ther ieg kandt. Kere her Magnus, thett førsthe møgeligt er, thaa skall ieg mit guds hielp holle mig y the suenskes faare wandt. Ieg kand icke screffue, saa ont som thett giør mig, att vij nu y en maanit haffuer intit kunit vd retthit, ther gaffn haffuer waritt. Mig hobis mit guds hielp, thett bliffuer beder, och gud will giffue oss lycke.

¹ ɔ: udrustede. Erik Rud førte Skibet Svenske Jomfru, Poul v. Sara Krabaten (jvfr. ovfr. S. 173).

² ɔ: miste.

³ ɔ: Plads, Plage.

⁴ Meningen er, at det vilde være til stor Nytte, om der paa hvert Skib var ansat en Provianskriver.

Ieg hører, atthi svenske acter att føre oss en fasthe lagen¹ mit ij store fyrblasser², som the røster till mit skøtt oc fyrwerck som tho omeraller, att wij skulle ware gyrige att borde mett³, och the wille saa anstykke⁴. Mens therres acht komer icke all y pung mit guds hielp⁵. Kere her Magnus, ieg haffuer stor brøst, att kong. mtt. icke haffuer en ij eller iij smaa rors iacther, ther will besigeld⁶ waare, tiill att lygge altiit hoss mig att thage beskedt aff huad segil, her komer. The lybske haffuer her altiit iiii for vden the, som løber y mellem floden oc Lybke. Tijsse iiii ere saa besiglede oc berodde⁷, att for end myne kand kome ther tiill, thaa haffuer the beskeden henne, oc ieg wille icke gernne altiit vnde thom fordantzen. Gøgen sigler aldrj ett stycke, huerken for vynden eller mit vynden, ieg wiill sennde ham hiem⁸. Waare the skjiff komen aff Norge⁹, att ieg motthe faa thom tiill mig mit thett førsthe. Thette sud west haffuer nu standit her saa lenge, att vnder er. Naar gud wiill, saa bleffuer thett bedere. Kere her Magnus, ieg haffuer nu sendt Loduig Mu[n]ck¹⁰ tiill kong. mtt. mit tijsse ærynder, ieg haffuer oc bedit ham, att hand skall sye thig besked ther om. Ieg haffuer oc vnderretthit Lage Brockenhuss¹⁰ y samme verff, att hand skall oc sye thig besked ther om, om saa er, att Loduig Mu[n]ck icke kome

¹ At føre os en Fastelavn, at faa os til at løbe Fastelavn, bære os galt ad.

² Fyrblaser ere formodentlig, hvad man nu kalder Brandere.

³ Meningen er, at de to Fyrblaser blive udrustede saa stærkt som to Admiralskibe, for at de Danske skulle være begjærlige (gyrige, gjerrige) efter at give sig i Kast med (borde) dem.

⁴ ∴ anstikke, tænde i Brand.

⁵ Agt kommer ikke alt i Pung, man faar ikke alt, hvad man haaber (Ordsprog).

⁶ ∴ vel sejlede.

⁷ ∴ beroede, roede.

⁸ Gjøgen, der anvendtes som Rekognosceringsfartøj, førtes af Jacob von Meydeborg (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 62).

⁹ Jvfr. ovfr. S. 124 og 131.

¹⁰ Jvfr. det foregaaende Brev.

till Kobenhaffn. Lage kand oc sye thig besked om waar fetallij oc prouiantt. Kere her Magnus, ieg wiill alle myne dage fyndis tyn willige(!) och tyene thig y alle the maade, ther ieg kandt. Giør will oc siig Anne oc tynne dötther mange gode netther paa myne vegne. Her mit thig gud befalendis. Ex kong. mtt. orloffs flode sondagen thend 2 iullij mdlxiiij vnder Bor[in]gholm.

Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

1. Om vj vger eller viij vgers bestelling.
2. Om viij s[m]aa skjib Gullandt (!).
3. Huor hollis skall om weed her epffther.
4. Om Iørgen Brade.
5. Tett folck y Røtthnebye, Ølandt.
6. Om folck a b c første mand haffuer nock aff them.
7. Om thet reffuelske farewandt at søge.
8. Om Nerffuer fare mett salt.
9. Mercurius.
10. Om the skjiff vdij Norge aar (!).
11. Om Iacop Bagghe och the siuff fanger.

Loduig Munckes erinde
tiill kong. mtt.

Egenhænd. Orig. uden Omslag i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Den løse Seddel, der synes at maatte henføres til dette Brev, findes i Rigsark., Adelsbreve LVII. 92.

Nr. 72.

2. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL BYEN ROSTOCK.

Opfordring til Byen om godvillig at udlevere til Danmark det i Stadens Havn liggende svenske Skib Falken.

Wenlig helsen altiid forsendt met wor herre. Kiere herrer och gode wener, giffuer ieg etther wenligenn tillkiende, at kongl. maytt. till Danmarck haffuer vdsendt meg at søge, forderffue och till intid giøre hans kongl. maytts. och Danmarckis riigis tyender, saa formercker ieg, at nogen kongl. maytts. till Danmarck fyender vnderhollis vdii etthers

haffner, oc at same fyender fortrøstis oc styrckis vdaff etther, huorfor ieg paa høybemelte kongl. maytts. wegne begierer strax etthers forklaring y thenne sag, oc esker aff etther strax thenne stundt wor fyende thett suendske skiib, som kallis Falcken, met folck, skytt, skiib och gotz, lige som thett forfundit war, den tiidt thett kom y etthers haffnn, saa frempt at ieg icke sielff met mine medfølgere skall tage fyllist aff etthers personer, skiib och godtz, y huor ieg thett offuerkommendis worder¹. Kiere herrer och gode wener, ther ieg nu icke strax forskreffne suendskis skiib, godtz og folk nu aff etther bekommendis worder, och y her effther fanger skade ther offuer, at y da wille lade denne min skriffuelse och warning² nøiactig och noksom were etther. Oc will ieg altiit findes willig och redebonn till att fortiene och forskylle, liige som at ieg befinder vdaff etther etc. Her met etther gud befalendis. Aff kongl. maytts. orloffs flode vnder Borringholm sondags thend 2 iulii anno domini 1564.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erlige, høgwiise, welforstandige herrer och gode wener, borgemester, raadt och gandske menigheed till Rodstock wenligen till skreffuit.

Aftryk efter Danske Magazin III. 240 f.

Nr. 73.

5. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Sender udførlig Meddelelse om Indholdet af, hvad han har overdraget Ludvig Munk og Lave Brockenhuus mundtlig at berette i Kjøbenhavn. Peder Huitfeldt skal med paa Rejsen til Rostock; Lave Brockenhuus og Ludvig Munk drage nu afsted.

Kere her Magnus, ganske gode wen, ieg tacker theg ganske kerligen for alle welgerninger, wiill oc altiit fynndis

¹ Jvfr. ovfr. S. 175.

² 5: Advarsel.

ganske god willig tiill att fortyenitt, y huor ieg kandt. Kere her Magnus, ieg haffuer optegnit nogen artickell¹,

¹ I sit Brev af 2. Juli (Nr. 70) til Kongen melder Herluf Trolle, at han har afsendt Ludvig Munk med mundtligt Ærinde, om hvis Beskaffenhed den Brev Nr. 71 vedlagte Seddel giver Oplysning. For at give Mogens Gyldenstjerne nøjere Underretning om Ludvig Munks Ærinde skriver Herluf Trolle nu nærværende Brev, i hvilket han behandler Sagerne nogenlunde i den Orden, hvori de nævnes i den omtalte Seddel. Under 11. Juli tilskrev Kongen Herluf Trolle et langt Svar paa det af Ludvig Munk forebragte, hvilket Svar giver saa megen Oplysning til nærværende Brev, at det her maa meddeles fuldstændigt efter Tegn. ov. alle Lande VIII. 66 ff:

«Vor synderlige Gunst tilforn. Vider, at Vi have med Os elskd. Ludvig Munk, Vor Hofsinde, bekommet eders Skrivelse og hvis mundtligt Hverv I med hannem Os tilbyder, have Vi naadigste forstandet. Og til det første, som I formelder om den Tid, I trøste med Vor Flaade at holde Søen, som kan være i sex eller otte Uger, og begjærer at vide, hvad I midlertid foretage skulle, da have I selver at betænke, at det vilde falde Os besværligt at kunne stille eder fore Form og Maade, hvad I skulle udrette, efterdi Vi ikke vide den Lejlighed eller hvad sig tildrage kunde, men Vi ville dermed alting stille og sætte udi eders egne Hænder det videre at betænke, og tvivle aldeles Intet, at I jo udretter og foretager det, som Os og Riget kan være bestandigt og gavnligest saa meget muligt er. Om de 8 smaa Skibe, som I agte at lægge i Vinterlag under Gotland, ville Vi Os betænke, og inden den Tid skulle I fange Vort Bud og Skrivelse, saa formode Vi og Brev og Besked fran eder, og eftersom Lejligheden sig begiver, kan man da med alting bestille. Hvis som gives tilkjende om de svenske Fanger haver Vi allerede tilskikket eder Vort Brev og Besked; forse Os, det nu er kommet eder tilhænde, derefter I eder ville rette; efterdi at de lybske haver bevilget Os fornævnte svenske Fanger, maa I paa vore Vegne give den lybske Admiral eders Brev, at hvis Ranson de lybske, efter den Forening Os og dennem imellem ganget er, tilkommer, skal blive dennem betalet, og skulle Fangerne blive tilbørligen holdet, og hvis samme Fanger af de, dennem grebet haver, er lovet og tilsagt deres Liv anrørendes, skal blive dennem holdet. Som I lader give tilkjende, at Os elskd. Jørgen Brade for sin Sygdom længer ikke kunde blive til Skibs, og I hannem derfor hjem forløvet have, da er han noksom undskyldt og Vi er med hannem veltilfreds. Det Folk i Rodneby er ikke raadeligt at lade komme derfran; thi det er befrygtendes, at, saasnart de svenske hører, at Folket kom der bort, rykkede de til og toge ind Byen og gjorde Os der en stor Skade; men dog ville Vi strax med det

som ieg haffuer faaid ¹ Loduig Munck oc Lage Brockenhuss, att en there ², huilken ther komer tiill Københaffn, att hand skulle beretthe thig ther vtj. S[aa] wiille ieg icke ladit, att ieg ioo wiille sc[reffue] theg nogit meni[n]gen tiill ther om.

1. Om [vj eller] viij vgers bestelling ³ ther om er . . . .
saat(?). Ieg sher icke, att kong. mtt. k[and t]ill gaffns holle all

allerførste tilskikke eder 400 danske Karle og 400 tydske Knægte, dermed I Skibene kunne med besætte i det Sted de andre er bortdøde. Om Baadsmænd have Vi befalet at fordre med Flid; saa mange flest er at bekomme skal eder tilskikkes. Revel at besøge have I selv at betænke, om det kan ske uden Fare; thi Os berettes, at der er fladt Vand og ond Indsejlinge, hvorfor Vi det og ville stille eder selv hjem, hvad eder raadeligt synes. De Skibe, I have anholdet med Salt, som Vi have forløvet at sejle til Narven, derudinden haver I gjort Ret, efterdi den Lejlighed Os berettes; men efter eders Betænkende, naar I have gjort Søn saa ren, at de uden Fare kunne fremkomme, maa I lade dennem fuldende deres Rejse til Narven og ikke andensteds. Eftersom I med Vort Skib Mercurius have ladet handle, lade Vi Os behage, og det første Vore Skibe, som Vi i Norge have, ankomme, ville Vi dennem til eder forskikke. Dersom I blive tilsinds og I faar Tiden og Lejligheden at kunne noget udrette paa Øland, da vilde det gjøres behov, at I flittig lader have Agt og Tilsyn, at de svenske med deres Skibe eder ikke overrasker eller gjører Skade, og have Vi tilskrevet Sveder Ketting og hannem tilskikket Vort Brev og Mandat om Vor Mønt, som der paa Landet af Undersaatterne foragtes, at dermed skal have et billig Indseende, hvilket Vi alt paa eders overskikket Fortegnelse til Antvort ikke ville eder forholde. Og ville Vi ikke lade at give eder tilkjende, at vil Gud imorgen rykker Vort Folk alt op baade Rytter og Knægte Fjenden at besøge; Gud give sin Segen og Lykke paa Vores Side. Vi havde Intet heller villet end selv udi egen Person fulgt med Folk op imod Fjenderne; nu ville Vort Rigens Raad Os det ikke tilstede, saa haver og Greven af Schwarzburg og Jørgen van Holle raadt Os det fran, hvorfor Vi mod Vor Villie maa blive hjemme. Hvad I kunne udrette Os og Riget til Gavn og Bedste, derpaa ville Vi ikke tvivle, og ville Vi saadanne eders tro Tjeneste og Villighed naadigste bekjende og forskyldte. Befalendes etc.»

¹ ɔ: faaet, givet.

² ɔ: en af dem; de nævnte tvende Mænd sendte Herluf Trolle hjem i forskjellige Ærender (jvfr. ovfr. S. 176); de rejste samme Dag, som dette Brev blev skrevet (jvfr. Slutn. af Brevet).

³ 8 Ugers Bestilling, Flaadens Bestilling, Indrettelse paa 8 Ugers Orlogsfærd.

thenne orloffs flode y søen lenger enn ij maannitther, for thij att nogen aff skyben tolle thett icke, och segell oc redskaff forderffues, tog och ancker gaar bortt, som y fiord er skedt. Huad skaade thett geffuer, haffuer kong. mtt. wel fundit y iaar, oc will och befyndis frem y bedere, om skjiben bleffuer saa lennge vde som y fiordt.

2. Om viij smaa skiiff Gullandt(!) er mit forsatt, att kong. mtt. wiille forordenere, att viij skjiff skulle bliffue y wijnttther vnder Gullandt oc forordeneres fetallij y tiide tiill folkett, tha kunde the well waarit¹, att icke monge skulle kome aff Suerrige eller att Nerffuen, Reffuil² eller anden steds, oc ther som att, gud forbijudet, att thenne feyde skulle waare lenger, thaa waare oc altiit same skiff nermer wed handen oc kunde gjøre fyender altiit skade oc affbreck om vijnttther oc forarit, tiill saa lennge att adell floden³ kome vdt.

3. Huor hollis skall om werdt. Ther om tyckis mig, att these lybske holler nogit mere aff thom selffue, enn lige- ligt er, wiille ther forre gernne, att kong. [mtt., min] alder naadigste herris werdt motthe . . . . nogit hoss the lybske, saae thett oc ge[rne kong.] mtt. lode sig . . . . nogit wære . . . . Ther the lybske skulle nu slaa kong. mtt. thette vd⁴ om these fanger, Iacop Bagge, thaa haffude ieg ther ontt aff, thij thett skall fyndis mit sandhedt, att kong. mtt. flode haffuer giortt ther tiill thett, rett er, oc saa stortt arbedt som the lybske, dog the lybske haffude thend lycke, atthe kome forre om bordt, the borde dog icke enne, thij Otthe Rud borde mit, oc ieg waar ther icke heller langt fraa⁵.

¹ ∴ vare det, passe paa det.

² Narva, Reval.

³ ∴ Adelflaaden, Hovedflaaden.

⁴ ∴ afslaa.

⁵ Lybækkerne nærede det Ønske for sig selv at beholde de svenske Fanger (jvfr. ovfr. S. 151), uagtet Otte Rud — som Herluf Trolle baade her og tidligere (jvfr. Brevet Nr. 60) hævder — deltog i Admiralskibets Entring. Selvfølgelig var det Kongen meget om at gjøre ikke at overlade sin Forbundsfølge saa vigtige Fanger som den svenske Admiral Jacob Bagge m. fl., og paa Kongens Henvendelse til Lybækkerne overlode de da ogsaa Danmark Jac. Bagge, Arvid

4. Om thett folck y Rottneby¹. Thaa er vij saa suage paa folck, vden wij faar folck, thaa kand wij ingen land gang giøre paa Ølandt. Dog tror ieg icke anit, end thi Ølender komer tiill oss oc geffer oss brandskat, thett første vij komer ther vnder landit.

5. Om folck a b c. Ther med meener ieg, om vij icke kunde faa andet folck, om vij tha kunde faa thend x mandt aff Sieland².

6. Om thett reffuelske faare wandt att søge. Thaa er meeni[n]gen, att thett første mōgeligt er, att vij fanger saa migit øll, att wij k[u]nde neppethe holle oss mit, thaa wille vij løbe vnder Ølandt oc forfaare, huor the ære [tiill]ssynde, ther wij oc ronsterede ther . . . . andit, thaa acter vij, atthe . . . . [s]kulle ther aff fortornis, och ko[mer] . . . . for ygen, thaa wille vij søge thom oc mit guds hielp legge thom nedt oc faa offuerhand offuer thom. Ther the oc icke wille kome her for, thaa wille vij mit første vyndt setthe waar kaas langs vd mit skeren oc hen att thett reffuelske faare-vandt oc optage, huad suenskt vij kunde fynde, oc ther mit kunde alle danske oc lybske kome fraa Nerffuen, som ther nu ligger³.

Trolle og andre; ved at meddele Herluf Trolle dette i et Brev af 8. Juli (Tegn. ov. alle Lande VIII. 59 f.) sendte Kongen Lybæks Magistrats Skrivelse herom tilligemed dennes Ordre til den lybske Admiral om at overlevere Herluf Fangerne. Han skulde derefter strax i god Forvaring sende dem til Kjøbenhavn.

¹ Jvfr. ovfr. S. 165, hvor Herluf Trolle ytrer Ønske om at faa Forstærkning af det i Ronneby liggende Mandskab.

² Næmlig af det i Sjælland udskrevne Mandskab.

³ De Hindringer, Sverige lagde for Danmark og Lybæk med Hensyn til Handelen paa Narva, gave ikke mindst Anledning til Syvaarskrigens Udbrud; da Russerne havde bemægtiget sig Narva, lovede nemlig Erik XIV Reval, som 1561 var bleven besat af svenske Tropper, at hæmme den siden 1558 oplomstrende Handel paa Narva og ikke at stadfæste Hansestædernes Privilegier i Sverige, før de ophørte med Handelen paa nævnte By, ja han forbød endog Stæderne aldeles at sejle paa Rusland; for yderligere at sikre sig, at der ad denne Vej ikke skete nogen Tilførsel til Russerne, lod Kong Erik fra 1562 optage alle danske og lybske Kjøbmandsskibe, der fore til Narva og forlangte, at Frederik II skulde forbyde danske

7. Om the Nerffuer faarer mit salt. Thaa sijges thett, att for Reffuell haffuer the reffuelske oc suenske nogen smaa skjiff oc wacter thett nerffueske faarevandt, oc mand holler thett th[er], for att ther komer ingen till Nerffuen mit store skiff vden the suenskens villij. Huis ieg ther for her y skall giore, thij her komer huer dag salt skyff, segler ther heden mit kong. mtt. pasbordt. Nogen haffuer ieg her anholdit mit beste lempe¹.

8. Om Mercuri[u]s. Thaa er hand lack, att ieg nødis tiill att lade ham løbe y Bodekuell [att hie]lpes².

9. Om skiff v..... att kong. mtt. ville sende(?) ..... [tz]jill floden, thett første the kom .....³

10. Om Iacop Bagge er, att kong. mtt. ville fordere paa ham, at hand motthe kome tiill Københaffn. Hand er nu paa Bori[n]gholm. Thend lybske omerall haffuer giort mig handtastning, att hand mit the andre skall bleffue tiill sthe, tiill saa lenge att kong. mtt. mit the lybske bleffer ther ens om.

[11.] Thend artickell om Iorgen Brade er, att hand war saa siug, att ieg motthe forløffue ham att drage hem⁴.

12. Kere her Mag[n]us, ieg haffuer nu tagit mig selff

Skibe denne Fart (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 251 f. Histor. Bibliotek, utg. af Silverstolpe, VI. 425, 427 ff.). Dette Forlangende kunde Kong Frederik selvfølgelig ikke gaa ind paa; og de svenske Overgreb maatte saa meget mere opbringe ham, som den Anskuelse, at den danske Konge var Østersøens Herre, netop i dette Tidsrum fæstnede sig mere og mere (jvfr. Fridericia, Danmarks ydre politiske Historie 1629—1660 I. 12 ff.).

¹ Angaaende dette Punkt svarer Kongen i Brev af 8. Juli: «Hvis I melder om de Skibe, som med Salt ere forløvede paa Narven havde Vi vel det kunnet det betimen forandret, dersom noget derom havde været fordret. Men herefter ville vi forskaffe det, at ingen paa det Farvand skal stedes at løbe.» (Tegn. ov. alle Lande VIII. 68).

² Skibet Mercurius' Chef var Peder Ottesen Huitfeldt (jvfr. ovfr. S. 142). Bokull eller Bodekull, en bekjendt god Havn i Blekinge, hvor senere Carlshamn anlagdes.

³ Modtageren, som i Randen kortelig har angivet hvert Stykkes Indhold, skriver her: dy skyb tyl Nory er sent.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 159.

om at ware prouantthemester. Ieg will oc sende thig re-
gesther paa alt, her er komit, mit thett førsthe ieg sender
alle tome tynder hiem mit proua[n]ttheskyben. Thette sud-
veste veder haffuer hollit saa hartt, att the haffuer icke
kundet komit till b. . . . ygen.

13. Ke[re her Mag]nus, wille the bestellit, atther . . .
. . . . slaes att alle, som ere . . . . skjiben oc are till paas
yg[en a]tthe strax komer huer tiill sitt skyff ygen¹.

14. Item att Knud Screffuer² sender mig ett vist man-
tall paa huertt skjiffs folck, som hand haffuer geffruit pendinge,
tij ieg formercker, att some bodsmend tager pendinge paa
thv eller iij skyff, oc att ther handlis icke rett mit. Naar
ieg faar register, vill ieg wil fynde noget ther aff, oc nogen
ieg haffer fundit.

Kere her Magnus, ieg kand icke ladit att screffue thig
tiill, thij ieg wed, atthv meentt meg altyng hulleligen, oc
thw skalt oc fynde thett same hoss mig mit guds hielp.
Ieg beder oc gerne, atth [thv] vilt holle mig myne scriff-
uelsser tiill gode oc hielpe tiill beste, huor behoff giøres.
Thv est thend, ieg wiill lyede oc tyenne y alle maade, oc
ieg tacker thig for tynne thro raad oc gode scriffuilsser.
Giør will och syg Anne mange gode netther oc myn
tyenesthe. Wiltu oc sye tynne dötther mange gode netther
paa myne vegne. Hues ther(!) ieg kand giøre Frandz³ tiill
gode, skall icke bliffue latt. [Her] mit thig gud befallendis.

¹ Modtagerens Indholdsangivelse: At ter matte om slais som er tyl pass, dy drage tyl skybis. Meningen er den, at han beder om, at de som syge hjemsendte, der nu maatte være bleve raske, snarest maa blive udsendte til Flaaden igjen. Efter Udtrykket synes det at skulle afgjøres ved Lodkastning, hvem der skal tilbage til Flaaden.

² Knud Pedersen, Skriver paa Kjøbenhavns Slot (jvfr. ovfr. S. 90).

³ Mogens Gyldenstjernes Søn Frants, der var aflagt med et Kannikedømme i Lund (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 168) og havde studeret i Wittenberg (Ny kirkehist. Saml. I. 474, IV. 85 ff.), optraadte senere paa en saadan Maade mod sin gamle Fader, at Kongen maatte lægge sig imellem (anf. Skr. VI. 388 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. III. 216 f.). Ved denne Tid gjorde han Tjeneste paa Flaaden.

Ex kong. [mtt. orloffs] flode onsdagen thend 5 iullij md[*lxiiij*
vnder *Borin*]gholm.

Herloff Trolle.

Kere her Magnus, wiltu geffue kong. mtt., myn alder naadigste herre, tiill kende, att thett bleff saa foranderit mit thend r[e]ysse tiill Rodstock, att ephther thij att Mercurius skall att Bokull oc ther settis en ny plancke vtj, thaa lader ieg Per Huittfeld trede ind paa Morean tiill Envoll Krusse¹, for Peder er beskeden², oc thett er dog wittig folck att handlle mit oc vegtic sag, oc will oc handlis beskedenlig mit thom. Ther (!) er bedre, att ieg er thend onde oc kong. mtt. thend gode. Peder Huitfeld haffuer intit att forsøme ther mit, ephther att hans skiff skall tiill Boekull. Rett nu skall Peder løbe aff till Rostock. Thette er thett forste sud' osthede veder, vij haffuer haff[t] y v v[*ger*]. Fetallj skjiben løber . . . . Datum onsdagen thend . . . . slog epter meddag thett . . . . screffuit y dag till forn y morges mellom iiij och v. Lage Brockenhuss oc Loduig Mu[n]ck løbe tiill Somers-haffn³ y dag, ty veritt waar y mod. Køkeretz⁴ kom hiid rett nu.

Siig Byrge oc Anne oc alle god[e] wener ma[n]ge gode netther paa myne vegne.

Udskrift: Erlig och welbijrdeg mand, her Mag[n]us Gyl-densternne tiill Stierneholm, ritther, kong. mtt. stattholder paa Kobenhaffn, syn ganske gode wen k^e tillscreffuit.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Adelsbreve XXVII. 74. Brevet, der er en Del beskadiget, har Paategning om at være modtaget 10. Juli.

¹ Skibene Morianen og St. Jørgens Bojert vare af Herluf Trolle udsete til at sejle til Rostock (jvfr. ovfr. S. 176).

² ∴: forstandig.

³ Sømmershavn, nu Cimbrishavn i Skaane.

⁴ Henrik Köckeritz, en dansk Skibsfører, der senere blev tagen til Fange af Svenskerne.

Nr. 74.

7. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Klager over Skibenes mangelfulde Udrustning og gjentager sit Ønske om at erholde nogle Rekognosceringsfartøjer. Hans Lauritsen Baden trænger til en Kjedel. Ogsaa over Proviantskibenes Tilstand besværer man sig. Han har besluttet at sejle til Hanø for at lade Skibet Jomfruen reparere; dog vil han krydse under Øland, indtil Flaaden igjen kan samles i tjenstdygtig Stand. Peder Huitfeldt er i Rostock. Sender en Fortegnelse over, hvad Jomfruen behøver, og en anden over, hvad Skibene i det hele tiltrænge, med Bøn om i det mindste at faa noget deraf; forøvrigt vil han hjælpe sig, som han bedst kan. Han har faaet Tilførsel af Øl, for hvis Fragt han kræves. Beder om Forsyning med tydsk Mønt.

Mijn ganske wenlige helssen oc kerlige tacksigelsse for alt gott, huilkiitt ieg oc gernne fortyenne wiill. Kere her Magnus, gud handt giffue theg lycke oc salighed, hand beuare theg, tyn kere husfrv oc børn oc tiitt ganske huss faar alt thett, etther kand skaade, bode tiill siell oc liiff. Kere her Magnus, giffuer ieg theg wenligen tiill kennde, att størsthe partthen aff tijsse skjippere beklager thom hartt, att therres skjiff ære ille farnne for therres skjiffs redskaff, oc siiger, att tackell oc tog ere gamble oc duger intit, tijsligesthe onnde segil oc gamle, som segilleggere¹ wed besked om. Ther fore wiill thett ware for nøden, att mand taller mit Iochym Beck², att thett bliffuer bestellit vtj tyde, hamp, kabbell garn, tyere, pig³, segell lærritt⁴, oc kand mand intit haffue ryngere end liige dubbeltt mod thett, som mand haffude y fior. Ther staar ij skiiff paa stabellen mere end y fior. Ther wiill oc bygges nogen anden besigelde roders iacter att haffue hoss floden, som ieg fore haffuer screffuit om⁵. Ther y nu icke haffude thend Haffroue⁶ att bruge, thaa waar thend nu thend retthe mand att haffue

¹ ∷: Sejllægger, Sejlmager.

² Rentemesteren.

³ ∷: Beg.

⁴ ∷: Sejllærred, Sejldug.

⁵ Jvfr. ovfr. S. 180.

⁶ ∷: Havfrue.

hoss floden oc beder eend en the suenske galleyer. Motthe ieg oc faa Soen hiid mit thett forsthe, tij ieg haff[uer] sliige saa storligen behoff. The lybske slicker smøritt slett aff brodit for mig, ieg kand icke heller formeenne thom thett for besked oc kundskaff skyll, thij ther the icke giørit, oc ieg haffuer ingen, thett kand giørit(l), thaa waare vij slett forsomit, mens ther ieg nu haffude nogen saadan roders iacter, thaa motthe huer giøre sitt besthe, huilken først kunde komme. Hans Lauritzon ¹ paa Lybske Chrestopher beklager sig hartt for en salt mads kedell, thij thend, hand haffuer, skall hand haffue tøsser² tiill ields huer moltiid. Ther som mand haffude raad tiill en kedell, ther storre waar, thaa waare thett gott. Kerre her Magnus, ieg kand icke screffue, saa hartt som thetthe skjiffs folck beklager sig for gamell forhalit³ redskaff tiill skjiben, oc atthe intit kunde bekomme, ther the løbe vd. Ther er oc well saa, ieg wed selff leyligheden, att thett waar icke att bekomme och waar ther icke. The klager oc storligen paa Cornelius skjiffbyggere, saa will Lyllien ⁴ och flere prouiantt skjiff som orloffs skiffuen, att hand sher ielle tiill oc brader⁵ skjiben ille, som fetallij skjiben will selffuer syer thig. Haffude Lyllien warit thett, thaa wiille ieg haffue brugit hende her hoss floden. Ereck Rud mit bode synne skipper haffuer waritt hoss mig oc giiffuit tiill kennde, att the icke kunde holle Iomffrven⁶ offuen vande, saa haffuer ieg ladt besett⁷ hende, thaa kand the ingen tymme lade po[m]pen staa, mens ther the haffude hafft iij pomper, thaa mentthe the att hollit paa en føge tiid, mens ther the komer for fyenden och kunde icke faa bru-

¹ Hans Lauritsen Baden til Oddenstrup og Nørregaard var Chef for Skibet Lybske Christoffer; forliste som Admiral med Flaaden under Gulland 1566 (Resen, Frederik II's Krønike S. 161. Danmarks Adels Aarvog 1884 S. 43).

² ∴ tøsver, to Gange.

³ ∴ forhalet, ødelagt.

⁴ ∴ Lillien.

⁵ ∴ overstryger med Tjære eller Beg.

⁶ Skibet Svenske Jomfru, der førtes af Erik Rud (jvfr. ovfr. S. 173).

⁷ ∴ besætte, anholde.

git po[m]perne. thaa waar skiffuit oc the alle om halssen. Ther fore haffuer ieg nu hollit raadslag, oc er sampligen beslutit, att vij wille løbe tiill Haffnøø mit all floden oc lade Iomfrven løbe ind y Bodekuell, oc ther wille vij mit alle waare tømern[e]d oc mesthe hielp giøre thend ferdig mit thett første. Mercureus er ther nu tiill foren¹. Wij wille mit floden hollit aff oc tiill vnder Ølandt, tiill saa lenge att the bleffuer ferdige oc vij faar samellit floden y gen. Vij haffuer ij waare skiff vnder thend pomerske sijde, oc Peder Huitfeld er tiill Rostock mit ett skiff oc nogen smaa skuder¹, oc thesse ij, Mercureus oc Iomffruen, y Bodekull, oc er oc ij aff the lybske skiff tiill. Ieg sennder theg oc en optegnelse², som Erick Rud haffuer screffuit, ther hand behøffuede tiill Iomffruen att styrthe³. Ieg will giøre mit besthe och flij ham saa migit, mig møgeligt er. Ieg sender thig och ett regesther² paa, huad een huer haffuer waritt hoss mig oc beklagit att ham fattis. Kunde vij icke faa thett alt samens, kunde vij thaa faa nogit. All thend dell, ther thw skulle bestille oss, haffuer vij ingen nød hafftt for, huerken fetallij eller anit, mens huers brøst, her er. er altt for gamell forsømsse skyll. Ieg wiill oc mit guds hielp shee tiill, att wij wille behelpe oss mit thend dell, ther møgelig er. Thett beste, ther mand kandt, hues ther er raad tiill at sende oss, thett faar vij will, thett andit syer ieg, att vij faar att behelpe oss mitt, oc thett skall oc saa skee. Y dag er her komen xxiiij t^r øll først fraa Steffen Losse⁴, thett er icke end nu annamit. Naar thett bleffuer annamit, vill ieg screffue yder mere besked. Stheffen screffuer, att ieg skulle strax betalle fracter, iij daller tysk myntt for huer lest, ther wedt ieg ingen raad tiill. Att[hw] wiillt will giøre oc screffue ham ther tiill om eller oc talle mit Iochym Beck, att hand sender mit tyske myntt. Her paa Bori[n]gholm

¹ Jvfr. det foregaaende Brev.

² Disse Bilag findes nu ikke ved Brevet.

³ Styrte er maaske det samme som kjølhale.

⁴ Handelsmanden Stephan Loitz i Stettin (jvfr. ovfr. S. 69).

ville the icke tage kleppyne¹ for, huis ieg haffuer behoff tiill skiffen. Sa langt screffuit fredagen thend 7 iullij mdlxiiij.

Egenhænd. Orig. uden Omslag i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 75.

8. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Om Reparation af Skibet Svenske Jomfru; han opholdes af Lybækkerne, med hvilke han har forhandlet om de svenske Fanger; refererer Forhandlingernes Gang. Takker for et Brev fra Mogens Gyldenstjerne, som han just har faaet med Jørgen Busks Pinke.

Kerre her Magnus, y dag løb Erick Rudt her aff mit Iomffrwen tiill Bookull, som att ieg forre haffuer screffuit om². Ieg lader Chrestopher Babaffe³ folge mett mett thend Sundeske Engell⁴ for fetallij oc anden redskaff att lade ther ing, naar som att Iomffrouen hun forlosses. Ieg wiille gerne self fuld mit mitt all floden, nu kand ieg icke løbe fraa the lijbske, the klager thom, atthe icke kunde bleffue saa snart ferdig, mens paa mandag ville the giffue mig besked, huor snart the ære ferdige. Thend lybske omerall er skrøbelig, haffuer suar wædage⁵ y thett enne ben, huor forre hand haffuer hafft Sueger Ketting⁶ hoss mig oc thend lybske secretarijr, tij hand er her self y landt att baade, oc the

¹ Under Krigen lod Frederik II slaa Klippingemønt og satte 27. April 1564 Livsstraf for den, som ikke vilde tage Mønten for dens paa-lydende Værdi (Secher, Forordninger, Recesser osv..I. 246).

² Jvfr. de to foregaaende Breve.

³ Mon Christoffer Basse, der vides 1563 at have gjort Tjeneste til Orlogs? (Danmarks Adels Aarbog 1886 S. 43).

⁴ Den sundiske Engel nævnes ikke i Listen over Flaadens Skibe og har altsaa formodentlig været et Proviantskib.

⁵ ɔ: Vedage, Smerte.

⁶ Sveder Ketting, den lybske Lensmand paa Hammershus; 1526—76 var Bornholm overladt Lybækkerne til Tak for udviste Tjenester, dog under den danske Konges Overhøjhed (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—96 S. 8).

gaffue tiill kennde paa hans vegne, att theres oldinger oc elsthe herrer aff Lijbke haffuer fangit kongelig mtt., myn alder naadigste herris, screffuilsse om the suenske fanger, oc att the y alle maade som tiillbørligenn wiille beuilge hans kong. mtt. y alle maade oc offuergiffue hans kong. mtt. paa thend besked ephther kong. mtt. screffuilsse tjsse suenske fanger, oc begerde att skycke thom tiill Lybke mit mit samptycke, thaa wiille the forplegtthe thom, atthe icke skulle tøffuis y Lybke offuer enn dag eller kortther, mens strax sendis och skyckis tiill kong. mtt. eller hans kong. mtt. stattholder paa Københaffnn.

Mett suar.

Ieg haffuer tiill foren begerritt aff(!), att the suenske fanger Iacob Bagge, Aruitt Trolle, her Chrestopher Andersson, Peder Poyes oc thend borgemesther¹ motthe strax bleffuit sennde tiill kong. mtt., hans kong. mtt. tiill ære som thend høgeste formand oc hoffuit for thenne krig. Oc ther mig thett mig(!) thend tijd icke paa kong. mtt. vegne motthe wederfaares, kunde ieg icke ladit att geffuitt tiill kennde, att vdøn wløst kunde ieg icke lijdit, att the skulle senndes tiill Lybke ephther all sages leylighed, och kunde icke tolit, att kong. mtt. y the maade skulle foracthes,

¹ Samme Dag som dette Brev er skrevet, er den ovfr. S. 185 f. omtalte Skrivelse fra Kongen angaaende de svenske Fanger dateret. Brevene have altsaa krydset hinanden. Da Herluf Trolles Brev kom Mogens Gyldenstjerne i Hænde og denne havde gjort Kongen bekendt med Indholdet, tilskrev Kongen under 12. Juli Herluf Trolle og underrettede ham om, at han med Knud Hardenbergs eget fuldvisse Bud havde tilstillet ham det ovfr. omtalte Brev af 8. Juli. Dog, tilføjer Kongen, begjærer han kun at faa de fornemste af Fangerne, nemlig Jacob Bagge, Arved Trolle, Christoffer Andersson (Gyllengrip), Peder Pois og den Borgmester af Stockholm (Mats Persson), men henstiller forøvrigt til Herluf Trolle, om det tykkes ham godt at fordrø flere. For det Tilfælde, at oftnævnte Brev ikke saa snart skulde komme Herluf Trolle i Hænde, sender Kongen ham atter en Gjenpart af Lybæks Skrivelse angaaende Fangerne og bemærker, at hvis den lybske Admiral kun vil overgive Kongen Fangerne paa den Betingelse, at de alle skulle følges ad, da synes det raadeligt og godt det derfor ikke at afslaa (Tegn. ov. alle Lande VIII. 68).

oc begerde ennd nu, att samme fanger motthe sendes tiill kong. mtt. eller och bleffue tiill sthede epther thett løffthe och handtastning, som lybske omerall mig giort haffude, tiill saa lenge att kong. matt. bleffuer tiill ens mit the herrer aff Lybke, huor hollis skall om same fanger¹.

Ther nest tiill sporde the mig oc begerde, att om the antworde mig same fanger, att ieg wille forplegtthe att fore same fanger tiill Lybke inden en monittz eller vj wgers dag epther thend dag, the komer tiill Københaffn.

Mytt suar ther paa, att ieg waar migit for ryngte att forpligtthe myn herre oc koni[n]g, oc vjsthe icke selff att forplegtthe mig ther selff tiill, mens ther wille ieg well forpligtige mig en huers syn retthighed mit randzoneren wfor krenkit y alle maade oc begerde, att same fanger motthe skjickes tiill kong. mtt. mit thett forsthe.

Her paa gaffue the tiill kennde oc beklagede thom hartt, att therres skiippers capitener oc folck waare thom saa wlijdelige² och wleydege³ fore offuer thenne handell oc inge lunde wille tiill sthedit anit end att same fanger skulle forst sendes tiill Lybke, oc atthe herrer, aff Lybke samp omeralen welle gernne, som tiill borligt oc rett er, y alle mode beuilge kong. mtt. same fanger, mens thett kunde icke nu ske for thenne orsag, mett flere ordt skønne nock paa bode sijder. Thaa haffuer ieg stillit lybske omerall thett y ett betincke paa ett gott suar, huis hand will giøre, dog the bleffuer tiill sthede, som loffuit oc till sagt er. Ieg forsher mig, att the komer mit suar y morgen, mens ieg forder ingen suar, mens lader thett saa staa, thij ieg wed vest, att kong. mtt. screffuer mig tiill, huad suar kong. mtt. faar fraa Lybke, oc huis ieg skall retthe mig epther. The haffude gernne æren all enne, mens thett kand icke skee, gud være loffuit. Thend biørn haffude icke bleffuit bundenn, haffude icke gud mitt manges hielp hulptit ther tiill.

¹ Jvfr. ovfr. S. 153.

² ∴: utaalelige.

³ Først har der staaet: wlyedege, men dette Ord er overstreget og i Stedet skrevet: wleydege.

Kerre her Magnus, thend Suenske Iomffrv kom nu hiid ind y gen vnder Boriigholm, rett nu klocken haffuer slagit v. Ther wij noger lunde kunde hollit hende hoss oss vden for stor faare, eller mand kand hielpe hende y Boekull, som for er screffuit, thaa giør ieg thett. Kere her Magnus, ieg fick rett nu tyn screffuilsse mit Iorgen Buskes pijncke, ieg tacker thig kerligen ther fore oc wiill screffue ther om mit thett førsthe. Ieg wiill icke lade tijske tøffue lenger, epther att vynneden er nu tiill ville. Kerre her Mag[n]us, huor ieg kand tyenne thig, skaltw mit guds hielp icke haffue tuelff paa. Giør will oc siig Anne oc tynne dötther mange gode netther paa myne vegne. Her mit theg gud befalindis. Ex kong. mtt. orloff flode vnnder Boringholm loffuerdagen thend 8 iullij mdlxiij.

Herloff Trolle
egen handt.

Egenhænd. Orig. uden Omslag i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 76.

11. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Beklager sig over den stærke Varme og Sygeligheden. Saasnart Lybækkerne ere færdige med at proviantere, agter han at gaa under Sejl. Om Flaadens Forstærkning med Mandskab, om Sendelsen til Rostock, om de svenske Fanger. Haaber paa Ølands Overgivelse. Om Forsyning med Fødevarer.

Kere her Magnus, ganske gode wen, gud hand ware altiit mit thig. Kerre her Magnus, ieg kand icke screffue thend store siugdum, her er paa tiisse skiiff mit suar hede oc wuanligen siugdum. Gud hand wende syn vrede fraa oss oc straffe mit barmhiertighed oc icke, som forskyltt er. Kerre her Magnus, thett giør mig ontt, att vij skulle ligge her saa lenge. Someren gaar, fetallen thærres, oc vij suages huer dag paa folckit, me[n]s gud ved, thett er icke myn skyll. Thett førsthe atthe lybske ere ferdige, thaa will ieg

y guds naffn gaa tiill segels oc holle søen, om vijnden icke strax følger. Ieg haffuer nv vdtagett huer vj mand aff Bori[n]gholm oc faar ved en iij^c mandt. Thom tager vij ind y morgen mit guds hielp. The drawantther, kong. mtt. will sende hiid, thom er ieg heller aff mit, the welle ware beder hollen end andit folk¹. Ieg sender ett ancker hiem, er brodit, atthv vilt sende oss ett andit y gen. Ieg haffuer ingen suar fangit fraa Rodstock. Per Huitfeldt sende ieg tiid, som ieg haffuer screffuit².

Hues the lybske wille giøre om the fanger, haffuer ieg end nu ingen besked fangit. Haffude icke same fanger waaritt, thaa haffude vij icke løbett hiid tiill Boringholm. Vij haffue(!) end nogit vdrett, haffude vij bleffuit vnder Ølandt oc Gullandt.

Kere her Mag[n]us, giør will oc screff mig till, huor togit gaar tiill lands, huad wey.

Thett første vij løber her aff, thaa løber vij tiill Haffnøø, paa thett vij kunde faa Mercurius² mit oss, oc thaa will ieg giøre anslag, att vij kunde faa Ølandt indt. Ieg faar ther bud, huad the wille giøre. Kere her Mag[n]us, wiltu talle mit Biorn Andersson³ om fiisk, gryn, ertther oc øll.

Kere her Mag[n]us, huor ieg kand tyene thig, gior ieg gerne. Giør wil oc sig husfrv oc born mange gode netther. Her mit thig gud befalendis. Ex kong. mtt. orloffs flode vnder Boringholm tijsdagen thend 11 iullij mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Udskrift: Myn besynderlige ga[n]ske gode wen, her Mag-nus Gyldenstjerne kerligen tiill (!).

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

¹ Det fremgaar heraf, at Kongen har paatænkt at forsyne Flaaden med nogle af sine egne Drabanter, hvilke Herluf Trolle helst vil være fri for, da de stille større Fordringer end andre Krigsfolk.

² Jvfr. ovfr. S. 189.

³ Proviantmesteren Bjørn Andersen Bjørn.

Nr. 77.

II. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han har haft en Samtale med den syge lybske Admiral, der, da Herluf Trolle udtalte Ønsket om snart at bryde op fra Bornholm, fremhævede sin Flaades Mangler med Hensyn til Proviaivering og Styrke, men lovede at overveje Sagen med sine Officerer. Forøvrigt drejede Samtalen sig om Behandlingen af Jacob Bagge og de andre svenske Fanger. Herluf Trolle omtaler Lybækkernes Misfornøjelse med, at Kongen tillader fremmede Skibe at sejle paa Narva. Lybækkerne ville gerne sejle til det revalske Farvand for at hente deres Narvafarere, hvilken Plan han kan gaa ind paa. Han har anholdt nogle Skibe til Narva, hvilket volder ham en Del Besvær; dog vil han nu lade dem sejle. Om Svenskernes Foranstaltninger med Hensyn til Optagelse af Narvafarere.

Kerre her Magnus, ganske gode wen, giffuer ieg theg wenlegen tiill kennde, att sijden ieg screff thig tiill y dag, thaa drog ieg tiill thend lybske omerall, thij hand haffuer ontt y sine ben, att hand icke kand gaa eller komme aff skjiffuit. Mit werff waar, att ieg begerde, att vij motthe giøre rede mit thett alder forsthe oc løbe her fraa, att wij motthe nogit vdriththe, mens folkit waar førdt¹ oc someren er, thij jo lennger vij drager oc haler vd, ioo større bleffuer brøsthen.

Ther paa gaff hand meg suar, att hand ingen steds kunde løbe, for end hand bleffue anderledis stafferdt, beklager sig icke att haffue paa ij aff the besthe orloffs skjiff (!) offuer lx mand paa huertt, sammeledis att hand for ij dager sijden icke haffude vden j t^e kød y siit skjiff. Sagde sig skøtt² icke vijde, huor hand skulle bekomit. Hues hand nu haffude køpt oc slagtit, kunde icke heller waare vforderffuit nogen stundt³. Sammeledis gaff hand oc tiill kennde, att hand ventthe och formode en ij orloffs skjiff fraa Lybke, oc meentthe, att hand thom io enndeligen motthe forvachthe⁴. Sameledis gjorde hand thett megit besuerligt nu her

¹ ∴ ført, rask, kraftigt.

² ∴ skøt, snart.

³ ∴ kunde ikke vare længe, uden at blive fordærvet af Varmen.

⁴ ∴ forvagte, vente paa.

epther atth søge fyenden, vden wij waare sterckere. Saade, som will troligt er, att fyenden forstercker seg bode mit skjiff oc folck.

Ieg gaff tiill kennde, att mig hobedes mit guds heelp att søge fyenden vden wor spott oc skaade, som vij end nu are staferedt, oc ther som fyenden kome hiid, thaa skulle vij ioo her giore thett samme, oc begerde ther fore, att vij mit thett førsthe motthe giøre rede, oc att vij motthe løbe tiill Haffø¹, att wij kunde ligge nogit nermer y suenskes therris faare wandt.

Thetthe haffuer hand tagit y beraad att wille beraade sig mit syne skippers och hoffuitz mend oc vijde mig ett suar, huis the giøre wille. Hand kunde ther intit giøre ther tiill forre.

Item sijden talde hand mig tiill om Iacop Bagge oc te andere suenske fanger, om ieg ville geffue ham mit breff, atthe skulle kome tiill Lybke, naar the haffude waritt y Kobenhaffn eller hoss kong. mtt. nogen stund, huilkit ieg vndskiellede mig, att ieg icke kunde beplegte myn herre oc koning, icke wiille ieg helder bepligte mig tiill thend dell, ieg waar icke mand fore.

Saa formanthe² hand mig myne førsthe tiillbud, ieg tiillbød ham paa Karlsøø, att ieg thend tiid tiillbod mig, att wille the lade mig same fanger følge, thaa wille ieg tiill-sijge thom, atthe skulle komit tiill Lybke y gen fraa kong. mtt., naar som the herrer aff Lijbke thett bege[r]de, huilkit ieg bekennder, att ieg saadant tiillbød, for end kong. mtt. visthe ther nogit aff, me[n]s sijden att ieg haffuer geffuit kong. mtt. leyligheden tiill kennde, waar thett y kong. mtt. hender oc icke y myne, ther fore kunde ieg ingen forscreffning giore y the maade.

Ther nest gaffue hand tiill kennde, att epherthij att kong. mtt. begerde the iij personer, Iacop Bagge etc., thaa skulle the alle følgis att, oc the ingen besuering wille mere

¹ Hafføø, læs Haffnø, Hanø.

² ∴: formanede, mindede om.

haffue mit the arme fanger, me[n]s att ieg wille anname thend enne mit thend anden oc geffue thom mit breff, att same fanger skulle bleffue tiill stede oc icke kome eller geffuis loss vden the herrers aff Lybckis viidene oc willge. Sameledis atthe lybske skulle vforhijnderit fange oc bekome therris randzon for same fanger. Sagde oc ther hoss, atthe haffude oc fattigt folck fangen y Suerrig, som the kunde faa løss for nogen tjsse suenske fa[n]ger oc bodsmendt. Thend lybske omerall sagde och, att Iacop Bagge haffuer giort ham fortrøstni[n]g, att wiille then lijbske omerall giøre ham loss, thaa wiille hand for vjsse ham tho tynner gull for sig all enne. Oc thend lijbske omerall begerde att bliffue same fanger quit mit thett førsthe oc mit breff, som forscreffuit staar.

Her paa haffuer ieg tiilbodit att wille annamme forscreffne fanger oc wiill geffue thom mit breff, att huor som att kong. mtt. icke tiill foren haffuer forwaarit the lybske mit breff och segell, om samme suenske fanger bliffuer randzonit eller skulle randzones, thaa skall the lybskes rett oc rettighed waare ther y vforkrenkit y alle maade. Her paa staar nu thenne handell. Om wij nu kunde bleffue ens om thenne forscreffning, thett wed ieg icke, mens høgt geffuis thett for, oc huad rett er, wiill ieg giøre och intit vjdere. Ieg beder thig gerne, attv vilt lade geffue kong. mtt. tiill kende, att ieg motthe faa kong. mtt. screffuelsse her om, huad ieg skall giøre. Ther ieg kand bleffue till ens mit skellig vilkor, thett wil ieg strax sende thom tiill Københaffn.

Kerre her Magnus, ieg formercker, atthisse lybske sher nogit mullit vd¹, att kong. mtt. tiillsteder Hamborger oc andere engelske etc. att segle paa Narffuen, epther thij atthe lijbske skjiff icke kunde segle tijd for thenne feyde. Thett er oc nogit besuerligt. Om thv ther fore wiillt geffue kong. mtt. thetthe tiill kende, om ha[n]s kong. mtt. ther fore wille

---

¹ d: mullet, mørk; de lybske sher nogit mullit vd d. v. s. de lybske se surt til.

anholle oc ingen lade segle paa Narffuen vden danske oc lybske.

. The lybske wiille oc giernne, att mand kunde løbe paa thett reffuelske faare vand mit thende helle fløde paa thett the kunde faa therres nerffueske skeff hiem. Ieg løber och will mit oc samptycker thett, dog saa att vij først løber frem att Olandt och alt langs thend suenske skare¹, om waar herre wille vnde oss att nederlegge waare fyender paa wegen.

Kere her Mag[n]us, ieg screffuer saa hastigt oc kortt for tjdens l[e]ylighed. Huor ieg kand tyene thig, gjør ieg gerne. Sig husfrv oc barn mange gode netther. Ex kong. mtt. orloff flode thend xj iullij mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Kere her Mangnus, ieg haffuer her iiij skiiff anholit y xiiij dage, wille tiill Nerffuen. The tho haffuer kong. mtt. egit pasbortt, som ieg sender thig en copij aff. Ieg er icke belad². Lader ieg thom løbe, thaa sher the lybske surtt, holler ieg thom ann, thaa gior ieg mod kong. mtt. breff. Then lybske omerall haffuer sagt ij eller iij gange tiill mig, att therres borger segler intit till Nerffuen, oc therres handell ligger, hand mit syne ligger och skall waare søen tiill forgefues. Thett sijges her, atthe suenske oc reffuelske skulle haffue nogen iacter for Reffuel oc optager alle, som segler tiill Nerffuen oc forer salt y Suerrig. Om saa er, ved, ieg icke. Ieg hobis att faa tyender y dag eller morgen, om thette veder staar. Ieg lader tjsse tho faare tiill Nerffuen, ephther the haffuer kong. mtt. breff, oc staa therres egen effuentyr.

H. T.

Udskrift³: Erlig oc welbyrdig mand her Magnus Gyl-denstjerne till Stiernholm, ridder etc., kong. maytt. till

¹ ∴ Skær.

² ∴ beladt, tilfreds.

³ Ikke egenhændig.

Dannemarcken stadtholder paa Kiøbenhaffnn, min besynderlige gode wen, gandske wenligen till skreffuitt.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 78.

12. eller 13. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han melder, at den svenske Flaade har været i Nærheden af den danske, men at han med den nuværende Vind ikke kan naa den. Mandskabet er ved godt Mod og, saasnart det bliver muligt, vil han søge Fjenden.

Etthers kongl. maytt. myn gandske vnderdanne tyenesthe altiid forsendt met wor herre, giffuendes etthers kongl. maytt. ydmygeligen tiilkende, at y gaar finge vii wisse kundskaff, at the suenske skiib war her hart hoss paa en 2 vger søes¹ her ner landit. Ther the haffde willet, tha haffde the well kunde kommit tiill oss met thenne vind, vii kunde icke komme tiill thom, før end væritt gaar om, eller vii faar att viide, huort the setther therres kaas. Tha skal vii met gudz hielp søge thøm, oc hobes met gudz hielp att legge them neder, ther skall oss gud till hielpe. Etthers kongl. maytt. haffuer ett willigt folck, som endrecteligen begerer oc haffuer et gott mod, att gud will wisseligen giffue etthers kongl. maytt. en erlig seyer. Oc y gudz naffn, mett thett mod wille vii søge thøm thet alderførste os møgeligt er. Gud giffue etthers kongl. maytt. thend glede oc seg thend ære, att wii kunde nederlegge them, som vii wesseligen hobes till met gudz hielp. Her met etthers kongl. maytt. tiill siell oc liiff thend euige gud befalendis, hand giffue etthers kongl. majst. seyer oc lycke y alle maade. Ex etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Boringholm torsdagen then 12 iulii mdlxiii².

Etthers kongl. maytts.
vnderdane tyener
Herloff Trolle.

¹ ɔ: 2 Sømile.

² Den 12. Juli faldt 1564 paa en Onsdag.

Udskrift: Høgbaren første, stormechtigste herre, herr Frederich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug vdii Sleswiig, Holstein, Stormarn och Dittmerskenn, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst etc., min allernaadigste herre och koning, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 218 f.

Nr. 79.

15. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han har forgjæves søgt den svenske Flaade ved Nydyb og Hiddensee og agter nu at søge den ved Warnemünde. I Efterskriften melder han, at Fjenden nu siges at være under Bornholm.

Etthers kongl. maytt. min gandske vnderdanige och willige tyeniste nu och altid forsentt met wor herre. Allernaadigste herre och koning, giffuer ieg etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigen tillkiende, att wii vdi torsdags fick tiidinger, huorledis att de suenske skulle haffue dragiitt østen omkring Borringholm och hen att Ny dybe¹. Tha gick wii och strax y samme stund y gudtz naffnn till segels och mentte, wii skulle haffue fundit them der, och sende wii tho aff wore pincker for oss vd hen ad Ny dybe at forfare, om de laa der. Och som de komme tilbage vdi gien, tha sagde de, att de icke waare ther. Tha sette wii wor kaass att Hedensø² och trode, att de skulle haffue weriit her, da kunde wii icke heller finde them her. Ther forre acter wii nu y gudtz naffn at løbe her aff och ind for Wernø³, om wy ther kunde mødis, och haffuer ieg wist kundskaff ther paa, att de ere fire och trediuige skiiff. Huor gud will, att handelen skall nu gaa till, will ieg skriffue etthers kongl. maytt. till mett thett allerførste, och hobis meg till thënd allmechtigste gud, att gud will wisse-

¹ Nydyb ved Stralsund.

² Hiddensee, en lille Ø ved Rygens Vestkyst.

³ ɔ: Warnemünde.

ligen giffue oss seyerwinding och offuerhandt offuer etthers kongl. maytts. och wore fyender. Oc will ieg nu och altiid haffue e. k. m. mett siell oc lifff till langwarigt lyckeligt regemente och en erlig seyer och offuerhandt offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner then almechtigste gud befalendis etc. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Hedensøø løffuerdags thend 15 iulii anno d. 1564.

Etthers kongl. maytts.
vnderdanige tro tienere
Herloff Trolle.

Allernaadigste konning, rett nu finge wii tiidinger, att de suenske skiib skulle were vnder Borringholm, och effterdii att winden er oss emodt, att wii kunde icke komme diid till dennom, tha wille wii fuldkomme wor fortagne reyse till Werno, att wii kunde faa thett suenske skiib y morgen mett oss, som etthers kongl. maytt. forre haffuer skreffuit om¹. Thett første mueligt er, oc winden gaar oss nogid till wilde, tha wille wii søge wore fyender, de suenske, y huor wii kand enten høre eller spørre them. Gud hand giffue oss lycke och offuerhandt offuer thennom, huilckid ieg wisselige haabis till mett gudtz hielp etc. Skreffuit vnder segell mellom Hedensø och Werno etc.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigst herre, her Friderich den anden, met gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konning, hertug vdii Slesswiigk, Holstein, Stormarn och Dittmersken, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och koning, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 219 f.

Nr. 80.

15. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Fortæller, hvorledes han forgjæves har søgt den svenske Flaade i Nydyb og under Hiddensee; agter sig nu til Warnemünde og derfra til

¹ Det svenske Skib Falken, som laa i Rostock Havn, jvfr. ovfr. S. 181 f.

Bornholm, hvor Fjenden nu siges at ligge. Lybækkerne ere forsagte. Der er Mangel paa Folk. Om Proviansskibe. Lybækkerne ere misfornøjede med, at saa mange danske Skibe faa Pas til Narva. Han udtaler sin Bekymring over Lybækkernes Lunkenhed og Mangel paa Kamplyst.

Kere her Magnus, ganske gode ven, wij fyngte tyender y onsdags, atthe suenske waare paa togit tiill oss, oc ther vijnden waar oss y mod, oc wij icke kone komme tiill thom, gjorde vij anslag att bijde¹ thom for ancker. Y taarsdags kom oss tyender, att bonderne paa Bori[n]gholm atthe saae the suenske løbe østhen om landit oc att thend tyske sijde, huor fore vij strax gyngte till segels oc me[n]tthe att haffue fyndit thom for Strolsund y Nydyb. Y fredags morgen waare vij ther fore, oc the waare ther icke, saa løbe vij ther fraa oc vnder Hedensøø oc funde ther nogen kopfardere², viille till Nerffuen. Epther att vij kunde icke komme øster paa, haffue vij besluttit att løbe for Verno, om vij ther kunde fynde thom, oc att vij kunde faa thett sue[n]ske skiff mit oss, ther ligger. Y dag, vij kome ij vge søes fraa Hedensøø, tha finge vij tyender, atthe sue[n]ske ære vnder Boringholm, oc wij kunde icke kome tiill thom for thette østhen wæder, tij fullkome vij waar reysse tiill Verno oc syden mit thend førsthe vynd søger waare fynder y guds naffn. Gud hand hielpe oss att offuervynde thom. Waare lybske eere nogit klen modege her tiill, vij haffuer oc stor brøst for folck, som s[k]all befyndis, oc thv skall sporitt y sandhedt. Dog er hobit gott oc en goder villige, oc mig tuiller intit, att gud io will hielpe oss oc geffue oss seyer, sitt hellege naffn till ære, amen. Kere her Mag[n]us, huad prouiantthe skiff thv sender vd, maa alt she sig fore³, till gud vill, thv faar myn screffuelsse y gen. These lybske ere saa saare vlijdege⁴ offuer, att kong. mtt. forløffuer saa

¹ ∴: bie, oppebie.

² ∴: Koffardifartøjer.

³ De kunne nemlig ikke vide, hvor de skulle støde til Flaaden, før Herluf kan sende nærmere Besked.

⁴ ∴: misfornøjede.

ma[n]ge att løbe att Nerffuen, oc klager, atthe skulle voge hals oc lijff, oc attheres nering legger, oc andre haffuer ther profitt aff, oc the skaaden. Thv forstaar nu selff beder, end ieg kand screffue. Gud vare mit thig. Sig husfrv oc alle gode vener mange gode netther. Ex kong. mtt. oorloffs flode vnder segel mellom Hedensø oc Werno løffuerdagen thend 15 iullij mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Kere her Mag[n]us, bode tjsse ij breffue til kong. mtt.¹ lijder bode intit, vden hues tyender vij haffue om tjsse suenske, lige som ieg haffuer screffuit thig till.

[Paa en løs Seddel:]

Kerre her Magnus, holt mig thetthe tiill gode, thett geffuer mig en tancke, som thesse lijbske icke haffude mod tiill yder mere att handle fyenttlige. Ieg wed oc vest, att haffude the icke mit vilge skutt ild paa Mageløss, thaa haffude mand will kundit fangit thett oc beholt thett alt. Sijden vij haf[*fu*er] warit hoss fyender, thaa er mand icke saa dreffuendis² som forre, oc alting er nu besuerligere, mens waare vij alle en herres folck, altt skulle vij nogit haffue forsøgt for maaden. Ieg will altiid screffue thig tiill, hues mig er. Datum som y breffuit.

H. Trolle.

Udskrift³: Mynn gandske besynderlige gode wen, her Magnus Gyldenstjerne etc., kong. maytt. stadtholder paa Kiøbenhaffnn, wenligenn till skreffuitt.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

¹ Nemlig de to foregaaende Breve.

² ɔ: drivende, rask.

³ Ikke egenhændig.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Melder, at han nu har anholdt Sylvester Francke, der er kommen til Flaaden fra Narva; hans Folk ere fordelte paa Flaaden, hans Skib skal gjøre Tjeneste som Orlogsskib; han undskylder sig med sine Ordre, hvilke Herluf sender Kongen. Lybækkerne besvære sig over, at saa mange Skibe faa Tilladelse til at sejle til Narva, og det ikke uden Grund, da Sejladsen paa Narva har givet dem Anledning til Krigen med Sverige.

Etthers kongl. majst. min gandske vnderdanige och willige, tro tyeneste nu och altiid forsendt met wor herre etc. Allernaadigste her och koning, giffuer ieg etthers kongl. majst. ganske vnderdanigen till kiende, att Siluester Francke¹ er nu kommen her til floden met sitt skiib fra Nerffuen, och skall hand bliffue her till stæde effther etthers kongl. majsts. skriffuelse, som etthers kongl. majst. forre haffuer skreffuit om. Och haffuer ieg nu fordelid hans folck aff skiibitt paa di. andere skiib, men hannum sielff haffuer ieg her hoss mig, och skiibitt will ieg lade bruge emodt etthers kongl. majsts. fyender och vwenner som en aff dii andere, mens om thet fanger nogen skade eller vlycke ther offuer, ther kand ieg icke staae for. Och vndskylder Siluester seg hartt, at hand ingen skyld haffuer therudi, men at hand war en tyenere ther till och skulle gjøre, huad hans hossbonde befalede hannum, och haffuer hand wiist meg sin hossbondes, Moritz Rantzowes, skriffuelser, som ieg sender etthers kongl. majst. copier ther vdaff² her indelyct, som hand haffuer at vndskylle seg mett etc. Alle hans breffue haffuer ieg hoss meg y foruaring, till saa lenge att ieg faaer ydermere etthers kongl. majsts. skriffuelse therom. Och haffuer ieg forordenerett Frantz Iffuersen³ till en høffuidtz-

¹ Jvfr. om ham ovfr. S. 167. Den 21. Juli tilskrev Kongen fra Frederiksborg Herluf Trolle som Svar paa nærværende Brev og bad ham snarest sende Sylvester Francke til Kjøbenhavn og lade ham overlevere til Lensmanden der (Tegn. ov. alle Lande VIII. 75).

² Trykte i Danske Mag. III. 243—47.

³ Frants Iversen var 1563 Officer paa Peder Skrams Flaade (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 58); han er vistnok

mand paa samme skiib, att etthers kongl. majst. wille lade meg wiide mett thet første, huor etthers kongl. majst. wille nu haffue mett samme skiib, thii dett er ladt mett nerffuiske waare, och er the waare, der icke will tyene att haffue hoss seg, naar som att man skall handle mett fyenderne etc.¹ Sammeledis giffuer ieg ochsaa etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigen tillkiende, att thesse lybske besuerer them hartt her vdii, att saa mange forløffuis att segle paa Nerffue, thett er och saa well att befrøcte, att ther skiibis baade salt och hamp fra Nerffuen och ind vdi Suerrige, saa att huor then menige mand skal løbe ther hen, da skall the suenske ingen brøst haffue ther for salt eller hamp etc. Her [er] en heell hob Hamborger och andere hoss floden, somme haffuer etthers kongl. majsts. breffue och tilladelse, och somme toldsedle att were fortold therpaa, huilcke ieg endnu haffuer anhollit och icke will lade them segle, effterdi saa att fyenden waar her saa nerwerendis. Will gud almechtigste giffue oss seyer och offuerhandt offuer etthers kongl. majsts. fyender, som ieg wisseligen hobis att skee skall inden faa dage, tha will ieg lade disse Nerffuer passere effther etthers kongl. majsts. breffue och told sædlis lydelse, dog ieg well weedt, att det icke skall behage de lybske. Mens om etthers kongl. majst. will her effther forløffue flere att segle till Nerffuen, will ieg aldelis rette meg effther etthers kongl. majsts. skriffuelse etc. Dett haffuer well et ansehn, ligesom de lybske skulle haffue her nogen rett mett, at the(!) saa mange forloffues at segle paa Nerffuen, thii de berober them therpaa, att theris Nerffuer fart haffuer bewegitt them till thenne kriig, och att thett skulle haffue weritt samtyckt, att ingen skulle haffue seglit till Nerffuen, som de siiger haffuer begieritt forre vdaff

---

den F. I., der var en Søn af Biskop Iver Munk og som 1542—67 var forlenet med Tarm (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—96 S. 140).

¹ I ovfr. anf. Brev af 21. Juli paalægger Kongen Herluf Trolle at sende Skibet til Kjøbenhavn at losse; siden kunde det saa udrustes og sendes tilbage til Flaaden.

etthers kongl. majst. Her will etthers kongl. maytt. nu haffue et nadigst indseende y etc.¹ Her mett will ieg haffue etthers kongl. majst. mett siell och liiff gud almechtigste befalendis till en erlig seyerwinding och ett langwarigt regementhe och gud behag etc. Aff etthers kongl. majsts. orloffs flode vnder segell och wor rette kaass til Borringholm att søge wor fyende, søndagen thend 16 iulii anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.

vnderdanige, tro tyener

Herloff Trolle.

Wii erre nu paa wor retthe reyse till Borringholm ymod etthers kongl. majsts. fyender att nederlegge thøm met gudz hielp, huilket mig hobs att skee skall, inden 3 dage gaer til ende, ther skall gud hielpe oss till, amen. Datum ut in litteris.

E. k. m. tyenere

H. Trolle.

Udskrift: Høgbaren første, stormechtigste herre, her Frederich den anden, mett gudtz nade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdii Slesswiigk, Holstein, Stormarn och Dittmersken, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och konnig, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 241 ff. Brevet har Paategning om at være modtaget paa Frederiksborg 19. Juli.

---

¹ Med Hensyn til dette Punkt meddeler Kongen i sit foran S. 207 nævnte Brev af 21. Juli, at han har paalagt Gesandterne i Rostock at forhandle med Lybækkerne om Narvafarten; Herluf Trolle skulde forsikre den lybske Admiral om, at Kongen i alle Maader vilde være Lybækkerne til Villie og Gode.

Nr. 82.

16. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Det er i Krigsraad besluttet at benytte den gunstige Vind til at søge Fjenden under Bornholm; Mandskabet er ved godt Mod.

Wenlig, kierlig helsenn nu och altid forsentt met wor herre. Kierre her Magnus, gandske besynderlige gode wenn, giffuer ieg theg wenligenn till kiende, att rett nu, som wij kom nogiid neer till Rostock, tha gick oss wijnden till wille och bleff god norwest wijnd, och saa haffde ieg mine herre mend alle till sammens och beraadsla oss, och bleff ther y saa besluttid, att wij y de hellige trefoldigheedtz naffn wille søge worre fyender vnder Borrhholm, som de nu skulle werre. Och, gud werre loffuid, er alt folckid wed itt frijtt modt, och haabis meg mett gudtz hielp, att gud almechtigste skall giffue oss en erlig seyerwinding och offuerhandt offuer alle wore fyender etc. och vwenner etc. Kierre her Magnus, beder ieg deg, att du wille well giore och sijge din kierre husfrw och biorn(!) och alle wore gode wenner mange gode necter paa mine wegne. Her mett deg gud befalendis. Ex kong. maytt. orloffs flode vnder segell mellom Hedensø oc Rostøck søndagen thend 16 iulij mett hast anno dominj 1564.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand, her Magnus Gyldenstjerne till Stiernholm, ridder etc., kong. maytt. stadt-holder paa Kiobenhaffnn, min besynderlige gode wenn. gandske wenlige till skreffuitt.

Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 83.

16. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han beder om Forstærkning af Mandskab.

Kierre her Magnus, beder ieg theg gandske gierne, att du wille well giore oc sende oss nogen bodtzmend eller:

hageskytther, huilcke ther er best wall paa¹, mett thend same skude, at wij kunde faa thiem till oss mett thett aller første etc. Her mett deg gud befalendis. Ex kong. maytt. orloffs flode mellom Rostock och Borringholm thend 16 iulij anno dominij 1564.

Herloff Trolle.

Udskrift: Myn gandske besynderlige gode wen, her Magnus Gyldenstjerne etc., kong. maytt. stadtholder paa Kiøbenhaffn, wenligen till schreffuitt.

Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Det synes, som om Signetet ikke har været trykt i Voxet.

Nr. 84.

19. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Efter af den lybske Admiral at have faaet Underretning om den svenske Flaades Sejlads sydpaa har han forgjæves søgt denne i Nydyb m. fl. Steder. Beklager sig over Lybækkernes Mangel paa Mod, men roser Stemningen i den danske Flaade, uagtet der baade er Sygdom og Mangel; beder om Forsyning med friske Folk og Proviant. Lybækerne have atter beklaget sig over Narvafarten. Om Sylvester Francke og hans Skib.

Etthers kongl. maytt. min gandske vnderdanige, willige, tro tyeniste nu och altid forsendt mett wor herre. Giffuer ieg e. k. m. gandske vnderdanigen tilkiende, at y dag otthe dage sende lybske amyral Frederich Kneffuell Strassborig² till meg, och lod meg sige, att hand haaffde wisse tidinger, och wille staa ther fore, att dett war sandt, att de suenske vare løben sønden omkring Boringholm, och satte deris kaass att Stralsund, och ther fore saae thett for raadsom an, att man kunde formene thennom, att de icke skulle faa

¹ Bedst Valg paa, bedst Udvalg af.

² Strassborig eller, som han nedenfor S. 217 kaldes, Strassborger (Stradtzborger), en Officer paa den lybske Flaade.

ther fremmett folck ind. Ieg weyrede meg noyed ther y att gaa strax till segels, før end mine pincker komme vdi gien, som ieg havde vdsendt att besichtige de suenske, epther som wii tillforn haffde besluttid, att efftherdii werit war oss vdi mod och de suenske mett, tha wille wii bliffue paa wor ancker, till saa lenge att wii saae de suenske, och da att tage imodt them, thett beste gud haffde giffuit naaden till. Mens ther ieg hørde, att hand sagde seg att wiide ther saa wist beskied therom, och ieg tenckte, att thett war icke gott, at de skulle komme till Tyskland och ther tage nogitt folck ind, tha sambyckte ieg vdi thend beste mening, och gick strax till segels att søge fyenden, och løb for thend skyld for thend Ny dybe etc. Och ther wii kom der, fandt wii ingenn, løbe saa fraa och till Hedensø, thii wii kunde icke komme hiid igien imod weritt. Ther laa en tiuffue kobfarter¹ for oss, som wii haffde tenckt att skulle haffue werid de suenske etc. I løffuerdags gick wii till segels der, och satte wor kaass att Rostock, om wii ther haffde kundit finde nogen suenske eller och taget thett suenske skiib, ther ligger. Mellum løffuerdag och søndag nath gick weritt om, saa att wii haffde halff wind baade till Rodstock och Borringholm etc. Og pincken kom igien och sagde meg for wist, att de suenske laa her vnder Boringholm, huorfore att ieg strax drog till thend lybske amyraall och begierede, att hand mett sin flode wille følge effter, tha wille ieg y gudtz naffn søge etthers kongl. maytts. och wore fyender, och hobis, att thett mett gudtz hielp skulle gaa well till. Tha fick ieg for suar, at de lybske waare icke saa stafferid, at de kunde søge fyenden, och de opregnede theris mangfoldige brøst, oc ther til mett actede de wor hele flode ikke, att wii kunde staa thend suenske flode imodt. Therefore samlede ieg strax alle etthers kongl. maytts. gode mend och beraadde meg met thennom, och wii samtligen endrectiglig met et frit mod sambyckte att søge wore fyender, och ieg tog till meg Frantz Brocken-

¹ ∴ Koffardifartøjer.

huss¹, Erich Rudt², Hans Lauritzsen³, Powell von Sara⁴, och drog till den lybske amyral, gaff hannum wor raadslag, mood och mening tillkiende, och hand forsamblede sine høffuidzmen. Tha waar thet intid andet end som tilforn, at de haffde der ingen mood till, och begierede paa thett haardeste, att wii wille løbe for Rodstock och fortøffue ther, till saa lenge att baade de och wii bleffue anderledis stafferede, thii de sagde, att alt deris folck haffde ther ingen mod till etc. Som wii nu saa sidder vdi thette raadslag, tha kom oss nogen lybske skiib, som haffde undløbitt de suenske her vnder Boringholm, och sagde oss aff thett store mordt, som de suenske haffde giortt paa de lybske kobfarer⁵. Ther offuer fortrøstede⁶ wii huer anden, lybske och wii, att wii thett weddergiøre⁷, och wii merede⁸ och sore oss tillhobe att icke vndfalle fra huer anden, men leffue och dø mett huer anden, och besluttede endeligen att søge wor fyende, och satte wor kaass hiid etc. Nu wii komme hiid, da war de suenske affløben. Strax holt ieg raadslag, och wille haffue fuldt effther fyenden, tha haffuer

¹ Frants Brockenhuus (jvfr. ovfr. S. 44), hvem Kommandoen over det danske Fodfolk blev betroet i Slutningen af 1564, førte endnu i Sommeren Skibet Solen i Herluf Trolles Flaade (Hist. Tidsskr. 4. R. IV. 489. Tegn. ov. alle Lande VII. 649; i Listen hos Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 61 kaldes han fejlagtig Frederik Br.).

² Erik Rud, Chef for Svenske Jomfru, jvfr. ovfr. S. 173.

³ Hans Lauritsen Baden, Chef for Lybske Christoffer, jvfr. ovfr. S. 191.

⁴ Poul v. Sara, Chef for Krabaten, jvfr. ovfr. S. 109, 173.

⁵ Den svenske Flaade havde indtaget den af den dansk-lybske Flaade forladte Ankerplads ved Bornholm; da nu en rigt ladet lybsk Handelsflaade paa 14 Skibe den 15. Juli naaede Bornholm, kommende fra Rusland, antog den Svenskerne for de forenede Flaader og løb lige i Fjendens Favn, hvorved de bleve et let Bytte for dem; de fleste Skibe toges af Svenskerne, der myrdede eller pinte Besætningerne paa den grusomste Maade (Garde, anf. Skr. S. 65 f. Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 487 f. Hübertz, Aktstykker til Bornholms Hist. S. 295—98).

⁶ ∴: forsikrede.

⁷ ∴: vedergjøre, gjengælde.

⁸ Betydningen af dette Ord er vistnok: lovede højtidelig, svore ell. lign.

de lybske giffuid tilkiende, att de icke kand løbe wiidere, før end att de faar mere folk, skiib, prouiant och skytt, som de haffuer skreffuit til Lybeck om. Saa er her ogsaa stor mangell vdi wor flode for folck, prouiant och anden nødtørfft, som ieg haffuer ladiit optegne och skreffuit her Magnus Gyldenstjerne till, och beder gandske ydmugeligen, att wii kunde faa thett meste, ther war aff att lade¹. Wille etthers kongl. maytt. lade de skiib, som kom fra Norge, och komme hiid mett thet allerførste, tha giordis thet och storligen behoff etc. Ther etthers kongl. maytt. icke haffde brugit dett danske folck till skibs vdi aar, tha haffde thett werit att befrøcte, at wii thenne dag haffde werit for Kiøbenhaffn igen. Thesse danske lader thennom bedre nøgis mett fetalli och spissning och der till met bruge till alt arbeid, y huor mand haffuer thennom behoff, och, gud were loffuid, giøre ther hoss alt, hues gott folck bør att giøre. Her er faa skiib vdi floden aff etthers kongl. maytts. orloffs skiib, at her er jo tredie parten aff folckid siuge och vddød, om etthers kongl. maytt. ther forre wille sende hiid till floden en fem eller sex hundritt vdaff thett vdbudz folck hoss sø siden vdi Sieland, och will thet endeligen were, att e. k. m. faar att skicke oss mere folck. Ieg giffuer och e. k. m. gandske vnderdanigen tilkiende, att disse lybske haffue tiidt och ofte werit hoss meg och beclagett seg paa thett høgeste, att ther forloffuis saa mange skib att segle paa Nerffuen, och mener, att de haffue gode kundskaff ther aff, att thett kommer mest ind y Suerrige, och her Frederich Kneffuell siger, att hand war hoss e. k. m. paa Fredricksborrig, och e. k. m. den tiid meenthe ingen skiib att forloffue til Nerffuen, som hand siiger. Her er end nu en thii eller tolf skiib, som ere fortolde ther paa att segle til Nerffuen, och der iblant tho skiib, som haffuer e. k. ms. breffue att segle paa Nerffuen, och haffuer ieg werit till sindtz att wille forloffue de tuende skiib att løbe diid effther etthers kongl. maytts. breffuis lydelse, tha haffuer thette icke

¹ Der var at afgive, der kunde undværes.

kund skeet vden bulder och trette baade hoss de lybske och disse andere, som och ere fortollet paa Nerffue. Therefore holder ieg thennom samptligen an, till saa lenge att ieg faar e. k. ms. skriffuelse therom, men ieg haffde gierne seett, att de, som e. k. ms. breffue haffuer, haffde faret. Och thersom e. k. m. tyckes raadsom att were, att e. k. m. luckte Sundit til for alle Nerffuer och Reffuel farer, will och e. k. m. lucke Sundet till for de, som fare till Riige, tha haffuer e. k. m. thett och well i mact. Ieg giffuer och e. k. m. vnderdanigen tillkiende, att ieg sender nu e. k. m. Moritz Rantzows skiiff, som Siluester Franck førde, met alt, lige som thet for fundet er, vndertagit nogid aff skyttit, som ieg acter at lade bruge paa e. k. ms. skiib. Ther som att e. k. m. beholder same skiib, tha er thet et beroost skiib for sin seglادتz, och mand kunde ther well haffue gaffn vdaff her hoss floden. Skipperen Siluester Francke hannum beholder ieg her hoss meg och nogen aff hans beste bodtzmend, thii at ieg haffuer hannum och thennum behoff. Samme Siluester Francke vndskyller sig hart och meener seg aldelis att were vskyldig aff thend aarsage, at hand løb tilbage till Eckellfiordt¹ met skiibet effther e. k. ms. bud och befaling, och den tiid hand kom did, tha befall Moritz Rantzow hannum at segle, som then copie indholler, som ieg for nogen dage siden sende e. k. m. Och haffuer samme Siluester Francke et godt ord aff alle søøfarende folck, att hand skal were en forsøgt karl, och haffuer weret brugt til søes imod sine fyender. Hand haffuer och loffuet och soret meg paa e. k. ms. wegne, at hand wil were tro och huld och lade seg bruge y alle maade, ther e. k. m. er hannum begierendis, att e. k. m. ville skriffue meg till, om e. k. m. will, att ieg skall bruge hannum, eller och om ieg skall forskicke hannum till Kiøbenhaffn². Etthers kongl. maytt. will nu naadeligen skriffue meg till, tha will ieg mett gudz hielp y alle maade, som en tro och hørsom³ plictig er, aldelis

¹ ɔ: Egernfjord, Ekernførde.

² Om Sylvester Francke jvfr. S. 167, 207.

³ Mon her ikke mangler et Ord (Underdan ell. lign.)?

rette meg effther. Thersom e. k. m. wil sende oss nogen folck, tha hobis meg met gudtz hielp att vdrette nogitt synderligt met paa Ølandt eller anderstedtz, mens vden folck kand ieg intid vdrette. Meg hobis mett gudtz hielp, att gud skall engang giffue oss lycke, att wii maa faa winden fra de suenske och komme till dennom, och meg tuiffler ther aldelis intid paa, och ere alle e. k. ms. vndersotte, baade fattig og riig, saa mange som her ere, meg y alle maade hørsomme, och haffuer ther alle et godt moed till. Mens ieg formercker, att desse lybske haffuer als ingen mod ther till. Her mett will ieg haffue etthers kongl. maytt. mett siell och liiff till et langwarigt regemente och en erlig seyer och offuerhand offuer alle e. k. ms. fyender och vwenner gud alsommechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Borringholm onsdagen thend 19 iulii anno domini 1564.

Etthers kongl. Majsts.

vnderdanige, tro tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, hr. Frederich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug vdi Slesswiig, Holstein, Stormarn och Dittmerskenn, greffue vdi Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och koning, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 247—51.

Nr. 85.

20. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Beklager sig over Lybækkernes Modløshed; han har foreslaet den lybske Admiral, at de i Forening skulle tilskrive Kong Erik angaaende Krigsfangernes Behandling. Om Jacob Bagge og de andre svenske

Fangers Skjæbne. I Efterskriften omtaler han Kong Eriks Forhaanelse af det danske Vaaben og sender Kongen en Vise m. m.

Alder naadigste herre, giffuer ieg etthers kongl. maytt. oc vnderdanligen tillkiende, at mig siunis, som thisse lybske søger meddell oc lempe¹, huorledis att the kunde komme her fraa oc løbe hiem. Rett nu kom Stradtzborger mett fire andere capithener och then lybske secretarier, sagde thøm att were vduisthe aff theres admyrall att tilspørge mig om ett gott raad, hues the skulle giøre, the ware meget swag paa folck, ther till war to theres beste skiiff icke paa vden lx mand, och at the veste them intid att giøre hoss fyenden, vden the waare anderledis stafferett, theris betencke war, att thet skulle icke være gott att ligge her, om fyenden kom nogit hastigt, epther at hand nu haffuer forstercket sig.

Ther till sagde ieg, att thøm drogis well till mynde, att icke lenger siden end i søndags tha meritt the oc wii tillhobe att staa huer anden bii vti all nød oc att leffue oc dø hoss huer anden², oc ther paa ware wii løben hid, oc war ieg met the mine end nu icke anderledis till sinde, oc ther vii vesthe att finde wore fyender, tha ville wii strax thenne stund søge thøm oc met gutz hielp nedlegge thøm. Ther wor fyender ville oc komme hid till oss, tha wille vii her bie oc thage imod hanum. Mens om the to skiiff, the beclager thøm saa hart offuer, thøtte³ mig, att kunde the icke bliffue hos floden, at the tha toge aff them skøtt, folck oc stafere the andre skiiff met oc lade same to skiiff løbe hiem met thet mynste folck oc forraadt, siden att komme till floden igien.

Ther nest till sporde the mig, om mig thøtte icke gott oc raadsampt, att mand talde met Iacob Bagge, att hand skulle scriffue y Suerrig, att kong Erick wille haffue ett indseende, att hans folck icke handlit saa tyranlig, som the

¹ Lempe, Lejlighed, bekvem Anledning.

² Jvfr. foregaaende Brev.

³ c: tykkedes.

nu gjorde her, oc att danske oc lybske fanger motthe holles ther bedre, end her till skeet er.

Ieg sagde, att mig thøtte raadeligt och gott, at her Frederik Kneffuell och ieg att wii wille scriffue itt obitt breff till kong Erick, oc hans krigs folck wille icke lade aff thet tyrannii, the her begyndt haffue, mens handle ligesaa met alle, som hand bekom aff oss. Wii wille see till mett gudz help, att hand ephther thenne dag ingen aff oss skal faa. Wii wille y lige maade lade henge, brende oc morde høge oc lage personer, alle, som wii aff thøm fangendis worder.

Ther nest tillsporde the mig, naar ieg wille annamme the fanger Iacop Baggi, som ieg haffde altid begerit, oc giffue thøm forwaring, som the haffde begerit.

Ieg sagde, att ieg war altid offuerbodig¹ att anname thøm, mens att forscriffue oc forpligthe etthers kongl. maist. høgt y mod thøm, ther haffde ieg ingen befaling paa, dog wille ieg gerne gjøre, hues skelligt oc rett kand were ther mett. Mens wii haffuer endnu icke fulleligen kundet forenes om kopyen aff samme forscriffning. Ther wii bliffuer ens, tha will ieg sende thøm mett Moritz Rantzoes skiff². Datum torsdagen thend 20 iullii.

Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

Ieg hører, att koning Erick haffuer laditt trycke etthers kongl. maists. waben, som Thomes v. Oldenborig³ haffuer berett. først 3 løffuer, ther y steden 3 reffue, 3 kroner, ther y steden 3 narre kapper, 1 løffue mett hellebordt, ther y steden en vgle mett en plegell, en suane, ther i steden etc., mett mere vbeskedenhed⁴, ther icke hørsomeligt er. Oc

¹ ∴ overbødig, villig.

² Næmlig det Skib, som førtes af Sylvester Francke, jvfr. ovfr. S. 207.

³ Maaſke identisk med Antonius v. Oldenburg, der indtil 1563 var Drabanthøvedsmand og senere gjorde Tjeneste i Landkrigen (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 207).

⁴ ∴ Utilbørlighed. — Den her omtalte Karrikatur af det danske Vaaben har formodentlig været afbildet i en af de «Skiendtzbøger og Skiendtzskrifter», hvis Udgivelse Krigen gav Anledning til

er ingen tuiff, att gud io straffer alt thette mett mere vtilbørlighed, som gud icke lader vstraffet.

Ieg sender etthers kongl. maist. en vise eller prophesye oc en liden bytthe pending, som mig er nyligen tillkommen. Gud regere etthers kongl. maist. mett sin aand oc naade, oc giffue etthers kongl. maist. att leffue gud behagelig oc oss alle till glede oc trøst, etthers kongl. maist. till euig ære, glede oc trøst, amen. Ieg will met gudz hielp fyndes etthers kongl. maists. vnderdanne, tro tyenere y alltyng, som ieg pligtig er. Etthers kongl. maist. sende oss nogen hielp, ieg frychter, att the lybske haffuer intet mod mere. Ieg sender och en wiise aff the lybske, dog tror ieg, att skal thet rett beskriffues, huor till gick, tha skal then vist forandres.

Aftryk efter Danske Magazin III. 251 ff. Brevet bør maaske betragtes som en Efterskrift til det foregaaende.

Nr. 86.

20. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han beretter den sidste Uges Krigsbegivenheder og udtaler sin Bekymring over Lybækkernes Modløshed. Beder om Tilførsel af Proviant og Skibe. Om Lybækkernes Besværinger med Hensyn til Farten paa Narva. Han beder indtrængende om Forstærkning med Mandskab, da Flaadens Besætning er meget udtyndet. Om de svenske Fangers Skjæbne.

Mijn ganske wenlige helssen och kerlige tack sigelsse for alt gott altid forsendt mit waar herre. Kere her Magnus, giffuer ieg thig wenligen tiill kennde, att vij nu sijden y thaarsdags affthen haffuer vij(!) søgt vnder Thijslands sijde epher the suenske oc her vnder landit, me[n]s gud haffer icke willit saa haffuit, att vij skulle saffnis¹. Mig hobes, att waar skyll skall icke fyndis, som vest skall befynndis. The suenske fyngē nogen aff the lybske Nerffuer faarer, oc kand ieg icke screffue, huor tijranligen oc vmenskeligen the haff-

(Rørdam, Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge siden Reformationen I. 87 f., jvfr. Resen, Frederik II's Krønike S. 249).

¹ ∴: samles, føres sammen.

uer handlit mit thom mitt mord, brand oc martther, som the haffuer giortt aff thom, syden the haffude fangit thom, huelkiit gud will vesseligen straffe thom fore. Kerre her Magnus, ieg kand icke sc[r]effue, huor mestrøstige tiisse lybske ære, oc er befryctendis, att huor som att vij komer for fyenden, att vij føge hielp skulle haffue aff thom, oc the beklage thom hartt bode for thene suare siugdum och anden brøst, tjsligiste att vij skulle waare for suage tiill att angrebe waare fyender. Oc ieg haffuer icke ryngge moye oc sorig for thene handell, dog gud ware loffuit, att alle waare haffuer ett gott mod, oc meg tuiller intit, att gud io will hielpe oss oc geffue oss seyer oc offuerhandt. Thett er oc att befry[c]tthe, att tjsse lybske icke lenge bleffuer ens¹, oc sher vd, som ther wiill komme myttherij, huilkit gud forbiude. Y gaar holt ieg raadslag, thaa gaffue the therres brøst tiill kende, att the icke kunde løbe lengere end hiid, for the bleffuer anderledis stafferiitt. Saa ere vij oc saa baare for øll, ærtther, gryn, att vij icke heller kand løbe langt, for vij bleffuer beder forsørgiti. Beder ther fore ganske gernne, att hyd motthe sendis mit thett første, som Biorn Anderson² selff wed beskeed om att her fattis, och Lage Brockenhuss³ oc will haffue geffuit tiill kende. Kere her Mag[n]us, atthe skeff, y Norge er, atthe motthe kome hiid mit thett første, ther ligger stor macht paa. Kere her Magnus, tiisse lijbske are saa saare vtollige offuer, att kong. mtt. haffuer forloffuit saa mange att løbe paa Nerffen, oc the ere icke helder tiillfreds mit therres egen med borger, som thijd segler. The haffuer begeritt aff mig paa thett hordeste att anholde tjsse, som haffuer kong. mtt. breffue oc forloff att segle. The berober thom att skulle ware andett tiill sagt. Ieg beder gerne, att ieg maa faa besked, huad ieg skall gøre, entthen lade segle eller anholde, me[n]s skulle mit raad gelde, tha skulle Sundit lykkes for alle Nerffuer faar och alle Reffels faare.

¹ ɔ: enige.

² Proviantmesteren Bjørn Andersen Bjørn.

³ Lave Brockenhuus, jvfr. ovfr. S. 176.

Kere her Magnus, ieg kand icke screffue, saa suage som vij ere paa folck, tijswerre, tredie paarthen are vij suager paa folck, eend wij vare, vij løbe vd. Haffude ieg icke faidt thette bor[i]ngholmske folck¹, thaa haffude ma[n]ge aff skeffuen icke saa ma[n]ge bodsmend, atthe kunde waare therres redskaff megtig. Y faar alt att sende mig folck, bøde bodsmend oc krigs folck. Vij kunde will behelpe oss mit thett vdgiorde folck aff Sieland aff Krogens len, nørre Syelandt oc andersteds vdgiorde bønder. Haffde kong. mtt. icke hafft thette danske folck till søes y iaar, thenne dag haffude ma[n]d fortrøtt thett mit stor skaade. Y huad raad ther bleffuer, tha sender oss att(!) thett same da[n]ske folck en v eller vj^c mandt. Thv kant icke tro thett besuering, the lybske haffer mit therres folck. Ieg motthe vndsetthe thom mit nogit aff thette bor[i]ngholmske folck paa therres skyb. The beklager thom att haffue møst mere end halff paartt therres folck, oc therres folck wille haffue slaght monit, for the søger fyenderne, y huor the ther forligis om².

Wij ere ick[e] end nu till ens mit thend lybske amerall om thijsse suenske fanger, dog hobes mig tiill, att vij komer offer ens mit thett første, som ieg will yder mere screffue thig besked om.

Kere her Mag[n]us, thett begynder att holle hartt for mig mit fisk, øll, gryn oc ertther, tij ieg fetaller³ vnder tijden andere, som er Dyrkøb⁴, thend fynske skude och bode, som komer till meg aff Gulland oc andersteds mit beskedt. Nu thette Mores Randzoes skyff, thett skall oc gaa rett till mit guds heelp, saa megit som ieg kand raade, oc ieg tacker thig kerlige, atthv saa flijtig haffuer forskaffit oss wor nodtorfft, oc beder gerne, attv wilt oc saa gøre her ephther. Oss trenger nu hardest. Kunde vij nu faa vnd-

¹ Herluf Trolle havde udskrevet Mandskab paa Bornholm, jvfr. ovfr. S. 197.

² Meningen med, at Lybækkernes Folk ville have Slagtemaaned, før de søge Fjenderne, er mulig den, at de forinden Kampen ville forsynes rigeligt med Proviant.

³ ɔ: fetallier, forsyner med Levnedsmidler.

⁴ Dyrkjøb, Navnet paa en af «de smaa Skuder» (jvfr. ndfr. S. 230).

settning mit thett første, thaa hobes mig mit guds help att søge fyenden oc mit guds heelp att neder legge thom. Att gud thett skall giøre, haffer ieg ett gott mod tiill. Ieg kand icke saa alting screffue, thij sender ieg ¹, som skall munligen berette thig all leyligheden. Kere her Mag[n]us, thv skalt mit guds heelp altiit fynde mig, som sagt er, oc y huor ieg kand tyenne thig oc thijnne, skaltu icke haffue tuilff paa, oc will ieg her mit haffue theg gud befalendis. Giør will oc sig Anne og tyne døtthre ma[n]ge gode netther paa myne vegne. Ex kong. mts. orloffs flode torsdagen thend 20 iullij mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Udskrift²: Erlig och welbyrdig mand, her Magnus Gyldenstjerne till Stiernholm, ridder etc., kong. may. till Danmarcks stadtholler paa Kiøbenhaffnn, min besynderlige gode wen gandske wenligenn till skreffuit.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 87.

20. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han sender nogle Breve fra Lifland. Hvis han faar truffen Aftale med Lybækkerne angaaende de svenske Fanger, vil han skikke Bud derom.

Kierre her Magnus giffuer ieg theg wenligen till kiende, at meg erre kommen nogenn breffue till hande fra Lijfflandt, huilcke ieg nu sender theg. Ther som at mand haffde hadt dj skjib, som erre kommen fra Norge, da kunde mand well haffue sent en eller tho aff dij sma iacter ther hen, ther de kunde haffue hadt stor hielp oc trost vdaff etc. Ieg haffuer skreffuid vdi thet andit breff³, att ieg sende deg en,

¹ Aaben Plads i Orig.

² Ikke egenhændig.

³ Det foregaaende Brev af samme Datum.

som skulle mundelige berette theg om all tingist, mend nu sender ieg ingen, fordij att ieg er nu saa suact(!) paa folck. Ther som at ieg kommer till ende met de lybske om de suenske fanger, tha will ieg y morren sende mundligen beskied paa alt, hues ieg nu haffuer skreffuitt om, och will ieg her mett haffue deg nu och altiid gud almechtigste be-falendis. Aff kong. maytt. orloffs [flode] taarssdagen thend 20 iulij anno 64 vnder Borringholm.

Herloff Trolle.

Sammeledis, kierre her Magnus, ieg sender deg och tuenne copier, som bleff funden hoss en rodstocker mand, som Gurgen Buskes pincke, den Erich Rud nu haffuer, haffuet(!) faat her y søen etc.¹

Udskrift: Erlig och welbyrdig mandt, her Magnus Gyl-denstjerne till Stiernholm etc., ridder etc., kong maytt. stadt-holder paa Kiobenhaffnn, mynn besynderlige gode wenn gandske wenligenn till skreffuitt.

Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 88.

22. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han har ikke villet modtage de svenske Fanger af Lybækkerne, før han faar Kongens Befaling, da Lybækkerne fordre en saa haard Forskrivelse af ham; sender Sylvester Franckes Skib hjem; han anser ham for at være uden Skyld. Haaber paa et gunstigt Udfald af Peder

¹ Vedlagt findes to Kopier, det ene af et aabent (tydsk) Brev udstedt 20. Marts 1564 af Borgmester og Raad i Rostock for Hindrich Schroder, Borger i Rostock, at han og hans Skib høre hjemme i denne By og er affærdiget med Varer herfra til Riga, det andet af et aabent (svensk) Brev udstedt 14. Juni s. A. af Befalingsmanden paa Kalmar, at Hendrich Skræddare med Skib og Skibsfolk har hjemme i Rostock, at han har ført Varer, Salt og andet, til Kalmar, og at han nu er paa Tilbagerejsen til Rostock med en Del nærmere betegnede Varer, som ere overladte ham paa den svenske Konges Vegne. — Jørgen Busks Pinke var et Kaperskib, jvfr. ovfr. S. 162.

Huitfeldts Sendelse til Rostock. Flaaden trænger baade til Skibe og Mandskab. I Efterskriften melder han, at han har anholdt 8 Skibe, som vilde til Narva, men har tilladt dem at sejle igjen mod Forpligtelse til at gaa til Danzig eller skaffe et andet Pas fra Kongen.

Etthers kongl. maist. min gandske vnderdanige och willie tro tieniste nu och altyd forsend met wor herre. Allernaadigste herre och konning, giffuer ieg etters kon. maist. vnderdanigen tillkiende, at ieg endnu icke er kommen till ens met dy lybske om dy fanger, thy de wille haffue saa en sterck forpligtelse vdaff meg for forskreffne fanger¹, som ieg nu sender ethers kon. maist. en copie vdaff², och tor ieg icke giffue them saa en sterck forskriffuelse ther paa, før end ieg haffde ethers kon. maists. befaling ther paa, effterdy saa at de haffue hafft dem saa lenge oc icke førre haffue willet slette thennom, tha tøckes meg, at thet intid hindrer paa en otte dagis tyd, at de end nu holler them, till saa lenge at ieg faar ethers kong. maists. villie her y at wyde etc. Ieg sender nu hiemme met erlig och velbyrdig mand Frantz Iffuersen³ thette skyb, som Silluester Francke waar paa⁴, och er ther nogenn bodtzmenss føring⁵ ind ther paa, ther skiibsfolkene tillkommer. Ieg kand icke andit formercke, end Siluester Francke met alt thet andit skybs folck at de haffuer ingen skyld, epfftherdy saa at theris hosbonde Moritz Randzow haffuer befalid thennom at segle, som de kand bewyse met hans skriffuelse, som ieg førre haffuer send ethers kong. maist. en kopie vdaff etc.⁶ Ieg haffuer endnu ingen tydinge faat fra Rodstock om thet skyb, som Peder Huitfeld waar epffter⁷, ieg haffuer ingen tuiffuel paa, att hand jo faar thet entenn met willie eller uwillie, eller och hand kommer skybet om. Gud beware hannum och alle de andre, met hannum ere, epfftherdy at

¹ Jvfr. ovfr. S. 221.

² Trykt i Danske Mag. IV. 248 f.

³ Jvfr. om ham ovfr. S. 207 f.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 215.

⁵ ɔ: Gods, som Søfolk have Lov at tage frit med sig ombord.

⁶ Jvfr. ovfr. S. 207.

⁷ Jvfr. ovfr. S. 189, 197.

de erre der nu saa lenge. Wille etthers kong. maist. werdis til at skicke hyd mere skyb och folck, thy wy erre suagere paa folk, end ieg will lade mig wedgaa, saa stor siugdum er her iblant folckid. Ieg haffuer et gaat hob till wor herre, at gud skall giffue etthers kong. maist. en erlig seyerwinding offuer alle ethers kong. maists. fyender och vwenner, thet gud giffue, amen. Och will ieg her met haffue ethers kong. maist. met siell och lyff och et langworit regemente och en erlig seyerwinding offuer alle ethers kong. maists. fyender och vwenner gud almectigste befalendes etc. Aff ethers kong. maists. orloffs flode vnder Borringholm løfferdagen thend 22 iulij anno domini 1564.

Ethers kong. maists.
vnderdanige, tro tiener

Herloff Trolle.

Allernaadigste herre och konning, desse skippere, som haffue etthers kong. maists. egne breffue, at de motte segle paa Nerffuen, thennom haffuer ieg ladit passere, fordy meg burde icke at holle them an, dog haffuer ieg giffuet thennom mine bewyss, at de motte segle till Ryge¹ och ingen anden stedz. Ieg haffuer och ladit thennom beholde ethers kong. maists. breffue och toldsedle, som de haffde at segle paa Nerffuen. Huad heller de nu wille segle paa Nerffuen eller Rige, thet kand ieg icke wyde, mens ther ieg haffde thet, baade ethers kong. maists. forloffs breffue och ethers kong. maists. amyralis forbudtz breffue, tha wed ieg well, huilckid ieg fulde, mens ieg haffuer icke kund giørre her andit till met lempe, bode for ethers kong. maists. breffue skyld, disligiste for disse lybske skyld etc. Oc desse andere skyb, som och haffuer forloff at løbe paa Nerffuen, haffuer her werit hoss meg, otte skyb, som ere bleffuen fortollit y Sunden at løbe till Nerffue, och sagde, at der end skulle were fire tilbage, som och skulle dyd, saa at ther er tolff til samen, som hører en kiøbman till met naffn Iochim

¹ ɔ: Riga.

Gribenn aff Berlin, huilcke skyb ieg icke kunde tilstede at løbe til Nerffuen, men ieg begierede, at een aff thennom skulle drage till ethers kong. maist., och hues beskied the fick hoss ethers kong. maist. wille ieg aldelis rette meg epffther, huilckid de icke gjørre wille, mens begierede, at de motte komme till Danskenn etc., och gaff de meg en forpflichtelse ther paa, som ieg sender nw ethers kong. maist. en copie ther aff¹, saa at de vnder skyb och godtz fortabelse ingen anderstedtz wille segle vden till Dansken, saa at mand icke heller haffuer gjort thennom imodt, om ethers kong. maist. wille haffue vndt them ther hen at segle etc. Beder therfor ethers kong. maist. gandske vnderdanigen, at ethers kong. maist. wille lade skriffue meg beskied ther paa, om her epffther kommer saa nogen skyb, som will till Nerffue, huor ieg skall holde thet met thennom, tha will ieg aldelis rette meg epffther ethers kong. maists. bud och befaling etc. Her met ethers kong. maist. met siell och lifff befalendis thend almechtigste gud, hand beware ethers kong. maist. fra alt thet, ethers kong. maist. skade kand baade till siell och lyff, amen. Datum vt in literis.

Allernaadigste herr och konnig, giffuer ieg ethers kong. maist. vnderdanigen tillkiende, at epfftherthi at the lybske saa hart haffuer weyred seg tilforn for samme fangerne, och den beste tyd er fast forløben, at ethers kongl. maist. vdy tyde icke fick at wyde hues kundskaff, som Jacop Bagge wyste bode om thend frydtz fordrag till Rostock och anden kundskaff och leyligheed, tha wille ieg icke nu forskriffue meg mod thennom vden ethers kong. maists. wyden oc willie.

Udskrift: Høgbaren første, stormechtigste herre, herr Frederich denn anden, met gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug vdy Slesswig, Holstein, Stormarn och Ditmersken, greffue vdy Oldenborgk och Dellmenhorst, min allernaadigste herre och k., vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Mag. IV. 244—49.

¹ Trykt i Dske Mag. IV. 247. Forpligtelsen er affattet paa Plattysk.

Nr. 89.

22. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG ERIK XIV.

Han opfordrer den svenske Konge til at forbyde sine Undergivne fremtidig at handle saa grusomt med de Fanger, der falde i deres Hænder, som de have gjort mod dem, de toge under Bornholm, og truer med, hvis Opfordringen ikke tages til Følge, at gjøre Gjengjæld mod de Fanger, der falde i hans Hænder; han henviser derhos til, hvor godt de Danske behandle deres Krigsfanger.

Etthers kongl. mtt. minn ydmyge hiilsenn mett gwd, giiffwendis etthers kongl. mtt. ydmygeligenn tilkiennde, att nogenn etthers kongl. mtt. orloffs skiibe wore vnnder Bordinngholm oc finnge ther nogenn koffar¹, menn etthers kongl. mtt. kriigs folch haffuer hanndlit thennom saa tirannligen oc vmenndiskeligenn emod thet arme folch, siidenn thee haffwer fanngitt them, hwilchett iche kriigsbrug er, iche heller er hørt før aff nogenn nation. Oc etthers kongl. mtt. maa wist wiidett, att gud wist straffer thet till siinn tiid, oc will thet giffue etthers kongl. mtt. oc alle swenske ett ontt naffnn oc betalning² aff alle folch, hworfor ieg beder etthers kongl. mtt. ydmygeligenn, thet etthers kongl. mtt. will alworligenn giffue etthers kongl. mtt. kriigs folch tilkiende, att thee giøre icke saa her effther. Wii wille mett gutz hielp see till, att thee ephther thenne dag ingen aff oss skulle bliiffue mechtig. Oc will ieg oc mine mett-følgere vdi lige maade bethale thennom liige saadant skiell³, som the nu giortt haffwer, thennom oc alle etthers kongl. mtt. kriigsfolch, vndersotther oc forwanther, høge og lage personer, ehuor wii them offuerkommendis worder till land eller wand. Oc wille mett thenne min adworsell oc schriffuelse were vndskyldet i, hwes christne blod i saa maade vdgydes ephther thenne dag. Thet haffde well burtt seg, att etthers kongl. mtt. kriigsfolch haffde betenckt, huor christeligen ther bleff handlitt mett thee fanger, 600 mand, paa

¹ ∴ Koffardiskibe.

² ∴ Omtale.

³ ∴ Skjel, Ret, Vilkaar.

Elffsborrhig, thesligeste saa mangel mantz liiff, ther bleff reddt oc løssgiffuen for Halmstæd, thesligeste saa mangel mandt, wii nu redde oc skaanitt, ther Magløss bleff brenndt oc skutt i grund, som wii endnu erligen holde, thesligeste the, som ere i Norge fangne, som mand oc holder effther krigsbrug. Oc etthers kongl. mtt. skall wist wiide, thet wii haaffuer flere fangen aff etthers kongl. maytts. vndersotte oc thiennere baade i Tyskland oc anderstetz, end etthers kongl. mtt. weed sielff aff. Oc wille wii holde effther krigsbrug alle fanger, som till thenne dag fangne ere, att etthers kongl. mtt. oc wore forige fanger, som tilforne fangne ere, oc (!) will saa holde christeligenn oc well, till saa lenge wii faar etthers kongl. mtt. swar herpaa. Hermet etthers kongl. mtt. gud befaendis. Aff kongl. maytts. orloffs flode løffuerdagen thend 22 iulii aar mdlxiii.

Etthers kongl. maytts.

willige effter min befaening

Herloff Trolde.

Udskrift: Høgborne furste och herre, her Erich thennd fiortende, Swerigis, Gottis och Wendiskonning, ydmygeligen¹.

Aftryk efter Danske Magazin III. 277 f.

Nr. 90.

22. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han agter at sende Morits Rantzaus Skib til Kjøbenhavn og roser saavel Skibet som dets Fører. Med Hensyn til de svenske Fanger har han endnu ikke opnaaet Enighed med Lybækkerne. Han udtaler sin

¹ Om Brevet virkelig er blevet afsendt, vides ikke; det fandtes som Kopi vedlagt Brevet af 27. Juli (trykt ndfr. som Nr. 92). Brevets Anledning er den ovfr. S. 213 omtalte grusomme Fremfærd, som den svenske Flaade viste imod Besætningerne paa den lybske Handelsflaade, der faldt i Svenskernes Hænder under Bornholm.

Frygt for, at disse Forbundsfæller i en Kamp kun ville yde ham ringe Støtte, og beder om Forstærkning af Skibe og Mandskab samt Forsyning med Proviant.

Kere her Magnus, ganske gode wen, gud hand geffue thig lycke oc salighed, oc huor som att ieg kand tyenne thig y noger maade, gjør ieg altiid gernne. Kere her Magnus, ieg sennder nu Ffrands Ieffuersson¹ hiem mit thetthe Morritz Randzoes skyff, som kong. mtt. haffuer befalit². Thett tyener icke att bruge mod fyenderne, for end waare³ komer ther aff. Ther som att kong. mtt. beholder skjiffuit, att thett thaa motthe kome hiid mit thett første y gen, thett er ett berost skjiff for syn segelas. Skjipperen Seluister Franck haffuer ieg her hoss mig oc nogen the beste bods mend och iij skøtt. Skjipperen haffuer ett gott ord aff alle, och att hand skall waare en krigs mandt, som er brugt till søes, haffuer tyentt keysseren oc kongen aff Spanien. Hand vndskyller sig hartt, att hand er vskyllig, thij hand haffuer syn hosbondis, Morris Randzos, breff, att hand skulle løbe syn kaas. Hand tiill bijnder sig⁴ att tyenne kong. mtt. troligen oc will thend stund, hand skall bleffue her. Kerre her Magnus, om thijsse suenske fanger, thaa kand tijsse lybske oc ieg icke fulleligen fordragis om thend forvaring. Ieg acter, att epher thij att the haffer hollit thom saa lenge, tha kand thett en nu staa en viij eller x dage, till ieg faar kong. mtt. synd oc willge att vijde. Ieg sender en kopij aff thend forsegeling⁵, the ville haffue aff mig. Kerre her Magnus, ieg frøctther, att komer vij for fynderne, att vij skulle haffue føge bijstandt aff thijsse lijbske, vden saa

¹ Frants Iversen, jvfr. ovfr. S. 207 f.

² I Brev af 21. Juli befalede Kongen Herluf Trolle at hjemsende Sylvester Franckes Skib (jvfr. ovfr. S. 207); men da dette Brev endnu næppe kan være kommet ham i Hænde, maa han ad anden Vej, formodentlig gjennem Mogens Gyldenstjerne, være kommen til Kundskab om Brevets Indhold.

³ ∴ Varerne.

⁴ ∴ forbinder sig til, forpligter sig til; mulig skal der dog læses: tiill bijuder ∴ tilbyder.

⁵ Forsegling, Bekræftelse eller Løfte (ved Segl).

er, atthe sher, att vij, som fore gaar, att [vij] faar offer hand strax offuer fynderne. Ther som attthe icke saa yderligen beuissar thom, thaa haffuer the thend vndskylling, att the haffuer sagt mig therres leylighed till foren, dog mit tjsse ordt, att huad mig tyckis gott, oc vij løber fore, thaa ville the folge epher. Ther fore beder ieg ganske gernne, att Løffuen¹ oc flere skiff maa kome hiid tiill floden mit thet førsthe. Kand the icke bleffue saa will beskøttitt, atthe thaa motthe bleffue will bemandit mit folck, bods mendt oc andere, thett giøres her storligen behoff, me[n]s mest bods mend, om ther er nogerledis vall² paa thom. Her er saa suar vsedwanligen syuger y blantt thette folck oc mest blantt bodsmenden, gud hand vende syn straff fraa oss. Kere her Mag[n]us, wille thw lade sye Biorn Andersson³, att her nu motthe komme fetallij mit thett førsthe, tij thett giøres nu behoff. Motthe the smaa skuder, Dyrkøb oc the ander smaa iacter kome hijd mit thett første. Iørgen Buskis pincke haffuer Ereke Rud⁴, syeger att haffue køpt thend. Same pyncke tog en rostocker skude y tjsse dage oc fick ett gott bijthe⁵. Kere her Mag[n]us, huor ieg kand tyene thig, giør ieg altiit gerne. Oc will her mit haffue thig gud alme[c]teste befalendis. Giør well oc sijg Anne oc tijnne dotther ma[n]ge gode netther paa myne vegne. Ex kong. mtt. orloffs flode loffuerdagen thend 22 iullij vnder Bori[n]gholm mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Udskrift: Myn besynderlige gode wen, her Magnus Gyldensterne, kong. mtt. statt holder paa Kobenhaffn, kerligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

¹ Skibet Byens Løve, der efter Slaget under Øland var bleven sendt hjem for at istandsættes, jvfr. ovfr. S. 160.

² ∴ Udvalg, Forraad.

³ Proviantmesteren Bjørn Andersen Bjørn.

⁴ Erik Rud, jvfr. ovfr. S. 173.

⁵ Jvfr. ovfr. S. 223.

Nr. 91.

23. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Efter Anmodning af Indbyggerne paa Bornholm beder han Kongen give dem Henstand med Udredelsen af den paabudne Skat. Han udbeder sig Ordre om, hvorledes han skal forholde sig overfor de Skibe, der fare til Narva m. v.

Etthers kong. maytt., myn gandske vnderdanige och willie, tro tieniste nu och altid forsendt meth wor herre. Aller naadigste herr och koning, giffuer ieg etthers kong. maytt. gandske vnderdanigen till kiende, at dij fattige folck och almue, som bygge och boo her paa Borringholm, haffuer begieritt, att etthers kong. maytt. wille naadeligen ansee¹ thennom saa mөгitt, som mueligt waar, att de maatte fange nogen dag² paa thenne skatt³, till saa lenge att feet kunde bliffue feedt, och de kunde faa nogen hiehp vdaff fiskerij, thij dij haffuer nu nogen tyngie och besuering vdaff etthers kong. maytt. orloffs flode, som ligger her vnder landitt. ther till mett haffuer de vdgiort wed en halltride hundritt mand, som wij och saa haffuer her paa skjibene. Ieg weed intid andit att skriffue etthers kong. maytt. till nu paa thenne tijdt, mend thett forste gud will, at wij kand faa saa megitt øll, som wij kunde vnd[er]holle oss mett paa en fiorten dages tijdt, tha wille wij søge etthers kong. maytt. fyender mett thett allerførste. Wille och etthers kong. may. lade skriffue meg till om dij Dansker⁴, Stettinner och andere, huorledis at ieg skall hollett mett thennom, thij dij skjiber ther fra mett salt oc till Nerffue, Rijge oc Rewell, som thett

¹ c: tage Hensyn til.

² c: Frist, Henstand.

³ Under 17. Juni var der udskreven en Skat, Landehjælp, af Bønderne paa Bornholm, at udrede inden 25. Juli (Secher, Forordninger, Recesser osv. I. 250); jvfr. Sveder Kettings Brev af 22. Juli til Kongen angaaende Grundene, hvorfor Bornholmerne ikke have udredet Skatten til den fastsatte Tid (Hübertz, Akstykker til Bornholms Hist. S. 298 f.).

⁴ c: Danzigere.

sijgis vnder thett skyn, attheris breffue lijder paa Rijg¹, om nogen aff thennom kommer meg forre, som dijd will mett salt, at ieg kunde wijde att rette meg epffther. Her mett will ieg haffue etthers kong. maytt. mett siell och lifff och langworig regemente och en erlig seyer och offuerhandt offuer alle etthers kong. maytt. fyender och vwenner gud almechtigste befalendis etc. Aff etthers kong. maytt. orloffs flode vnder Borrhholm sondags thend 23 iulij anno 64.

Etthers kong. maytt.

vnderdanige

tro tiener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn forste, stormechtigste herre, herr Frederich den anden, met gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdij Slesswijgk, Holstein, Stormarn och Dittmeerskenn, greffue vdij Oldenborgk och Dellmenhorst, min aller naadigste herre och konnig, vnderdanigen.

Orig. med Segl i Rigsarkivet.

Nr. 92.

27. Juli 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han takker Kongen for hans Løfte om at sende Flaaden Forstærkning af Mandskab, hvortil der højlig trænges; hele Flaaden er nu samlet og med Lybækkerne, der nu have faaet mere Mod, vil han søge Fjenden. Han oversender Jacob Bagge og tre andre svenske Fanger, som ere ham overleverede af den lybske Admiral. Han roser Mandskabet for dets Lydighed. Sluttelig sender han Kopier af sit eget og Jacob Bagges Breve til Kong Erik XIV.

Etthers kongl. maytt. myn gandske vnderdanige och willie, tro tyeniste nu och altid forsendt met vor herre.

¹ Denne Linie «som thett sijgis . . . . . paa Rijg» har Herluf Trolle egenhændig tilføjet i Marginen.

Allernaadigste herre och koning, giffuer ieg etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigen tillkiende, at ieg fick etthers kongl. maytts. skriffuelse met Lodwig Munck¹, och som etthers kongl. maytt. skriffuer meg till om de fire hundrit danske knechte och de 400 tyske knechter, att etthers kongl. maytt. will sende hiid, saa giøris de storligen behoff, thii her haffuer weritt saa suar siugdum, att dett er icke att skriffue vdaff. Efftherdi saa at wii nu faar vndsetning mett folck och fitalli, tha wille wii, thett allerførste at wii thett faar ind, søge etthers kongl. maytts. och wore fyender, y huor wii thennom først finde kunde. Wii wille icke heller foracte wore fyender eller giffue wor fordeell bort, men wy wille holle wor fiende som en dewell, och wii wille søge hannum, som hand war giort vdaff halm och stro, och mett gudtz hielp nederlegge dem, der skall gud wisseligen hielpo oss till. Mercurius² er kommen hiid till floden igien, desligist er Peder Huitfeldt³ kommen igien fra Rodstock, och Iffuer Iull och Otte Galskytt, som ieg haffde sendt vnder thend pommerske siide⁴, ere och komne, saa at etthers kongl. maytts. orloffs flode er al forsambled. Thisligiste haffuer de lybske och bekommit deris skiib, saa att de ere och ferdige. Huorledis thett er tillgaaet for Rostock, at dett svenske skiib bleff nederlagt, haffuer her Otte Krumpen och Peder Huitfelt well skreffuit etthers kongl. maytt. till⁵.

¹ Kongens Brev af 11. Juli, trykt ovfr. S. 183 f., der altsaa blev overbragt af Ludvig Munk, hvem Herluf Trolle havde sendt med Brev til Kongen, jvfr. ovfr. S. 176.

² Skibet Mercurius var sendt til Bokull for at repareres, jvfr. ovfr. S. 187.

³ Peder Huitfeldt var skikket til Rostock angaaende Udleveringen af det svenske Skib Falken, jvfr. ovfr. S. 189.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 164 f.

⁵ Den 12. Juli var det kommet til Kamp mellem det ovfr. nævnte svenske Skib Falken og tre danske Skibe, ved hvilken Lejlighed Falken sprængtes i Luften af sin Kapitajn Anders Bjørnsson; kun noget af Skytset reddedes (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 66). Rigmarsken Otte Krumpen, der opholdt sig i Rostock som Afsending ved Fredsmødet, har derfra kunnet sende den første Underretning hjem om Fægtningen.

Nogit fick Peder Huitfeldt bieritt vdaff skøttid, som ieg will sende ett register paa, thett første naar ieg faar rett beskied ther paa. Ieg sender etthers kongl. maytt. disse suenske fanger Iacop Bagge, Arwid Trolle, her Christopher Andersenn, Matz Persenn, borgemester y Stockholm, som den lybske omerall haffuer offuerantwortett meg, och motte ieg giffue hannum mit breff, som ieg sender etthers kongl. maytt. en copie vdaff¹. Thersom etthers kongl. maytt. igien lader antworde forskreffne fanger, att mit breff motte eskis igien. Di lybske begynder nu att faa nogen bedre mod igien, end de haffde førre, thi dett war slet fallid paa them. Etthers kongl. maytts. høffuidzmend mett allt kriigs folck ere meg y alle maade hørige och lydige, och haffuer alle et got moed, saa att ieg haabis mett gudz hielp, att etthers kongl. maytt. skall spørre gode tidinger till oss mett thett første, och oss tuiffler intid, at gud io will wisseligen were mett oss, huilcket etthers kongl. maytt. wille bede gud om, och wii allesamens, att gud will giffue oss en erlig seyerwinding offuer etthers kongl. maytts. och wøre fyender, gud almechtigste till loff og ære, etthers kongl. maytt. till ett fredeligt och roligt regemente, hans hellige kircke till trøst oc glede. Och will her mett haffue etthers kongl. maytt. mett siell oc liiff oc et langwarigt regemente och en erlig seyerwinding offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner gud almechtigste befalendis etc. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Borryngholm torsdagen thend 27 iulii anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.
vnderdanige, tro tyener

Herloff Trolle.

Ieg giffuer och etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigen tillkiende, att den lybske ommerall war begierendis aff meg, att ieg skulle skriffue koning Erich till, at hand

¹ Trykt i Danske Mag. III. 277.

wille holde sitt kriegs folck fore, att de icke skulle handle saa tyranlig offuer theris fanger, som de her haffuer giort, huilckid meg tøjte icke were meg tilbørligt att begiere, mens heller att skriffue, at mand wille betale thennom thet same igien. Ther fore haffuer ieg stellid thenne copie, som ieg sender e. k. m. her indeluct¹, till konnig Erich, om e. k. m. will, at ieg skal sende then frem, tha will ieg ther rette meg effther. Ieg lod lese then for Iacob Bagge och de andere suenske fanger, tha waare de begierendis, att de motte skriffue konnig Erich till ther om, saa haffuer de skreffuit konnig Erich till och till Suerrige. Ieg haffuer breffuene her hos meg, till saa lenge at ieg faar etthers kongl. maytts. willie her y att wiide, om de skulle sendis till Suerrige eller och icke, och sender ieg e. k. m. copier aff same breffue². Oc will ieg altiit skriffue e. k. m. til, huorledis att leyligheden begiffuer seg, oc hobes meg mett gudtz hielp, att inden augustus gaar vdt, tha skall thet bliffue affgiort mett di suenske till søes, och gud will wisseligens giffue oss seyer och att offuerwinde thennom etc.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, herr Frederich denn anden, met gudtz nade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdii Slesswiigk, Holstein, Stormarnn och Dittmerskenn, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och konnig, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 274 ff.

¹ Trykt ovfr. som Nr. 89.

² Trykte i Danske Mag. III. 279—84. Under 2. Aug. tilskriver Kongen Herluf Trolle, at de svenske Fanger endnu ikke ere ankomne til Kjøbenhavn. Fangernes Breve til Sverige har Kongen ladet sig forelæse og er vel tilfreds med, at de blive afsendte. Herluf Trolles eget Brev til Kong Erik har Kongen heller ikke noget at indvende imod og henstiller til ham selv i denne Sag at handle efter bedste Skjøn (Tegn. ov. alle Lande VIII. 87 f.).

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Beretning om en Træfning under Øland mellem den dansk-lybske og den svenske Flaade, hvorved denne blev slaæet paa Flugt og tildels adspredt. Alle have gjort deres Pligt. Han savner nogle Skibe, men haaber at samle Flaaden, der ikke synes at have lidt synderligt, ved Gulland.

Etthers kong. maytt., myn gandske vnderdanige, tro tyeniste nu och altid forsendt met wor herre. Giffuer ieg etthers kong. maytt. vnderdanigenn till kiende, att vdij gaar morrens y dagningen bleffue wij dij suenske skjib waar, och wij laa for ancker vnder Olandt, och komme the for en wijnd och haffde wijnden och fordeeleenn fraa oss, thij beraadde ieg meg met dij lybske och worre hoffuidtz-mendene hasteligen, och wij giorde en ordning, att wij wille bijde them for wor ancker, om de wille komme oss om bord, tha wille wij tage imod them, epffther som wij haffde till reditt till slige gesther. Mens de wille oss icke om bord, och wij kunde icke komme till thennom. The sette paa theris skarpe skytt och beseylede skjib, wij haffde och saa wor beste skjib fremmerst y wor ordning, saa att de intid botte aff skytt fertt¹, thend stund wij laa for ancker. Oc waar klokken mellom vij och viij, der de kom till oss och skiold, och holt thett saa, till klokkenn waar weed ett. Therr wij saa, att thett waar them icke anderledis allwor, tha lod wij nogen wore beseyledeste skjib gaa till segels och loffuere² att see, huad de kunde steffne³, och om de suenske wille drage nogit epffther dem, saa att wij, som bleff liggendis, at wij kunde komme y wijnden for de suenske. Ther the saa halerede⁴ met dij suenske, och oss totthe⁵, att wij kunde nogitt komme till handell, tha gick wij till segels och gick en gang eller tho offuer

¹ ∴ intet baadede af Skydefærd, d. v. s. de havde ingen Fordel af Skydning.

² ∴ lavere.

³ ∴ styre, sejle henimod.

⁴ ∴ vinde op i Luven?

⁵ ∴ tyktes.

mett huer andere, och etthers kong. maytt. høffuidtz-
mend, disligist thend lybske amyral oc alle de andere
lybske haffuer hollitt thennom erligenn och well, och huer
giorde saa megitt som hannum waar mueligtt, och wij fick
de suenske y fluchtt, och deris flode bleff skjild att y tho
hobe, och etthers kong. maytt. skjib fulde epffther, mens
de suenske waare saa well beseglett, att wij icke kunde naa
them. Dij suenske største hoffuitt skjib bleffue alle till sam-
mens y thend ene hob, oc de waare saa well beseglid, att
de fick wijnden fra oss. Thend anden hob lod drage ind
mod skeeren¹, och ett aff thennom løb paa länditt och
strant, och wore, som thennom epffther fulde, kunde icke
følge them lenger for grunden och nattenn skyld. Ther
forre lagde de offuer till meg igien. Thend anden suend-
ske flode och wij ginge att søenn till hobe, mens y natt
haffuer de satt en anden kaass, saa att wij saa bleffue skjild
att. Ieg acter, att de haffuer satt deris kaass hen att Kal-
mar sundt, att de der kand samle theris flode igienn. Ieg
haffuer satt min kaass att Gullantt, att ieg der kand samle
etthers kong. maytt. flode. Nu ieg teller etthers kong.
maytt. skjiff, mens wij erre vnder segell, tha sauffuer(!) ieg
fire y mit tall². Ieg hobis, att de dog kommer thenne
samme kaass. Weritt er nu nogitt mullitt³, att mand icke
kand see saa grantt. Y gaar skede etthers kong. maytt.
skjib ingen synderlig skade, ther ieg kunde see. Ieg weed
icke heller, om nogenn aff hoffuidtzmendene haffuer faatt
nogen skade, for end ieg kommer nu att sette en stedtz
for ancker. Fortun holler seg end nu well, saa att hun er
end nu tetth, gud were loffuitt, och skader intid, vden at
hun er icke reen vnder, dog segler hun end nu for alle,

¹ ɔ: Skjærene.

² Om Natten efter Sammenstødet lokkedes de fire Skibe Byens Løve, Morianen, David og Svenske Jomfru ind i den svenske Flaade derved, at denne skjød det danske Løsen; de 3 førstnævnte Skibe toges af Fjenden, medens det sidstnævntes Fører, Erik Rud, opdagede Snaren og slap til Søs (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 67. Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 490).

³ ɔ: mørkt, taaget.

y thenne flode erre. Aller naadigste herre och konnig, saa weed ieg nu aldrij, huor ieg thett skall slaa nu an, thij der som de suendske haffuer wijnden fraa oss, da wille de oss icke om bord. Naar som att wij haffuer wijnden fra them, tha erre de oss for beseglede och setter thett paa deris segeladtz, vdennd gud will ellers synderlig føye, att wij kand møde them en stedtz, ther som¹ de kand icke wijge, thett gud almechtigste giffue, tha weed ieg nu ingen raad etc. Oc will ieg her met haffue etthers kong. maytt. mett siell och lijff till en lycksaligt langwaritt regemente, seyer och wellfartt gud allmechtigste befalendis. Aff etthers kong. maytt. orloffs flode vnder segell mellom Ølandtt och Gul-landtt tijsdagen thend 15 augustj 64².

Etthers kong. maytt.

vnderdanige
tro tyenerre

Herloff Trolle.

Udskrift: Hogbarenn forste, stormechtigste herre, herr Frederich den anden, mett gudtz naade Danmarkis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdij Slesswijg, Holstein, Stormarn och Dittmersken, greffue vdij Oldenborgk och Delmenhorst, min aller naadigste herr och k., vnderdanigen.

Orig. med Segl i Rigsarkivet. Trykt i Danske Magazin 3. R. II. 82 f.

Nr. 94.

17. Aug. 1564.

KNUD HARDENBERG TIL HERLUF TROLLE.

Han sender Herluf Trolle Underretning om Krigsbegivenhederne til Lands og fortæller, hvorledes han selv har afslaaet et fjendtligt Angreb, men atter trænges haardt af Fjenden. Sender forskjellige Breve.

¹ ∴ hvor.

² Med Hensyn til den i dette Brev omtalte Træfning jvfr. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535 — 1700 S. 66 f. Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 489 f.

Myn ganske wenlig hillssen allttiid forsendt mett gud. Kierre Herloff, bethacker ieg eder ganske kierligen oc giernne for eders gode willgge, ære oc alltt gott, y meg allttiidt giortt oc beuist haffuer¹. Huor ieg thett y noger maade aff myn ringge formuge mett eder igien forthienne oc forskyldde kand mett hues gode, wdj myne werre er, wiill ieg thett allttiid ganske giernne giørre etc. Kierre Herloff, som y schriffuer meg tiill, att ieg wille schrifftheligen giffue eder tiillkiendde, om ieg wiste nogen thiendder om wortt krigisfolch tiill landtz, huor the erre, saa weed ieg inggen andden syndderlig thiendder om thennum, end y kundde forfare sellffue aff her Werners breff², hand meg tiillschreffuitt haffuer, huilckidt breff ieg nu her hos sendder eder³. Kierre Herloff, hues ieg her ephther kommer wdj noger forfaring om samme wortt krigisfolch, will ieg wden alld forsømmellsse strax schriffue eder tiill. Kierre Herloff, giffuer ieg eder ganske wenlig tiillkiende, att nu wdj thisse forledne dage, som wor then xiiij dag augustj, gaff seg ett anthall krigisfolch aff the suenske for Lyckow, wiid v^m mand rytther oc knegtte, och belegridt ther hussidt en natt och haffde mett thennum koning Erichs breff, aff huilckidt ieg nu sendder eder en copie³ oc giordde ieg mitt beste oc lodt forsamble alle wdschriffuer⁴ wdj Westerherridt oc her wdj mitt leen att kundde skiude paa samme krigisfolch. Oc hues meg mugeligtt wor att skiude aff hussidt, giordde ieg ther wdj mitt beste, for huilckidt samme krigisfolch motthe enddeligge rycke aff therris felttleyger, oc ligge nu paa hallffandden mill hoes meg oc horddeligen thruger oc wndsiger meg att wille allffuorligen thage meg her wd aff

¹ Knud Hardenberg Korfitsen til Skjoldemose blev 1561 forlenet med Lykaa Slot i Blekinge, som det lykkedes Svenskerne at indtage kort efter, at nærværende Brev var skrevet. Knud Hardenberg blev fangen og ført til Upsala, hvor han døde af Pest 1565 (Bricka, Frederik d. Andens Ungdomskjærlighed S. 52. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 292. Hist. Tidsskr. 5. R. II. 632).

² Verner Parsberg, Lensmand paa Sølvitsborg, jvfr. ovfr. S. 162.

³ Findes nu ikke vedlagt.

⁴ c: udskrevne Folk.

hussidt oc forbyde¹ nu ephther groff skytt. Kierre Herloff, beder ieg eder ganske giernne, att y wille wellgiørre oc dele mett meg², hues middell her wdj kand werre tiill thett beste. Huor ieg y noger maade aff myn ringge formuge kand werre eder tiill willgge oc thienniste, will ieg thett allttiid ganske giernne giørre. Eder her mett gud allmegtigste beffallindis. Schreffuitt paa Lyckow then xvij augustj aar etc. mdlxiiij.

Knud Harddenberg.

Kierre Herloff, siiden thette breff wor tiillschreffuitt, wforuarindis offuerkom ieg ett breff, som the suenske haffde tiillschreffuitt bynderne wdj mitt leen³, aff huilckidt ieg sender eder en copie⁴, oc ther wdj kundde forfare, hues the haffuer wdj sindde etc., sammeledis tiill bynderne y Medelherridt⁵ oc Westerherridt wdj her Werners leen.

Udskrift: Erlig oc welbyrddig mand Herloff Throlle tiill Herloffsholm, kong. maiett. amirall, myn besynderlig gode wen ganske wenligen tiillschreffuitt.

Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Indkomne Breve til forskjellige højere Embedsmænd 1539—88.

Nr. 95.

20. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han melder, at Flaaden siden sidste Sammenstød med Fjenden har ligget bi under Bornholm, da den ikke har kunnet naa Øland. Lybækkerne maa nu proviantere; selv beder han om Tilførsel af Proviant. Et Skib, der var bestemt til Lifland, er opsnappet af Svenskerne. Han ønsker Forstærkning med de norske Skibe. Rygter om Kong Eriks Krigsplaner til Lands.

¹ c: bie.

² c: meddele mig.

³ Lykaa Len indbefattede Blekinge Østerherred.

⁴ Findes nu ikke vedlagt.

⁵ Medelstad Herred.

Etthers kongl. maytt. myn gandske vnderdanige och willie, tro tyeneste nu och altiid forsend met wor herre. Giffuer ieg etthers kongl. maytt. ydmygeligen tillkiende, att wii haffuer leggit by met floden, siiden att wii ware y handell mett dii suenske¹, och haabtis till, att winden skulle haffue føyett seg, att wii skulle haffue kommit y ferr mett them igien, eller och att wii skulle haffue kommit till Øland, mens strømmen oc werid haffuer alsteedtz werit y mod. saa at wy icke kunde haffue nait thett. Nu haffuer de lybske giffuit tillkiende, att thennom fattis fjtallij, och ther forre nøddis wii till at løbe till Borryngholm. Wii haffuer ochsaa brøst for øll och brød till etthers kongl. maytt. skiibs flode, att etthers kongl. maytt. wille befallett, att oss motte skickis nogitt fitallij mett thett første. Thett allerførste mueligt er, oc weritt will føye oss, tha wille wii besøge wore fyender ygien y hues maade, ther wij kunde. Om de 3 skiib, som ieg skreff etthers kongl. maytt. till, som ieg saffnede aff floden, tha spurde ieg y gaar, att de tho erre kommen vnder Gullandt, och forseer meg, att de komme hiid till floden igien mett thenne wind, saa att de ere beholdenn². Køckeridtz³ skulle haffue weritt till Liffandt, thend haffuer de suenske fangitt mellom Gulland och Bordingholm paa en aff etthers kongl. maytts. pincke met naffn Søen, som skulle haffue førtt hannum till Liffandt, mens breffuene them haffde hand senckid oc bunditt en steen hoss och kast y grunden. Thett siigis for wist, att konnig Erich skall were vdi Calmar, oc att hand sambler sitt beste folck der, och at hand acter seg neder att Bleging etc.⁴ Gud hand styre hans fornemen⁵. Thett første wii faar nogen fitallij, och de lybske och bliffuer ferdige, tha wille wii holde oss mod de suenske vdii gien. Thersom

¹ Den 14. August, jvfr. ovfr. S. 236 f.

² Jvfr. ovfr. S. 237.

³ Jvfr. ovfr. S. 189.

⁴ Kong Erik var ved denne Tid i Kalmar, hvorfra han 30. August brød op imod Blekinge (Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 491).

⁵ ∴ Forehavende.

de skiib waare kommen fra Norge¹, tha waare thett gott, att etthers kongl. maytt. wille lade komme them till oss, om etthers kongl. maytt. will, att wii skulle holle søen nogen stund. Och will hermett haffue etthers kongl. maytt. met siell och liiff till ett langwarett, roligt regemente och en erlig seyer och offuerhand offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner gud almechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder segell hart mod Bordingholm søndags thend 20 augusti anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.
vnderdanige, tro tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, herr Frederich den anden, met gudtz nade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdii Slesswiigk, Holstein, Stormarnn och Dittmerskenn, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och konnig, vnderdanig.

Aftryk efter Danske Magazin III. 253 ff.

Nr. 96.

22. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han trøster Mogens Gyldenstjerne i Anledning af dennes Hustrus Bortgang og raader ham til at kalde sin Datter Sibylle til sig. Fremfor alt beder han ham ikke lade Sorgen faa Overhaand, men søge sin Trøst hos Gud.

Mijn ganske wenlige helssen oc kerlige tack sigelsse for allt gott. Kerre her Magnus, thijn store sorrig oc be-

¹ Jvfr. ovfr. S. 124 og 156.

drøffuelse for thyn kerre huffrv (!) gjør mig aff hierttit ont¹. Gud hand geffue theg trøst y thitt hierthe, oc hand wære thyn hielp oc trøst. Hand hielpe thig att berre thetthe store kaars tolmodeligen. Kerre her Mangnus, saa beder ieg thig kerligen som myn gode wen, attw nu wilt saa migit, som mest møgeligt er, trøsthe thig selff mit ett gott toll² oc tage thetthe store kaars tolmodeligen aff guds hand, tij alle hans gerninger ærre gode oc retthe, oc y huor thett gaar oss, thaa erre vij dog hans, oc hand sørger for oss, oc hand ved, huilkit oss best oc nøttigst er. Hand forlader thig dog icke, eend dog thett siunes for tynne oc anders øgen, som vij forladis, thett sker dog icke. Hand er waar herre, waar gud, vij ære hans, alt thett, vij haffue, er oc aff ham. Ham wære loff oc tack tiill euig tiid. Kerre her Magnus, end dog atthv saa saare ille kunde haffue møst hennde nu y tyn scrøbelighed, tysligesthe tynne kerre børn, ieg oc ander hendis gode wenner, som hun giorde alltt gott mit all hulhed oc throhedt, thaa er thett dog guds gode willge och gerning, hennde tiill gode oc besthe, och hun haffuer vesseligen himmeriige oc thend euige glede oc salighed. Thett wille vij alle ynske hende aff gud oc vest vijde, att vij fynder hende vtj guds riige. Kerre her Magnus, saa er nu gud thyn kerre herre oc gud, som alle be-drøffuede trøster oc hugsualler, hand er alle faderløsses fader oc moder, hand forsørger oc forsynner alle, hand wiill icke forlade thig eller tynne børn, ther forlad thig tiill, ther trøsthe theg paa. Gud er sanddrug, gud wed, att hendes død gjør mig ont, ieg møsthe en hull tro wen. Gud hand geffue hende himmeriige for alt thett gode, hun giorde mig, ieg wiill thett oc fortyenne hoss hendes, y mens ieg leffuer. Kerre her Magnus, trøsthe thig nu selff y gud oc ber thetthe kaars tolmodeligen. Screff epther tyn

¹ Mogens Gyldenstjernes Hustru, Fru Anne Sparre, Datter af Hr. Mourits Ibsen Sparre til Svanholm i Skaane og Karen Høg, var afgaaet ved Døden 1. August 1564 (Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 28).

² 2: Taal, Taalmod.

datther Sybille¹, att hun bleffuer hoss thig nogen tiid. Lad oc tynne børn ware hoss thig oc tyene thig². Gud wed, att kunde ieg y noger maade tyene thig, thaa giorde ieg thett ganske gernne. Kerre her Magnus, for altyng thaa skaanne thig self for offuermaadig sorig oc gremilssse, thv kand intit haffue ther aff vden forderffue thig self, tynne børn till skaade oc forderffue. Befal thett nu gud, oc lad aff y gen att sørge oc laed gud ware tyn trost, ephther tv nu haffuer ingen trøst vden ham. Kere her Magnus, forthenck mig icke thenne screffuilssse, me[n]s gjør her ephther.

¹ Sibylle Gyldenstjerne, gift med Eskild Gjøe til Skjørringe (jvfr. ovfr. S. 5).

² Den gamle og svagelige Mogens Gyldenstjerne fulgte ikke Herlufs Raad, men synes snarere at have sendt de Børn fra sig, han endnu havde hjemme, som det fremgaar af et Brev, hans Søn Frants skrev ham til fra Flaaden den 28. Aug. (Orig. i Rigsark., Adelsbreve XXVII. 63); Brevets saa mærkelige Tone for en Søn, der senere voldte sin Fader saa megen Græmmelse (jvfr. ovfr. S. 188), vil et Brudstykke af det vise: «Sønlig, kjærlig Hilsen eder nu og altid tilforn sendt med Gud, vor Herre Jesu Christo. Min kjære Fader, betakker jeg eder storligen for al den Ære og Godhed, I mig fra min første Barndoms Tid gjort og bevist haver, hvilket eder den alsommægtigste Gud vel belønne vil, fordi det ikke i min Magt er at sligt forskyldte. Min kjære Fader, giver jeg eder sønligens at vide, at jeg haver faaet eders Skrivelse, udaf hvilken jeg forstander, at I efter min salige Moders Død haver indgivet min Søster Sophia i Maribo Kloster, hvilket jeg vel tror, at hun ikke var kommet der ind, havde Gud ikke selv haft Skyld udi. Min kjære Fader, skriver I nu ogsaa, at eders Sorrig skulde være des større, om eders Børn, de I have nu igjen, ikke vilde skikke dennom vel. Min kjære Fader, ville vi have godt i Himmelen og paa Jorden, da maa vi vel tænke til at glæde eder og ikke gjøre større Sorrig, end I have nu; dog kan jeg ikke love for andre end for mig, saa sandt hjælpe mig Gud, jeg skal aldrig gjøre det jeg kan tænke, at I skulde faa nogen Sorg for mine Gjerningers Skyld, og der skal jeg vist tragte efter, saa længe, som der er varmt Blod i mig; jeg skal og lyde eders Raad ad og fly det saa, at baade Gud og Mennesken skal være mig gode og vel lide mig. . . . . Min kjære Fader, formærker jeg vel, at I have sat mine Søstre fra eder, hvilket mig gjør rettelig ondt, at der er nu ingen af dennom, som kan hjælpe eder enten i en Maade eller anden; jeg tror vist, at en kan aldrig faa saa trot (∴ tro) Folk i sin Tjeneste, som et Barn kan være sine Forældre.»

Ieg wiill nu och altiid haffue thig gud almecteste befallit, hand geffue thig glede oc trøst y thend hellige andt, amen. Thetthe gode selskaff lader sye thig mange gode netther oc therris wellige tyenesthe. Ex kong. mtt. orloffs flode tysdagen thend 22 augustj mdlxiiij vnder Boringholm.

Herloff Trolle,
tyn gode wen.

Udskrift: Erliig oc welbijrdig mand, her Magnus Gyldensterne tiill Stierneholm, ritther, kong. mtt. statholder paa Københaffn, myn ga[n]ske besynderlige gode wen wendligen.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 24. August.

Nr. 97.

23. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han melder, at han efter Kongens Befaling har givet Ordre til, at Skibe fra Greifswalde og Stralsund fremtidig ikke maa anholdes. Saasnart Lybækkerne have provianteret, agter han igjen at søge Fjenden. Han er bekymret for de tre Skibe, der ere blevne skilte fra Flaaden.

Etthers kongl. maytt. myn gandske vnderdanige och willig, tro tyeniste nu och altiid forsend met wor herre. Allernaadigste herre och konnig, giffuer ieg etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigenn tillkiende, att ieg y gaar fik etthers kongl. maytts. skriffuelse, och som etthers kongl. maytt. skriffuer om de Gripswolder och Strallsunder, att ingen skall tage paa¹ thennom effther thenne dag², tha will

¹ ∴: gribe, anholde.

² Under 9. August tilskriver Kongen Herluf Trolle, at, medens han tidligere har befalet ham at anholde alle de Skibe fra Stralsund og Greifswalde, han kunde overkomme, efterdi han havde formærket, at nogle pommerske Stæder tilførte Svenskerne Proviant m. m., saa

ieg aldellis gjerne rette meg effther etthers kongl. maytts. skriffuelse met all willighed, som en hørsom, tro tyener plictig er, och haffuer ieg thet alrede giort rychtbaar allewegne, saa att ingen skall tage paa them, och ieg y dag haffuer giffuit nogen Gripswolder løss att drage hiem vdi-gien, som wii forre haffuer anholdit, och haffuer ieg thennom giffuit ett passbortt mett, saa liudendis som thenne copie¹, ieg nu sender etthers kongl. maytt. Thett første gud will, att de lybske bliffuer nogid stafferid och faar theris fitalli ind, da wille wii met gudtz hielp holde oss y de suendskes farewand vdi-gien. Gud hand giffue oss, at thersom wii icke kand hinde them, att wii da kunde møde thennom². Ieg haffuer endnu ingen wisse tidinger faatt om dii try etthers kongl. maytt. skiib, Daudid, som Arild Vgerup³ er paa, och Morianen, som Torbenn Daa er paa, och Løffuen, som Peder Daa er paa⁴. Thersom thett er anderledis fatt mett thennom, end som rett er, tha befrøcter ieg, att thett er skipperens och styrmens egitt skyld, att de haffuer satt en wrang kaass om natten, thend stund thenne storm war⁵. Thett første ieg faar nogen wiist beskied, tha will ieg strax skriffue etthers kongl. maytt. Och will ieg her mett nu och altid haffue etthers kongl. maytt. mett siell

---

paalægger han ham nu, efter Samraad med nogle af Rigens Raad, at lade Skibe fra de to nævnte og andre pommerske Stæder passere uhindret, med mindre han erfarer, at Skibene have gjort eller ville gjøre Fjenden Tilførsel (Tegn. ov. alle Lande VIII. 96).

¹ Trykt i Danske Mag. III. 256.

² Om Betydningen af denne Talemaade jvfr. ovfr. S. 144.

³ Arild Ugerup til Ugerup, f. 1528 (Niels Michelson, Ligpræd. over A. U.) † 1587 som Lensmand paa Helsingborg (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 2). Da de tre her nævnte Skibe toges af Fjenden, kom Skibscheferne og Besætningerne i svensk Fangenskab, af hvilket U. udløstes Decbr. 1568 (Hist. Tidsskr. 5. R. II. 632).

⁴ Torben Daa Eriksen til Vollerup var endnu 1567 ikke udløst af Fangenskab; hans Næstsødskendebarn Peder Daa Clausen blev 1570 udløst, men druknede paa Hjemrejsen (Danmarks Adels Aarvog 1890 S. 171 f., 174).

⁵ Om disse Skibes Skjæbne jvfr. ovfr. S. 237, 241.

och liiff till ett langwaritt, roligt regemente oc en erlig seyer oc offuerhand offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner gud alsomechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Bordingholm onsdagen thend 23 augusti anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.
vnderdanige, tro tyener

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn fyrste, stormechtigste herre, herr Friderich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konning, hertug vdi Sleswig, Holstein, Stormarnn och Dittmerskenn, greffue vdi Olldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och konning, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 255 f.

Nr. 98.

24. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Der er stadig stor Sygelighed paa Flaaden. Han lover at sende en Fortegnelse over Mandskabet. Saasart Lybækkerne have provianteret, vil han søge Fjenden. Der er megen Klage paa Flaaden over forskjellige Mangler, i hvilken Anledning han har tilskrevet Børge Trolle. Med de Skibe, han har, vil han næppe længe kunne holde Søen. Han længes meget efter Underretning om Landkrigens Gang. Det er knapt med Øl; men iøvrigt indrømme alle, at Provanteringen er langt bedre end forrige Aar.

Mijn ganske wenlige helssen oc kerlige tacksigelsse for alt gott, huilkiitt ieg oc gernne fortyenne och forskylle wiill. Kerre her Magnus, gud hand giffue thig glede oc trøst y all nød oc sorrig, amen. Kere her Magnus, ieg kand icke screffue thig tiill thend store klage, her er y floden for syugt folck, gud hand waare waar hielp oc trøst. Epther thij att huer klager saa hartt, thaa lader ieg huer

hoffuittmand giøre rede for sitt folck, naffn fraa naffn, huor the are bleffuen. Thett første ieg faar samme regesther klare, wiill ieg sende thig thom, paa thett att mand kand vijde ritt besked, att some icke tager penge paa ij skyff, som ieg skall thro att will skall fyndis. Y dag gick waritt tiill sud ost, ther fore wille ieg gerne haffue waritt tiill sigels, nu kand thett icke ske, for the lybske are icke ferdige. Thett første the ære ferdig, wille vij holle oss y the suenskes faar vandh, oc mig tuiller intit, mens hobes, att gud wiill vesseligen geffue oss seyer oc fred, y huor lenge thett haales, thaa hielper gud dog paa thett sijsthe. Kerre her Magnus, ieg kand icke screffue, som her klagis offer all waar flode, thend enne fattis ett oc thend anden ett andit, some sigel, some thog, some lack skyff. Dog ieg mand(!) kand thom nu føge raad¹, mens ther wiill nu thenckis vtj tijde och bestelles kabelgarn, segeldug, beg, tyere, tønner vtj tijde, thij her giøres mere behoff, end mand tror. Ieg haffuer screffuit Byrge Trolle tiill om lyuss, søm och thetthe siug[e] folck. Waare ther raad tiill folck, om vij skulle holle søen naagit lenge, thaa will thett storligen gøris behoff. Att holle søyen(!) lenge mit thijssse store skjiff er icke raad, dog eepther leyligheden oc som att mand sher, att fynden skycker sig. Meg hobes nu att fange budt och screffuelsse fraa etther huer dag, gud hand giffue oss att spørge gode tyender tiill wortt folck, nu y Suerrig er. Thett er nu wil knapt for oss mit øll, vij geffuer nu paa lxxx knectther j t^e øll oc paa l bodsmend en t^e øll. Gud waare loffuit, thett er end nu gott, oc alle mand syger, att thett er langt beder for thom eend y fiord mit hues dell, the skulle haffue, wij wed oc sser oc will selfue leyligheden. Hues y sender oss nu her epher, the skulle fynde oss entthen her eller vnder Gullandt hoss Karsøø. Ieg wed nu intit yder mere att screffue paa thenne tijd, mens wiill altiit haffue thig gud almectesthe befalit. Hand beuare thig will fraa alt. theg kand skaade bode tiill

¹ Meningen er vistnok: jeg kan kun give dem føje (∴ lidet) Raad.

syell oc lifff, hand vnde oss att fyndis helbrede y guds frycht, amen. Ex kong. mtt. orloff flode torsdagen sancte Bertholomej dag thend 24 augustj mdlxiiij vnder Boringholm.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welbyrdig mand, her Magnus Gyldestierne tiill Styernehholm, ritther, kong. mtt. stattholder paa Københaffn, myn besynderlig ganske gode wen wenligen.

Egenhænd. Orig. med Brudstykke af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 29. August.

Nr. 99.

27. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Skibene Fortuna og Mercurius ville endnu en kort Tid kunne gjøre Tjeneste. Han har haft nogle Skibe ude at spejde efter Fjenden og vil med det Første holde sig i dens Farvand. Han har skrevet efter en Skibsbygger, der er bleven ham stærkt anbefalet. Om de tre fra Flaaden skilte Skibe har han endnu ingen sikker Underretning.

Etthers kongl. maytt. myn ganske vnderdanige oc plictige; tro tyeniste nu och altiid forsend mett wor herre. Allernaadigste herre och konnig, giffuer ieg etthers kongl. maytt. ganske vnderdanigen till kiende, att ieg fick etthers kongl. maytts. skriffuelse¹, och som etthers kongl. maytt.

¹ Kongens Brev, dat. Kjøbenhavn 22. Aug. (Tegn. ov. alle Lande VIII. 105 f.). Dette Brev refererer sig til nogle nu tabte Breve fra Herluf Trolle til Kongen, som denne modtog den 15. Aug. og som altsaa ere skrevne mellem Brevene Nr. 92 og 93. Kongen lover ham Forsyning med forskjelligt Skibsredskab, og, — fortsætter han — som I skriver om de tvende Skibe, som her paa Holmen opsat er, forse Vi Os næst Guds Hjælp, at det største skal blive rede til Paaske, og skal det saa blive med Indholt og anden Nødtørft forseet, at man skal banke der hart paa, føre det skal gange igjennem; haabes og, det skal blive Fortuna noget ligt; som I og give tilkjende, at Fortuna og Mercurius skulle give dennem fast i Stormen, da, dersom I kunde tænke, at I kunde med de andre Skibe bestaa de

skriffuer om Fortun och Mercurius, saa hobis meg endnu, att wii wille holle søenn mett thennom en try vger¹ eller en monitt, och erre de wel saa, att mand end kand holle en bardun¹ vd mett thennom imod fyenderne, nar thend leylighed begiffuer seg, men de tyenn icke wel att ligge bii mett vdi storm eller vwæder. Gud almechtigste kand end hielpe oss, att wii motte komme till handel och till en god ende mett wore fyender inden thenne tiidt. Ieg haffuer try aff etthers kongl. maytts. pincker vde mod thend suendskes skeer och tho vdaff de lybske att bespege² de suendske, huor de ere. Thett første wii faar indtagitt hues fitalli, som etthers kongl. maytt. haffuer send hiid till floden, tha wille wii och sielffue holle oss ther henn vdi theris farewand. Allernaadigste herre och koning, Iost Meynert³ haffuer sagt meg vdaff⁴ en skiib byggere, som skal haffue stor forstand att bygge gode och well beseglede skiib, och at thett skall were en vng mand, ther forre haffuer ieg paa etthers kongl. maytts. trøst skreffuit effther samme skiibbyggere, och er meg giort fortrøstning vdaff en skippere, att hand wist skall komme. Dii try etthers kongl. maytts. skiib, som wiltis⁵ fra oss y siistens om natten, som ieg forre haffuer skreffuit etthers kongl. maytt. till om, haffuer ieg end nu ingen wiist beskied faatt om thennom, dog er

---

svenske udi Søen, vare Vi vel tilfreds, at I forskikke fornævnte tvende Skibe hid hjem, saa ville Vi strax lade foretage der paa at arbejde, at de med det Første maatte blive rede, hvilket Vi alt ville have eder hjemstillet.» I en Efterskrift udtaler Kongen, at, hvis Flaaden kunde komme mellem de svenske Skibe og Skjærene, kunde man ved at nedsænke gamle Skibe i Dybet, som de skulle passere til Skjærgaarden, tvinge dem ind i Kalmarsund; der vilde det danske Krigsfolk, naar Frostens kom paa, kunne gjøre dem mærkelig Afbræk. Denne Plan beder Kongen Herluf Trolle overlægge med den lybske Admiral.

¹ ∴ Kamp.

² ∴ bespejde, udspejde.

³ Just Meinert eller Menert, Skipper paa Admiralskibet Fortuna (Tegn. ov. alle Lande VII. 649).

⁴ Udaf, her i Betydningen: om.

⁵ ∴ vildedes, fore vild.

her tiidinger, at de skulle were vnder Gullandt¹. Om saa er eller och icke, thet kand ieg icke skriffue etthers kongl. maytt. for wist till. Ieg will bede gud vdaff mitt hierte, thett gud will giffue etthers. kongl. maytt. seyerwinding offuer etthers kongl. maytts. fyender och vwenner, gud till loff och etthers kongl. maytts. vndersotte till fredt och rolighheed. Ieg will och bede gud, at ieg maatte tyene etthers kongl. maytt. mett siell och liuff till et langwarit, roligt regementhe oc till en erlig seyer och offuerhand offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner. Gud almechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maytts. orloffs flode vnder Borringholm sondagen thend 27 augusti anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.
vnderdanige, tro tyenere

Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn forste, stormechtigste herre, her Friderich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konning, hertug vdi Sleswig, Holstein, Stormarnn och Dittmerskenn, greffue vdi Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herr och k., vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 284 f.

Nr. 100.

28. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han takker for Forsyning med Proviand; fra Stephan Loitz er der kommen Tilførsel af Øl. Rygter om de tre fra Flaaden skilte Skibe. Om de svenske Fanger. Han har Skibe ude for at udspejde den svenske Flaade. Fra Birgitte Gjõe har han modtaget Breve. Han udtaler Ønsket om at erfare Kongens Villie med Hensyn til, om han skal hæрге Øland. Naar Proviantskibene have losset, vil han igjen søge Fjenden.

¹ Om disse Skibe jvfr. ovfr. S. 246.

Mijn ganske wenlige helssen altid forsendt mit waar herre. Kerre her M[a]gnus, ganske gode wen, gud hand giffue thig glede oc trøst y thend hillige and och att leffue gud behageligen, amen. Kere her Magnus, ieg haffuer nu fangit iiij tynne screffuelsser mitt these prouiantt skiff. Hues som hiid kommer, haffuer ieg befalit Lage Brockenhuss¹ att screffue Biorn Andersson² klar regesther oc beskied om. Vij haffuer warit vfoglemp(!) aff etther ther hiemme, y haffuer forsørgitt oss rettheligen well mit god fetallij oc saa gott, som nogen velle ynske sig best y all werden, att vij tacker etther alle gott. Gud geffue oss att vdretthe nogit, ther gud kunde kome tiill loff oc fattige stackarlle tiill fred oc gaffn for all therres store bekostning. Kere her Magnus, som thv screffuer, hues øll som Sthephan Løss³ haffuer sendt hiid, thaa er her komit ij skyff, bode haffude inde y en som⁴ ved en xliij lester. Thett er alt thett, her er komit fraa ham. Thett sijsthe skiff bleff lossit y dag, och samme xliij lester øll waar oc er ritt gott oll. Y huad thett koster, thaa er thett will stedt. Thett haffuer warit kong. mtt. en stor profitt. Som thv screffuer om Løffuen, thaa waar thend forlossit, oc waar icke migit fetallij tiill foren ther paa. Ieg haffuer end nu hoff tiill, att Løffuen mit the ander thv skiff icke er komen y fyender hender, thij her haffuer waritt kopfartther, som haffuer sagt, atthi vesseligen saa the thv østhen vnder Gullandt anden dagen, epther vij sloges mit de suenske. Nu siger een lybsk mand, att hand haffuer shett, att Løffuen kom ind vnder Blekyng, oc siger sig att kende skeffuit. Ieg wed dog icke, huad ieg skall tro, tij løgen er megen tiill⁵. Om the smaa skiff tiill Gulland y vijnther will ieg screffue besked om mit thett første. Om thett skiff, som skulle komme mit thett malt tiill Gulland, naar thett komer, thaa

¹ Om Lave Brockenhuus jvfr. ovfr. S. 176.

² Proviantmesteren Bjørn Andersen Bjørn.

³ Stephan Loitz i Stettin, jvfr. ovfr. S. 69.

⁴ ∴ i en Sum, tilsammen.

⁵ Om de tre savnede Skibe jvfr. det foregaaende Brev.

will ieg holitt hoss mig, atthett skall mit guds hielp will komme frem. Kere her Magnus, som thv screffuer om Iacop Bagges losementt oc om Aruit Trolle och her Chrestopher Andersson, saa screff ieg tiill om thom icke lenge sijden¹. Aruit Trolle hand er dyb², komer icke vd vden mit floden. Her Chrestopher Andersson er migit actit y Huerrige(!), ett thett fornemesthe koning Erecks raad nest Iorgen Persson³, oc samme her Chrestopher er icke att thro, saa haffuer en suensk beritt for mig, som døde her paa skibitt. Kerre her Magnus, att ieg nu haffuer liggitt her y tesse dage, er for, att ieg wille haffue tesse fetallij skeff lossit, for ieg løb herfraa. Ieg haffuer v pyncker vde, som skall bespeye⁴ the suenske(!) flode, mig hobes end nu, att thett maa end nu bleffue aff giortt tiill søes y iaar mit guds hielp, gud giffuit sig tiill loff oc ære oc oss alle tiill fred och rolighed. Som thv screffuer om Bijrgitthe, att thett er icke hendis skyll, att ieg icke haffuer fangitt screffuelse fraa hende en tijd lang, for huilkit ieg tacker thig gernne, oc ieg will wed, att hun icke forsømer, thett gaar thig oc mig lige saa. Vnder tijden staar waritt y mod, saa att the breffue, først ere screffne, komer sist, eller oc alle paa een tiid. Ieg haffuer faaid iiii hendis screffuelsser nu y løffuedags.

Kere her Magnus, ther thett nogerledis waar møgeligt, att ieg kunde faa kong. mtt. vilge att vijde, om ieg skall affbrende Øland, om ieg kand kome ther tiill mit, mens ieg rører ther dog intit wed, for end ieg haffuer rettheligen vell handlit mit skiben, att vij bleffuer frij for

¹ De svenske Fanger, Admiral Jacob Bagge, Arvid Trolle og Christoffer Andersson Gyllengrip havde Herluf Trolle i Slutn. af Juli oversendt til Kjøbenhavn (jvfr. ovfr. S. 234), hvor man, i det mindste i Begyndelsen behandlede Jacob Bagge med megen Hensynsfuldhed, da han gav Regeringen adskillige Oplysninger om Kong Eriks Planer og Krigsforberedelser (Hist. Tidsskr. 5. R. II. 601 ff.).

² ∴ vanskelig at komme til Bunds i, blive klog paa.

³ Kong Eriks noksom bekjendte Kansler Jøran Persson.

⁴ ∴ udspejde.

thom¹. Ieg wiill nu y guds naffn, thett første fetallij skjiben are forlossit, gaa tiill segils oc holle mig y the suenkes faare wandt, gud geffuit tiill een god ennde, sig tiill loff oc oss till fred. Kere her Magnus, huor ieg kand tyenne thig, thaa gjør ieg thett gernne. Alt thette gode selskaff lader sye thig mange gode netther. Her mit thig gud befalendis. Ex kong. mtt. orloffs flode mandagen thend 28 augustj mdlxiij vnder Boringholm.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welbijrdig mand, her Magnus Gyldenstjerne tiill Styerneholt, ritther, kong. mtt. stattholder paa Københaffn, ganske wenligen tiill screffuit.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 3. September.

Nr. 101.

31. Aug. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Om Flaadens Forsyning med Tougværk og Skyts. Den svenske Flaade ligger nu i Kalmarsund, hvorhen den samlede Flaade agter at sejle. Sygdom raser bestandig og forringer Mandskabet. Om de tre borteblevne Skibe vides intet sikkert. Rygter om Landkrigen. Han længes efter Breve. Planer om at opsnappe den svenske Kansler Nils Gyllenstjerna. Lybækkerne have atter beklaget sig med Hensyn til Sejladsen paa Riga, hvorom han ytrer sig. I Efterskriften anbefaler han Just Meinerts Hustru til Fritagelse for hendes Indkvartering.

Mijn ganske wenlige hilsendt altiit forsendt mit waar herre. Kere her Magnus, ieg tacker thig kerligen oc gernne for alt gott, wiill oc altiit gernne gjøre, huad som thv kantt haffue tyenesthe aff. Kere her Mag[n]us, hues her waar att screffue om, skreff ieg thig tiill mit skipper paa Muncken², mest om, hues ther wiill bestelles tiill skjiben,

¹ Meningen maa vel være, at han ikke kan røre sig med Flaaden, før han bliver af med Proviantskibene.

² Formodentlig et af Proviantskibene, med hvilket han har afsendt sit Brev af 28. August.

attw vilt will giøre oc heelpen ther tiill mit. Ther will alt slaes nu mett thett første trosser, alle honde slages wefflenger oc alle honde toge. Kere her Magnus, thetthe iernn skøtt, vij haffue, huad som sonder er oc hiem komer, thett maa mand lade ferde, mens epther thenne handell nu begeffer sig, thaa torff¹ mand ingen ny lade smede mit kamer². Mand maa alt her epther bruge koberstycker oc tess myndere, helle smedde iern stycker ere och gode. Ieg haffuer mott ladit myne iern stycker vbrugt, ther ieg handlede mit fyenden. Hues fetallij som her er komit, haffuer [ieg] beditt Lage Brockenhuss, att hand wiill screffue Biorn Andersson tiill oc sennde ham klartt registher ther paa³. Wij tacker gud oc etther, att wij haffuer verit saa will vnderholdit mit fetalli y iaar, som nogen orloffs flode haffuer warit y alle syne dage, oc ther thett icke haffude waritt, thaa skulle mand haffue shett och hørtt stør iamer paa thette armme oc siuge folck, her haffuer warit y iaar.

Kere her Magnus, vij haffuer nu alle danske oc lybske hoffuittz mend, och er beraadslagit oc samptycht att holle oss y the suenskes faare wandt, gud geffue oss seyer oc lycke. Kere her Magnus, rett nu kom en aff the v pincker y gen, som ieg screff thig tiill om, att ieg haffude vde att bespeye the suenske⁴, oc siiger the paa pyncken, att thend suenske flode ligger inde y Kalmar sund hoss Ionffr⁵. Mens ther er oss icke raad att løbe ther ind till thøm, dog wille wij løbe saa ner, att the skulle shee, att wij are for handen, om the wille komme vd, mens myn tro er, atthe icke geffuer thom aff therres fordell, thij the søger all thend fordell, ther the kunde. Kere her Magnus, ieg kand icke screffue thig tiill thend store siugdøm, her er y blantt thetthe armme folck. Nu paa en kortt tijd haffuer thett saa hartt

¹ c: behøver.

² Kammer kaldes den bageste Del af Løbet i Skydevaaben, hvor Krudtladningen har sin Plads.

³ Jvfr. ovfr. S. 252.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 253.

⁵ Øen Jomfruen imellem Ølands Nordende og Fastlandet.

fallit paa mit skørbug, att mandt nu y faa dage haffuer møst migit folck, s[omme] bleffuen siuge oc somme ære døde. Y gaar kom Erick Rud oc sagde mig, att hans skipper haffuer sagdt ham op, att om hand kunde icke flij thom bods mend, thaa nøddes the tiill atth anttvorde skjibitt op¹. Y dag kom Pouell von Zaras skypper oc klagitt thett samme. Ther fore søger ieg raad, huor ieg kand. Nogen faar ieg fraa Nactergalen², nogen aff kopfarther, nogen aff tesse andere skiff, saa ieg mit gudz hielp fynder raadt. Ieg kand end nu ingen vesse tyender sporge om the trij waare skeff, thij some syger ett oc some ett andit³. Her er saa skrøbelige⁴ tyender om wortt krigs folck tiill landt, atthe nu skulle leggis y wyntther leger y Skaanne, huilkit mig hobes mit guds hielp, att saa icke er. Mig hobes huer tymme att faa vess besked oc screffuilsse fraa theg oc Byrge. Ennhornit oc Falcken kome hiid y dag, ther waar ingen breffue paa tiill mig⁵. Ieg thencker, atthe are paa Silwesters skiff mit Peder Rosenkrandz⁶. Meg er sagt aff the lybske, att Niels Gyldenstiernne⁷ skall ware paa vigen tiill Ancklam y lantthe Pomern oc will ther gaa till skeffs att Suerrige,

¹ ∴ opgive.

² Nattergalen var et af de Skibe, der bragte Flaaden Tilførsel fra Kjøbenhavn (jvfr. ndfr. S. 262 f.).

³ Jvfr. de foregaaende Breve.

⁴ ∴ upaalidelige.

⁵ Som det fremgaar af Brevet Nr. 103 tilførte disse tvende Skibe Enhornet (Enhjørningen) og Falken Flaaden Mandskab fra Kjøbenhavn.

⁶ Kongen har altsaa føjet Herluf Trolle i hans Ønske i Brevet af 22. Juli (S. 229) om, at Sylvester Franckes Skib Dragen maatte komme tilbage til Flaaden (jvfr. ovfr. S. 207), og som Høvedsmand paa Skibet ansat Peder Rosenkrantz Jørgensen til Hevringholm, Lensmand paa Verne Kloster, † 1570, der i de følgende Aar deltog i Krigen saavel til Vands som til Lands (Personalhist. Tidsskr. 2. R. III. 173 ff.).

⁷ Nils Jøransson Gyllenstjerna, svensk Kansler, f. 1526, † 1602 som Statholder i Stockholm, Friherre til Lundholmen, var af Erik XIV sendt til Lothringen for at underhandle om Forbund (Biogr. Lex. öfver namnkunnige svenska män V. 329 ff. Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 508 f.).

mens ieg er tiill synds y morgen att sennde Oluff Trundsson¹ oc en aff the frandske pijncker vnder thend pomerske sijde, om the kunde komme ham eller nogen anden offuer, som will styelle thom ther offuer. Kerre her Magnus, the lijbske haffuer warit hoss mig oc besuerriit thom ther offuer, att kong. mtt. forloffuer att siglle paa Riig, oc meener, att ther dreffues alle honde practiker ther wnder. The meener, att vden kong. mtt. fijnder meddell oc raad, att Sundit till-lyckis, thaa skal thend suenske icke haffue stor brøst aff thenne krig, som nu till staar. Her er dog att beraade sig paa. The skipper, som nu oc haffuer geffuit the pendinge y Sundit, ther talles oc om aff alle honde folck, att huor som atthett icke drager² nogen synderlig som, thaa tror ieg atthett waare beder latt end giortt. Ieg kand dog intiit screffue egentligt ther om, thij ieg wed icke, huor thett sijder samens, mens thetthe haffuer nogen vest fartts skiepper sagt, atthett gick offuer tollen att købe sig tolsedler tiill, en siiger ett ther om, en anden ett andit. Ther hører ett gott bethencke tiill att lade somme sigle oc somme icke, ther tiill mitt befrijcter ieg, atthett skall icke drage nogen synderlige som. Kerre her Magnus, huar som att ieg kand tyenne thig y nogen maade, thaa giør ieg altiit ganske gerne. Her mit thig gud befalendis. Ex kong. mtt. omerall skeff taarsdagen thend 31 augustj mdlxiiij vnder Borringholm.

Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel, ikke egenhændig:]

Kierre her Magnus, gandske besynderlige gode wenn, giffuer ieg theg wenligenn till kiende, att Iost Meynertz³ skippers hustrw haffue[r] beclagitt seg, huorledis, att ther er en landtzknecht, som er y lagt y thett huss, hun er inde,

¹ Oluf Trundsen førte «Meyert af Dansken» (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 62).

² ɔ: andrager.

³ Om Just Meinert jvfr. ovfr. S. 250.

oc tho gange haffuer slagitt hinde oc dragitt hinde fra sengen. Beder theg ther forre gierne, att dw wille well giøre oc fly thett saa, att thend landtzknecht motte bliffue forlagt en anden steedtz, och hun motte bliffue y husitt, som hun nu err etc.

Udskrift: Erliig oc welbyrdig mand, her Magnus Gyldestjerne tiill Stierneholm, riitther, kong. mtt. stattholder paa Københaffn, myn ganske gode wen venligen.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 3. Septbr.

Nr. 102.

I. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Den svenske Flaade ligger nu i Kalmar Sund, hvorhen han agter at følge den. Han har lagt Plan om at opsnappe Nils Gyllenstjerna. Lybækkerne have atter beklaget sig med Hensyn til fremmede Skibes Sejlads paa Riga og Narva, hvilken han tilraader at indskrænke. Om den store Sygelighed paa Flaaden.

Etthers kongl. maytt. myn gandske ydmøgelige och vnderdanige tro tieniste nu och altid forsend met wor herre. Giffuer ieg etthers kongl. maytt. ydmøgeligen tillkiende, att her kom y gaar en aff di fem pincker vdigien, som ieg haffde vdsend att bespege thend suenske flode, och folckid siger meg, att thend suenske flode ligger ind y Kalmar sund inden for Iumpfruen¹. Ther fore will ieg nu mett etthers kongl. maytts. orloffs flode løbe did, om gud wille endnu giffue oss seyer och en goder ende paa thenne krieg. Att thett her till dags icke er kommen till ende, er wisseligen gudz gierning, thi ther haffuer werit aarsage nock till y aar. Huad gud end nu will giøre, er thett tiid att bede hannum om, men ieg frøcter, att thett oss icke skall were

¹ Jvfr. foregaaende Brev, med hvilket nærværende Brev i det hele maa sammenholdes.

raad att giffue oss for wiid ind i sundit for klipper och skeerenn skyld, mens ieg kand dog intid wist skriffue ther om, thi naar wi seer leyligheden, och gud giffuer raad, tha wille wii gjøre, huad gud giffuer oss y sinde, nest gudz hielp etc. Ieg giffuer etthers kongl. maytt. och ydmygeligen tilkiende, att di lybske haffuer sagt meg, att Niels Gyldenstierne, thend suenske cantzeler, skall were formodendis, och will stiele sig ind y Suerige fra Anklam eller en stedtz fra thend pommerske siide. Ther fore haffuer ieg afferdigt Oluff Trundzsen och en aff de franzøsiske pincker, som skall løbe och holle seg altiid langs thend pommerske siide, om de kand komme y Niels Gyldenstiernes eller nogen aff the suendeskes fare wand och hindre thennom etc.

De lybske haffuer werit hoss meg och giffuit tillkiende, att ther skall brugis megen practicker formiddelst thend segeladtz paa Riig och Nerffuen, och haffuer de lybske andwordett meg tuende copier, som thennom er sendt, huilcke ieg sender etthers kongl. maytt. her indeluct. Her haffuer och weritt nogen Hollander y these dage, som haffuer lad seg høre, att de haffuer kiøbt thennom toldsedle, och mener, att de megitt besueris offuer theris told och rette gammell sedwane. Thisse lybske och østersche kiøbmend lader thennom høre, att de mue saa well segle till Nerffuen och Riig, som Hollender och andre. Och huor som thet icke kand drage etthers kongl. maytt. nogen synderlig sum, tha troer ieg, att thett skulle were bedre, att mand icke toge pendinge, mens forløffuid ingen att segle østenn mere end Dantzig eller Konigspergk. Mens thersom att ett almindelig forbud kunde skee mett lempe, att ingen seglede gennem Sunditt øster paa mett salt vden alleniste the østersche skiib, som nu vd ere, tha maa well skee, att ther aff toris¹ giffue aarsage till en stor sum pendige eller och hielp och biistand y mod fyenderne, och att alle østersche steder vndsloge seg² thend suendeskes handel, tiill saa lenge att then hersom feyde

¹ d: turdes.

² d: undveg, holdt sig fra.

faar en ende. Ther som etthers kongl. maytt. wille skriffue the pomerske stæder till, att de vndsloge seg etthers kongl. maytts. fyender, tha troer ieg icke anditt, att de nu skulle snarer giørett, end the nogen tiid tillforn skulle haffue giort thett. Ther etthers kongl. maytt. och saa wille begieritt aff de Stralsunder, Gripswolder och Anklam, tha tilstede [the] thett well, att etthers kongl. maytt. haffde ther en einspenniger¹ eller en anden borgere liggendis y huer by, som ther kunde ligge och høre, hues suenst ther almindeligen handledis etc. Och will her mett haffue etthers kongl. maytt. mett siell och lifff till ett langwaritt, roligt regementhe och en erlig seyerwinding offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner gud almechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maytts. amyrrall skiib vnder Borringholm fredagen thend 1. septemb. anno domini 1564.

Etthers kongl. maytts.

vnderdanige, tro tyenere

Herloff Trolle.

Etthers kongl. maytt. kand icke tro thend store siugdom och skrøbelighed, her er ebland thett arme folck, saa att skipperne paa Iompfruen och Krabbatten haffuer werid hos meg och beklaget seg, att hues de icke fanger nogen bodtz-mend, tha faa de slett at antworde skiibid op. Ther fore er ieg nød till att tage thett folck fra Normanden² och sette them paa de andere skiib.

Udskrift: Høgbarenn forste, stormechtigste herre, herr Frederich den andenn, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konning, hertug udi Sleswig, Holstein, Stormarn och Ditmersken, greffue vdi Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och konnig, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 285 ff.

¹ ∴: Enspænder, ridende Kancellibud.

² Flaadens Skib Normand, hvis Chef var Blok van Münster. (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 61).

Nr. 103.

2. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Paa Grund af Modvind ligger Flaaden endnu stille. Han trænger stærkt til Mandskab og fordeler paa bedste Maade mellem Skibene de Folk, han kan raade over; der vil snart fattes Proviand; han sender tomme Tønder hjem. Admiral Frederik Knebel er formedelst Sygdom sejlet hjem og er afløst af Kampferbeck.

Kerre her Magnus, gud hand geffue theg glede oc trøst vtj thend hellige andt. Kere her Magnus, y gaar rett som vij wille gaa tiill segels, gicke wæriit oss emod, tij bleffuer wij nu liggendis, tiill att gud wiill geffue oss gott wæder. Gud hand regere oss oc giffue oss thett, oss nøttigst er bode tiill syell oc liiff. Kere her Magnus, epther thij att Normand er lack, oc att her er stor brøst for folck, thaa haffuer ieg nu thagit folkiit aff Normanden oc besatt the andere skjiff mitt¹. Folkiit bleffuer huer dag siugt for oss, gud kand dog hielpe, atthett kandt oc maa bliffue gothh. Pouell v. Saare beklager seg hartt for folck. Her kom paa Falken² lx knectther, ther aff beholder hand silff³, oc Peder Huitfeld fick the xl, oc fattis Peder Huitfeld end nu will en lx knectther⁴. Enhornitt² haffude innde l knectther, ther aff beholt hand silff xx, ieg fick her ind xxx. Thett er the knictther, her er nu komitt. Ther her komer flere, thaa haffuer vij thøm saare will behoff. Siugdomen er saa stor, mens ther dør dog icke saa mange, som ther giorde. Kere her Magnus, alle the bods mend, som nu komer siuge hiem, atthe motthe senndis tiill floden y gen, som føre ære. Ther mand oc icke bruger Gøgen eller the bodsmend, som kom hiem mit Iorgen Grøns boyertt⁵, thaa haffuer vij thom will behoff. Wiille thv oc bestellit, att Normandt⁶ strax motthe

¹ Jvfr. Efterskriften til det foregaaende Brev

² Jvfr. ovfr. S. 256.

³ Tallet (20) er oversprunget.

⁴ Peder Huitfeldt var Chef paa Skibet Mercurius.

⁵ Skibet Gjøgen havde Herluf Trolle i Begyndelsen af Juli sendt hjem som utjenstdygtigt (jvfr. ovfr. S. 180); ogsaa St. Jørgens Bojert, hvis Chef var Jørgen Grøn, maa være bleven hjemsendt, hvorom dog de tidligere Breve ingen Oplysning give.

⁶ Ifølge det foregaaende Brev satte Herluf Trolle Skibet Normands

bleffue flyedt, thaa er hand god tiill ett af the skeff, som skall holle søen y wijntther. Ieg lader Nactergalen¹ bleffue her hoss floden, paa thett att ieg kand screffue mit Niels Iude², huad tijd vij løber her aff. Ieg wed aldrj, huad helder att ieg maa beholle Nactergalen hoss floden eller icke³. Kere her Magnus, thett will icke lennge waare, for end wiill fattis øll oc brød y floden, atthv wilt wil giøre oc bestelle oss nogit hyd⁴. Ieg wiill altiit lade besked her, huor wij ære att fynde.

10 Kere her Magnus, hues thig kertt oc tiill tyenesthe er, giør ieg altiit gernne. Her mitt thig gud befalendis. Ex kong. mtt. omerall skiff vnder Boringholm loffuerdagen thend 2 septbris mdlxiij.

Herloff Trolle.

5 Thett waar en god gerning, att ieg fick the pyncker. Ieg haffuer thom vde att speye, huer paa sitt faare vandt⁵.

Ieg befaler altiit prouiantt skjiben att fore tomme r. hiem och att giøre rede for thome tynder, tesligesthe huer keller suend paa huer skeff att giøre regenskaff for tynerne. Kere her Magnus, rett nu løb her Frederick Kneffuell hiem att Lybkke. Hand waar siug oc ille till pass. Kamfferbeck⁶ er omerall y hans stedt y gen. Ther 5 slog loffuerdag 2 septbris.

Udskrift: Erliig oc welbyrdig mandt, her Magnus Gyl-denstierne tiill Stiernneholm, ritther, kong. mtt. tiill Dan-

Besætning over paa andre Skibe, der fattedes Folk; Skibet maa have trængt til Eftersyn og er derfor sendt til Kjøbenhavn.

¹ Nattergalen, jvfr. S. 256.

² Niels Jyde er formodentlig Skipperen paa Nattergalen.

³ Jvfr. S. 263.

⁴ c: hid.

⁵ Disse Pinker brugte Herluf Trolle som Recognosceringsfartøjer (jvfr. ovfr. S. 253, 258); formodentlig ere de blevne sendte ham efter hans Anmodning i Brevet af 22. Juli.

⁶ Johan Kamfferbeck, der ogsaa 1566 nævnes som lybsk Viceadmiral (Resen, Frederik II's Krønike S. 161).

marckis stattholder paa Københaffn, myn ganske gode ven wenligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 3. Septbr.

Nr. 104.

7. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han sender Nattergalen hjem. Melder, at den svenske Flaade skal være løben ind i Björkenäs Havn og dens Admiralskib forlist, hvilke Efterretningers Paalidelighed han selv nærmere vil undersøge.

Etthers kongl. maytt. myn ganske vnderdanige och plictige tro tyeniste nu och altid forsennd met wor herre. Allernaadigste herre och konnig, giffuer ieg etthers kongl. maytt. ganske vnderdanigen tillkiende, att ieg haffuer holt Nattergalen¹ her hoss meg paa nogen tiid lang vdaff thend aarsage, att ieg wille skriffue etthers kongl. maytt. encke² beskied till, naar ieg løb her aff, och efftherdii att thett nu fortøffuer saa lenge, och weritt staar oss vdi modt, tha lader ieg nu løbe hannum hiem. Ingen wisse tiidinger weed ieg om thend suenske flode, vden att thett siiges her, att de skall were indlagt vdii en haffn, heder Birckenis³, vd mod Kalmar. Thett siges och, att de skulle haffue faatt skade, thett siiste wii waar y handell mett them. Thett siges och saa, att thend suenske Elephanthe skall were bleffuen paa en klippe vdi Kalmar sund⁴. Huad sangingen er, weed mand icke, men will gud vnde oss bør, tha will ieg mett

¹ Jvfr. foregaaende Brev.

² ∴ enkelt, bestemt, endelig.

³ Birkenæs eller Björkenäs, en halv Mil fra Kalmar, med en rummelig Havn, hvor Erik XIV havde et Skibsværft.

⁴ Da den svenske Flaade efter Træfningen 14. August (jvfr. ovfr. S. 237) trak sig tilbage i Kalmar Sund, stødte Admiralskibet Elefanten paa Grund og forliste. Mandskabet reddedes dog (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 67 f. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 285).

etthers kongl. maytts. skiib mett thett første sielf forfare sandingen therom och skriffue etthers kongl. maytt. till mett thett allerførste, mueligt kand were. Och will hermet haffue etthers kongl. maytt. mett siell och liiff till ett langwaritt, roligt regemente och till en erlig seyer och offuerhandt offuer alle etthers kongl. maytts. fyender och vwenner gud almechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maytts. amyral skiib vnder Borringholm torsdagen thend 7 septemb. anno domini 1564¹.

10 Etthers kongl. maytts.
vnderdanige, tro tyener
Herloff Trolle.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, herr Frederich denn andenn, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdii Sleswiigk, Holstein, Stormarn och Dittmerskenn, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst, min allernaadigste herre och konnig, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 287.

Nr. 105.

8. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL HANS SKOVGAARD.

Flaaden har i længere Tid ligget for Vindstille; han mener ikke at have forsømt noget i den forløbne Sommer, men Vejret har været Fjenden gunstigt. Han haaber, at Forholdene ville bedre sig og sætter i alt sin Lid til Gud, som vist vil hjælpe, naar man ikke taber Tilliden til sine egne Kræfter. Om Johan Skovgaard.

¹ Som Svar paa dette Brev tilskriver Kongen Herluf Trolle 10. Sept. fra Frederiksborg med Underretning om Krigsplanerne til Lands og meddeler ham derhos i Fortrolighed, at han agter at rejse til Slesvig og Holsten for at lade sig hylde (Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. I. 444 ff.).

Wenlig kerlig helsen altid forsendt mit naar herre. Kere Hans¹, frenned oc bole², tacker ieg theg ganske gernne for meegit gott, som thw meg altid giortt oc beuest haffuer, huilkett ieg oc altid gernne y gen mit theg fortyenne wiill y alle maade, ther ieg kandt. Kere bole, ieg wed intit synnderligt att screffue theg tiill paa thenne tiid. Wii haffuer nu leggitt herbørløss³ her vnder Boringholm sijden y sondages xiiij dage. Waar skjill mit guds hielp skall icke fijndes, att vij haffuer forsømmit en tymme thenne helle sommer, saa offtthe som leylighed haffuer warit. Wæritt haffuer hollit megit mit the suenske y iaar hertiill. Naar gud wiill, thaa bleffuer thett anderledis oc betthre. Guds gerninger ere alle gode oc retté, oc oss bør att nøges mit, huad gud giffuer, oc meg tuiler als intit, att gud ioo giffuer oss seyer offuer waare fyender, och gud giffuer oss fred, naar thett er hans gode ville. Hand wed thend besthe tiid, oc hand sørger for oss. Welle vii mere forlade oss paa gud oc thro oss selfue, thaa bleffuer thett well gott. Gud gefue, vij forstode rett thett gamle sprock, att før suiger the suornne end the bornne. Per Laale drog icke heller langt fraa maalet, ther han sagde: hand maa tiill rompen, ther kooen eyer⁴. Y waar danske krønike staa och:

¹ Om Hans Skovgaard, øverste Sekretær i Danske Kancelli, jvfr. ovfr. S. 115.

² Om Betydningen af dette Ord jvfr. ovfr. S. 115.

³ ∴ her bøløs, uden gunstig Vind.

⁴ Det første af de Ordsprog, Herluf Trolle her anfører, findes under Formen: «Ee (∴ end) swighe the Sornæ, oc icke the Baarnæ» i Peder Laales Samling af Ordsprog (Nyerups Udg. S. 135). Det andet Ordsprog har Peder Laale saaledes: «Han scal tijn Halen, ther Koen eyer» (Nyerup S. 52 og i lidet afvigende Former S. 197 og 493). Meningen er, at man kan mere stole paa sine egne, end paa andre og at man selv maa sørge for sine egne; hermed, ligesom i det følgende, sigter Herluf Trolle aabenbart til, at Lybækkerne ikke vare saa paalidelige Forbundsæller, som ønskeligt, hvorfor de danske maatte stole mere paa egne Kræfter. — Peder Laales Ordsprog, der paa Herluf Trolles Tid forelaa i tre trykte Udgaver (1506, 1508 og 1515) var en almindelig benyttet Skolebog ved Latinundervisningen, idet de danske Ordsprog vare forsynede med

Thett er alt santth, vest oc druett¹,
 som staar y gammel mands talle.
 Thend ene raffn hugger aldri andens øge vd,
 y huad the skriige eller gale.

- 5 Naar katten oc musen gjør bode ett,
 thaa pleyer gode bonde att thabe,
 vden hand ser ther paa full brett,
 thaa holles hand for en aabe².

Kere bole, saadan gamlle gode lerdom eere altid nøttige
 att følge, mest naar best gjør is behoff. Mand kan oc well
 mit lempe komme ett eg y en humble seck oc ett glauen
 y genum ett vongeledt³. Kerre bole, thyn broder Iahan⁴

---

latinske Gjengivelser til Øvelse i Sproget (Nyerups Udg., 1828, Fortalen).

¹ ɔ: drøjt, paalideligt.

² De Vers af den danske Rimkrønike, som her citeres, lyde i den ældste Udgave af 1495 (Molbech, Den danske Rimkr. efter Gotfrid af Ghemens Udg., 1825) saaledes:

Tha fick ieg ath see for wthen drwt (ɔ: Drud, Spøg)
 theth gamle sye i theris talæ:
 Raffnen hwgggher ey annens øwe wdt,
 ee hvad the skrigæ eller galæ.

(Vers 4429—32).

Hwor mussen oc katten gjøre bode eth,
 ther pleyer god bonde at tabe;
 wthen han seer ther tijl fulbreth,
 tha holles han for en abe.

(Vers 4509—12).

De to sidste Linier forklarer Molbech saaledes: med mindre han har skarpt Tilsyn dermed, holdes han for Nar. Den, især for de første Liniers Vedkommende, ændrede Form i Brevet viser, at Herluf Trolle anfører dem efter Hukommelsen.

³ Dette Ordsprog findes ikke i Peder Laales Samling; Peder Syv har dets første Led saaledes: «Med Liste kan man faa et Æg i en Hummelsæk» (Mau, Dansk Ordsprogs-Skat II. 594), hvorimod det andet Led «og et Glavind (ɔ: Spyd) igjennem et Vangeled» vistnok ellers er ukjendt.

⁴ Johan Skovgaard Jørgensen gjorde Tjeneste paa Poul v. Saras Skib Krabatan, blev det følgende Aar tilfangetagen og ført til Sverige, hvor han trolovede sig med den i Danmark fangne Arved Trolles

holder ieg nogit hartt, saa ieg er ham ett hartt herskaff. Thet sker dog icke aff onde; thett thro west. Meg hobes end nu, att gud wiill hielpe oc giiffue os seyer oc locke offuer ware fynneder, thett geffue oss gud. Giør will och sijg alle gode wenner, cantzelij brøddre och wenner mange gode netther paa myne vegne. Hermit thig gud befalendis. Ex kong. mtt. tiill Danmarckis omerall skjiff vnder Boringholm, fredagen thend 8 septembris mdlxiiij.

Thyn frende oc bole
l, Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welbijrdig mand Hans Skougardt, kong. mtt. myn a. n. herres secretario, myn kerre frennde oc bole oc gode wen wenligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Indkomne Breve til Oversekretærerne 1563—1660. — Trykt i «Dannebrog» 1854, Nr. 47.

Nr. 106.

12. Septbr. 1564.

PEDER HUITFELDT TIL HERLUF TROLLE.

Han beder Herluf Trolle om at sende sin Skibspræst over at prædike paa «Mercurius». Omtaler den store Sygelighed paa dette Skib og beder om Tilladelse til at sende de Syge hjem med Proviantskibene.

Kiere Herloff, synnderlig gode wenn, er minn wenlige bønn tiill theg, athu wille well giøre och lonne meg thinn prest vdj morgenn, naar thw haffuer hørtt predickenn, thi ieg er befrøgtendis, att minn wiill wandre¹, huilchett ieg iche giernne wille, om thett wor gwdtz wiilge. Kiere Herloff, giiffuer ieg theg ganndske wennligen tilkiennde, att ieg

Datter Else, som han ægtede 1572; han nævnes 1576 i Kongens Følge paa Rejsen til Meklenburg (Tegn. ov. alle Lande VII. 649. Hist. Tidsskr. V. 443 f.; 5. R. II. 606, 633. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 162).

¹ Formodentlig vandre heden, dø af Sygdom.

haffuer møgett siugtt folch inden skibsborde, och daglige dag bliffuer io meer oc meer dødeligt siugtt, atthw ther for wiiltt well giøre och giffue mig enn sedell tiill ett aff fetalie skiibene, att ieg motthe sette thennom innd paa, thij ieg kannd slett innthett gaffnn haffue aff thennom, menn, mett loff att sige, lige oc pisse och skide mig skiibett fuld. Och atthu wille well gøre oc lade Iost Meinertt¹ fare hid oc see, hwordantt thett er. Ieg wiill nu och altiid her mett haffue theg thennd alsommeftigste gud befallitt. Ex Mercurio thenn 12 septembris.

Peder Hwitfeldt².

Udskrift: Kong. mtt³. min allernaadigste herris amirall Herloff Trolde tiill Herloffsholmm, min synderlig gode wenn, ganntz wenligen tilschreffuit.

Orig. i Rigsark., Indkomne Breve til forskjellige højere Embeds mænd 1539—88. Brevet er med Mogens Gyldenstjernes Haand paa tegnet «Per Huijfeldt», hvilket tyder paa, at Herluf Trolle har sendt det til ham.

Nr. 107.

14. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL BORMESTRE OG RAAD I STRALSUND.

Da Kongen har udsendt ham med en Flaade for at bekrige hans Fjender og dem, som støtte disse, og han nu erfarer, at der sker Svenskerne Tilførsel i Stralsund, tilkjendegiver han Byens Magistrat, at han mulig kan nødsages til at søge Fjenden paa Byens Omraade, hvoraf dens Borgere kunde have Skade og Tab. Han opfordrer derfor Magistraten til som Kongens Venner ikke at gjøre Svenskerne Tilførsel og udbeder sig et bestemt Svar herpaa.

Wenlig helsenn altid forsont met wor herre. Kierre wener, giffuer ieg etther wenligen till kiende, att kong. maytt. till Danmarck, min alder naadigste herre, haffuer afferdigt meg met hans kong. maytt. orlochs flode att besøge hans kong. maytt. och Danmarcks rijgens fyender och thennom, som hans

¹ Skipperen paa Admiralskibet, jvfr. ovfr. S. 250.

² Om Peder Huitfeldt jvfr. ovfr. S. 142. At Brevet er skrevet 1564 fremgaar af, at kun dette Aar var Herluf Trolle som Admiral til Søs i Septbr.

kong. maytt. fyender hielp, trøst eller till føring gjør etc. Saa formercker ieg, att kong. maytt., min alder naadigste herris fyender, the suendske, skeer trøst, till føring och vnderhold y etthers by och gebed, och kand komme, att ieg ther offuer nøddis till att besøge waar fyender y etthers haffuenen och strøme, och etther eller etthers mett borgere aff thend handell kunne fange skade etc.¹ Thij beder ieg etther gierne som kong. maytt. till Danmarcks och Danmarks rijgens gode wenner oc naboer, att y ingen hielp, trost eller vnderholdning wille gjøre kong. maytt. eller Danmarcks rijgens fyender, thett will mand och y gien mett etther forskylle som gode wenner oc naboer, och y wille skriffue meg ett eckid² suar till, hues ieg paa kong. maytt., min alder naadigste herris, wegne maa wijde att forlade meg till, och beder, att y wille haffue meg vndskyllid, om thett saa kommer, att ieg aff fyender foraarsagis och nøddis till att angrijbe nogen kong. maytt. fyender vdij etthers haffner och stromme, inden att ieg suar fran etther bekomendis worder etc. Kierre wenner, hues etther kiertt oc till willie er, gior ieg altid gierne etc. oc for seer meg paa kong. maytt., min alder naadigste herris, wegne thett same till etther igien. Her mett etther gud befalendis. Ex kong. maytt. amyral skjib Fortun torsssdagen thend 14 septembris anno dominij 64.

Herloff Troll.

Udskrift: Erlige, wijse, høgleerde oc welforstandige herrer, borgemesther oc raad vdij Strallsund, mine besynderlige gode wenner, wenligen till schreffuitt.

Samtidig Kopi i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Stykket er foldet sammen som Brev med Udskrift.

¹ Jvfr. ovfr. S. 153 om Stralsunds venskabelige Forhold til Sverige. I et Brev til Mogens Gyldenstjerne, dat. Rostock 22. Juni 1564, skriver Otte Krumpen, der opholdt sig der som en af Danmarks Gesandter ved Fredsmødet: «Det siges og her, at der er et svensk Skib for Stralsund og lader der nogen Skuder med Salt, Humle og andre Vare, som de haver Behov udi Sverige, og formærker jeg, at de svenske haver stor Hjælp og Undsætning af Stralsund.» (Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I).

² ∅: enkelt, bestemt.

Nr. 108.

16. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han er nu beredt til at lette, men hindres af Lybækkerne, der vente Tilførsel af Proviant. Han har afsendt Skibe til Stralsund og Lifland. Mandskabet savner Klæder; ogsaa fattes adskilligt paa de Skibe, han i den kommende Vinter agter at lade blive i Søen. Det tyske Mandskab, som han i det hele har lidet til overs for, klager over Sygdom. Han anbefaler tvende Adelsmænd, der have faaet Hjemlov, til Mogens Gyldenstjernes Velvillie. Foreslaar Eftersyn af Skibenes Beholdninger ved Hjemkomsten og Tilsyn med Skibene. Meddeleer en Plan om Udskrivning af jydsk Bønder, der skulde følge med Hæren og nedsætte sig i Sverige. Han har sendt Kongen Gjenpart af sit Brev til Stralsund og tilskrevet ham om sine Dispositioner. Lybækkerne synes ikke at have Lyst til længere at blive i Søen; ogsaa de danske beklage sig, da Mangel paa Klæder og Penge trykker dem. Krigsfolket kommer med forskjellige Begjæringer, som det hidtil er lykkedes ham at afvise; Skipperne m. fl. begjære Andel i den mulig tiloversblivende Proviant. Om Udrustningen af et erobret svensk Skib.

Mijn ganske wenlige helssen altid forsendt mit waar herre. Kerre her Magnus, ganske gode wen, tacker ieg thig ganske gernne for migitt gott, huilkiitt ieg altid gernne mit thig fortyenne oc forskylle wiill. Kere her Magnus, geffuer ieg thig wenligen tiill kennde, att ieg waare gernne tiill segils, nu beklager the lybske thom, atthe ingen steds kunde følge, for end the fanger fetalli, huilken the sijger att forventthe huer stund, dog er thend end nu icke komen, thij nødis ieg tiill att forthøffue. Dog thett gaar syelsompt tiill, att thend stund thend enne tøffuer ephther sitt, thaa therrer thend anden sitt vd. Thett er nock sagt, mens kand dog icke gøre ther mere tiill. Kere her Magnus, ieg haffuer afferdegitt Claus Skell mit Engelske Mihil¹, Oluff

¹ Claus Skeel var Høvedsmand paa «Engelske Ketsse», som Herluf Trolle her kalder «Engelske Mihil» (jvfr. ovfr. S. 162). Ketsse betyder en Art Skib.

Daa mit Falken¹ oc Otthe Galskøtthe mit Gesthen² att tyenne the suenske, som haffuer there ferge stedt fraa Strolsundt³. Ieg haffuer oc screffuit the Strolsunder tiill, som thenne indlagde copij indeholder⁴. Ieg haffuer oc ordeneritt, att Oluff Trundsson mit Eenhornitt⁵, Aruitt Olsson mit thend hollandske pyncke⁶ oc Ras[m]us Storm mit skotthe pyncken⁷ atthe skulle løbe tiill Lefflandt paa thett reffuelske och rijske faare wandt, oc atthe skulle lade thom bruge, huor kong. mt. stattholder⁸ ther och Chrestopher Valkendrup⁹ befaler thom, och att bleffue ther y vijnttherlag, om stattholder thett begerer. Naar Normand¹⁰ komer, thaa skall hand følge mitt.

¹ Oluf Daa Eriksen, Broder til ovf. nævnte (S. 246) Torben D., havde tidligere paa Sommeren 1564 gjort Tjeneste som Skibschef i Norge, men var altsaa nu sendt til Flaaden i Østersøen; 1565 blev han haardt saaret i Slaget ved Bornholm, 1566 skulde han atter forrette Skibstjeneste; om hans senere Liv vides Intet (Danmarks Adels Aarvog 1890 S. 172). «Falken» var et af de Skibe, der havde tilført Flaaden Mandskab (jvfr. ovfr. S. 256).

² Otte Galskyt, Skibschef paa Gejsten (Den flyvende Gejst).

³ Hensigten med at sende disse Skibe til Stralsund maa have været at opsnappe eller, som Herluf Trolle ironisk udtrykker sig, tjene de Svenskere, der vilde passere mellem Sverige og Stralsund.

⁴ Trykt ovfr. som Nr. 107.

⁵ Jvfr. ovfr. S. 256.

⁶ Arild Olsen Gyldensø var Chef paa Jomfru-Pinken (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 62) eller, som den ogsaa kaldes, Enkhuysiske Jomfru hvoraf Betegnelsen «den hollandske Pinke» (Tegn. ov. alle Lande VII. 650); 1595 blev han Lagmand i Oplandene (Norske Rigsregistr. III. 389).

⁷ Rasmus eller Asmus Storm var Chef paa den skotske Pinke (Garde, anf. St.).

⁸ Statholderen Diderik Behr (jvfr. ovfr. S. 97 ff.). Under 2. August skriver Kongen til Herluf Trolle, at Statholderen i Lifland har begjært Skibe og Folk; han beder ham derfor affærdige 2 eller 3 af de fra Norge tilbagevendte Skibe, der nu skulle støde til Flaaden, til Lifland (Tegn. ov. alle Lande VIII. 88).

⁹ Christoffer Valkendorf til Glorup, † 1601 som Rigshofmester, var en af de Raadgivere, der medgaves Hertug Magnus, da han 1561 efter sit Ophold i Danmark vendte tilbage til Lifland (Møllerup, Danmarks Forhold til Lifland S. 145).

¹⁰ Jvfr. ovfr. S. 261.

Kere her Magnus, ieg kand icke screffue, huor thetthe folck begynnder att klage sig for kleder, oc ieg befrøtther mig, att ieg ffaar stor plas¹ mit thom, som skall bleffue her vde, naar som att floden, skall løbe hiem. Her fijndis oc brøst paa tjsse smaa skjiff, som ieg acter att her skall bleffue vde. Some klager thom for sigil, som for thog, some for tackell oc some for, att skjiben are lack. Naar som att the nu tiill sijges att bliffue vde paa wijntther, thaa wiill klagen bleffue end storre. Ieg kand intit vest screffue om the skiff vnnder Gulland y wyntther, thij ieg formerker, att ther er en grund haffuen, dog kand mand lade ther nogen. Mens ieg acter, att thett skall ware best, atthe holler ther y søen, huortt² varit blesser, vnder Bori[n]gholm, vnder Ølandt, Gullandt oc thend pomerske sijde, tiill att vyntther dreffuer thom y haffnn, thaa kand the søge Gullandt eller ander haffuer(!), huor best kandt wære. Kere her Magnus, her er stor klage blantt thetthe thyske folck for therres sijuge, oc ieg ther mit offuerløbes huer tyme, oc thesse fremede klager, att thenne skorbug, her er komen, att hand fennger³. Saa haffuer ieg befalit huer hoffuittzmand paa skjiben att haffue gott opshende, att ingen siuge sendis hiem vden skellig sijugdom. Saa kand thett intit skaade, att mand kunde haffue ett tiilsyun mett thesse kne[c]tthe, y monittz pendinge ere, nar the komme hiem, atth huilke som icke kand tynne kong. mtt., att mand gaffue thøm therres besoldeng, the haffuer fortyentt, thij ther skall fijndis mange, som skall entthen lijdit eller intit fortyenne, naar the end ere paa thett besthe. Gud hand hielpe oss, att wij icke lenge trenger tiill thøm, the følger krig epher for pendinge oc itt fult⁴ leffnit oc gode dage, thett wille the oc haffue. Huor thett icke er, ther wille the icke wære, thett lade the nock paa kennde mit all therres handdell oc wasen.

¹ ɔ: Plads, Plage.

² ɔ: hvorhen.

³ ɔ: smitter.

⁴ ɔ: dovent.

Kere¹ her Magnus, ieg lader nu Chrestopher Mogenssø[n] bliffue hoss skjibitt. Hand kand sye thig besked om all ting. Ieg haffuer tald mit ham oc befalit ham att talle mett thig oc myn broder oc beder, att y ville haffue ham betrodt. Willt thw oc wiide hans besthe oc giøre ham gott, hand er en god mand oc waar gode wen. Wiiltu oc hielpe ham tiill gode mit hans leen, hand haffuer thett alt for hartt, och thett er giortt aff had, som ieg forstaar. Hand kand selff beretthe thig all syn leylighedt². Ieg haffuer oc forloffuit ham och Oluff Calepes³ paa tiitt gode behag att drage hiem paa nogen tiid. Wij kand icke will om bere⁴ thom lennge, thett er tho gode mend, och mand haffuer thom will y behoff.

K[e]re her Magnus, naar som att gud wiill, att skjiben nu komer hiem, att mand thaa lade fetallij screffuer strax gaa y skeffuit oc opscreffue hues fetalli, the haffuer hiem mit sig. Ieg tror, att mand faar gaffn ther aff.

Same ledis att screffuer paa Holmen holler regenskaff mitt huer skepper for huad skeffuit haffde, ther the løbe

¹ Haanden tyder paa, at Brevskriveren her har begyndt paa ny efter en Afbrydelse.

² Christoffer Mogensen Hardingmand til Brandstorp gjorde saavel dette Aar som 1565 Tjeneste paa Admiralskibet som Herluf Trolles Lieutenant (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 510); før Krigen var han Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot (Kancelliets Brevbøger 1556—60 S. 348); som Skibschef faldt han 26. Juli 1566 i Kampen mellem Øland og Gulland, og hans Begravelse paa sidstnævnte Ø var Anledning til de forenede Flaaders Forlis; gift med Elline Mogensdatter Godske (Personalhist. Tidsskr. I. 130). Det Len, her er Tale om, er Rygge, Aabygge, Ide og Raade Skibreder i Norge, med hvilke han 1560 var bleven forlenet (Norske Rigsreg. I. 291, 359); 13. Dec. 1564 bleve de ham forundte afgiftsfrie, saa længe han gjorde Tjeneste paa Holmen (anf. Skr. I. 440 f.).

³ Oluf Kalips til Kolberg, der havde faaet Adelsbrev 1550 (Norske Rigsreg. I. 133), gjorde Tjeneste paa Skibet Danske Christoffer; han havde flere Forleninger i sit Fædreland Norge, som hvis Kansler han 1565 fungerede (anf. Skr. I. 455), død 1592 (Norsk Hist. Tidsskr. 2. R. II. 387); gift med Inger Jorgensdatter Litle til Thorshof (Norske Rigsreg. III. 697).

⁴ o: undvære.

vd, oc huad the fører hiem. Ieg haffuer sagt alle skepper thette tiill. Sameledis skall huer skepper[s] høg bods mandt haffue tiill syn mit sitt skjiff saa will om vynthther som om someren, thett giøris storligen behoff. Kerre her Magnus, y Iuttlandt er saa mangfoldigt folck, oc fyndis ma[n]ge stheder, ii oc iij besijde en gaardt, ther tiill mett en tho eller iij indesthe eller huss mendt, som lijdit haffuer tiill. Nu wed ieg icke, om thett kand haffue nogen meenig eller fremgang, att mand alt saadant folck, ther duelig waare, offuer all Danmarck, att mand op bød thom, oc mand flijde thom voben oc werge, lode thom drage mit y Suerrige. Fijnge the nogit, thaa haffude the nogitt. thett skulle wære en rett Hune her¹. Wille thett lyckis, thaa haffude mand saa gott aff en iusk bonnde y Suerrige som aff en suensk.

Ieg sennder kong. mtt. en kopij aff mit breff tiill the sundesker² oc screffuit hans kong. mtt. tiill, att ieg haffuer ladit Claus Skell oc the andere skiiff løbitt ther heden, oc att ieg wiill lade Oluff Trundzøn løbe att Lefflandt³. Kerre her Magnus, huor ieg kand tyenne thig, gior ieg ganske gernne. Her mit thig gud befalendis. Ex kong. mtt. orloffs flode vnder Boringholm løffuerdagen thend 16 septembres mdlxiiij.

Herloff Trolle.

[Paa et løst Ark:]

☞ Kere her Magnus, geffuer ieg theg wenligen tiill kennde, att mig tyckis, att tisse lybske haffuer icke stor løst tiill att ware her lenge vde, epther som ieg hører, att therris meenige mand siiger. Ieg haffuer nu fortøffuit epther therre prouantthe skeff hartt att xiiij dage, oc the siger, atthe haffuer vesse kundskaff, atthe ere vdløben, oc forventther thom huer tymme, oc intit the komer. Wortt folck tager oc paa att beklage thom fast mod thenne tijd, some begerer loff att købe sig kleder, some siger, atthe haffuer huerken

¹ Dette Udtryk maa vistnok forstaas som: en Hunne-Hær, en Hær af Hunner.

² Brevet til Stralsund, trykt ovfr. som Nr. 107.

³ Jvfr. ovfr. S. 271.

pendinge eller k[l]eder, oc klagen begynder att bleffue stor, oc her er oc brøst paa ferde mit some. Ieg haffuer aff mitynke een¹ lonnt bortt y blantt thetthe fattig folck en iij^c eller v^c marck, some maa ieg end faa y gen, oc some icke. Ieg haffuer hafftt møye mit thett folck, som skall thill Leffland, some haffue ventt ther alle honde for oc wille icke ware lenger vde end floden oc anit vdgiortt folck. Dog kand ieg kome thom, huort ieg will, gud ware loffuit. Meg ynkis dog offuer thom, thij ieg sher selff therres leylighed. Ieg haffer oc hollit meyn mit nogen tesse kne[c]tthe², ther sest kom, aff the aards pendinge. Ieg frycter, ther er en Iudas y blantt. The haffudit for att setthe oss en ny skeffs ordni[n]g oc artickell, haffude ieg icke tagit thett y tiide. The wille icke waare flere om en tynne øll en the gamle arteckill³ oc sagde, att thom vor loffuit gamell krigs brug att hollis, mens thom bleff thend retthe text lest, oc strax bleffue the frome, y huor lenge thett waarer. Ther haffuer oc nogen wærit hoss mig och begeriit, att ieg skall flij thom skortther oc skor fall for pendinge, ieg geffuer thom huad suar, ieg kand, dog thett besthe forst. Krigs folc haffuer mand icke behoff att sende hiid mere paa thene tijdt.

Thesse skepper, styremend, arckellij mesther, høgboods mend haffuer samplegen warit hoss mig oc sagt, att thett altiit haffuer wærit therres gamle vijss oc wonne, att omerall oc hoffuitzme[n]d haffuer foræritt oc hiulpitt tom nogit tiill vjntther kost aff thend fetallij, the forde hiem, naar skebit kom y haffuen, oc beg[e]rede aff mig, att ieg wille lige saa giøre. Ieg haffuer sagt thom, att ieg trode icke, att

¹ o: endnu, dog.

² Meningen maa være, at han har haft de gjenstridige Knægte for sig og talt dem til Rette; men Betydningen af Ordet «meyn» er det ikke lykkedes at finde.

³ Efter Skibsartiklerne skulde 30 Knægte være om en Tønde Øl i et Døgn, medens den gamle «Ordinans» af 1536 lod 25 Knægte dele en Tønde Øl (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 98 f.).

thet kunde ware thom nogen rettighed, oc kunde ther for ingen fortrøstning giøre thom, for ieg fick tald mit fler ther om. Nar ieg komer selff hiem, ville ieg stille mig, som rett skulle være.

1 [Paa et løst Blad; ikke egenhændig:]

Kierre her Magnus, giffuer ieg deg wenligenn till kiende, att ieg haffuer hort, att thend suenske barck¹, som war y Norge, segler well. Beder deg ther forre gierne, att du wille well giøre oc lade hindę vdryste till ett orloffs skjib, thij koning Erich de beste skjib, ther hand haffuer, er icke anditt end fyrblaser etc., oc ieg horer, att then skall segle beder end nogen aff de skjib, wij haffuer her y floden.

Udskrift²: Erliig oc welbyrdiig mandt, her Magnus Gyldestiernne tiill Stiernneholm, rytther, kong. mtt. stattholder paa Københaffn, myn ganske gode wen, wenligen tiill screffuit.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 109.

27. Septbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL INDBYGERNE PAA ØLAND.

Han udtaler sin Beklagelse over, at Indbyggernes Adfærd har nødsaget ham til mod sit Ønske at behandle dem som Fjender. Skylden herfor maa de tilskrive sig selv², ligesom det ogsaa vil afhænge af dem selv, hvorledes de herefter blive behandlede.

2 Wennlig helsenn forsent met gud. Wijde maa y, menige bønder och almue, som paa Ølant erre, att etthers elende och skade gjør kong. maytt. till Danmarck, mynn alder naadigste herre, ond(!), som y well sielffuer haffuer forstaid vdaff hans kong. maytt. egitt breff, som ieg etther till

¹ «Den svenske Bark», Navnet paa et dansk Orlogsskib.

² Ikke egenhændig.

forn till sendt haffuer¹. Ieg haffuer och saa adwarit etther etthers skade mett min skriffuelse, och gjør thett oss alle ond (!), att wij erre trengde till att gjøre etther saadant skade, thij att adwarsell och formaning haffuer intid kunditt hiulpitt hoss etther, oc y erre sielffue wore witnessbyrd, att mand haffuer forskonit etther vdij fiord och nu thend heele sommer, och end nu gierne haffde forskonit etther, ther som y sielffue haffde willid. Mens epfftherdij att wij formercker, att ingen skonsell eller warsell känd hielpe hoss etther, och nogen aff etther haffuer werit mett att røffue och brende vdij Blekon och ther mett begynt etthers egitt skade och forderff, ther forre will ieg paa høgmelte kong. maytt. till Danmarcks, myn alder naadigste herris, wegne, tissligist paa alles woris egne wegne were vndskyllid vdij thenne etthers skade och forderff, och y mett ingen skeell kunde haffue oss her y att beskyldede vden etther sielffue, och huem y ellers wille etc. Och y haffuer thett nu sielffuer her epffther at wolle, huilckid y helst haffue wille, gaffn eller skade etc., thij wij acter att handle mett etther, lijge som wij finder aff etther och y forskyller etc. Her weed y att retthe etther epffther. Befalendis etther gud etc. Aff kong. maytt. till Danmarcks orloffs flode onssdagen thend 27 septemb. anno dominij lxiiij.

Kopi, vedlagt det følgende Brev.

Nr. 110.

6. Oktbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Han melder, hvorledes han har ladet hæрге og brænde paa Øland i flere Dage og haft Sammenstød med svenske Krigsfolk. Han har

¹ Med sit Brev af 25. Juni (trykt ovfr. som Nr. 68) sendte Herluf Trolle en Henvendelse fra Kongen til Ølænderne. — Nærværende Brev skrev Herluf Trolle, efter at Ølands Indbygges fjendtlige Adfærd havde foranlediget ham til at hæрге og brænde paa Øen, hvorom han selv fortæller i det følgende Brev til Kongen.

derefter forladt Øland og er efter en meget stormfuld Sejlads, der har medtaget Admiralskibet stærkt, ankommen under Bornholm. Erik Lykke sendes med nærmere mundtlig Besked til Kongen. Han tilraader Kongen at bevidne sin Deltagelse i Anledning af Kejser Ferdinands Død. Gaar i Forbøn for Julius von Sara, der har gjort sig skyldig i Drab.

Etthers kong. maytt. myn gandske vnderdanige och plictige tro tyeniste nu och altijd forsend met wor herre etc.¹ Giffuer ieg etthers kong. maytt. ydmygeliggenn till kiende, att thend 21 septembris gick ieg till segels met

¹ Imellem Herluf Trolles Brev til Kongen af 7. Septbr. og nærværende Brev har han tilsendt Kongen et eller flere Breve, der nu fattes. Thi undervejs paa den Rejse, som Kongen under 10. Septbr. havde meddelt Herluf Trolle, at han agtede at foretage til Slesvig og Holsten (jvfr. ovfr. S. 264), lod han fra Antvorskov udfærdige flere Breve, som henholde sig til nu ikke tilstedeværende Meddelelser fra Herluf Trolle. Med det første af disse Breve, dat. 21. Septbr., stilet til det hjemmeladne Raad, sender Kongen Breve fra Herluf Trolle og Krigskommissærerne og paalægger Raadet at overveje Indholdet og erklære sig derover samt tilskrive Admiralen og Kommissærerne om Resultatet af Overvejelsen. Samme Dag er dateret et Brev til Mogens Gyldenstjerne, hvori Kongen med Hensyn til, at Herluf Trolle har begjæret at faa at vide, hvor længe han skal blive i Søen, udtaler, at han ikke anser det for raadeligt, at Flaaden løber i Havn før Mortensdag, da Fjenden ellers let kunde benytte sig af Flaadens Fraværelse. «Som fornævnte Vor Admiral og formelder om Vort Skib Fortuna, da ere Vi efter hans Betænkende til Sinds det igjen at lade forfærdige og udfly, og efterdi det længe haver tjent, var det det samme Skib større Ære, at det døde ærlig for sine Fjender, end det skulde ophugges paa Landet; thi bede Vi eder og begjære, at strax det kommer i Havnen, at I da lader det forlosse, og efterdi Jacob Bagge haver tilbudet sig at ville det bese og gjøre derom den Undervisning, at det endnu skulde kunne flyes og færdiggjøres, saa at det udi 10 eller 20 Aar mue bruges, Os og Riget til Tjeneste, da bede Vi eder og begjære, at I lader fornævnte Jacob Bagge det besigte og derom siden forfare hans Anslag og Mening.» Kongen paalægger derhos Mogens Gyldenstjerne at drage Omsorg for, at Skibet bliver forsvarligt istandsat, saa at det i hvert Fald kan holde i 4 Aar eller saa længe den Fejde varer. Det tredje Brev fra Antvorskov er skrevet 22. Septbr. til Herluf Trolle, der har meldt, at han skikker Fortuna hjem og derhos gjør en Forbøn for Skibet. Kongen skriver i den Anledning, at han har paalagt Mogens Gyldenstjerne at lade Skibet istandsætte. Kongen udtaler Ønsket om, at Flaaden bliver i Søen til Mortensdag,

etthers kong. maytt. orloffs flode och kom till Ølandt thend 22 dag septemb., och strax mett thett samme wij lod ancker falle, satte wij folckid y land, epffther som wij till fornn haffde beslutid vnder Borringholm etc. Otthe Rudt¹ waar deris øffuerste, Packmor² hans lutenampt, och opreyste siuff fenicker, begynde strax att brende fredagen³, loffuerdagen, sondagen, mandagen och tijssdagenn till epffther middagen, att wij fick folckid till skjibs om afftenenn. Och bleff ther aff brent alt thend beste partt aff Ølandt till en kircke, heder Rønnested etc.⁴ Ther bleff skickid nogen suade⁵ rytther fra Kalmar och anditt folck paa Ølandt till vndsetning etc.⁶, huilcke icke wilde giffue seg vdi sletten, mend altid holde seg vdi skouffuen y deris fordeell, dog kom wore nogitt y handell mett them, och ther bleff en femten eller sextenn aff wore hageskytther och thend lybske profooss etc. Paa thend suendskis sijde bleff och well saa mange aff deris rytthere, ther bleff och tho theris forere etc., som siuntis att were nogitt. Huem de wore, weed wij icke, fordijsaa wij fick ingenn fanger etc. De dreffue och bort aff weyenn fee och queg, quinder och børnn, saa at

---

men overlader forøvrigt Afgjørelsen af dette Spørgsmaal til Admiralen. Naar han ikke længer kan blive ude, skal han lade en Del af Smaaskibene blive i Søen under Peder Huitfeldts Kommando for at have Tilsyn med, at Tilførsel ikke gjøres Svenskerne. Hvis Herluf Trolle synes det, kan Nattergalen være blandt de Skibe, der blive ude. I en Efterskrift henstiller Kongen til Admiralen at forsøge at sætte Ild paa den svenske Flaade, hvis han ikke kan komme i Kamp med den. (Tegn. ov. alle Lande VIII. 132—36).

¹ Otte Rud, Chef paa «Byens Løve».

² Mikkel Packmohr, en tydsk Landsknægt-Høvedsmand, † 1566 (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 293; 2. R. I. 522 f., 526, 550). Formodentlig hørte han til en tydsk Adelslægt (Kneschke, Allg. Deutsches Adelslex. VII. 31).

³ Den 22. September.

⁴ Om Udstrækningen af Ølands Hærgning er det oplyst, at der ved Ødelæggelsen i 1564 og Aaret forud var afbrændt 370 Gaarde. (Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 500).

⁵ c: Eskadroner.

⁶ Jvfr. Histor. Bibliotek VI. 495.

mand aldrij kunde bekomme ett menniske vden tho bønder, som føye beskied wijste att giøre, thennom sende ieg till Øland igien, ther wij drog fra landit, och skreff thennom till paa Ølandt, som thenne copie indholder, som ieg nu sender etthers kong. maytt.¹ Y onssdags² gick wij till segels fra Ølandt och laa bij y søenn wor kaass att Boringholm, thij weritt waar oss vdiij mod. Mellom fredagenn och loffuerdagen om natten³ kom oss en stor forferdelig storm paa aff sudwest, saa att wij icke kunde holle søen, mens bleffue skjilde att, och huer haffde nock att hielpe sieg sielff. Ieg och femten aff dij andere skjib kom ind vdiij Kalmar sundt och satte for aff skier, ther haffue wij hollid thett nu y thenne storm etc. Mandagenn thend 2 octobris erre wij gangen til segels y gudtz raffnn och satt wor kaass att Boringholm, huor ieg acter mett gudtz hielp, att etthers kong. maytt. flode skall samblis vdijgienn etc. Tijssdagenn kom wij her vnder Boringholm och funde Fortune her for oss att haffue huggitt sin stormast vdaff etc. Om natten kom oss stor storm paa och haffuer alstedtz warit, saa att wij haffuer maa rijde sijden for top och tauffuell⁴. Och epfftherdij att mand icke kand all leyligheden saa beskiedeligenn skriffue, ther forre haffuer ieg afferdigett erlig och welbyrdig mand Erich Lycke⁵ mett nogen artickler till ethers kong. maytt, och hand mundligen kand beretthe etthers kong. maytt. all leyligheed etc. Gud almechtigste giffue etthers kong. maytt. att leffue gud behagelig mett stor lycke och seyerwinding offuer alle etthers kong. maytt. fyender och vwenner, och gud hand giffue etthers kong. maytt. lycke och saligheed bode till siell och lijff, amen. Aff etthers kong. maytt. amyrrall skjib Lybske

¹ Trykt ovfr. som Nr. 109.

² Den 27. September.

³ Natten mellem den 29. og 30. September.

⁴ Ride for Top og Tavl, drive hid og did for Vinden.

⁵ Erik Lykke, Chef paa «Jægeren».

Cristopher¹ fredagen thend vj octob. anno dominij lxiij
vnder Borringholm etc.

Etthers kong. maytt.

vnderdanige, tro tyenere

5 Herloff Trolle.

[Paa en løs Seddel:]

Huor som att keyserlige mtt. er død, som thett siiges²,
thaa waare thett gott, att etthers kong. mtt. som en wen
mett thett førsthe sennde tiill thennd romske koneng³ thett
att beklage epther thennd vijss oc wonne, som ther hører
tiill. Thett kand komme, att etthe[r]s kong. mtt. kand haffue
ther gaffn aff, oc waare fyender skaade, thij wanner ere gode
att haffue, geffue the icke megit, thaa vnde the gott allige-
will. Ieg tuiller icke, att andere pothentatther skjicker ioo
tiill romsker k. mtt., ther fore er thett gott, att etthers kong.
mtt. icke er thend sisthe⁴.

[Paa et løst Blad:]

Aller naadigste herre oc koning, giffuer ieg etthers
kong. maytt. gandske vnderdanigenn till kiende, att Iulius
von Sara, Powell von Sares broder, haffde bud till meg, att
hand haffde att tale mett meg, ther hand motte komme
vbehindrit till meg oc fra meg, tha wille hand komme,
huilckid ieg icke wijste att necte hannum. Oc ther hand
kom till meg, gaff hand till kiende, att hand waar kommen

¹ Ifølge de kronologiske Optegnelser i Danske Saml. 2. R. II. 191 løb Fortuna, da det var skudt fordærvet, hjem til Kjøbenhavn 21. Septbr. og Lybske Christoffer — hvis Chef var Hans Lauritsen Baden — blev Admiralskib; men ifølge nærværende Brev var Fortuna ved Flaaden endnu den 3. Oktober.

² Kejser Ferdinand I var død 25. Juli.

³ Kejser Ferdinand efterfulgtes af sin Søn Maximilian II, der siden 1562 var romersk Konge.

⁴ Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm og Caspar Paslich vare i Slutningen af August affærdigede i en diplomatisk Sendelse til flere tydske Fyrster, bl. a. til Kejseren; de ankom til Wien 24. Oktbr. (Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 504).

vdij skade och slagitt en anden vdij hiell och werett ther nochsom forarsagitt till, och begierede hand aff meg, att ieg wille skriffue etthers kong. maytt., och hand gandske vnderdanigligen och ydmygeligen beder, att etthers kong. maytt. will were hannum en naadig och gunstig herre, och hand beder om naade for gudtz skjld, thett etthers kong. maytt. wille och hielpe hannum till thett beste hoss slect och wenner¹.

Udskrift: Høgbarenn forste, stormechtigste herre, herr Frederich den anden, mett gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konnig, hertug vdij Slesswijgk, Holstein, Stormarn och Dittmerskenn, greffue vdij Oldenborgk och Delmenhorst, myn aller naadigste herr och k. vnderdanigen.

Orig. med Spor af Segl i Rigsarkivet. Brevet har Paategning om at være modtaget i Flensborg den 23. Oktbr. 1564.

---

¹ Julius von Sara, der formodentlig gjorde Tjeneste i Hæren, synes at have rømt fra denne for at undgaa Følgerne af et Drab; om hans Ankomst til Flaaden fortæller den ovfr. S. 244 omtalte Frants Gyldenstjerne i et Brev til sin Fader, dat. Fortunen under Borringholm 13. Septbr. 1564, at en af Flaadens Pinker optog ham under Blekinge og bragte ham ud til Admiralskibet; for at undgaa at blive gjenkjendt havde han afraget sit Skjæg; Herluf Trolle tog ham til Side og sendte strax Bud efter hans Broder Poul, som tog ham med sig ombord paa «Krabaten»; «dette gik saa stille af, at jeg kan ikke skrive eder det vist til, hvad han haver bedrevet; I kunne det bedre forfare, end jeg det kan skrive; dog hørte jeg vel af Julius, at han sagde, at han var tvungen til det, han maatte gjøre» (Orig. i Rigsark., Adelsbreve XXVII. 64). Hans Skovgaard skriver senere til Mogens Gyldenstjerne fra Antvorskov 21. Septbr., at det er Kongen kjær, at Julius v. Sara er kommen af Vejen, og at Hs. Majestæt saa gjerne, at han begav sig enten hjem eller til et andet trygt Sted, som hans Broder vidste Besked med; naar han blot er af Vejen, vil han ikke kunne naas af den dræbtes Slægtninge (Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I).

HERLUF TROLLE TIL HANS SKOVGAARD.

Flaaden har nu for Storm og Mangel paa Ankere maattet søge hjem til Kjøbenhavn. Han bifalder Raadets Beslutning om at hjemsende Mandskabet, der er i høj Grad medtaget af Mangel, Kulde og Sygdom, og udtaler sin Bekymring for, hvorledes Flaaden skal blive udrustet til næste Aar. Beder Skovgaard om at udvirke en Befaling til Sveder Ketting om at optage de Ankere, Flaaden har mistet under Bornholm. Han er Kongen i høj Grad taknemmelig for hans Naade imod Birgitte Gjõe, og beder Skovgaard ved Lejlighed udtale dette for Kongen.

Kere bole, gud hand geffue thig lycke oc salighed oc beuare thig y thenne farlige tijd. Ther ieg kand tyenne thig y nogre maade, thaa' gjør ieg thett gerne. Kerre bole, ieg er nu komen her y haffnen mit kong. mtt. skiff¹. Stor storm oc trang for acker oc tug dreff oss hiem. Gud, som all æren tiill hører, ham wære loff, for att hand haffuer beuarit oss y storm oc all farlighed. Nu ieg komer hiid, thaa haffuer raadit shett for gott, att mand forløffuede thetthe vdbuds folck. Thett er och storligen (!), thij the ære nagen² oc forfrossen oc haffuer intit att købe for kleder eller huad thom giores behoff. Raadit sher oc for gott ann, att mand forløffuer tesse skeffs hoffuitz mendt for thenne farlige tijd oc siugdum, her er. Her er icke gott att ware lenge, vden hand er testercker aff natur. Wiiltu geffue kong. mtt. thette tiill kennde, om hans kong. mtt. taller ther nogit om.³ Ieg frijcter, huorledis att kong. mtt. skall faa synne skeff vd redt paa for aaritt, huo thaa leffuer. Ther for will thett att (!) haffue en anden gang till land, end her tiill skeed er.

Kere bole, vij møste fule acker⁴ vnder Boringholm, oc thett stod oss icke tiill at faa thom alle op, thij talde ieg

¹ Ifølge de i Danske Saml. 2. R. II. 191 trykte! Optegnelser ankom Flaaden for Kjøbenhavn 13. Oktober.

² ɔ: nøgen.

³ Hans Skovgaard ledsagede som øverste Sekretær Kongen paa den ovfr. S. 264 omtalte Rejse til Hertugdømmerne.

⁴ Vij møste fule acker, vi mistede alle Ankrene.

mit Sueder Ketting, oc hand loffuede att lade tage thom op. Ther som att kong. mtt. wille nu screffue ham tiill, atth hand mit flid ville lade opsøge, hues ancker ther kunde fjndis vnder landit, atthe kunde bleffue bergitt, thaa sker thett saa migit tess flitterligen, oc thv wilt sende mig breff-uit. Kere bole, ieg kand icke screffue thend store gunst oc naade, som kong. mtt., myn alder naadigste herre, haffer beuist myn Bijrgitthe. Gud belønne hans kong. mtt. thett oc alt hans kong. mtt. gunst oc naade¹. Ieg beder thig gerne, att naar thv komer ther tiill mit, att hans kong. mtt. taller om Bijrgitthe eller mig, attv thaa vilt ydmygeligen betacke hans kong. mtt. for sadan hans kong. mtt. dyd, gunst oc naade. Gud belønit oc regere hans kong. mtt.

Kere bole oc fren[de], huad thv karft haffue tyeneste aff, gjør ieg gerne. Gud ware altiit mit thig. Gior will oc syg alle gode cantzelij broder mange gode netther paa myne vegne. Ex Kobenhaffn mandagen thend 16 octobris mdlxiiij.

Herloff Trolle, tyn bole.

Udskrift: Myn kere frende, bole och ganske gode wen, Hans Škoffgardt, kong. mtt. secretarijo wenligen.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Indkomne Breve til Oversekretærerne 1563—1660. Brevet har Paategning om at være modtaget i Flensborg den 23. Oktbr.

Nr. 112.

5. Decbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han meddeler, hvilke Sager Kongen har forelagt Raadet til Forhandling i Nyborg. Hofmesteren er ankommen dertil, ligeledes Greven

¹ Hvad der her sigtes til, vides ikke; Kongen havde ganske vist i dette Aar forlenet Fru Birgitte med Kapelgaard (Kildebrønde Sogn, Tune Herred; nu to meget store Bøndergaarde), men Brevet herom er alt udstedt 12. Marts (Reg. ov. alle Lande VIII. 325 f. Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 94).

af Schwarzburg. Kongen har bifaldet, at der i Kronens Skove hugges Tømmer til Flaaden, saavel i Sjælland som i Skaane. Om U'dskrivning af Skibsfolk til Flaaden i Danmark og Norge.

Mijn ganske wenlige helssen och kerlige tack sigelsse for alt gott, huilkiitt ieg oc altiid gernne fortyene wiill. Kerre her Magnus, ganske gode wen, her er intit, ieg nu paa thenne tijd kand screffue, thij her er end inngen beslutt[n]g giortt.' Hoffmester kom hiid først y dag¹. Artickell er oss fore geffuen:

1. Om greffuen att forloffue eller ey. 2. Huo feltt herre skall wære y hans stedt.² 3. Huo øffuersthe skall

¹ Da Kongen var paa Hjemreisen fra sin ovfr. S. 264 omtalte Hyldingsrejse til Slesvig, blev han ved den i Sjælland grasserende Pest hindret i at komme til Hovedstaden og tog Ophold i Nyborg, hvorfra Kongebreve ere udstedte i Tiden fra 4. Novbr. til 27. Decbr. (jvfr. Mansa, Bidr. til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. i Danmark S. 190 ff.). Ifølge Optegnelserne i Danske Saml. 2. R. II. 191 holdtes Herredag i Nyborg fra 1. til 10. Decbr., til hvilken dog ikke noget almindeligt Tilsigelsesbrev ses at være udstedt; derimod findes særlige Opfordringer til enkelte af Rigsraaderne om at indfinde sig; saaledes skriver Kongen fra Flensborg 24. Oktbr. til Mogens Gyldenstjerne: «Vider, at som I skriver Os til og formelder om Vore Orlogsskibe, da have Vi til Os forskrevet Vor Admiral, Os elskd. Herluf Trolle; med hannem ville Vi ydermere derom tale og alting beraadslaa» (Tegn. ov. alle Lande VIII. 147), og under 15. Novbr. skriver Kongen fra Nyborg til Raadet i Kjøbenhavn, at Johan Friis, Hr. Otte Krumpen og Børge Trolle skulle begive sig til Nyborg og at der skal skrives til Hofmesteren, Hr. Ejler Hardenberg, om at gjøre dem Følgeskab til Nyborg (anf. St. 156).

² Spørgsmaalet om Afskedigelse af Grev Gynther af Schwarzburg og om Udnævnelse af hans Eftermand, hvilket af Herluf Trolle nævnes først blandt de «Artikler», om hvilke Kongen forhandlede med Rigsraadet, var foranlediget ved den stigende Misfornøjelse med hans svage og langsomme Krigsførelse; Resultatet af Forhandlingerne blev, at han afskedigedes og drog af Landet, «dog ikke slet aftakket» hedder det i det følgende Brev (se ndfr. S. 291); til Feltøverste i hans Sted blev under 14. Decbr. udnævnt den alt tidligere dertil udsete gamle Rigsmarsk Hr. Otte Krumpen, der dog aldrig kom til at rykke i Felten; han døde 1569 i sit 96de Aar (Hist. Tidsskr. V. 429 ff.; 5. R. V. 309 ff.).

wære offuer the danske vdbuds mend¹. 4. Om ther skall giørres nogitt tog y Suerrige vtj vynthther². 6³. Om pendinge tiill thetthe krigs folck⁴. 7. Om prouiantt tiill skjiben⁵. 8. Om Sundit att slutthe⁶. Gud alme[c]tiste hand

- ¹ Under 18. Novbr. havde Kongen fra Nyborg tilskrevet Mogens Gyldenstjerne med Opfordring til at betænke, hvilken Adelsmand der kunde beskikkes til Øverste over det danske Krigsfolk; i Kongebrev af 10. Decb. omtales det, at Frants Brockenhuus (jvfr. ovfr. S. 212 f.) er forordineret til Øverste over de danske Knægte, saa hans Udnævnelse dertil maa være falden ved denne Tid (Tegn. ov. alle Lande VIII. 157, 171; jvfr. Brev af s. D. fra Hans Skovgaard til Mogens Gyldenstjerne, Orig. i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I).
- ² Hvad Kongen og Raadet har besluttet om dette Punkt, vides ikke; der blev i hvert Fald Intet af et Indfald i Sverige i denne Vinter, da de tyske Troppers Ustyrlighed og Pengemangelen vare tilstrækkelige Hindringer for ethvert større Krigsforetagende i den første Del af Aaret 1565 (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 312 ff.).
- ³ Skal være 5, ligesom de to paafølgende Numere skulle være 6 og 7, i Stedet for 7 og 8.
- ⁴ Kongen havde 20. Novbr. tilskrevet Raadet paa Kjøbenhavns Slot om at overveje, hvorledes Penge kunde tilvejebringes til de danske Ryttere i Skaane, der havde stor Brøst for Penge (Tegn. ov. alle Lande VIII. 159), og efter Herredagens Slutning udgik Breve til Domkirkerne, Kapitlerne og Kjøbstæderne om Udredelse af meget betydelige Skatter i Penge til at betale Krigsfolket med; af Kjøbstæderne alene udskreves c. 125,000 Daler, der skulde erlægges inden 13. Januar (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 275 f.). Ved Pantsætning af store Len lykkedes det derhos Kongen at rejse endnu større Summer (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 314, 370 ff., jvfr. Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 515).
- ⁵ Den 15. Decbr. udgik, samtidig med de ovfr. anførte Skattebreve, Paalæg om Udredelse af en Madskat til Flaadens Udrustning (Secher, anf. Skr. I. 275); en Del af de Penge, der indkom ved Krongodsernes Pantsætning, skulde anvendes til Flaadens Forsyning med Proviandt (Tegn. ov. alle Lande VIII. 191); 14. Jan. 1565 fik Lensmændene Brev om Gryn at lade male og Eddike at bestille til Flaadens Forsyning (anf. St. 206).
- ⁶ Om den Plan at tilslutte Sundet for at forebygge Tilførsel til Sverige blev ingen endelig Bestemmelse taget under Forhandlingerne i Nyborg; thi i et Brev fra Slutn. af Decbr. 1564 til Børge Trolle, Holger Rosenkrantz, Peder Bille, Herluf Trolle og Sten Rosenparre (indført i Registranten mellem Breve af 25. og 27. Decbr., Tegn. ov. alle Lande VIII. 194) paalægger Kongen dem at overtænke Sagen, hvorom han har talt med Kansleren Johan Friis, og ved samme Tid (28. Decbr.) tilskriver Kongen Magistraten i Danzig,

giffue oss the beste raad, vij haffuer thett storligen behoff. Kerre her Magnus, om thend dell, thw screff mig tiill om, atthv haffude tald mit her Otthe om hans embede att talle om alles waares leylighed, thaa siunis mig, att vden att ther dreffues paa aff ander, thaa bleffuer thett end tiillbage. Gud wære waar hielp, som hand well kandt.

Greffuen kom hiid y gaar, y dag waar hand kong. mtt. tiill ords, mens ieg waar ther icke hoss. Intit haffuer ieg heller hørdt ther aff.

Ieg haffuer nu tald mit kong. mtt. om thend besteling mit skijben, som Chrestopher Mageson¹ fick mig screfftt paa, som hand will silff haffuer sagt thig, huad brøst ther er. Saa haffuer ieg end nu ingen besked fangit, vden kong. mtt. er tiill freds, atther maa huggis kner oc indholt² eller andere tømer paa alle kong. mtt. skouue y Sieland, y huor the ligge. Ther wiill ieg sende thig kong. mtt. breff om mit thett første. Wiiltw wil giøre oc bestelle ther om, huad thv kandt. Item om the bielker y Skanne sagde hans kong. mtt. att wiille forordinere en vogen mester, som skall drage ther offuer mit hans kong. mtt. egne heste, en viij vogne, att fore belker fraa Herritsvad³ oc tiill Helsingborig. Huad thett kand forslaa, faar mand att shee⁴.

at det er hans Agt til næste Foraar at lukke Øresund for Sejladsen, hvis Krigen varer saa længe (Lengnich, Gesch. der Preussischen Lande II, Docum. S. 146 f.). Et Par Maaneder ind i det nye Aar blev Planen udført; thi 12. Marts underretter Kongen Herluf Trolle om, at Sundet er tilsluttet (Tegn. ov. alle Lande VIII. 240 ff.); men allerede i Juni blev det, som Følge af Pression fra Nederlandene, atter aabnet (Histor. Bibl., utg. af Silfverstolpe, VI. 534). Forøvrigt var der allerede i Foraaret 1565 gjort forskellige Undtagelser med Hensyn til Forbudet mod at passere Sundet (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 282, 284).

¹ Christoffer Mogensen Hardingmand, jvfr. ovfr. S. 273.

² o: Knæer og Indholt, forskjelligt Skibstømmer.

³ Herrisvad Kloster, 4 Mil Øst for Helsingborg, efter Reformationen et Len.

⁴ Allerede 18. Novbr. havde flere Lensmænd faaet Befaling til at lade hugge Skibstømmer i Lenenes Skove (Tegn. ov. alle Lande VIII. 157); det Brev, denne Sag angaaende, som Herluf Trolle nu lover at sende Mogens Gyldenstjerne, udgik virkelig næste Dag, 6. Decbr.,

Kerre [*her*] Magnus, ieg haffuer nu screff[*uit*] Chrestopher Magesson tiill, att hand wiill screffue mig tiill besked, [huor] mange bodsmend som ther kand forscreffues aff huertt len y Nørge, oc om hand ther ved nogen naffnkyndig skepper eller styre mend, som mand kunde faa att bruge, thaa wiille ieg oc forskaffue breffue till thom oc tiill lensmenden, atthe forskaffer saa mange bodsmend, som Chrestopher kand thencke, att huer len kand tolle. Oc beder ieg thig gernne, attv will raade ham oc mig her y, oc thv vilt screffue mig tiill¹. Kerre her Magnus, huor som att ieg kand tijenne thig, thaa gjør ieg thett ganske gerne. Bijrge Trolle, Holger Rosenkrantz², Peder Bille³ lader sye thig mange gode netther. Gud hand ware altiid mit thig oc beuare thig will fraa alt ontt y thenne farlige tijd⁴, amen. Ex Nyboriig tjsdagen thend 5 decembris mdlxiiij.

Herloff Trolle.

og heri skriver Kongen til Statholderen, at han ønsker, at der i Kronens Skove og Klosterskovene i Sjælland bliver hugget 2000 Knæer og andet Skibstømmer; han skal derfor strax affærdige Tømmermænd til Skovene (anf. St. 167 f.). Senere hen skriver Kongen fra Antvorskov 2. Jan. 1565 til Herluf Trolle, at, da der skal ligge meget Skibstømmer hugget paa Herrisvad Klosters Skove og paa Vejene mellem Herrisvad og Helsingborg, ønsker han, at det snarest med Blokvogne bliver ført ned til Stranden (anf. St. 197).

¹ Under 14. Jan. 1565 udgik fra Sorø Kongebreve til Lensmændene i Norge om at udskrive Baadsmænd og til Kjøbstæderne i Danmark om at stille Baadsmænd, Skippere, Styrmand og Skibstømmermænd til Flaaden; ogsaa norske Kjøbstæder og visse danske Len stillede Søfolk til Flaaden (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 279). — Med Hensyn til Herluf Trolles Ytringer i dette Brev om Christoffer Mogensen Hardingmand, der synes at have været hans fortrolige i Sager angaaende Flaadens Udrustning, kan bemærkes, at Kongen i et Brev af 16. Decbr. (Tegn. ov. alle Lande VIII. 183) fra Nyborg til Lensmanden paa Bergenhus, Christiern Munk, skriver: Som du melder om Christoffer Mogensen, da kunne Vi hannem ikke ombære (?: undvære). Han har vistnok i det Hele staaet Herluf Trolle nær; thi den sidste Dag, denne levede, lod han Chr. Mogensen kalde til sig (Niels Hemmingsens Ligprædiken over Herluf Trolle).

² Holger Rosenkrantz til Boller og Rosenvold, Rigsraad, f. 1517, † 1575, Enkemand efter Birgitte Gjøs Søsterdatter Mette Krognos (Hist. Tidsskr. 5. R. VI.).

³ Rigsraaden Peder Bille (jvfr. ovfr. S. 105).

⁴ Han sigter her til den grasserende Pest.

Udskrift¹: Erligh och welbiurdig mand, herr Magnus Gyldenstjerne till Stiernholm etc., ridder, kong. maytt. stadtholder paa Kiobennhaffnn, min besynderlige gode wenn gandske wenligen till skreffuit.

Egenhænd. Orig. med Spor af Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 8. Decbr.

Nr. 113.

15. Decbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Sammen med flere Rigsraader skulde han have været til Mønstring i Skaane, men de ere blevne opholdte. Jørgen von Holle og Daniel Rantzau ere indtrufne. Forskjellige højere Officerer ere blevne udnævnte. Alt gaar for øvrigt saare langsomt. Han har foredraget Kongen Indholdet af Mogens Gyldenstjernes Breve; venter snart at kunne rejse til Mønstring. Greven af Schwarzburg og Jørgen von Holle drage ud af Landet. Jørgen Rosenkrantz er kommen tilbage fra Wien. Udtaler sin Bekymring for Fremtiden.

Mijn wenlige oc kerlige helssen altid forsendt mit waar herre. Kerre her Magnus, ganske gode wen, gud hand beuare theg y thenne farlige tiid oc att leffue gud behagelegen. Kerre her Magnus, Holger Rosenkrantz, Peder Bille, Sthen Rosenspaarre oc ieg waare tiill sagde, att vij skulle haffue warit offuer och munsterit the knectther, nar the haffde foid the iij monitz betaling². Nu haffuer vij ware(!) nogit opholden, huor for wed ieg icke, saa lenge att Jorgen v. Holl oc Danell³ ere nu komen. Hues her nu y will

¹ Næppe egenhændig.

² Krigskommissærerne fik 11. Decbr. Brev om, at Kongen havde affærdiget de nævnte 4 Rigsraader at rejse til Skaane for at mønstre de tydske Landsknægte (Tegn. ov. alle Lande VIII. 178). Mønstringen fandt dog først Sted i Januar 1565 (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 311 f.).

³ Den tydske Landsknægt-Øverste Jørgen von Holle (jvfr. ovfr. S. 109) og Daniel Rantzau, der — uagtet Hr. Otte Krumpens Udnævnelse til Feltøverste — inden 6. Febr. 1565 blev den virkelige Øverste (Hist. Tidsskr. 5. R. V. 312).

handlis, geffuer leyligheden etc. Frands Brockenhuss er ouest(!) for thett danske krigs folck¹, Euertt Bill hans luttenantt², Loduig Mu[n]ck³ oc nogen flere till hoffuitz-mend, ieg wed thom icke alle. Frands haffuer self optegnit them, hand begerer att haffue mit sig. Alting gaar saare langsomp tiill. Saa langt tijsdagen⁴.

Her Otthe haffuer beuilgit att ware feltt herre, epther som hans embede⁵ vdkreffuer. Huor thett bleffuer forhandlit mit greffuen, er end nu intit vest om. Alting gaar langsompt tiill, gud hielpe oss will. Kere her Magnus, ieg haffuer fangit thwenne tynne screffuelsser oc the breffue oc registher ther hoss, som thv sennde mig, oc ieg haffuer mit flijld lest thom for kong. mtt. oc tald mit raadit om alle ærynder om Iens Kaas, Bahuss⁶ oc Westersøen⁷. Wij haffuer och alle nocksom geffuit landens leylighed och waar formøge tiill kennde. Huad fortrostrni[n]g eller reddning kand ieg intit screffue om, mens will selff sye thig, forste gud wiill, wij fynndes. Holger Rosenkrantz, Per Bille, Sthen oc ieg komer nu ofuuer mit thett førsthe⁸. Thett er nu be-

¹ Jvfr. det foregaaende Brev.

² Evert Bild Nielsen til Ravnholt, † 1567 som Rigsraad og Admiral (Danmarks Adels Aarvog 1888 S. 70).

³ Om Ludvig Munk jvfr. ovfr. S. 176.

⁴ Den 12. Decbr.

⁵ Nemlig som Rigsmarsk.

⁶ Jens Kaas Nielsen til Gudumlund, † 1578 (Personalhist. Tidsskr. V. 8) var Slotsherre paa Elfsborg, der i Septbr. 1563 var indtagen af de danske; Slottet blev senere haardt trængt af Svenskerne, der maaske allerede paa den Tid, da dette Brev er skrevet, havde lagt sig for Elfsborg og Baahus; i Begyndelsen af Januar 1565 vides de med Sikkerhed at have indtaget en saadan Stilling (Histor. Bibl., utg. af Silfverstolpe, VI. 500, 511).

⁷ Hvad der sigtes til med Ærinder om Vestersøen, der betegner alle andre danske Farvande end Østersøen, vides ikke.

⁸ Herluf Trolle er vistnok afrejst fra Fyen 19. Decbr.; thi i et under denne Datum udstedt Kongebrev til Kansler Johan Friis meddeler Kongen, at han med Herluf Trolle sender ham det kongelige Signet til Brug ved Udstedelsen af Gjældsbeviser til dem, der laane Kongen Penge. Brevet er dateret fra Eskebjerg (nu Scheelenborg, Bjerger Herred), et Krongods under Nyborg Len og paa denne Tid Kongens jævnlige Opholdssted (Tegn. ov. alle Lande VIII. 191).

uilgit aff øffuersthen, att mand skall munstere. Iorgen von Holl haffuer forloff att drage aff landit paa nogen tiid¹.

Greffuen drager oc aff landit, dog icke slett aff tackit². Iorgen Rosenkrantz kom hijd y gaar fraa keysseren³. Kong. mtt. haffuer end nu icke hørtt ham, intit haffuer ieg heller hørtt aff hans verff. Kere her Magnus, ieg kand icke screffue, huor sielsomt oc vnderligt som thett sher vd mit oss, oc ingen ather thett. Gud for syn godhed skyll beskerme oc beuare oss will fraa all vlycke oc ont, amen. Kere her Magnus, huor ieg kand tyene thig, giør ieg ganske gerne. Gud hand beuare thig will y thenne farlige tiid, amen. Ex Nyborig fredagen thend 15 decembres mdlxiiij.

Herloff Trolle.

Kære her Magnus, lader Bijrge Trolle, Holger Rosenkrantz, Peder Bille, Sthen Rosensparre sye thig mange gode netther. Gud ware altiid mit thig.

Udskrift⁴: Erliig, welbiurdiig mannd, her Mangnus Gulstenierne tiill Stiernholm, riitther, kong^e. maitt. statholder paa Kiøbinhaffnn, myn besynderlig gandsche gode wen, wenligen tiillschreffuidtt.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I. Brevet har Paategning om at være modtaget den 19. Decbr.

Nr. 114.

20. Decbr. 1564.

HERLUF SKAVE TIL HERLUF TROLLE.

Han meddeler, hvorledes han heldig har afslaet de svenskes Anfald paa Throndhjem, og beklager sig over Landsknægtenes Gjenstridighed.

¹ Jørgen von Holle fik sin Afsked med store Gaver og lovede snarest at vende tilbage og lade sig bruge i Krigen; han kom imidlertid ikke igjen, men sendte skriftlig Undskyldning til Kongen, at han kunde ikke komme (Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 303).

² Ogsaa Greven af Schwarzburg drog bort med store Gaver; heller ikke han vendte mere tilbage (anf. Skr. II. 302 f.).

³ Jvfr. ovfr. S. 281.

⁴ Ikke egenhændig.

Wenlig, kierliig helsenn nu och altiid forsenndt metth vor herre. Kierre Harloff Trolle, farsøstersønn¹ och sønderliigh guode wenn, betacker ieg deg kierliig och giernne formøggiid erre och gott, som thu miigh altiid giortt och beuist haffuer, huylckiitt iegh giernne aff mynn ringge macktt forskylle oc forthienne viill y hues maade, ieg kandth. Kiere Herloff, giffuer ieg deg venliigen tiill kiende, atti suenske haffuer giortt indfald hier vdi denne landz ortt, och kam dy offuer fielliid then første dag december och optog vor vagtt, saa droge the strax iiliigin her for byenn mett ett stortt antaell kriidzfolck (!) tiill oss thenn fierde dag december, disliigiste belagde dy och slottiid same tiid. Sanctj Nicolaij dag² holtv vy skermydssiill mett fienderne, och dy strax mett dett samme mett deriis weldiig houb stormede dy tiill skandsserne tiill oss, och møste møggiid folck paa bode siider same dag, dogh, gud verre loffuiid, beholtv vy byenn och slottiid, saa thett inthett bleff att skade, och var vy denom icke stercke nock, att vy kunde same tiid forfølge och leffuere denom nogin slactting. Och var dy suenske xj fenicker, och haffuer vy forfariid aff hues fangger, som vy haffuer foiid, atti var vj tusind sterck. Item tho natter thier ephther drouge thy aff deris legger y deriis slagorden och paa veyen tiill bage igien, och huor dy drogge frem tha affbrende dy slett for fod bode preste-gaarde [*och*] bøndergaarde, altt thett, ther var y weyenn, . . .

¹ Herluf Skave til Eskildstrup, † 1583 som Landsdommer i Sjælland og Skoleherre paa Herlufsholm, var en Søn af Mourits Skave til Eskildstrup, hvis Søster Kirsten var Moder til Herluf Trolle (Marmor Dan. I. 206 f. Melchior, Efterr. om Herlufsholm S. 96 f.). Efterat Svenskerne i Begyndelsen af 1564 havde gjort sig til Herrer over Trøndelagen, der dog i Maj blev tilbageerobret, sendtes Herluf Skave med 3 Orlogsskibe og to Faner Knægte til Norge, men ankom imidlertid først til Throndhjem, efterat Svenskerne vare forjagne. Herluf Skave blev snart efter forlenet med Stenvigsholm i Stjørdalen og tilbageslog i Decbr. 1564 heldig det Angreb paa Trøndelagen, som Svenskerne paany forsøgte med en Styrke af 6000 Mand under Mats Tørne og som han her har skildret (Hist. Bibl., utg. af Silfverstolpe, VI. 498 f. Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 110 ff.).

² Den 6. Decbr.

och togge dy mett denom, och bleff ther mestin partin iiii kierckesogner affbrentt dier, som dy røctte tiill bagge. Saa drog Hans Offesen¹ mett nogin flere aff kong^e. mait^{tt}. fogder mett ett taell folck ephther denom tiill siøess mett baade, strax dy saa denom kome, droge dy suenske tiill fieldz illigin och lode deriiss ord saa staa, att dy viille kome igien mett dett første. Och er bønderne aff den forskreckiillsse flux fraa meg dragiid. Thett gud forbyude, om nogiid paa kommer, er her saare liidiitt folck forhandenn. Kiere Herloff, maa thu och viide, atthe knecktte, som ygien leffuendis er, viille slett forlobbe oss, thy deriis aar var nu vde xiiij dage for iuell, saa thu aldriig kand tro then plagge, ieg haffuer hafftt mett denom, før ieg motte loffue denom monitz sold paa iij monitter, tiill ieg faar kong. matt. vyllie att viide her om, och er saa møgiid vbilliig mett deriis monitz sold, saa ieg haffuer werre mett denom ind mett fiendernne, før ieg kunde faa stiilliid denom tiill freds, som Iacob Wintz² siiger och skaall bestaa³, att hand aldriig haffuer handliid mett saa moduilliigt folck⁴. Hans kong^e. mait^{tt}. ramer vell sielff tiill mett denom⁵, nar dy kommer dier neder, thy viille nu slett haffue deris egin viillie. Kiere

¹ Hans Offesen Rød til Fosen, Lensmand paa Bakke Kloster ved Thronhjem, † vistnok 1599 (Norske Rigsreg. I. 423, III. 586. Personalhist. Tidsskr. V. 262, Stamtv.).

² Jacob Windtz, Høvedsmand for den Afdeling Landsknægte, der vare sendte til Norge (jvfr. ovfr. S. 156).

³ ∴ vedgaa.

⁴ Under 14. Oktbr. havde Kongen tilskrevet Herluf Skave og Jacob Windtz om endelig at formaa Knægtene, der havde ladet sig mærke med, at de, naar deres Aar var ude, ikke længere vilde tjene for Aarspendinge, mest fordi de ikke kunde faa noget tilkjøbs for Klippingemønten, hvormed de lønnedes, til vedblivende at tjene (Norske Rigsreg. I. 437); 29. Novbr. indberettede Herluf Skave til Kongen, at han havde lovet dem 3 Maaneders Sold, hvilket Kongen bifaldt i Skrivelse af 5. Jan. 1565 med Paalæg om fremdeles at handle med Knægtene om at forblive paa Maanedssold, da de ikke kunde undværes (anf. Skr. I. 444 f.).

⁵ Rammer vel selv til med dem, ∴ behandler dem vel efter eget Tykke.

Herloff, y alle the maade [ieg] kand thienne deg vdj aff mynn formoue, viill iegh altiid gantzke giernne giøre. Her mett viill ieg nu och altiid haffue deg gud almectiste beffalindis, beendis ieg deg giernne, atthu viille vell giøre och helsse dynn kiere høstru och iomfrur mett mange m guode netther paa myne vegne. Ex Trundhem [*th*]en xx dag december mdlxiiiij.

Harluff Skaffue.

Udskrift: Erlliig och welbyrdiig mand Harloff Trolle tiill Herloffsholm, kong^e. mait. omeraell, mynn kiere far-søstersønn och sønderliig guode ven, gantzke venliigin tiillskreffuidtt.

Orig. med Segl i Rigsark., Adelsbreve LVII. 99. Et Hjørne af Brevet er afrevet.

Nr. 115.

26. Decbr. 1564.

HERLUF TROLLE TIL HANS SKOVGAARD.

Han fremsender en af ham og flere Rigsraader opsat Betænkning om Udskrivningen af Krigsfolk, hvilken ønskes snarest sat i Værk. Hvis Jørgen Bille ikke vil overtage Blekinge og Lister Len, haaber han, at Kongen vil overdrage det til en anden. Endvidere vedlægger han en Opskrift om de blekingske Bønders Andragende om Hjælp og Forslag om deres Skytters Anvendelse i Krigen. Han har gjort Skridt til paa egen Bekostning at hverve 400 af dem til Grændsevagt. Pesten bortriver adskillige i Sorø-Egnen, hvilket han beder meddelt Kongen.

Kere Hans, frennde, bole oc gode wen, huad som thv kand haffue tjeneste oc gott aff, giør ieg altiid gernne. Kere Hans, geffuer ieg thig venligen tiill kennde, att Bijrge Trolle, Holger Rosenkrantz, Peder Bille, Sten oc flere aff raadit haffuer bedit mig screffue thig tiill wortt betencke om krigs folck att sende offuer tiill Skanne mit thett første, attw fremdelis vilt geffue kong. mtt. tiill kende. Saa senneder ieg thig her inde lucht en optegnelse paa therres oc

mit betencke¹, oc tyckis oss gott att ware, att thett gaar for sig mit thett alder første møgeligt er. Thett wore gott, att huer iiij^c mand haffude syn hoffuitzma[n]d, oc huelke som icke kunde selffue formaa att fly sig verge, att lensmenden thaa flyr thom rør oc degen. Kong. mtt. fi[n]nder will raad tiill hoffuitzmende(!). Saa ma[n]ge, som vij kunde thencke, haffuer vij an tegnit.

Om thett følge breff, kong. mtt. sende oss tiill Iorgen Bille om Blekung och Lijster, thaa wed vij icke, om Iorgen Bille skall wille thage sig thett offuer, epther thij att lenit er øde oc forderffuit, oc er ingen vnderholding. Ther som hand icke wiill, thaa maa ther en anden till for ett ord oc naffn skyld, om kong. mtt. thaa will geffue oss fulmacht att handle mit en anden, huo mand kand faa ther tiill².

The tho blekingske bønnder, som waar hoss kong. mtt. paa thend blekungske almoges vegne, the kom tiill oss oc begerde, att vij wille høre thom oc sijden geffue kong. mtt. leyligheden tiill kende. Oc sender ieg thig therres frempsetthe opscreffuit³. Ieg haffuer oc faid thend enne bonde nogen pendinge paa handen, att hand skall antage nogen aff the blekyngske skøtther oc aff the suenske skøtther y kong. mtt. tyeneste. Ieg haffuer oc send en karll ved naffn Lasse Ystid⁴ mit same bleky[n]gske bonder, oc ieg haffuer faaid ham ett thvsendt marck aff myne egne pendinge, att hand skall antage en iiij^c skøtther oc bleffue ther oppe paa grentzen att forwaare grenssen. Same Lasse Ysted haffuer tyentt vnder knecten y xvj aar oc er well kend y Suerrige.

Kere bole, ieg haffude mit bud y Sor att lade forfaare, om thett dør ther nogit om kring, thaa formercker ieg, att thett dør ther nogit, som thett oc gjør fast alle vegne her

¹ Trykt som Bilag 1.

² Jørgen Bille Eskesen til Ellinge og Valden, † 1601, blev 1568 forlenet med Sølvitsborg Len; et saadant Følgebrev som det her omtalte, hvorefter han allerede 1564 overtog Lenet, medens det var i Fjendens Vold, findes ikke i Kancelliregistranterne.

³ Trykt som Bilag 2.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 150 f.

y landit¹. Oc sender ieg thig ett breff, som abbeden² haffuer screffuit mig tiill. Kere bolle, giff kong. mtt. thette till kende oc screff mig tiill mit thetthe budt. Myn Bijrgitthe oc hendis iomffruer lader sye thig ma[n]ge gode netther. Her mit thig gud befalendis. Ex Herloffsholm anden dagen Chresti fødzill mdlxv.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erliig oc welbijrdig mand Hans Skowgardt, kong. mtt. secretario, myn kere frende, bole och gode wen, wenligen till screffuit.

Egenhænd. Orig med Segl i Rigsark., Indkomne Breve til Danske Kancelli og Indlæg til Registranterne 1551—1565.

[BILAG I.]

Byrge Trolle,
Holger Rosenkrantz,
Peder Bille,
Herloff Trolle,

Steen Rosenspar mett flere aff raadett seer thett for gaat och raad-sompt ahn, eptther thenne tidsens leyligheed, att kong. maytt. paa thett ny mett thett aller første mueligt er lader vdneffne och vdskriffue ett merckeligt antall krigsfolck, att ther strax breffue vdgaar till huert leen, epffther som thett er taxeritt for, at leenssmanden mett hoffuidtzmanden vdneffner gode werafftige karle aff bønder sønner, pebersuene, tye-niste drenge, en werende karle³, som ther till duelige erre. Och skall ingen were ther frij forre, ther duelig er, y huor hand findis, vnder-tagit the, som vgedags (!) giørre⁴. Och the, som vdskreffne och vdneffnde bliffuer, skulle strax rette seg eptther att vdga och ryste seg mett de beste klæder och werier, ther hand kand aff sted komme, ett got rør och degenn eller och ett anditt gaat werie, och att hoffuidtzmanden strax opretther fennicken och holler thennom vdij skick och ordning. Naar som the vddrager, tha will kong. maytt. forsørge thennom mett

¹ Hans Skovgaard, der var hos Kongen, har formodentlig bedet Herluf Trolle meddele ham, om der i Sorø-Egnen døde mange af Pesten. Allerede i de første Dage af Januar 1565 befandt Kongen sig i Antvorskov og Sorø.

² Hr. Oluf Lauritsen Karsemose, † 1565 (Løffler, Gravmonumenterne i Sorø Kirke S. 10); hans Brev findes nu ikke vedlagt.

³ d: end værende Karle, Ungkarle.

⁴ Nemlig Adelens Ugedagstjenere.

vnderholdning eller en tilbørlig besolding, huor the sielffue skulle holle thennom mett etc ¹.

Item ett anditt breff till huer thend, ther høffuidtzmand skall were, att hand retther seg epffther att were hoffuidtzmand offuer iij^c mand, som skall vdtagis aff N leen. Att hoffuidtzmanden ther forre drager till leenssmanden och mett leenssmanden vdtager och vdneffner gode werafftige, duelijske karle, saa att thett gaar rett till vden gaffue och wild², och att hand strax opretther fennickenn och holler ther klart mantals register paa, och att leenssmanden andworder høffuidtzmanden klart register paa thesse, dissiligste paa the, som forre erre vdgiorrt, paa thett att mand kand wijde att fijsde them, naar nogen bortt løber etc. Och att hoffuidtzmanden retther seg epffther att lade seg bruge mett same folck y mod rijgens fyender etc. ³.

Item ett passborth⁴ till huer høffuidtzmand, att leenssmendenne forskaffer thennom natt leger, huor de drager frem, huert y sitt leenn, och vnderholding mett gengerd⁵ och frij ferger offuer fere steedt etc⁶.

Item ett kong. maytt. breff till alle thennom, som seg kiende frij och frelse erre och icke forre vdscreffne erre, att the och giore thennom rede mett hest och harnisk⁷.

Bag paa⁸: Folck att vdscreffue.

[BILAG 2.]

Thruels Hannssen aff Hiillarstrup⁹ oc Kar Klodde aff Forkierla¹⁰, som ware nedersende aff Bleginge att giiffue konge.

¹ Den 4. Jan. 1565 udgik Kongebrev, hvorved udskreves over 12000 Knægte af Lenene (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 278).

² ɔ: Gunst.

³ Kongebreve af dette Indhold udgik ligeledes 4. Jan. 1565 (Tegn. ov. alle Lande VIII. 198 f.).

⁴ ɔ: Pas.

⁵ Gjengjerd, en Afgift af Penge eller Naturalier, som af Bønderne bragtes sammen til et af Øvrigheden bestemt Sted for at bruges ved Vedkommendes Ankomst til Stedet.

⁶ Med endnu et Brev af 4. Jan til Lensmændene om Udskrivningen af Knægtene sender Kongen dem «Pasbord, at samme Folk skulle fange Færdelse paa Vejen» (anf. St.).

⁷ Saadant Brev udgik til forskjellige Adelsmænd 30. Decbr. 1564 (anf. St. VIII. 193).

⁸ Med Herluf Trolles Haand.

⁹ Dette Sted kjendes ikke; maaske menes Hellerød (nu Hellaryd), Bregne Herred, Sølvitsborg Len.

¹⁰ Forkjerle (nu Förkärle), Medelstad Herred, Sølvitsborg Len.

mate. menige mandtzs nød oc trang tiill kiende, haffue thette epherskreffne beklagit oc berett for Biirge Throlle, Hollger Rosenkrantz, Peder Biille, Herloff Throlle oc Stenn Rosennspare thendt 23 decembris a^o 64:

Først beklagede the, att theriiss gaarde ware brende oc theriis goetz oc bering thenum roffuit oc fraa thagenn oc mestparten mandkiønid ihiellslagit, saa att the baade ere huswiild, biering løss oc ther tiill mett hosbondløss, thij the haffuer ingenn hosbond eller hoffuid for thenum, ther the kunde klage theriss nødt fore eller søge hielp, trøst oc raad hoss etc. Och begiere ther for vnderdanligst, att mand wiille betencke theriss nødt oc ramme theriss gaffnn oc bestandt etc.¹

Ther nest beretthe the, att thendt thiidt konge. mate. krigsfolk drog op for Kallmarnn², tha ware ther enn stor partt aff the blegingske knechte, som tilbødt siig oc wiille haff(!) giiffuit siig tiill krigsfolkitt oc fult the tycke schouffue op, att krigsfolkit skulle ingenn skade haffue liid vd mett wegenn, oc meenthe atthe wiille ennd wiidere haff vdrert nogitt oc giortt fienderne skade end thett andit krigsfolk etc. Menns krigsfolkid forachte thenom oc wiille icke haffue thenum mett. Ther mett bleffue samme Blegings knechte hieme oc wuillige etc. Oc haffde samme knechte tiillfornn tho gange slagit the suenske fraa Lyckaa³ etc. Att mand ther fore wiille handle om samme bleginske knechte, atthe kunde komme vdij konge. mate. thienist, thij thett er duelige oc forwogenn karle, saa mange som end nu igienn ere etc.

Fremdelis beretthe the, atther end nu skulle findis vdij Blegung ett hundredt mand eller mere weragtige oc duelige krigsfolk, som tiillfornn haffuer giortt the suenske stor skade oc affbreck, oc somme aff thenum er født vdij Suerig, oc somme haffuer tient lang tiidt vdij Suerig oc wiide all leylighed vd[ij] Suerig baade vdij skouffuer oc andere stetz. Oc meenthe, atther som thette folk finge it hoffuid for thenum oc nogenn bistand aff konge. mate. enthenn mett peninge eller andenn

¹ Blekinge var i Sommeren 1564 erobret af Svenskerne, der huserede frygteligt i Landet; hen paa Efteraaret maatte de dog igjen rømme det for den fremtrængende danske Styrke (Hist. Bibl., utg. af Silfverstolpe VI. 491 ff.). Ved Kongebreve af 20. Decbr. 1564 og 2. Jan. 1565 fik Bønderne i Blekinge betydelige Privilegier for atter at komme paa Fode (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 277 f.).

² I Septbr. og Oktbr. 1565 (Histor. Bibliotek VI. 493 f.).

³ Der har staaet Rodneby, men Navnet er rettet med Herluf Trolles Haand til Lyckaa. Lykaa i Blekinge indtoges 24. Aug. 1564 af Svenskerne; formodentlig har Slotsherren Knud Hardenberg under Belejringen benyttet de her nævnte blekingske Knægte imod Fjenden.

vnderholding, skulle the end nu dagliigen forstercke thenom oc ware grentzenn oc giøre fienderne stor skade etc.

Sameledis berethe the, att konnig Eriick haffuer thiitt baade schreffuit thenum tiill oc sentt thenum bud mett nogenn aff theriiss egenn folk (som hand haffde fangne oc lodt thenum neder igienn), atther som the wiille gaa tiill haande oc suærie hanum, tha wiille handt giiffue these blekynske krigsfolck¹ fred oc felighed² oc giiffue bønderne schonssell oc früst sex eller otthe aar oc were theris herre och forsuar etc. Mens the haffuer thett ingelunde wiild wedtage, mens wiille staa theriiss herre konge bij oc woffue hoss hanss kong^e. mat^e. baade liiff oc goetz, som the oc giortt haffuer, oc begiere ther tiill vnderdanigst hielp oc bistanndt etc.

Item berette the, atthe haffue forfarit, atthe suenskis annslag er thiisse, att naar the formercker, atthe danske giiffue thenum innd vdij Sueriige, tha skall mennige mandt were reist oc falle the danske ann paa alle siider vdij schoffuene, oc hues the icke kunde slaa thenum tiilbage mett magt, agter the att neder falle vdij Danmarck paa enn andenn ortt att roffue, mörde oc brende, atthe vdij saa maade kunde drage the danske tiilbage oc ther mett vexere³ krigsfolkit, atthe ther offuer skulle bliiffue kiede oc vwiillige etc. Menns ther som thette folk, som vdij Bleging er, finge it hoffuid for thenum oc nogenn vndsetning, meenn the, atthe well wiille holle thenum vde paa thenndt ortt oc ther tiill mett giøre thenum stor affbreck oc skade, thij the wiide ther tiill all lantzenns leylighed etc.

Item beretther the, atthe haffuer tald mett nogenn aff the suenske bønnder oc forstaatit aff thenum, atthe giernne wiille gaa kong^e. mat^e. tiilhaande oc staa hanss kong^e. mat^e. bij emodt fiennernne, menns the befrocter thenum oc inthit thor begynnde, vdenn the saae thend magt, ther thenum kunde forsware oc wiille bliiffue hoss thenum, atthe kunde bliiffue beskyttitt vnnder hannss kong. mat., ellers thore the icke for frøct skyld gaa hanss kong^e. mat^e. tiilhaande.

Bag paa⁴: The blekungske bønders berettni[n]g etc.

Nr. 116.

1565.

Optegnelse af Herluf Trolle om Breve, der skulle udfærdiges til Otte Brahe angaaende Udskrivningen af Mandskab til Flaaden⁵.

¹ De to sidste Ord ere tilføjede i Marginen af Herluf Trolle.

² ∴ Sikkerhed, Lejde.

³ ∴ plage.

⁴ Med Herluf Trolles Haand.

⁵ Denne Optegnelse, der formentlig har været bestemt for Sekretæren

Ett breff tiill Otthe Brade¹ om thwenne skepper vtj Alborg wed naffn Frands Klyne oc Mortthen Fusth.

Sammeledis att ther skall end nu fynndis gode bods-mend paa the fiske leyer Nyffue oc Løstør², att Otthe Braade ther fore end nu vdscreffuer the mesthe oc uiligsthe bods mend, oc søkarlle, ther kand fyndis, oc strax forskycker thennom hiid mit thett førsthe.

Herloff Trolle.

Orig. i Rigsarkivet.

Nr. 117.

25. Jan. 1565.

HERLUF TROLLE TIL BORGMESTER OG RAAD I THISTED.

Han meddeler dem, at de Borgere, der have været udskrevne til Krigstjeneste, ere pligtige at svare til de dem medgivne Harnisker og Vaaben.

Wenlig, kierlig helsenn altid forsend met wor herre. Kierre wenner, giffuer ieg etther wenligen till kiende, at som y skriffuer meg till om etthers harnisk oc werie, som etthers mett borgere haffuer hafft paa kong. maytt. vdbodtz reyse, oc y endnu icke haffuer faat same harnisk oc werier vdij gien aff thennom, saa giffuer ieg etther wenligen till kiende, att the same vdbudtz mend erre plictige till att fly etther same harniske oc werier vdij gien eller oc saa staa etther till retthe for same harniske, saa the kommer till stede vdij gien etc.³ Kierre wenner, hues ieg kand giøre, ther y kand haffue gaat aff, giør ieg altid gierne etc.

Hans Skovgaard, synes at være affattet efter 14. Jan. 1565, da der blev udskrevet Baadsmænd, Skippere, Styrmand og Skibstømmermænd til Flaaden (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 279); i Kancelliregistranterne findes dog ingen Breve indførte til Otte Brahe med det her angivne Indhold.

¹ Rigsraad Otte Brahe Tygesen, f. 1518, † 1571, Lensmand paa Aalborghus.

² Fiskerlejerne Nibe, Hornum Herred, og Løgstør, Slet Herred, laa begge under Aalborg Len.

³ De Krigsfolk, som bleve udskrevne i Byerne, mødte rustede paa Byernes Bekostning (Nyt hist. Tidsskr. I. 189 ff.).

Her mett etther gud befaendis etc. Ex Kiobenhaffns slod
taarssdagen thend 25 ianuarij Anno 64¹.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erlige oc welfornumfstige mend borgemesther
och raad vdij Tijsted, mine besynderlige gode wenner, wen-
ligen till skreffuitt.

Orig. med Segl i Rigsark., Topogr. Saml., Thisted Nr. 9.

Nr. 118.

20. Febr. 1565.

GREGERS ULFSTAND TIL HERLUF TROLLE.

Om forskjellige Mageskifter, han dels har gjort, dels ønsker at
gjøre med Herluf Trolle, hvis Gods i Vendsyssel det er ham meget
magtpaaliggende at erhverve sig.

8   7²

Myn ganske venliigh helssen altidth forsendtt mett
vor herre. Kiare Herloffh Throlle, besynderliig gode ven,
bettacker iegh eder ganske høgeliigen och gerne for altt
gott, som y migh stedse giortt och beuist haffuer, huilckit y
skulle altidtt fynde mig ganske godttuilligen thett hos
eder att forskylle och forthiene vdi alle dhy maade, y migh
till sigendis vorder, vdaff myn ryngne magth³. Kiare Herloff

¹ Den 25. Jan. 1564 var ikke en Torsdag, men en Onsdag. Derimod var den 25. Jan. 1565 en Torsdag. Jeg antager, at Aarstallet er fejl-skrrevet og at Brevet bør henføres til sidstnævnte Aar. Af Thisted blev der nemlig, ligesom af Landets andre Kjøbstæder, først ved Kongebrev af 22. Marts 1564 udskrevet værgagtige Karle (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 676).

² Disse Tal skulle maaske betyde «Hjælp Gud», idet Brevskriveren i Stedet for Bogstaverne H. G. har sat deres Numer i Alfabetet.

³ Gregers Truidsen Ulfstand til Torup, Barsebæk og Gl. Estrup, — Broder til de ovfr. S. 140 omtalte Brødre Jens og Niels Truidsen og til Ide Ulfstand. der var gift med Birgitte Gjøes Broder Falk — gjorde Tjeneste i Hæren og blev i Slaget ved Svarteraa 20. Oktbr. 1565 tagen tilfange af Svenskerne; i Febr. 1566 fik han med flere

Throlle, giffuer ieg eder venligen att vidhe, att ieg her vdi Malmø haffuer anamytt eders scriffuelse mett eders thiener Peder Scriffuer oc eders gode meningh ieg vell forstaytt haffuer om disse mageskifte, som er gangen y mellom eders kiare hustru fru Berette oc myn kiare hustru y begis voris fraa verelse, desligist om disse mageskifte, som ieg selff gjorde y Kobenhaffn mett eders kiare hustru, oc ieg icke kunde fry¹ eder samme gotz. Ffor same orsag skyldt er dhett bestandis bleffuen, oc der vdt offuer haffuer begis voris kiare hustruer giortt et mageskifte paa nogit gotts y Vensøsell oc Sielandt paa it tocke² paa begis voris gode behagh, till gud ville, att vy selff komme tiill stede y landith yghen. Kiare Herloff, oc der hos sender y mig eders thiener Peder Scriffuer oc it magesk[if]te breff paa dise thuende gorde y Sielandt oc Vensøsell³, att ieg

---

andre Fanger Orlov paa tre Maaneder for at drage til Danmark og underhandle om Fangernes Udveksling; da deres Hverv imidlertid ikke lykkedes, maatte de efter deres Forpligtelse vende tilbage til Fangenskabets, hvorfra Gregers Truidsen først udløstes i Decbr. 1568 (Hist. Tidsskr. 5. R. II. 618 f., 633). Han døde 12. Jan. 1582; gift med Karen Banner, † 1611, Datter af Erik Banner til Asdal og Mette Rosenkrantz (Danmarks Adels Aarbog 1885 S. 49).

¹ ɔ: fri, et give til fri Raadighed.

² ɔ: paa et Tykke, d. v. s. foreløbig, ikke endelig.

³ Ved Brevet ligger et Ark Papir med Herluf Trolles Paategning: Greers Vlstandt gods hand bijuder mig tiil maglav; dette Papir indeholder en Fortegnelse over Afgifterne af 2 Gaarde i Gummersmark (Bjeverskov Sogn og Herred), som Gregers Ulfstand tilbyder Herluf for dennes fire Gaarde i Vendsyssel; skulde der udkræves mere, tilbyder han en Gaard i Snodstrup, Ølstykke Herred. Paa et andet Papir findes Opgjørelse over Herlufs Gods i Vendsyssel, hvilket bl. a. var blevet udlagt Birgitte Gjøe paa det Skifte, der 22. Marts 1560 holdtes paa Gunderslevholm efter hendes Broder Eskild (Rigsark., Topograf. Saml., Herlufsholm Nr. 3) — nemlig to Gaarde i Vodskov (Hammer Sogn, Kjær Herred), en Gaard i Sønderlev (Skallerup Sogn, Vennebjerg Herred), en Gaard i Skjørpindhede (Tolne Sogn, Horns Herred) og en Gaard i Tamholt (Volstrup Sogn, Dronninglund Herred) — og Gregers Truidsens Gods, der kunde mageskiftes derimod, nemlig to enstede (ɔ: enlige) Gaarde i Paarup (Tune Herred), en Gaard i Snodstrup, en Gaard i Nyrup i Voldborg Herred og en Gaard i Nørre Hyllinge i samme Herred.

ville dhett besegle, oc siden ville y forvnde mig dhett andeth gotz y Vensøsell for nog[e]n anden for fyllist oc vederlag for nogen anden(!), saa kan ieg eder icke fultacke oc eders kiare hustru, ieg haffuer iu steds dhett altiit bode aff eder oc hyne dhett(!) beffunden. Kiare Herloff, saa vill ieg her mett giffue eder venligen att yidhe, att ieg icke kan besegle dhett breff paa disse thuende garde, orsag fordi myn kiare hustru er icke her tiillstede, men ieg ventter hynne hydt huer dag mett gudz hielp, oc er myn venligh bøn tiill eder nu som tiillfor[n], att vy maatte bekomme samme eders gotz tiilhobe y Vensøsell¹, der for haffuer ieg giortt mig stor skode² for den gardt y Porup, som ieg nocksom vill beuisse mett Sten Rosenspare, paa dhett ieg ville vnde eder nogitt, som gott vaar oc eder kunde ocsaa lige beleglit. Ieg haffuer giffuit oc tagit samme gotz y syskenskiifte huer iij β grott for it Sielandts pd. korn oc der tiill tagit gotz y Hallandt aff Sten yghen oc der tiill mett tagit peninge aff Sten for nogit, som Sten Rosenspare icke haffde saa rynges gotz att giffue mig y ghen, dog var dhett icke vden viij eller x skeper korn paa att gøre³. Kiare Herloff, saa haffuer ieg giortt megit her tiill, paa dhett ieg ville gerne haft eders gotz y Vensøsell, besynderlig den gardt y Vodtskou, dhy andre haffuer ieg icke stortt behoff, men dog vill ieg icke begerit, vden dhy føls adt, thy ieg vedt, att huem dhett(!) skall haffue dhett enne, han skall haffue dhett andit mett, dhett vaar eder icke heller andit att

¹ Gregers Ulfstand ejede vistnok Høgholt, Horns Herred i Vendsyssel (Secher, Danske Herregaarde X: Høgholt), hvilket forklarer hans Lyst til at samle Gods i denne Landsdel; hans Enke skriver sig «til Høgholt».

² Der kan her, ligesom den følgende Side Linie 7, næppe læses andet end «Skode», der vistnok er en Fejlskrift for Skade.

³ Det synes heraf at fremgaa, at Paarupgaardene ere blevne Gregers Ulfstand udlagte ved særlig Anstrengelse fra hans Side paa Skiftet af en Arv, hvori baade han og Sten Rosensparre vare lodtagne; det var da vistnok Arvelodder, som tilkom deres Hustruer (Karen Banner og Mette Rosenkrantz Olufsdatter), der vare Sødskendebørn.

rode, oc vill ieg en nu fly eder en godt gordt y Snolleloff¹ y samme herit, Parup y legir, hartt vedt Roskill, oc huadt dhaa eder beløber mere, vill ieg mett guds [hielp] vell bekomme att lige mere vdt, saa ieg skall gøre eder godt fyllist bode eyndom oc rentte, oc thror ieg eder ocsaa vell, att y erre icke vider begerindis, thy skall dhett ontt vere, dhaa kan y bedre tolle oc lide en rynge skode, en ieg kan². Kiare Herloff, saa vill ieg nu lade altyng bestaa, men ieg vill gøre mytt beste oc bruge ven og vens ven tiillit att fange forloff att drage selff offuer tiill eder mett thett allerføste oc dhaa gør it tiill en endeligh ende mett eder, saa y skall tacke mig got, oc y alle dhy made, ieg kan thiene eder heller eders kiare hustru, vill ieg fyndis redobon och godt-uilligen vdi alle dhy madhe, y mig tiill sigendis vorder, vdaff myn rynge magth. Och vill her mett haffue bode eder og eders kiare hustru den alsomegtiste gud beffalendis. Datum Malmø neste sondag effter fastelagns sønndag anno domini mdlxv.

Greers
Vlstandth.

Udskrift: Erlige och velbyrdiighe mandth Herloff Throlle tiill Herloffsholm, vor allernodiste herris øffuerste amirall, myn besynderlig gode ven, venligen sendis thette breff vdij egen hondth.

Orig. med Segl i Herlufsholms Arkiv.

¹ Snoldelev, Tune Herred.

² Gregers Ulfstand benyttede sin Orlov fra Fangenskabet i Sverige til at bringe sit Mageskifte i Orden, og 5. April 1566 er det Mageskiftet brev udstedt i Kjøbenhavn, hvorved Birgitte Gjøe overdrager ham en Gaard og et Boel i Vodskov, en Gaard i Skjørpinghede, en Gaard i Sønderlev og en Gaard i Tamholt: til Gjængjæld udlægger Gregers Ulfstand følgende sjællandske Gods til Fru Birgitte: to Gaarde i Paarup, en Gaard i Snoldelev, en Gaard i Gjørsløv og en Gaard i Nørre Hyllinge (Boesen, Herluf Trolles Levnet og Bedrifter S. 155—58). De to Gaarde i Paarup kunne endnu paavises,

Nr. 119.

4. Marts 1563.

HERLUF TROLLE TIL BORGMESTER OG RAAD PAA SKAGEN.

Han paaminder dem indtrængende om i rette Tid at stille de af Byen udskrevne Søfolk og Soldater.

Wenliig helsenn nw och altiid forsenndt med vor herre. Kierre wenner, som ether vel fortæncker, ath y for nogenn tiid siidenn haffuer fangitt kong. maytt. schriffuelsse om skypper, styrmentd och bodzmentd ath wdschriffue aff ethers by, ath dy skulle vere her tiill stede nw medfaste søndag¹ wdenn forsømilss, thii beder ieg ether paa høgmelthe kong. maytt. vegne, athj fremskycker samme skypper, styrmentd och bodzmentd, saa ath dy wisseliigenn er her tiill stede samme tiidt wdenn all forsømmilss, ther liiger kong. maytt. och riigitt stoertt mact paa. Sammeledis som y och haffuer fangitt kong. maytt. schriffuelsse om krigss folck, badskier, piber och tromslager, tha beder ieg ether paa kong^e. maytt. wegne, ath y aldelis rether ether ephther ath samme krigss folck och wisseliigenn erre her tiill stede thenndt søndag næst ephther paaske, saa ath altt thett søfarende folck er her thiill stede medfaste, som forschreffuitt staar, och altt krigss folckitt qwasimodogenitj søndag, som er thenn 29 aprilis, wforsømith². Ther med skeer kong. maytts. vilge, och ieg for min personn gierne forskylle vill. Her med ether gud befalendis. Ex Kiobenehaffn thenn 4 martij aar mdlxv etc.

Herloff Trolle.

forsaavidt som de nu danne Hovedgaarden Gjeddeshal, oprettet 1672 af Kansler Holger Vind (Pontoppidan, Danske Atlas II. 373. Secher, Danske Herregaarde XV: Gjeddeshal).

¹ Den 1. April. — Under 14. Jan. var der udgaet Missive til Kjøbstæderne over alt Riget om hver at udrede et vist Antal Baadsmænd, Skipper, Styrmand og Skibstømmermænd og inden en vis Frist sende dem til Kjøbenhavn til Herluf Trolle (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 279).

² Noget Kongebrev til Skagen om at stille Krigsfolk findes ikke for dette Aar; derimod var det ved den almindelige Udskrivning af Kjøbstæderne af 22. Marts 1564 paalagt Byen at stille 15 værgagtige Karle (Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 676).

Udskrift: Erlig och welfornumstiig menndt, borgemester och raadt paa Skauffuenn, min sønderliig goede venner, venliigenn tiill schreffuit.

Orig. med Spor af Segl i Universitetsbibl., Additam., Fol. Nr. 19.

Nr. 120.

20. Marts 1565.

JØRGEN ROSENKRANTZ TIL HERLUF TROLLE.

Han har efter Kongens Befaling udskrevet 400 Karle i Kalø Len, blandt hvilke 130 ere søvante. Desforuden har Skibshøvedsmanden Jørgen Grøn udtaget Mandskab i Grenaa og Æbeltoft. Saasnart Vinden bliver gunstig, sender han Mandskabet til Kjøbenhavn. Han vedlægger en Fortegnelse over Folkene.

Venlig helssen altiitd forsendt mett wor herre. Kiere Herløff Trolle, sønderlig gode wen, ieg betacker teg gantz wenligen oc gierne for alt gott, thw meg beuist haffuer, huilkett ieg altiitd will befindis godwilligen tiill att forskylle. Och giffuer teg wenligen tiilkende, att ieg haffuer fangitt thin skriffuelse, vdi huilken thw est begerindis, att ieg wille forskicke hues bodtzmendt, ssom ieg effter ko. matt. min naadiste herris befaling haffuer ladett vdskriffue her i lennitt¹, att the kunde were i Køpenhaffn inden midfaste førstkomendis². Saa will ieg icke forholle teg, att ieg effter ko. matt. befaling haffuer laditt vdskriffue iiii^c karle, ssom skall brugis emodt kon. matt. oc rigens fiender oc Albrett Maltissen³ skall framføre, eblantt huilke ther findis j^c oc xxx perssoner, ther gode søekarle ere oc ere wantt tiill søes

¹ Kalø Len, som Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm indehavde fra 1563 til sin Død 1596 (Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1513—1596 S. 44). De Breve, der udgik til Lensmænd om at udskrive Søfolk, findes ikke i Kancelliregistranten (jvfr. Secher, Forordninger, Recesser osv. 1558—1660 I. 279).

² Den 1. April.

³ Albret Maltesen Viffert til Møllerup, levede endnu 1586 (K. Hansen, Danske Ridderborge, 1876, S. 209 f.).

paa smaa skib. Om the kunde tienne tiill bodtzmendt paa orlogs skib, wedt ieg icke. Dog ere ther nogen faa eblantt, ssom tiilforn haffuer weritt paa kon. matt. skib oc seglitt for bodtzmendt. Ther for vden kommer her oc nogen aff Grindo¹ oc Ebeltofft, ssom Iørgen Grøn² haffuer ther vdtagen paa ko. matt. wegne. Tisse for^{ne} folck skall ieg forsikke tiill Sielandt, thette første børen blesser. Sender ieg teg oc itt register paa for^{ne} bodtzmendt, att thw ther effter kandt rette teg oc vdtage aff them, huilke teg behager. Och hues teg tiill ere, willie oc kertt er, gør ieg altiit gantz gierne. Will her mett befale teg then almectigste gud, handt beskøtte oc beskerme teg fra all waæde oc vløcke oc vnde teg løcke oc seyer emodt ko. matt. oc rigens fiender. Aff Kalløø then 20 martij aar 1565.

Iørgen Rossenkrantz.

Udskrift: Erlig oc welbyrdig mandt Herløff Trolle tiill Herløffsholm, myn sønderlig gode wenn, wenligen tiilskreffuitt.

Orig. med Segl i Rigsark., Indkomne Breve til forskjellige højere Embedsmænd 1539—88.

Nr. 121.

14. Maj 1565.

JENS BILLE TIL HERLUF TROLLE.

Han meddeler, at Størsteparten af det Malt, hvoraf han efter Kongens Ordre skulde lade brygge Øl til Flaaden, alt ifjor er anvendt; af Tønder til Flaaden har han ikke flere. Han skildrer den store Nød, der hersker paa Gulland, og beder Herluf Trolle virke til, at Slottet Visborg forsynes med Korn m. m. Om nogle svenske Skibe, der ere løbne ind til Kolberg.

¹ ∴ Grenaa.

² Om Skibshøvedsmanden Jørgen Grøn jvfr. S. 176.

. . . wennliig thacksiigelssse for alth ærre oc gott, som thu
 mig altiit giortt oc beuist haffuer, for huilchitt thu schalt
 altiit finnde mig ganntze goduilliig thiil att forschilde mett
 thiig wdj alle the maade, ieg wed, thiig thil wille eller
 guoede kannnd werre. Kiere her Herloff, giffuer ieg diig
 wennliigen att wiide, att ieg fick konn. maytt. schriffuelsse,
 som thu mig thil hannde skiichte, belanngennde att ieg
 schulle laade brygge wdaff wynnther wanndith¹ aff huess
 malth oc homble, som konn. maytt. haffde hiid skichitt, thil
 konn. maytt. orloffs skiiff². Saa giffuer ieg diig ganntze
 wennliigenn att wiide, oc som thiig enn deell wel schall
 werre witterliigtt, att samme maltt oc homble schall werre
 mesthenn parthen forbryggith oc opspiissith tiill konn. maytt.
 orloff schiiff effther the quitanzers lydelsse, som ieg ther
 paa haffuer. Diisliigeste giffuer ieg diig oc ganntze wenn-
 liigen tiil kiennde, att her aldielis inngenn thynner for-
 handdenn er, thy thynner, som bleff wdj landth førtt wdj
 fiord, warre mesthen paarthenn sãmmen slagenn, thenn ene
 y thenn andenn . . . . .
 . . . . .
 hafft her paa stoende . . . . .
 forganngenn winther. Disliigeste giffuer ieg diig ganntze
 wennliigen att wide, att her er sliig iammer, ynnck oc
 elenndiighet paa lanndith, som aldriig haffuer werith wdj
 nogenn mandtzs minde, saa att ther som mueliigtt waare,
 att ieg skulle kunde løsse min halss ther mett, oc ieg haffde
 j^e lesthir øll liiggenndis her wdj Wysby, tha trøster ieg
 iche att fly thennom thil lanndtz thiill Frøelle³ indenn
 pintzdag⁴. Oc haffuer ieg thiil førrenn kunde forskiche j

¹ Man ansaa i ældre Tid Martsvandet for at være særlig godt til forskjellig Brug; formodentlig er det dette, der menes med «Vinter-vandet».

² Et saadant Kongebrev findes ikke i Kancelliregistranterne. Jens Bille var forlenet med Gulland (jvfr. ovfr. S. 127).

³ Frøel Sogn paa Gulland, 3³/₄ Mil Vestsydvest for Visby ved Havet.

⁴ Den 10. Juni.

helth schiffs lading mett tyst øll, som her wor kommen
 wdj haffnenn, thil flodenn, som wor thett første aar. Nu
 er almuenn siidenn then tiid saa forsuagith oc forthræliidt
 oc y sinnderliighet wdj thenne lannghe wynnter, som for-
 handen haffuer werith. For foer tranng schiild haffuer
 mange nødis thil att wdsleppe øxenn oc kiør, hesthe oc
 anddenn boschaff, somme enn monnith, somme sex wger,
 somme tho moneder, paa skoffwenn, før ther nogenn stedis
 waar baar iord for snee . . . . .
 . . . . .
 . . . paa lanndith, att tho heste schulle drage enn lediig
 woggn enn miell enn thil denne dag oc ther wdoeffuer
 plogenn, som mange steder er neder lagt, att halffue the
 bygaager¹ paa Gullann kannd iche bliffue saiidt wdj thette
 her aar etc. Disliigeste er thenne hunger iche allene offuer-
 gaiid fææ eller queg wdj thenne her winther, menn offuer
 thenn ganntze mennighet her paa lanndith saa wel y byenn
 som paa landith, saa att paa lanndith er aff konn. maytt.
 skatte gaarde wiid j^c, merre eller mindre, bleffne øde, saa
 att ther er huerchenn hunde eller katther y gaardenne for
 hunger schyldt, thy tiilføringenn er mestenn parthenn her
 fraa lanndith frauenth for thenn ny mynnt skyldt². Ther
 som nogenn er, som giør her tiilføring, tha er almuenn saa
 forsuechit, att the thett iche nu kunde betale, thy att the
 fremmede iche nu giøre aff føring mett kalchestenn, legther
 eller thymmerwaare, som the haffue haftt att bethale mett
 wdj fremfarnne tiider, som thil forrenn werith haffuer . . .
 . . . . .
 skalchenn, wdenn hanns . . . . .
 see naadeliigen ygenom finger . . . . .
 wdaff sliig legeliighet well att forffarre, huad gudtzs heffnn
 oc strax³ oss kunde widere offuer gaa. Kiere her Herloff,
 thuiler ieg oc intiid paa, att thiig io wel schall werre wither-
 liigt om thett schiiff, som kom mett thett malth och rug

¹ ɔ: de halve Bygaagre.

² Nemlig Klippingemønten.

³ Fejl for: straf?

wdj forgangenn høst, huorledis thett omkom, som schiipe-
 renn, ther thiiil stede er, sieluff berette kanndt. Der for,
 kiere her Herloff, beder ieg diig giernne, thu wilth well
 giøre oc haffue mig her wdj wndschilliidt. Gudt schall
 wiide, atther som ieg kunde y nogenn hande maade for-
 ffuordre¹ konn. maytt. orloffs skiiff, tha er ieg thett plichtiig
 oc wilde thett saa giernne giøre som nogenn thenn thing,
 ieg wed. Ithem, kiere her Herloff, forslig legeliighet, som
 her forhanden er, er min ganntze kierliige bøenn thiiil diig,
 thu wilth well giøre oc haffue thenn wmage oc forffuordre
 hoess konn. maytt., som thu mig loffuith haffuer, att hiid
 motthe skichis thil slottzs behoff rug, malth, salth oc fiisk,
 som her intiid er att bekomme, oc halffue mindre² er att
 kiøbe for, som ieg haffuer befhaliid thenne breffuissier thiig
 mundtliigen att berette . . . . .
 . . . . .
 . . . . . reffueilsche oc . . . . . stillestand tiil sannthe Iacobj
 apostels dag nu først kommendis³. Oc wor nu nylege
 nogle suennsche och hertugenn aff Pommerens senndebudt
 offuer skiickett tiill Kolberiig⁴, som thu widere haffuer att
 forffare att(!) thette indeluchte breff⁵. Kiere her Herloff,
 ieg wed nu intid anndith att schriffue diig thil paa thenne
 tiid, ther macht paa ligger, menn thu schaltt altiid haffue
 att raade och biude offuer mig som offuer thinn slegtt,
 byrdtt⁶ oc sinderlig guoede wenn. Ieg wil her mett haffue

¹ ∴ befordre, hjælpe.

² ∴ halvt saa meget, end mindre.

³ Den 25. Juli.

⁴ Kolberg i Pommern.

⁵ Vedlagt findes en orig. (beskadiget) Skrivelse fra Borgmestre og Raad i Kolberg til Jens Bille, dat. Torsdag efter Palmesøndag 1565, hvori de tilstaa, at der er kommet en Gallej og 2 Skuder fra Sverige til deres Havn, men forsikre, at hin ikke er kommen for Handelens Skyld, og at disse have faaet Paalæg om at fjerne sig. Brevet har indeholdt Oplysninger om, hvem der var i Gallejen, men det kan ikke ses nu, da den nederste Halvdel af Brevet fattes.

⁶ Jens Billes Moder, Lisbeth Jensdatter Ulfstand, var Sødskendebarn til Herluf Trolle, idet hendes Moder, Margrethe Trolle, var Søster til Herlufs Fader.

thiig thenn almechtigste gudt beffalindis. Giør wel oc hilse dinn kierre hørstru mett mange ^m gode netther paa mine wegnne. Lader Karinn¹ hiilse ether baade mett mange ^m guoede netther. Datum Wisborig thent 14 maaij aar 1565.

Ienns Bilde.

Udskrift: Erliig, welbiurdiig mannd oc strenge riidder, her Herloff Trolle thiil Herloffsholm, konn. maytt. minn aller naadiigste herris amerall, minn kierre frennde oc sinderliige guoede wenn, ganntze wennliigenn thil schreffuith.

Orig. med Segl i Rigsark., Indkomne Breve til forskjellige højere Embedsmænd 1539—88. Brevet er meget beskadiget, idet Fugtighed har fortæret den øverste Kant af alle Bladene.

Nr. 122.

30. Maj 1565.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Udtaler sin Forhaabning om Sejr over Fjenden. Han har tilskrevet Børge Trolle om Forstærkning med Mandskab til Flaaden.

Kere her Magnus, ganske gode wen, meg hobis mit guds hielp, att gud will wende waar vlycke tiill lycke oc velfart, oc att gud viill giffue oss seyir offuer vaare fyender, amen². Kere her Magnus, ieg haffuer nu screffuit myn broder Bijrge tiill, att hand vil sende mig strax thett folck

¹ Karen Rønno Ejlersdatter til Hvidkilde, † 1592, Jens Billes Hustru (Bricka, Dansk biogr. Lex. II. 232).

² Efterat Vinteren var bleven anvendt paa Udrustning af Flaaden, udsendtes i Begyndelsen af Maj 1565 nogle Skibe under Peder Huitfeldts Kommando for at hindre Transporterne fra Stralsund til Sverige; 4 af Skibene bleve imidlertid den 21. Maj jagede ind paa Rygen af en overlegen svensk Eskadre; Huitfeldt brændte Skibene, da de ikke længer kunde forsvares, og gik med sine 500 Mand i Land paa Rygen, hvorfra de senere kom tilbage til Danmark (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 69 f. Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 517 f.). Hovedstyrken af Flaaden var endnu ikke færdig til at lette. Den 2. Maj skriver Kongen fra Lund til Herluf Trolle, at det er højlig fornødent, at Flaaden med

hiid, som kom fraa the ander skeff¹, vij haffuer thett vill behoff. Ieg haffuer screffuit ham ydermere beskedt. Kere her Mag[n]us, gud hand geffue nu seyer oc lycke oc vnde oss att fyndis helbrede oc glade, amen. Huor ieg kand tyene thig, gjør ieg gerne. Ex kong. mtt. omirall skeff Ieger mesther² onsdagen thend 30 majj 1565.

Herloff Trolle.

Udskrift: Mijn ganske gode wen, her Mag[n]us Gyllensterne kerligen.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv I.

Nr. 123.

1. Juni 1565.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Han beder om, at der maa blive sørget for, at de til Norge afsendte Krigsskibe, naar de vende tilbage, kunne blive provianterede i Helsingør eller Helsingborg, for at de desto snarere kunne slutte sig til Flaaden, der vil være at træffe under Bornholm, hvis den ikke forinden har haft Sammenstød med Fjenden.

det første kommer i Søen, og paalægger ham derfor at drage Omsorg for, at Orlogsskibene snarest blive færdige (Tegn. ov. alle Lande VIII. 278); herpaa sender Herluf Trolle Kongen den Besked, at Flaaden vil være færdig til at stikke i Søen om 14 Dage og at han har aftalt med Lybækkerne at møde deres Flaade ved Falsterbo Rev om 14 Dage; Kongen opfordrer ham da i et Brev, dat. Helsingborg 8. Maj, til at gjøre sig al mulig Flid for at Flaaden kan blive sejl-færdig til den angivne Tid (anf. St. S. 283); den 23. s. M. udgik aabent Brev om, at Flaaden var affærdiget under Herluf Trolles Kommando som Admiral at løbe udi Øster- og Vestersøen og bekrige Kongen af Sverige (anf. St. S. 296). Imidlertid viste den svenske Flaade sig i Kjøge Bugt og drev Lybækkerne fra Falsterbo op i Øresund og indjog Kjøbenhavn en ikke ringe Skræk den 27. Maj; da Vinden vendte sig, gik den atter sydpaa, og den 1. Juni stod den dansk-lybske Flaade ud i Østersøen med 25 Skibe (Histor. Bibliotek VI. 519).

¹ Formodentlig det Mandskab, som Peder Huitfeldt reddede fra sine Skibe.

² Herluf Trolles Admiralskib Jægermesteren var et nyt Skib, der var bygget i Vinterens Løb (Tegn. ov. alle Lande VIII. 232).

Wennlig, kierlig helssen altijd forsent mett wor herre. Kierre her Magnus, gandske besynderlige gode wenn, tacker ieg theg gandske gierne for alt gaat, som dw meg altijd giort och bewijst haffuer, huilckid ieg altijd gandske gierne mett theg igienn forskylle och fortyene will. Kierre her Magnus, giffuer ieg deg wenligenn till kiende, att ther som de skjib, som er y Norge¹, kommer hiem vdij gien och bliffuer lagt paa reden, tha will thett bliffue well senth, for de kommer hijd till floden till oss, och tœctis meg best at were, att de motte faa, huad thennom fattedis, y Helsingohr eller Helsingborg. Beder theg ther forre gandske gierne, atthw wilt well giøre och lade bestelle y Helsingøhr, att naar de kommer der, de motte faa ther saa megitt fjtallij, som de der kand bekomme, och att de wille følge strax epther flodenn, och skall fjndingen² were vnder Borringholm, om wij icke kand forre komme y tale met de suendske, oc da wille wij gierne deele mett them bode, fjtallij oc anditt, huad wij haffuer, att de mand strax kommer epther. Kierre her Magnus, hues ieg kand giorre igien, ther dw kand haffue tyeniste och gaat aff, gior ieg altijd gandske gierne etc. Her met deg gud befalendis. Ex kong. maytt. amyral skijb Iegermesther thend 1 iunij anno dominij 1565.

Herloff Trolle.

Udskrift: Erlig och welbiurdig mand, herr Magnus Gyldenstjerne till Stiernholm, ridder, kong. maytt. stadtholder paa Kiobenhaffn, mynn besynderlije gode wenn gandske wenligenn.

Orig. med Segl i Rigsark., Mogens Gyldenstjernes Arkiv, I.

¹ Nemlig de tre Orlogsskibe, med hvilke Herluf Skave Aaret forud var sendt til Norge (jvfr. ovfr. S. 292).

² ∴ Findingen, Stedet, hvor Flaaden vil være at finde.

Nr. 124.

1. Juni 1565.

HERLUF TROLLE TIL MOGENS GYLDENSTJERNE.

Holger Rosenkrantz har meddelt ham, at Elfsborg skal være undsat. Han er nu gaaet til Søes og haaber et lykkeligt Resultat; Skibe ere udsendte for at udspejde Fjendens Flaade. Mogens Gyldenstjernes Søn Henrik har anmodet om Tilladelse til at tjene paa Flaaden, hvori Herluf Trolle gjerne vil føje ham, hvis hans Fader ønsker det.

Kere her Magnus, ganske gode wen, gud hand giffue thig løcke oc salighed, hand giffue thig¹ att leffue gud behagelig oc att fjndis helbrede oc glade y guds frijcht oc wenscaff. Kere her Magnus, Holger² bød mig tiill³ y iafttes, att waare skeff skall haffue vndsatt Elsborig⁴, thett gud geffue, oc gud wære loffuit. Mig hobes oc mit guds hielp, at gud wiill och hielpe mig, oc gud wiill nederlegge och ned slaa alle waare fyender, gud till loff oc ære. Ieg er nu till segels y guds naffn oc hobes mit guds hielp snartt att screffue etther gode tyender tiill. Ieg haffuer iij aff waare pyncker for vd, som skulle bleffue hoss thend [sue]nske flode oc gøre mig besked, hu[or t]he bleffuer, saa the skulle mit guds hielp [ic]ke vndkomme⁵. Kere her Magnus, tyn søn Henderck (!) screff mig tiill, att hand ville gernne tiill skeffs, oc ieg wed icke thyn villij ther paa⁶. Ther som thett er thyn villige, thaa wiill ieg gernne gøre ham thett besthe. Kere her Magnus, huor ieg kand tyene thig, gjør ieg altiit gernne. Gud vare altiit mit thig. Ex

¹ Vistnok en Fejlskrift for: oss.

² Holger Rosenkrantz (jvfr. ovfr. S. 288).

³ ɔ: underrettede mig om.

⁴ Elfsborg havde i flere Maaneder været belejret af Svenskerne, der først trak sig tilbage, da Daniel Rantzau midt i Juni kom det haardt betrængte Slot til Undsætning (Hist. Bibl., utg. af Silfverstolpe, VI. 516. Rørdam, Hist. Kildeskr. II. 308 ff.). At danske Skibe ere komne Slottet til Hjælp, ses ogsaa af Brevet Nr. 126.

⁵ Den svenske Flaade var sejlet i Retning af Trawemünde (Hist. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 519).

⁶ Om Henrik Gyldenstjerne jvfr. ovfr. S. 49.

kong. mtt. omerall skeff Iegermesther fredagen ephther Chrestj hemilfarts dag mdlxv.

Herloff Trolle, forstander
for aldelns(!) frj scole Herloffsholm.

Udskrift¹: Erliig oc welbyrdig mandt, her Magnus Gyldensterne tiill Stierneholm, [*k. mtt.*] stattholder [*ø*]aa Københaffn, myn g[*an*]ske gode wen wenligen [*tiillscreffuit*].

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Topogr. Saml., Herlufsholm Nr. 11. Et ormædt Hul i Papiret har borttaget nogle Bogstaver.

Nr. 125.

6.-7. Juni 1565.

HERLUF TROLLE TIL KONG FREDERIK II.

Beretter om en Kamp, han har haft med Fjenden imellem Femern og Wismar, i hvilken saavel han selv som Henrik Gyldenstjerne er bleven saaret og Skibene saa stærkt medtagne, at han nødes til snart at sejle hjem. Den svenske Flaade er derefter styret mod Bornholm, men han anser det ikke for raadeligt paa ny at indlade sig i Kamp med den, før hans Skibe have faaet den nødvendige Udbedring; han styrer derfor nu mod Københavns Rhed og udbeder sig Kongens Tilladelse til at gaa i Land for at blive helbredet for sine Saar.

Etthers kongl. maytt. mynn gandske vnderdanige och willige tro tyeniste nu och altiid forsendt mett wor herre. Aldernaadigste herre och koning, giffuer ieg etthers kongl. maytt. gandske vnderdanigen tillkiende, att siden ieg løb vd mett etthers kongl. maytts. orlogs flode vdaff Sunditt, tha strøg ieg icke mitt segell, førend ieg kom y handell mett de suenske. Och kom wii till them y mandags mellom Femern och Wismar, och haffde god wind till thennom, saa lod ieg flux drage till thend suenske amyrrall, och wille haffue lagt hannum om bord, saa kom ther well femten eller sexten aff de suenske skiib omkring meg, saa att ieg mett mact

¹ Udskriften til Dels forsvunden.

motte slage meg ther igiennem hans flode, och fick ther offuer stor skade baade paa skiibs redskaff och folckid, och skall ieg tro, att thett gick de svenske icke bedre¹. Ieg bleff och saa saar² aff nogitt hagell skud igennem mynn arm och y mitt laar, saa at ieg intid kand gaa, mens maa ligge wed sengen, dog, gud were loffuid, bliffuer meg intid att skade etc. Hendrich Gyldenstjerne³ bleff och skudenn y hans heele, saa hand icke helder kand gaa etc. De andre etthers kongl. maytts. høffuidzmend och skiibe ere end nu wed mact, gud were loffuid, och ere paa weyen att løbe epther wore fyender, thet beste gud giffuer oss lycken till, och troer wisseligen, att gud skal giffue oss en god seyer-winding offuer thennom. Dog er Iegermesteren, disligeste nogen aff de andre skiib ilde skampferid paa theris redskaff, saa thett will icke lenge ware, før wii nøddis till att løbe hiem mett floden att lade fly redskaffuid ferdig vdi-gien. Och wed nu intid ydermere att skriffue etthers kongl. maist. till paa thenne tiidt, men will nu och altiit haffue etthers kongl. maist. mett siell och liiff till ett løcksaligt langwarid roligt regementhe och till en erlig seyer och offuerhand offuer alle etthers kongl. maists. fyender och vwenner gud almechtigste befalendis. Aff etthers kongl. maist. amyrrall skiib Iegermesther vnder Hedensøø. thend 6 iunii anno domini 1565.

Etthers kongl. maists.

vnderdanige tro tyener

Herloff Trolle.

¹ Kampen fandt Sted 4. Juni (jvfr. Histor. Bibliotek, utg. af Silfverstolpe, VI. 519). Med nærværende Brev maa sammenholdes Brevet Nr. 9 til Birgitte Gjøe.

² ∴ saaret. Svenskeren Rasmus Ludviksson har i sin Krønike, hvor han omtaler denne Kamp, denne Ytring: ther stod then Danske Admiral Herlef Trolle uti blott harnesk med en Brunswikshatt och en fjäderbuske, med gult fälttecken 3 Croner uppå (Handlingar rör. Skandinaviens Historia XII. 275).

³ Henrik Gyldenstjerne Knudsen til Aagaard (jvfr. ovfr. S. 21).

Allernaadigste herre, siden thette breff war skreffuit, tha fulde wii the suendske och loffueride mett thennom om winden till y dag, klocken war mellem vi och siw, y thend act och mening, att wy wille haffue trengt thennom fra Ny dyb och kommid emellom the skiib, som till Stralsund war, och thend suendske flode. I dag fick wii ther wist kundskaff vdaff en aff de lybske pincker, som war ther vnder landitt, att den suendske flode fick ett bud ind offuer Iellen¹ till Stralsund, och fick theris skiib vd till thennom, saa att the ere nu otthe och firetiuffue, och holt de theris rette kaass hen ad Borringholm, tha paa thett att ieg icke skulde komme etthers kongl. maist. om thenne flode eller komme oss sielff vdi brand, tha satte ieg min kaass hiid att Sundett, att ieg kunde beuare Sundet, fordi saa att thersom wii haffde kommid mere y handel tilhobe, och ieg haffde faad nogen mere liidit skade ydermere paa mine master, end som ieg haffuer faat, eller ochsaa en storm haffde kommid paa, tha haffde myne master gaad for borde. Her er ochsaa flere y floden, som ochsaa klager thet same, att de intid kunde giøre hoss fyenderne, før end de faar bødet theris redskaff vdigen. Och løber ther fore ind paa reden, saa lenge wii faar bødt wor redskaff igien, bedendis etthers kongl. maist. gandske ydmygeligen, att etthers kongl. maist. wille vnde meg att drage y land, till saa lenge att gud will, ieg motte bliffue till pass vdigen. Skreffuid aff etthers kongl. maists. amyrrall skiib Iegermester torsdagen thend 7 iunii anno domini 1565.

Udskrift: Høgbarenn første, stormechtigste herre, herr Frederich den andenn, mett gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning, hertug vdi Slesswiig, Holsten, Stormarn och Dittmersken, greffue vdii Oldenborgk och Delmenhorst, myn allernaadigste herre och koning, vnderdanigen.

Aftryk efter Danske Magazin III. 287 f. Brevet har Paategning om at være modtaget paa Frederiksborg den 8. Juni 1565.

¹ c: Gellen, det vestlige Indløb til Stralsund, Syd om Hiddensee.

Nr. 126.

7. Juni 1565.

MOGENS GYLDENSTJERNE TIL HERLUF TROLLE.

Han tilraader Herluf Trolle at gaa i Land for bedre at kunne komme sig af sine Saar; han har ikke før kunnet faa Brev afsendt til ham. Sender et Brev om Begivenhederne for Elfsborg; for øvrigt vides intet nyt om Krigen til Lands. Beder ham tage Henrik Gyldenstjerne med i Land, saa de begge kunne blive behandlede af Herluf Trolles gode Feltskjær.

Kerre Herluff, ganske gode wen, ten alssommechtigeste gud wor louet, som teg ennw har redit af tene store far, som tu nu har weret vdj, oc vnde teg snart at kome tyl tyn førilsse igen. Roder ieg, tu gyffuer teg vdij land, her er sunder lugt¹ pa landet en pa wandet, oc tyn Beritte kand se teg tyl gode etc. Ieg har wel scryffuit teg tyl oc inttet skyb haft, som kunde før teg breffuen. Ieg wylle icke woge et skyb, lyger her met fyttallig, oc tet met malttet at lade løbe vd, før ieg fyck wysse tydyng om flaaden. Sender ieg teg et breff², som dy høesmen, for Elsborig lyger met dy skyb³, som tu selfer kand se, huor tet ter begyffuer seg⁴. Ingen tydyng er fra wort krygsfolck, som erre op draget, huorlunde tet seg ter begyffuer. Oc kom nu selluff i land oc tag Henrick Giildenstiern⁵ met teg. Ieg hører, tu har en god feltsker, sa kand hand hielpe etter bode. Ten aldsommechtige gud vnde teg at kome snart tyl tyn helb[r]e at kome(!). Met hast 7 iunij 65.

Magnus Giildenstiern
ritter.

Udskrift⁶: Erliig oc welbyrdiige mannd Herluff Trolle tiill Herloffsholm, konng. mat. ammirall, myn besønnderli-genn gode wenn, ganntz wennliigenn tilschreffuit.

Egenhænd. Orig. med Segl i Rigsark., Adelsbreve LVII. 101.

¹ ɔ: Luft.

² Findes nu ikke vedlagt.

³ Her har Brevskriveren glemte nogle Ord, som: have skrevet el. lign.

⁴ Jvfr. ovfr. S. 314.

⁵ Jvfr. det foregaaende Brev.

⁶ Ikke egenhændig.

... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...
... ~~... den ...~~ ... ~~... den ...~~ ...

EFTERSLÆT.¹

Nr. 7 a.

12. Septbr. 1563.

HERLUF TROLLE TIL BIRGITTE GJØE.

Han udtaler sin Glæde over at have faaet Brev fra Birgitte Gjõe og beder hende endelig være ved godt Mod og sætte sin Fortrøstning til Gud.

Myn hierthe kere Bijrgitthe, gud geffue thig glede oc trøst y thend hellig andt oc oss att finndis mit kerlighed oc glede. Myn hierthe kere Bijrgitthe, ieg fik y dag thyn screffuelsse mit myn naadigste froues² dreng och thett skellertt³, som thv sende mig. Gud wed, att ieg er bleffuen glad, att ieg haffuer fangit tyn screffuelsse, thij ieg haffuer wæritt offuer maade besuerritt aff thend onnde fortrøsting oc spaadom, som thw gaffs mig, ther vij skjildes att. Gud almectesthe naadeligen affvende altt thett, thig kand skaade bode tiill siell oc lijff, ther will ieg bede ham om aff alt mit hierthe, ieg will och befalle meg theg oc thyn bøn.

Myn hierthe allsom keresthe Bijrgitthe, saa beder ieg thig end nu ganske kerligen, atthw viiltt waare thig fraa alt thett, thw kantt haffue ontt eller gremelsse aff, och thw vilt intit lade aff alt thett, tiitt hierthe begerer, som thv kandt haffue gott aff for myn skyll, och thw wilt thencke mig ther hoss, som theg elsker aff hierttit.

---

¹ Udg. blev først opmærksom paa dette Brev, efterat Trykningen af alle Herluf Trolles Breve var sluttet (i Sommeren 1892).

² Dronning Dorothea.

³ Et Slags Silketøj.

Myn hiertthe kere Bijrgitthe, saa er thett end nu myn bøn, begering, oc ieg befaler thig, atthw wilt faare will mit thig selff oc ingen sorig eller gremelsse thage thig tiill, oc atthv altiid haffer oc est wed god trøst y gud, hand skall oc will føge wor sag altiid till thett beste oc tiill en goder ende. Myn h. a. k. Bijrgitt, gjør nu for myn skyll, som thv vilt, ieg skall gjøre for tijn skyll, oc wiill ieg her mit nu oc altiid haffue thig gud almecteste befalitt, hand vnde oss att fjndis mit glede, oc gud hand beskerme oc beuare waartt ganske huss, atthi maa føre ett gudeligt leffnit y Christo Iesu, amen. Holger¹, Per Bille lader sye thig ma[n]ge gode netther. Ex legritt for Elsborig mondagen thend 12 septe[m]bris mdlxiiij.

Herloff Trolle tyn
kere hosbond.

Ieg kand icke scriffue, huor lenge att vij bleffuer y thette leger, th[y] thett er end nu vuist.

Egenhænd. Orig. uden Omslag i kongl. Bibl., Abrahams' Autograf-samling.

---

¹ Holger Rosenkrantz til Boller, der ligesom Herluf Trolle og Peder Bille ledsagede Kongen paa det ovfr. S. 105 omtalte Tog til Elfsborg (Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 31).

RETTELSER OG TILFØJELSER.

- Side 67 L. 8 f. n. Kronborgs Len, læs: Krogens Len.
- 117 L. 1. «En Knabe wid Naffn Krabbe Pederson» omtales i Januar 1564 (Danske Magazin VI. 356).
  - 117 Anm. 4. Ardis pendinge kan næppe betyde Erritspenge, da Talen her er om en Godtgjørelse, Kongen yder Bonden; snarere maa det forstaas som: Aarspenge.
  - 124. Den som Nr. 50 meddelte Optegnelse maa vistnok henføres til Sommeren 1563.
  - 151 L. 3 f. n. Toss, læs Foss.
  - 159 Anm. 3. Ifølge et Brev fra Frants Gyldenstjerne til Mogens Gyldenstjerne, dat. 28. Aug. 1564 (Orig. i Rigsark., Adelsbreve XXVII. 63), kom Jørgen Brahe allerede i August 1564 tilbage til Flaaden og overtog Kommandoen paa sit Skib.
  - 164 L. 3 f. n. Gjæsten, læs: Gejsten eller Den flyvende Gejst.
  - 219 L. 3. En Vise eller Profeti som den her omtalte kjendes ikke, med mindre der skulde være sigtet til et Flyveskrift, hvis Titel (meddelt af E. Weller i Serapeum 1859 S. 320) er saalydende: Neue Zeitung vnd Beschreibung eines gehaltenen Scharmützels zwischen Kön. May. in Denmarck vnd Schweden geschehen auf der Sehe bei der Insel Bornholm. Anno 1564. (4to.).
-

DETTE BIND INDEHOLDER:

I. BREVE FRA HERLUF TROLLE TIL:

- Boldich, Hieronymus, Nr. 12.
 Bryske, Anthonius, Nr. 16.
 Christian III, Konge af Danmark, Nr. 14.
 Erik XIV, Konge af Sverige, Nr. 89.
 Frederik II, Konge af Danmark, Nr. 20, 21, 27, 30, 31, 32,
 34, 35, 36, 37, 39, 40, 44, 45, 47, 51, 53, 55, 60, 63,
 67, 70, 78, 79, 81, 84, 85, 88, 91, 92, 93, 95, 97, 99,
 102, 104, 110, 125.
 Gjøe, Birgitte, Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 7 a, 8, 9.
 Gyldenstjerne, Mogens, Nr. 11, 15, 17, 41, 42, 43, 48, 52,
 54, 56, 57, 58, 59, 62, 64, 65, 66, 69, 71, 73, 74, 75,
 76, 77, 80, 82, 83, 86, 87, 90, 96, 98, 100, 101, 103,
 108, 112, 113, 122, 123, 124.
 Hans den ældre, Hertug, Nr. 33.
 Rostock, Byen, Nr. 72.
 Skagen, Borgmester og Raad paa, Nr. 119.
 Skovgaard, Hans, Nr. 46, 105, 111, 115.
 Stralsund, Borgmester og Raad i, Nr. 107.
 Thisted, Borgmester og Raad i, Nr. 117.
 Trolle, Børge, Nr. 64.
 Ulfeldt, Corfits, Nr. 19.
 Øland, Indbyggerne paa, Nr. 68, 109.

2. OPTEGNELSER AF HERLUF TROLLE:

- Nr. 22, 24, 49, 50, 61, 116.

3. BREVE TIL HERLUF TROLLE FRA :

- Bille, Jens, Nr. 121.
 Dyre, Peder Christensen, Nr. 28, 29.
 Gyldenstjerne, Mogens, Nr. 23, 126.
 Gyntersberg, Henning, Nr. 26.
 Hardenberg, Knud, Nr. 94.
 Huitfeldt, Peder, Nr. 106.
 Krabbe, Morten, Nr. 13, 18, 38.
 Loitz, Hans, Nr. 25.
 Palladius, Peder, Nr. 10.
 Rosenkrantz, Jørgen, Nr. 120.
 Skave, Herluf, Nr. 114.
 Ulfstand, Gregers, Nr. 118.

 FAKSIMILER ERE VEDFØJEDE FØLGENDE BREVE :

- Nr. 8, Herluf Trolle til Birgitte Gjøe.
 Nr. 126, Mogens Gyldenstjerne til Herluf Trolle.

NAVNEREGISTER.

Herluf Trolle og Birgitte Gjøe samt Kong Frederik II og Mogens Gyldenstjerne, der nævnes paa de fleste Sider af denne Del, ere ikke optagne i Registeret.

- Aabygge Skibrede** 273.
Aagaard 21.
Aakjær 105.
Aalborg 300.
Aalborghus 145.
Aarhus 49 f., 65.
Aarstad Herred 114.
Aase Herred 117.
Aastrup 52.
Achilles, Skib, 125, 132, 134, 136 ff., 140, 145, 148, 160.
Adolf, Hertug af Gottorp, 123.
Ahe 101 f.
Akershus 31, 48 f., 166.
Amager 94.
Anders 9. — Magister, 6. — Skriver, 33. — Bjørnsson, Skibshøvedsmand, 233. — Madsen, Skriver, 33.
Andersson, Christoffer, se Gyllengrip.
Anklam 256, 259 f.
Anna, Prindsesse af Danmark, Kurfyrstinde af Sachsen, 6.
Antvorskov 44, 278, 282, 288, 296.
Arenfeldt, Henrik Nielsen, 40.
Arensburg 97 f.
Arildsen, Oluf, 10.
Arken af Danzig, Skib, 125, 129, 159.
Arløse 106.
Asserbo 94.
Aunsbjerg xxxi f.
- Baahus** 290.
Baden, Hans Lauritsen, 60, 191, 213, 281.
Baden, Laurits Andersen, 58.
- Bagge, Jacob, svensk Admiral**, 63, 146 ff., 151, 153, 155, 166 ff., 181, 185, 187, 194, 199 f., 217 f., 226, 234 f., 253, 278.
Banner, Erik, 302.
Banner, Frants, xxx.
Banner, Karen, 302 f.
Barby, Andreas, 47.
Barnekow, Hans, 8, 61.
Barnekow, Jørgen, 104 f.
Barnim, Hertug af Pommern-Stettin, 69 ff.
Basse, Christoffer, 193.
Basse, Hans Pedersen, 151.
Beck, Joachim (Jacob), 5, 16, 47 f., 67, 77, 110, 126, 190, 192.
Beck, Lave, 51.
Behr, Diderik, 97—100, 271.
Benedicht, Laurents, Bogtrykker, xiii f.
Benedicte Mortensdatter, Biskop Hans Gaas', 7.
Bergen 20.
Bergenhus 58.
Bertelsdatter, Lisbeth, Marcus Hess', xxxvi.
Bild, Evert, 290.
Bille, Anders, 9, 47.
Bille, Jens, 127, 140, 143, 162, 164, 307—11.
Bille, Jørgen, 295.
Bille, Karine, 31.
Bille, Lisbeth, 105.
Bille, Mogens, xxx, 69.
Bille, Peder, 63, 105—11, 286, 288—91, 294, 296, 298, 320, 344.

- Bille, Torben Andersen, 47.
 Bille, Torben Hansen, 47.
 Bille, Torbern, Ærkebiskop, 28.
 Bjelkenstjerna, Hans Classon, 20.
 Björkenäs 263.
 Björn, Björn Andersen, 145, 197, 220, 230, 252, 255.
 Bjørnen, Skib, 68, 125, 129, 164.
 Bjørnholm 96.
 Björnsson, Anders, Skibshøvedsmand, 233.
 Blekinge 117, 162, 241, 252, 277, 282, 295, 297 ff.
 Blok van Münster, Skibshøvedsmand, 260.
 Bogesund 118.
 Bokull 187, 189, 192, 196.
 Boldich, Hieronymus, Sekretær, 32 f.
 Boller xxx.
 Bollerup xxxi.
 Bornholm 125, 129, 132, 134 ff., 140, 152, 155, 162, 165, 168, 174 f., 187, 192 f., 196 f., 202—5, 209—13, 216, 221, 223, 225, 227 f., 230 ff., 234, 241 f., 245, 247, 249, 251, 254, 257, 260, 264 f., 272, 274, 279 ff., 282 f., 313, 321.
 Brahe, Joachim, 56.
 Brahe, Jørgen Tygesen, 36—40, 159, 168, 181, 183, 187, 321.
 Brahe, Lave, 8.
 Brahe, Otte, 75, 300.
 Brahe, Peder, xxx.
 Brahe, Per, 56, 164.
 Brahe, Sidsel, 27 f.
 Brahe, Sophie Pedersdatter, 148.
 Brahe, Tyge Ottesen 159.
 Brockenhuus, Frants, 44, 93, 110, 156, 212 f., 286, 290.
 Brockenhuus, Lave, 176, 180 f., 184, 189, 220, 252, 255.
 Brockenhuus, Lave, Sekretær, 145, 176.
 Brok, Yde, 140.
 Brudager 81.
 Bryske, Antonius, 12, 45 f.
 Bryske, Carl, xxx.
 Bryske, Sidsel, xxx, 9, 12.
 Busk, Jørgen, Skibshøvedsmand, 162, 196, 223, 230.
 Bydelsbak, Engelbrecht, xxix.
 Bydelsbak, Mette, xxix, xxxii, 65.
 Byens Løve, Skib, 129, 147, 160, 230, 237, 246, 252.
 Bygholm 13.
 Bøgested 35.
 Bølle, Birgitte, xxxi, 16.
 Bølle, Dorthe, 16.
 Bølle (Bøller), Erik, xxxi, 8, 61.
 Børgesson, Jens, 118.
 Carl IX, Konge af Sverige, 56 f.
 Carlshamn 187.
 Catharina Jagellonica, Dronning af Sverige, 102.
 Catharina, Grevinde af Ostfrisland, 53.
 Catharina, Hertuginde af Sachsen-Lauenburg, 6, 43 ff.
 Caspar, i Herluf Trolles Tjeneste, 15.
 Christian III 5 f., 31, 36 ff., 41 f., 44 ff., 48, 50 ff., 75.
 Christian IV 92.
 Christianssand 48.
 Christine, Prindsesse af Danmark, Hertuginde af Lothringen, 58.
 Christoffer, Skib, 68.
 Christoffer Andersson, se Gyllengrip.
 Cimbrishamn 189.
 Classon, Hans, se Bjelkenstjerna.
 Clausholm 65.
 Collart, Claude, 153.
 Cornelius, Skibsbygger, 191.
 Cølln 56.
 Daa, Claus, 81.
 Daa, Jesper, xxxiii.
 Daa, Oluf, 270 f.
 Daa, Peder, 246.
 Daa, Torben, 246, 271.
 Dacke, Niels, 37, 40.
 Dalarø 147.
 Dallund xxx.
 Danmark xxix, 31, 36, 55, 73, 98 f.,

- 105, 112, 126, 164, 169 f., 175, 181, 268 f., 274, 276 f., 288, 299, 311.
- Danske Christoffer, Skib, 125, 129, 273.
- Danske Jomfru, Skib, 125.
- Danzig 53, 68, 128, 226, 259, 286.
- David, Skib, 129, 237, 246.
- Dohna, Christoffer von, 102.
- Dohna, Frederik von, 102.
- Dohna, Heinrich von, 102.
- Dorothea, Dronning, xxxiii, 5, 8, 12 f., 49 f., 75, 97, 103 f., 319.
- Dragen, Skib, 167, 256.
- Dragsholm 18.
- Dragør xxiii, 22, 127.
- Dronningborg Slot 6.
- Drøsselbjerg 81.
- Dyre, Christen Nielsen, 75.
- Dyre, Kirstine Christensdatter, 81.
- Dyre, Magdalene Christensdatter, 75.
- Dyre, Peder Christensen, 74—82.
- Dyrkjøb, Skib, 221, 230.
- Dyveke 14.
- E**belholt 86.
- Ebeltoft 307.
- Edzard, Greve af Ostfrisland, 53.
- Ekernefærde 215.
- Elefanten, dansk Skib, 125, 129.
- Elefanten, svensk Skib, 263.
- Elfsborg 53, 105, 107, 109, 112, 114, 131, 170, 228, 290, 314, 318, 320.
- Elfsborg Pinke, Skib, 124.
- Elfsnabben 138, 140, 146.
- Elisabeth, Dronning af England, 64.
- Elline Salmunds 28.
- Engelholm 105.
- Engelske Ketse, Skib, 124, 129, 162, 164, 270.
- England 64.
- Enhornet, Skib, 89, 256, 261, 271.
- Enkhuyzer Pinke, Skib, 125.
- Erik den Hellige, Konge af Sverige, 170, 172.
- Erik XIV, Konge af Sverige, 17, 56, 64, 73 f., 98, 102, 112, 114, 116 ff., 122 f., 164, 166, 169 ff., 173, 186, 217 f., 227 f., 234 f., 239, 241, 253, 256, 263, 276, 299.
- Erik Knutsson 118.
- Eskebjerg 290.
- Esild, i Herluf Trolles Tjeneste, 9, 16.
- Eskildsen, Peder, i Herluf Trolles Tjeneste, 18.
- Esrom 73 f., 86, 92.
- Evert Organist 48.
- F**alk, Jep, 28.
- Falk v. Aalborg, Skib, 129, 256?, 261?, 271?
- Falk v. Bergen, Skib, 125.
- Falken, svensk Skib, 182, 233.
- Falster 37, 41.
- Falsterbo 90, 132.
- Falsterbo Rev 130, 312.
- Fastenove, Matthias, Tømmermand, 92.
- Fastenove, Johannes, Klokketøber, 92.
- Fastenove, Frants, Borger i Nyborg, 92.
- Faurholm 85.
- Femern 21, 167, 315.
- Ferdinand I, tydsk Kejser, 164, 281.
- Fikkese, Christoffer, 81.
- Fikkese, Niels, 78.
- Fine, Arnold de, Organist, 48.
- Finland 52, 56.
- Flakkebjerg, Vester, Herred, 34.
- Fleming, Clas, 147.
- Flensborg 282, 284 f.
- Flyvende Gejst, Skib, 125, 129, 164, 271, 321.
- Flækkerøen 48.
- Fobislet xxx.
- Forkjerle 297.
- Fortuna, Skib, 63, 129, 132, 136, 146, 237, 249 f., 269, 278, 280 ff.
- Foss, Kirstine Lavesdatter, 20.
- Francke, Sylvester, Skibshøvedsmand, 167, 207, 215, 218, 224, 229, 256.
- Frankrig 53, 164.
- Frants Iversen 207, 224, 229.

- Frants Lauritsen, Borgmester i Hel-
singør, 18, 78 ff., 89.
- Frederik I 31, 41.
- Frederiksborg 83—88, 264.
- Friis, Albrecht, 33.
- Friis (3 Egern), Anne, xiv.
- Friis (3 Egern), Johan, 31, 45, 47,
57, 73, 76, 110, 285 f., 290.
- Fronen, Skib, 124.
- Frøel 308.
- Fugl, Jens, Abbed, 42.
- Fultofte 49.
- Fust, Morten, Skipper, 300.
- Fyen 290.
- Færøerne 68.
- Førslev 80.
- Galskyt, Otte Thomesen, 164, 233,
271.**
- Galt, Anders Ebbesen, xxx.
- Galt, Ebbe Andersen, xxx.
- Galt, Mette Andersdatter, xxx.
- Gammelgaard paa Als xxix.
- Gejsten, Skib, se Flyvende Gejst.
- Gellen 317.
- Gert Rytter, Kjøbmand i Lybæk, 109.
- Gisselfeld 50.
- Gjeddesdal 305.
- Gjedsør, Gjedsør, 42 f.
- Gjertrud 18.
- Gjøe, Albrecht, xxix f.
- Gjøe, Anders, 29.
- Gjøe, Anne, xxxi.
- Gjøe, Axel, xxix.
- Gjøe, Christoffer, xxxi f., xxxviii, 16 f.,
35, 65 f.
- Gjøe, Dorthé, xxx.
- Gjøe, Eline, xxix, xxxi, xxxiii, 13, 26,
60, 66.
- Gjøe, Erik, xxxi.
- Gjøe, Eskild Henriksen, 5, 244.
- Gjøe, Eskild Mogensen, til Krænke-
rup, xxix f., 27.
- Gjøe, Eskild Mogensen, til Gunders-
levholm, xxix f., 8—13, 65, 302.
- Gjøe, Falk Falksen, xxxii.
- Gjøe, Falk Mogensen, xxxi, 301.
- Gjøe, Helvig Mogensdatter, xxxi f.,
13, 66.
- Gjøe, Ide Falksdatter, 4, 28.
- Gjøe, Ide Mogensdatter, xxxi f., 66.
- Gjøe, Margrethe Albrechtsdatter, xxx.
- Gjøe, Margrethe Falksdatter, xxxii, 41.
- Gjøe, Margrethe Mogensdatter, xxxi.
- Gjøe, Mette Albrechtsdatter, xxx.
- Gjøe, Mette Falksdatter, xxxii.
- Gjøe, Mette, Mogens Gjoes ældre
Datter, xxix f.
- Gjøe, Mette, Mogens Gjoes yngre
Datter, xxxi f.
- Gjøe, Mogens Andersen, 13.
- Gjøe, Mogens Christoffersen, xxxi.
- Gjøe, Mogens Eskildsen, Rigshof-
mester, xxix, xxxi ff., 27—30, 34 f., 65.
- Gjøe, Mogens Falksen, xxxii.
- Gjøe, Otte, xxx.
- Gjøe, Pernille Albrechtsdatter, xxx.
- Gjøe, Pernille Mogensdatter, xxix f., 7.
- Gjøe, Pollite, xxxi.
- Gjøe, Sophie, xxix f., xxxiii, 69 ff.
- Gjøgen, Skib, 124, 129, 180, 261.
- Gjørslev 304.
- Gladsaxe 35.
- Godske, Eline Mogensdatter, 273.
- Godske, Mogens, 60.
- Gottorp 167.
- Greifswalde 20, 153, 245.
- Grenaa 307.
- Grib, Oluf, 4.
- Gribenn, Joachim, Kjøbmand i Berlin,
225 f.
- Grif af Kongsberg, Skib, 124, 129.
- Gripsholm 57.
- Grubbe, Jørgen, 75.
- Græsegaard 4, 9, 59.
- Grøn, Jørgen, Skibshovedsmand, 89,
176, 178, 307.
- Gulland 105, 127, 131, 134, 136 f.,
139 ff., 143, 145, 148, 162, 181,
183, 185, 191, 197, 221, 237 f., 241,
248, 251 f., 272 f., 308 f.
- Gullandske Sandøer 130.
- Gummersmark 302.
- Gunderslevholm 65 f., 302.

- Gundetved 40.
 Gustav I, Konge af Sverige, 37, 52—57.
 Guttervitz, Andreas, Bogtrykker, xxviii.
 Gyldenstjerne, Dorthe, 151.
 Gyldenstjerne, Else, 151.
 Gyldenstjerne, Ermegaard, 152.
 Gyldenstjerne, Frants, 49, 188, 244, 282, 321.
 Gyldenstjerne, Gjørrild, 94.
 Gyldenstjerne, Henrik Mogensen, 49, 314.
 Gyldenstjerne, Henrik Knudsen, til Aagaard, 13, 21, 316, 318.
 Gyldenstjerne, Henrik Knudsen, til Iversnæs, 31.
 Gyldenstjerne, Hilleborg, 152, 159.
 Gyldenstjerne, Karen Mogensdatter, 151.
 Gyldenstjerne, Karen Ottesdatter, xxxii.
 Gyldenstjerne, Otte Henriksen, xxxii, 13, 66.
 Gyldenstjerne, Sibylle, 4 f., 10, 12, 45, 151, 244.
 Gyldenstjerne, Sophie Mogensdatter, 152, 244.
 Gyldensø, Arild Olsen, 271.
 Gyllengrip, Christoffer Andersson, 147, 194, 234, 253.
 Gyllenstjerna, Nils, 256, 259.
 Güntelberg, Gyntersberg, Axel, 20, 72.
 Güntelberg, Gyntersberg, Henning, 72.
 Gynther, Greve af Schwarzburg, 109 f., 178, 184, 285, 287, 290.
 Gøtaelven 64.
Haderslev 33.
 Haderslev Hus 33.
 Hald 9.
 Halland 106, 112, 114, 303.
 Hallandsaas 113, 116.
 Halmstad 105, 112, 114, 116—19, 122 f., 228.
 Halsted Kloster 42 f.
 Hamborg 20.
 Hammershus 193.
 Hammerø 109, 111.
 Hannibal, Skib, 105.
 Hans den ældre, Hertug, 32 f., 87 f.
 Hans Classon, se Bjelkenstjerna.
 Hans Knudsen 42.
 Hans Mikkelsen, Rektor paa Herlufsholm, xxxvii f.
 Hans, Svarte, Profos, 111.
 Hansborg 33, 87.
 Hansen, Truels, 297.
 Hanø 165, 192, 197, 199.
 Hardenberg, Anne Corfitsdatter, xxxvii.
 Hardenberg, Ejler, 8, 76, 81, 91, 285.
 Hardenberg, Helvig, 5.
 Hardenberg, Knud, 194, 238 ff., 298.
 Hardingmand, Christoffer Mogensen, xxv, 77 f., 273, 287 f.
 Harrien 97 f., 101.
 Havfruen, Skib, 190.
 Helgeland 20.
 Hellerød 297.
 Helsingborg 105, 171, 287 f., 313.
 Helsingør xxxv, 18, 89, 110, 128, 167, 313. — Skole xviii. — Toldbod 89, 92.
 Hemmingsen, Niels, Professor, xiii—xxxviii.
 Henrik 14.
 Herlufsholm xiv, xviii, xxiv, xxxii f., 16, 19, 21, 292, 296, 315.
 Herman, Arkelimester, 161.
 Herrisvad Kloster 287 f.
 Hertug Adolfs Pinke, Skib, 125, 129.
 Hess, Marcus, Borgmester i Kjøbenhavn, xxxvi.
 Hiddensee 21, 203—6, 210, 212, 316 f.
 Hillarstrup? 297.
 Hillerødsholm 16, 33, 59, 83.
 Hincke, Joachim, Dr., 176.
 Hinden, Skib, 89.
 Hjelmso 75, 78, 82.
 Hjelmsoemagle 75.
 Hjorten, Skib, 68.
 Hjørlande Herred 59.

- Hjørring 35.
 Holaveden 166.
 Holbo Herred 18, 59 f.
 Holck, Anne, xxxvii.
 Holck, Henrik, 59.
 Holle, Jørgen von, 199 f., 184, 289, 291.
 Holst, Herman eller Henrik, 40.
 Holsten 54, 123, 264, 278.
 Horn, Clas Christersson, 19, 98, 100, 102.
 Hove, Peder, 16.
 Hoya, Johan, Greve af, 52—57.
 Huberinus, Theolog, 25 f.
 Huitfeldt, Christoffer, 31.
 Huitfeldt, Claus, 37.
 Huitfeldt, Peder, 19, 142, 187, 189, 192, 197, 224, 233 f., 261, 267 f., 279, 311 f.
 Huitfeldt, Poul, 14, 112.*
 Hvedstrup 35.
 Hvide Rose 68.
 Høg, Anders, 3 f.
 Høg, Jacob, xxxii.
 Høg, Just, xxxii.
 Høg, Karen, 243.
 Høg, Margrethe, xxxii.
 Høgen, Skib, 129.
 Høgholt 303.
 Hørby 44.

 Ide Skibrede 273.
 Ingilsson, Anders, 118.
 Island 68, 92.
 Isolte Len 114.
 Italien 53.
 Ivarsson, Ivar, 118.
 Iversen, Frants, 207, 224, 229.
 Iversnæs xxxii, 31.

 Jacob, i Herluf Trolles Tjeneste, 9 f.
 Jacob Skriver 16.
 Jasmund 19.
 Jens, i Herluf Trolles Tjeneste, 4.
 Jens Børgesson 118.
 Jens Skavbo, Skipper, 68.
 Jens Thomesen 81.

 Jens Unger 84.
 Jensen, Peder, Borgmester i Kjøbenhavn, xxxvi.
 Jernskjæg, Tale, 27.
 Johan III, Konge af Sverige, 56, 102.
 Jomfruen, Ø, 175, 255, 258.
 Jomfru-Pinke, Skib, 129, 260, 271.
 Jonas, Skib, 125, 129.
 Jonsson, Mogens, 117.
 Jonstrup 35.
 Jordan 31.
 Jude, Knud, 106 ff.
 Jude, Niels, 262.
 Juel, Iver, 164, 233.
 Juel, Vincens, 13, 66.
 Jungshoved 7.
 Jyderup 96.
 Jylland 3 f., 13, 16, 165, 274.
 Jægeren, Skib, 125, 129, 141, 280.
 Jægermesteren, Skib, 21, 125, 312 f., 315 ff.
 Jønkøping 112, 122.
 Jøran Persson, svensk Kansler, 253.
 Jørgen Nielsen 40.

K
 Kaas, Jens (Sparre), 290.
 Kaas, Mogens (Mur), 4.
 Kagge, Erik, 53, 57.
 Kalips, Oluf, 273.
 Kalmar 6, 20, 56, 138, 156, 178, 223, 241, 263, 279, 298.
 Kalmar Sund 153, 237, 250, 255, 258, 263.
 Kalsø 27, 29 f.
 Kalundborg 17, 105, 110, 122.
 Kalø 49, 306 f.
 Kampfbeck, Johan, lybsk Viceadmiral, 262.
 Kapelgaard 284.
 Karlsø 137, 139, 141 f., 145, 147, 153, 157, 168, 199, 248.
 Karsemose, Oluf Lauritsen, Abbed, 296.
 Kaus, Baltser, Boghandler, xxviii.
 Ketting, Sveder, 184, 193, 284.
 Kettler, Gotthard, 97, 99, 102.
 Kiel 57.

- Kind Gottes, Skib, 125, 129.
 Kirstine Lavesdatter Foss (Ræf) 20.
 Kittel, Valentin, 102.
 Kjelstrup 29.
 Kjøbenhavn xiv, xxiii, 5 f., 14, 16 f.,
 20, 22, 31 f., 38, 48, 50, 54, 58 f.,
 65, 70, 85, 92, 107, 110, 112, 122,
 127, 130, 132 f., 143, 150, 157,
 160 f., 184, 186 f., 194 f., 199 f.,
 207 f., 214 f., 249, 253, 256, 262,
 283 ff., 302, 305 f., 312.
 Kjøbenhavn: Helliggesthus 30, 79.
 — Holmen 263. — Gaasegade 17.
 — St. Jørgens Hospital 80. — Slottet
 5 f., 49, 75, 82, 85, 91, 93, 121,
 273, 286, 301. — Slottets Lade-
 gaard paa Amager 94. — Svovl-
 hus 92. — Universitet xviii. —
 Vandkunsten 17.
 Kjøbenhavn, Gaarde i: Peder Chri-
 stensen Dyres Gaard 78, 81. —
 Herluf Trolles Gaard xxiii, xxxvi,
 14.
 Kjøbenhavns Len 67, 83, 93, 105.
 Kjøge 95.
 Kjøge Bugt 312.
 Kjøge Høg, Skib, 124.
 Klodde, Kar, 297.
 Klyne, Frants, Skipper, 300.
 Knebel, Frederik, lybsk Admiral, 126 f.,
 129, 131, 133, 155, 193, 195, 198
 —201, 211 ff., 217 f., 221, 234,
 237, 250.
 Knoppert, Albret, Professor, 77, 99 f.
 Knud Pedersen, Skriver paa Kjøben-
 havns Slot, 77 f., 90, 143, 188.
 Knudsen, Hans, 42.
 Knutsson, Erik, 118.
 Knutsson, Knut, se Lilje.
 Knutsson, Lasse, 20.
 Knærød 114.
 Kolberg 310.
 Kolck, Gammel og Ny, 101.
 Kolding 10 ff., 44, 51.
 Koldinghus 8, 44.
 Kongsbakke 109.
 Korsør 57.
 Krabaten, Skib, 125, 131, 173, 176,
 179, 213, 260, 266, 282.
 Krabbe Persson 117, 321.
 Krabbe, Elsebe, 96.
 Krabbe, Erik, 35, 52.
 Krabbe, Mogens, 35, 60.
 Krabbe, Morten, 34 f., 49 ff., 61, 95 f.
 Krabbe, Tyge, 34.
 Krafse, Ejler, 40.
 Kragdrup 35.
 Krogen 18, 25, 49, 58 f., 75, 78 f.,
 86 f., 89, 221.
 Krogens Len 18, 321.
 Krognos, Mette, xxxi, 13, 288.
 Krognos, Mogens Mouritsen, xxxi.
 Krognos, Mourits Olsen, xxxi, xxxiii,
 13, 26, 60.
 Krognos, Oluf Mouritsen, xxxi, xxxiii,
 13.
 Kronoberg 56.
 Krumpen, Otte, 9, 77, 176, 233, 269,
 285, 287, 289 f.
 Kruse, Enevold, 176, 178, 189.
 Kruse, Lorents, Skipper, 70.
 Kruse, Rasmus, Skipper, 68.
 Krænkerup xxix f.
 Kuld, Oluf, Proviantskriver, 143, 145.
 Kurland 97 ff., 103 f.
 Køckeritz, Henrik, Skibsfører, 189,
 241.
 Køningsberg 128, 259.
 Laaland 37, 40 f.
 Laale, Peder, 265 f.
 Laga-Aaen, 112 f., 116.
 Laholm 105, 112 f., 115 ff., 121—24.
 Laholms Len 114.
 Lammert, Skib, 150.
 Landskrone 44.
 Larsson, Olof, 164.
 Lasse Knutsson 20.
 Laurits, Hr., 80.
 Laurits Stenhugger 65.
 Lauritsen, Borgmester i Helsingør, 18,
 78 ff., 79.
 Lavesdatter, Kirstine Foss (Ræf), 20.
 Laxmand, Poul, 60.

- Leal 97.
 Leiel, Frederik, Tolder i Helsingør, 60.
 Leipzig 49.
 Lellinge 156.
 Lifland 49, 97 ff., 104, 222, 241, 271, 274 f.
 Lilje, Knut Knutsson, 20.
 Lille Ring 65.
 Lillien, Skib, 124, 191.
 Lillø xxx, xxxiii, 35.
 Lindenov, Dorthe Hansdatter, xxix.
 Lindenov, Hans Johansen, xxx.
 Lisbeth Bertelsdatter, Marcus Hess', xxxvi.
 Lister 295.
 Litle, Inger Jørgensdatter, 273.
 Loitz, Hans, Kjøbmand i Stettin, 69 ff., 92.
 Loitz, Stephan. Kjøbmand i Stettin, 69, 92, 192, 252.
 London 64.
 Lothringen 256.
 Lund 7, 44, 49. — St. Peders Kloster 81.
 Lybske Christoffer, Skib, 125, 129, 191, 213, 280 f.
 Lybæk 17, 52, 109, 126, 129, 151, 153, 155, 164, 180, 186, 194 f., 198 f., 214.
 Lyckow, Hans, Tømmermand, 83, 92.
 Lykaa 239 f., 298.
 Lykke, Anne, 9.
 Lykke, Erik, 141, 280.
 Lykke, Niels, 151.
 Lykke, Sophie, 5.
 Lyng Herred 59.
 Lødøse 64.
 Løgstør 300.
 Løjtegaard 94.
 Løven, Skib, se Byens Løve.
- Ma**aneskjold, Knud, 106 ff.
 Mads Pedersen 81.
 Madsen, Anders, Skriver, 33.
 Madsen, Peder, 81.
 Magnus, Prinds af Danmark; 49, 54, 97 f., 100, 103 f., 271.
 Magnus, Prinds af Sverige, 56 f., 118.
- Makalös, Skib, 146, 174, 206, 228.
 Malmø 73, 302, 304.
 Malmøhus 13.
 Malmøs Falk, Skib, 124.
 Marburg 17.
 Marekjær 116.
 Maribo 42.
 Maribo Kloster 43.
 Markerød 123.
 Mars, Skib, 146 f., 149, 151 f.
 Mats Persson, Borgmester i Stockholm, 147, 194, 234.
 Maximilian II, tydsk Kejser, 281.
 Mechelburg, Claus, Landsknægt, 47.
 Medelstad Herred 240.
 Meinert, Just, Skipper, 250, 257, 268.
 Meklenburg 267.
 Mercurius, Skib, 125, 129, 142, 181, 184, 187, 189, 192, 197, 233, 249 f., 261, 268.
 Mette 10.
 Meydeborg, Jacob von, Skibshøvedsmand, 89, 180.
 Meyer, Joachim, 20.
 Mikkel Pedersen 65.
 Mikkel Skaaning, Skriver, xxxv.
 Mikkelsen, Hans, Rektor paa Herlufsholm, xxxvii f.
 Morian, Skib, 129, 176, 189, 237, 246.
 Morten, i Herluf Trolles Tjeneste, 4, 14.
 Mortensdatter, Benedicte, M. Hans Gaas', 7.
 Mortensen, Niels, 73.
 Mortensen, Oluf, 17.
 Mullerup 81.
 Munk, Christiern, 48 f., 151, 166, 288.
 Munk, Iver, Biskop, 208.
 Munk, Ludvig, 176, 180 f., 183 f., 189, 233, 290.
 Munk, Peder, 147, 152, 154, 157, 173.
 Munken, Skib, 254.
 Musse Herred 37.
 Münchhausen, Helmer von, 109.
 Münchhausen, Johan von, 97.
 Münster 53.
 Møen 141.

- Narva 98, 101, 132, 167, 184—87, 200 f., 205—08, 214 f., 220, 225 f., 231, 259.
 Nattergalen, Skib, 107, 125, 256, 262 f., 279.
 Nederlandene 109, 164.
 Nerike 57.
 Neuburg 99.
 Nibe 300.
 Niels Hemmingsen, Professor, xiii —xxxviii.
 Niels Mortensen 73.
 Niels Nielsen 73.
 Niels Pedersen, Borgmester i Kjøbenhavn, 91.
 Niels Skriver 91.
 Nielsen, Jørgen, 40.
 Nielstrup xxx.
 Nielstrup Kirke 42.
 Norge 33, 58, 124, 131, 156 f., 166 f., 175, 180 f., 184, 214, 220, 222, 228, 242, 271, 273, 276, 288, 293, 313.
 Normand, Skib, 124, 129, 260 f., 271.
 Nyborg 36, 39, 44, 92, 285 f., 288, 291. — Slot 75. — Len 290.
 Nydyb 125, 203, 205, 212, 317.
 Nykjøbing paa Falster 42.
 Næsbyholm i Sjælland xxxii.
 Næstved xxxv.
 Næstved Skole xviii.
 Nørre Hyllinge 302, 304.
 Odense 47, 65.
 Oldenbuckom, Caspar von, 98, 102.
 Oldenburg, Thomes (Antonius) von, 218.
 Oliver, Robert, Styrmand, 63.
 Olof Larsson 164.
 Oluf Arildsen 18.
 Oluf Mortensen 17.
 Oluf Pedersen, Tolder i Ribe, 47.
 Oluf Trundsen, Skibshøvedsmand, 257, 259, 271, 274.
 Opslos Pinke, Skib, 124.
 Orebygaard xxxi.
 Orup 96.
 Oslo 143.
 Osnabrück 52 f.
 Oxe, Albrecht, xxx.
 Oxe, Anne, xxx.
 Oxe, Elline, xxxi.
 Oxe, Eskild xxx, 36—40, 44 ff., 65.
 Oxe, Inger, xxx, 36.
 Oxe, Johan Johansen den ældre, xxx, 27 ff., 31.
 Oxe, Johan Johansen den yngre, xxxi.
 Oxe, Johanne, xxxi.
 Oxe, Mette, xxx, 61.
 Oxe, Oluf, 27.
 Oxe, Peder, xxx, 27—30, 36—46, 50, 58, 65, 75.
 Oxe, Pernille, xxxi, 151.
 Oxe, Sidsel, xxxi.
 Oxe, Torben, xxx.
 Oxhufvud, Anders Olofsson, 117 f.
 Paarup 302 ff.
 Packmohr, Mikkel, Høvedsmand, 279.
 Paderborn 53.
 Padis 97 f., 102.
 Palladius, Peder, Biskop, 15, 25.
 Palæstina 31.
 Pappøgøjen, Skib, 125, 129.
 Parsberg, Anne, 116.
 Parsberg, Verner, 162 f., 165, 239 f.
 Paslich, Caspar, 281.
 Pecardt 54.
 Peder Eskildsen 18.
 Peder Jensen, Borgmester i Kjøbenhavn, xxxvi.
 Peder Madsen 81.
 Peder Poulsen, Lektor i Roskilde, 15.
 Peder Skriver 302.
 Pedersen, Knud, Skriver paa Kjøbenhavns Slot, 77 f., 90, 143, 188.
 Pedersen, Mads, 81.
 Pedersen, Mikkel, 65.
 Pedersen, Niels, Borgmester i Kjøbenhavn, 91.
 Pedersen, Oluf, Tolder i Ribe, 47.
 Pernau 97, 102.
 Persson, Jøran, svensk Kansler, 253.
 Persson, Mats, Borgmester i Stockholm, 147, 194, 234.

- Philip, Hertug af Wolgast, 147.
 Pois, Peder, 147, 194.
 Polen 98 f., 101 f., 164.
 Pommern 20, 256.
 Poulsen, Peder, Lektor i Roskilde, 15.
 Preetz 4.
- Raade Skibrede** 273.
 Rade, Henrik van, 81.
 Randers 5.
 Rantzau, Claus, 132.
 Rantzau, Daniel, 105, 107, 109, 289, 314.
 Rantzau, Henrik, 109, 176.
 Rantzau, Jørgen, 73.
 Rantzau, Morits, 167, 207, 215, 218, 221, 224, 229.
 Ratlow, Otto, 42.
 Ravensberg, Anne Jacobsdatter, 77.
 Ravnsborg Len 37, 40 f.
 Restrup, Store, 13.
 Reval 97 f., 101, 103, 184—87, 201, 231.
 Rhoda, Paulus a, Biskop, 70.
 Ribe 8, 68.
 Riga 215, 223, 225, 231 f., 257, 259.
 Ring Kloster xxxii, 3 f., 8, 17.
 Ringsted 40, 45 f.
 Rocus, Læge?, 16, 66.
 Ronneby 165, 181, 183, 186, 298.
 Rosbro 109, 111.
 Rosenkrantz, Anne Nielsdatter, 34.
 Rosenkrantz, Anne Ottedatter, xxx.
 Rosenkrantz, Axel Clausen, 75, 77 f.
 Rosenkrantz, Birgitte Olufsdatter, xiv, 105.
 Rosenkrantz, Birgitte Ottedatter, xxxii.
 Rosenkrantz, Christoffer, 96.
 Rosenkrantz, Claus Axelsen, 75, 77, 81.
 Rosenkrantz, Erik Ottesen, 4 f., 7, 54, 61.
 Rosenkrantz, Holger Ottesen, 13, 286, 288—91, 294, 296, 298, 314, 320.
 Rosenkrantz, Jørgen Ottesen, 176, 281, 291, 306 f.
 Rosenkrantz, Margrethe, xxxii.
 Rosenkrantz, Mette Eriksdatter, xxix.
 Rosenkrantz, Mette Nielsdatter, 302.
- Rosenkrantz, Mette Olufsdatter, 303.
 Rosenkrantz, Mogens Ottesen, xxxii.
 Rosenkrantz, Otte Holgersen, xxx.
 Rosenkrantz, Otte Ottesen xxxii, 66.
 Rosenkrantz, Otte Ottesen den yngre, xxxii.
 Rosenkrantz, Peder, 256.
 Rosenkrantz, Sophie, xxxii.
 Rosensparre, Sten, 18, 40, 110, 122, 286, 289 ff., 294, 296, 298, 303.
 Rosenvinge, Jens Mogensen, 89.
 Roskilde xxxv, 12, 14 ff., 17, 35, 40, 50 f., 55, 66, 304. — Domkapitel 59. — Gaard 3, 51, 105. — Helligtrekongers Kapel 59. — St. Agnetes Kloster 12. — Skole xviii.
 Roskilde Kro 14.
 Rostock 128, 164, 166, 175 f., 178, 181 f., 189, 192, 197, 210—13, 223 f., 226, 233, 269.
 Rotfeld, Kirstine Nielsdatter, 141.
 Rubjerggaard xxx.
 Rud, Erik, 173, 178 f., 191 ff., 213, 223, 230, 237, 256.
 Rud, Jørgen Knudsen, 16.
 Rud, Knud Jørgensen, 152.
 Rud, Otte, 60, 147, 151, 160, 173, 185, 279.
 Rudel, Hans, Syndikus i Lybæk, 17 f.
 Rungsted 73.
 Rusland 101, 186, 213.
 Ruthe, Henrik, 101 f.
 Rygen 19, 21, 203, 311.
 Rygge Skibrede 273.
 Rytter, Gert, Kjøbmand i Lybæk, 109.
 Ræf (eller Foss), Kirstine Lavesdatter, 20.
 Rød, Hans Offesen, 293.
 Rødby 42.
 Rødel, Johan, Syndikus i Lybæk, 17 f.
 Rønnested 279.
 Rønnov, Anne Marcusdatter, 60.
 Rønnov, Ejler, 8, 60.
 Rønnov, Karen, 311.
- Salemand** 31.
 Saltø 105.

- Sandbygaard 81.
 Sankt Jørgen, Skib, 125, 129, 176, 189, 261.
 Sara, Julius von, 281 f.
 Sara, Poul von, 109, 173, 179, 213, 256, 261, 266, 281 f.
 Saritslev 27 ff.
 Schnatboem, Hans, 100 f.
 Schroder, Hindrich, Borger i Rostock, 223.
 Schwarzburg, Gynther af, Greve, 109 f., 178, 184, 285, 287, 290.
 Sege Aa og Mølle 73.
 Sehested, Anne, 4.
 Sehested, Dorte, 4, 8.
 Sehested, Henneke, 4, 28, 30.
 Sehested, Mette, 4.
 Serlin, Laurits Iversen, 60.
 Sigbrit 14.
 Sigismund II August, Konge af Polen, 102.
 Sjælland 8 f., 35, 51, 95, 112, 156, 165, 186, 214, 221, 285, 287 f., 292, 302, 307.
 Skaane 8, 16, 27, 31, 43, 49, 81, 105, 256, 286 f., 289, 294.
 Skaaning, Mikkel, Skriver, xxxv.
 Skaaning, Thor, i Herluf Trolles Tjeneste, 17.
 Skagen 305 f.
 Skanderborg 8, 11.
 Skavbo, Jens, Skipper, 68.
 Skave, Herluf, 124, 141, 291—94, 313.
 Skave, Kirsten, 292.
 Skave, Mourits, 292.
 Skedal 5 f.
 Skeel, Claus, 162, 164, 270, 274.
 Skeel, Karen 148.
 Skinkel, Poul, 61.
 Skjørpinghede 302, 304.
 Skovgaard, Hans, 115 ff., 264—67, 282 ff., 294 ff., 300.
 Skovgaard, Johan, 266 f.
 Skovkloster 16, 59.
 Skram, Peder, Admiral, 8, 96, 127, 164, 207.
 Skurup 27, 29.
 Slesvig 264, 278, 285.
 Smaaland 37.
 Smaalandene 8, 42.
 Snapperup 27—31.
 Sneslev 80.
 Snodstrup 302.
 Snoldelev 304.
 Soen, Skib, 191, 241.
 Solen, Skib, 125, 129, 213.
 Sommen Sø 166.
 Sonnenburg 97—100, 104.
 Sophie, Frederik I's Dronning, 41.
 Sophie, Frederik II's Dronning, 105.
 Sorte Pinke, Skib, 125.
 Sorø 288, 295 f. — Kloster 75.
 Sparre, Anne, 31 f., 45, 50, 76 f., 106, 108, 111, 122, 132, 136, 140, 144, 151, 159, 161, 175, 181, 188 ff., 196 f., 201, 206, 210, 222, 230, 243 f.
 Sparre, Jep Tordsen, 29.
 Sparre, Mourits Ibsen, 243.
 Stake, Olof Eriksson, 117 f.
 Stenbock, Gustaf Olofsson, 117 f.
 Stenvigsholm 20, 153, 292.
 Stettin 20, 69 f. — St. Otten Kirke 71.
 Stigsen, se Krognos.
 Stjernholm 29.
 Stockholm 31, 53 f., 62, 101, 117, 130, 138, 147.
 Store Bælt 25, 44, 89.
 Storm, Rasmus eller Asmus, 271.
 Stralsund 19, 128, 153, 203, 205, 211, 245, 268 f., 271, 274, 311, 317.
 Strassborger, Skibshøvedsmand, 211, 217.
 Strø Herred 59.
 Sture, Claus, xxix.
 Sture, Margrethe, xxix, xxxi, xxxiii, 65.
 Sture, Sten, 171.
 Sture, Svante, 57.
 Støckelman, Hans, Bogtrykker, xxviii.
 Sundiske Engel, Skib, 193.
 Svale, Mogens, 48 f.
 Svanen, Skib, 164.
 Svanholm i Sjælland xxx.
 Svarte Hans, Profos, 111.

- Svarteraa 301.
 Svenske Bark, Skib, 125.
 Svenske Jomfru, Skib, 124 f., 131,
 173, 179, 191 ff., 196, 213, 237.
 Svenstrup 29.
 Sverige 19, 31, 37, 40, 47 f., 52 f.,
 55—58, 63, 74, 98, 101, 106 f.,
 143, 152, 156, 164, 166 f., 170—73,
 185 f., 200 f., 208, 217, 235, 248,
 253, 256, 259, 266, 269, 271, 274,
 286, 298 f., 304, 311.
 Södermanland 57.
 Søllerup 96.
 Sølvitsborg 162, 239. — Len 295.
 Sømmershavn 189.
 Sønderbo, Sønderum?, 114.
 Sønderlev 302, 304.
 Sørberg 117.
 Sørup 43.

 Tamholt 302, 304.
 Tangegaard 75.
 Theus, Mester, 32 f.
 Thisted 300 f.
 Thomesen, Jens, 81.
 Thor Skaaning, i Herluf Trolles
 Tjeneste, 17.
 Thorup xxxi.
 Thott, Clas Åkesson, 164.
 Throndhjem 292 ff.
 Tinhus, Hilleborg, 81.
 Tiurnes 68.
 Tiveden 166.
 Tjæreby 34.
 Togerup 75.
 Torbenfeld xxix.
 Torget 20.
 Torkhof 100.
 Torsø 27—30.
 Trawemünde 314.
 Trolle, Arved, 147, 185 f., 194, 234,
 253, 266.
 Trolle, Børge, xiv, xxiii, xxx, 7 ff.,
 20, 35, 77, 106, 110, 121 f., 154,
 157, 178, 189, 248, 256, 273, 285 f.,
 288, 291, 294, 296, 298, 311 f.
 Trolle, Else, 267.
 Trolle, Jacob, xv, xxx, xxxiii.
 Trolle, Margrethe Arvedsdatter, 310.
 Trolle, Niels, xiv, 60.
 Trolle, Øllegaard, 31.
 Truels Hansen 297.
 Trundsen, Oluf, Skibshøvedsmand,
 257, 259, 271, 274.
 Try Herred 50, 59 f.
 Tydskland xviii, 19, 110, 152, 212,
 219, 228.
 Tystofte 34 f.
 Tølløse 75.
 Tørne, Mats, 292.

 Ugerup, Arild, 246.
 Uglen, Skib, 124.
 Ulfeldt, Corfits 44, 52, 77.
 Ulfstand, Gert Jensen, 59 f., 94.
 Ulfstand, Gregers Truidsen, 301—04.
 Ulfstand, Ide Truidsdatter, xxxi, 301.
 Ulfstand, Jens Truidsen, 105, 140, 301.
 Ulfstand, Lisbeth Jensdatter, 310.
 Ulfstand, Niels Truidsen, 140 f., 158,
 161, 301.
 Ulfstand, Tale, 59 f.
 Ulfstand, Truid Gregersen, xxxi, 140.
 Ulricehamn 118.
 Ulven, Skib, 89.
 Unge Forten, Skib, 124.
 Upsala 17, 31, 239.
 Urne, Johan, 60.
 Urne, Lave, 44.
 Urup, se Ugerup.

 Vadstena 166.
 Valkendorf, Christoffer, 271.
 Valkendorf, Karine, 29.
 Vallø, Øster, 105.
 Vang xxxii.
 Varberg 54, 105, 107 ff.
 Warnemünde 203—6.
 Warnow, Flod, 175.
 Vasa, Margrethe, 52 f., 56.
 Vedasløf 118.
 Vedby 16.
 Vemmenhøgs Herred 27, 29.
 Vendsyssel 34 f., 96, 302 f.

- Venern Sø 166.
 Vermeland 57.
 Vespenø 68.
 Vesterherred i Blekinge 239 f.
 Vestersøen 162, 290, 312.
 Vettern Sø 166.
 Wieck 97.
 Wien 281.
 Viffert, Albrecht Maltesen, 306.
 Viffert, Mette, 34.
 Villumsen, Frants, Tolder i Kjøbenhavn, 78.
 Vind, Holger, 305.
 Windtz, Jacob, Høvedsmand, 156, 293.
 Wirland 97 f., 101.
 Visborg paa Gulland 311.
 Visby 143, 308.
 Wismar 21, 75, 315.
 Wittenstein 102.
 Vodskov 302 ff.
 Voldum 65.
 Volstrup 34.
 Vordingborg 141.
 Vraa, Nørrø, 35.
 Wrangel, Thomas, 103.
 Wulff, kaldet Ludinghausen, Henrik, 99.
 Württemberg 31.
 Værebro 59.
 Ysted, Lars, 150 f., 295.
 Øland 56, 134, 136, 138, 146, 155 ff., 159 f., 165 f., 168 ff., 172—75, 178, 181, 184, 186, 192, 197, 201, 216, 230, 236, 238, 241, 253, 255, 272 f., 276 f., 279 f.
 Ølsemagle 95.
 Øresund 58, 127 f., 167, 215, 221, 225, 257, 259, 286 f., 312, 315, 317.
 Øsel 97.
 Østergøtland 57.
 Østerherred i Blekinge 240.
 Østersøen 167, 187, 290, 312.
 Øxenhede 34 f.
 Øxnebjerg 52.

